

1773

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΙ ΛΥΚΕΙΩΙ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΩΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)—46

1926

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΙ ΛΥΚΕΙΩΙ

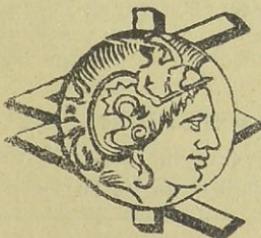
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)—46

1926

Αριθ.

Πρωτ. 13410

Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Απριλίου 1920.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόδει τὸν κ. Ἀθέξανδρον Γ. Σαρᾶν, καθηγητήν.

Ἀνακοινοῦμεν ὅμιν ὅτι, δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 21ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 18ῃ τοῦ ἴσταμένου δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπὸ ἀριθ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρόθη τὸ πρός ορίσιν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα τεῦχος Β' διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων», ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ἐντολῆ τοῦ ὑπουργοῦ
ὅ τιμηματάρχης τοῦ Γ' τιμήματος
Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Σημείωσις διὰ τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται ἐν τῷ βιβλίῳ πρῶτον μὲν τὰ πεζά, ἔπειτα δέ τὰ ποιήματα, κατὰ τὴν ἀλφαριθμητικὴν σειρὰν τῶν ὀνομάτων τῶν συγγεαφέων αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη κατὰ ἔξωτερικὸν ἐντελῶς λόγον κατάταξις τῆς ὄλης σκοπὸν ἔχει νὰ δειξῃ εἰς τὸν διδάσκοντα ὅτι εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε διποιονδήποτε τεμάχιον κρίνει προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς γλωσσικὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφοριμάς.

Σημεέωσις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὁπου ὑπάρχει ἀστεροσκοπος, ζήτει τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος εἰς τὸ **Παράρτημα Β'** τοῦ βιβλίου (σελὶς 161 κέ.).

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Αἴγαρκη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Τὸ καμένο σπέτε.

B. Ἀδαμίδου.

Καμμιὰ δεκαπενταριὰ γερόντοι καὶ γριὲς καὶ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια, δασκαλόπαιδα, εἶχαν ἀπομείνει μοναχὰ στὸ χωριό μου ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ ἀκούστηκαν φηλὰ στὸ κατάραχο οἱ τρομαχτικὲς φωνὲς τοῦ δραγάτη, τοῦ ἀγροφύλακα τοῦ χωριοῦ:

—Φευγάτε, χωριανοί! Πλάκωσαν οἱ Τούρκοι ἀπ' τὸ Παλιόχωρο. Πάρτε τὰ μάτια σας νὰ γλυτώσετε, θὰ χαλάσουν καὶ τὸ χωριό μας.

Οἱ γέροι τὸ εἶχαν πάρει ἀπόφασην νὰ μήν ταραχτοῦν ἀπ' τὴν γιανιά τους, κι' ἀς γίνη διὶ πῦρ ὁ Θεός! Ἐκεῖ ποὺ θὰ σωριάζονται σὲ καμμιὰ ῥεματιά, σὲ κανέναν ὅχτο*, τελεμένοι ἀπὸ τὴν κούραση, καὶ κεῖ ποὺ θὰ κοκκάλωναν ἀπ' τὸ νερόχιονο κι' ἀπ' τὴν παγωνιὰ στὰ βουνά, ἀποφασίστηκαν νὰ ξεψυχήσουν καλύτερα ἀπὸ μαχαρί, ἢ νὰ καοῦν κι' αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὰ σπίτια τους, ποὺ βασανίστηκαν μιὰ ζωὴ ὀλάκερη νὰ τ' ἀποχτήσουν. Τοτερά, αὐτοὶ πέρασαν κακὰ φυχρὰ τὸν καιρό τους, ἔφαγαν, ποὺ λέει, τὸ φωμὸ τους* ἀς ἔφευγαν νὰ γλυτώσουν ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι γιὰ μπροστά.

Τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς χήρας Κυρατάσαινας, ποὺ ἀπόμειναν, τὰ εἶχε στελεῖ λίγο μπροστύτερα ἡ μάννα τους μὲ τὸ λαδερὸ ν' ἀνάψουν τὰ καντήλια στὸ ξωκκλήσι τοῦ Ἀι-Νικόλα γιὰ νὰ τῆς φυλάξῃ τὸ μεγαλύτερο παιδί της, τὸ Νικόλα της, ποὺ εἶχε βγῆ κι' αὐτὸ ἐθελοντής. Καὶ κεῖ στὴν ἐκκλησούλα, μέσα στὶς κρανιές* ποὺ

άχολογούσε ο λάκκος καὶ βούιζε η φτερωτή ἀπὸ τὸ μυλαράκο τοῦ χωριοῦ, δὲν ἄκουσαν τὰ κακόμοιρα τὶς φωνὲς τοῦ δραγάτη.

Ἡ μάννα τους καρτέρησε, καρτέρησε μὴ θὰ γυρίσουν «τ' ἀνέφτακα», τὰ ἔχασμένα, ποὺ κάλλοι νὰ πλάνταζε* καὶ νᾶσκαζε σταν τῆς κατέβηκε νὰ τὰ στελγῃ». μὰ σὰ γύριζε κι' ἔβλεπε μπροστά της τὰ δυὸ κορίτσια της, κοπέλλες τῆς ήλικίας, σωστὲς γυφάδες, τὴν ἀνασήκωνε η γῆ, στ' ἀγκάθια καθονταν ἀπὸ τὴ λαχτάρα της. Κι' ὕτερα, σὰν εἰδε κι' ἀπόειδε, ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ κίνησε μὲ τὶς κοπέλλες της μοναχά, καὶ τρόμαξε ν' ἀνταμώθῃ μὲ τοὺς πολλοὺς ποὺ ἔφευγαν· ἔφευγαν ὅλοι, ὅχι σὰν ἀνθρωποι πιὰ ζωντανοὶ μὲ λογικά, μὰ ποδάρια μοναχὰ ποὺ δούλευαν γρήγορα-γρήγορα, ἀσυλλόγιστα, στὰ τυφλά, καὶ σὰ μηχανὲς κουρδισμένες, χωρὶς νὰ κοιτάζουν πίσω τους, οὔτε νὰ λογιάζουν ποιός ἀπόμεινε καὶ τὶ παράτησαν κοντά τους.

“Υστερα, ποὺ ἀλγήθεψε πιὰ τ' ὅνειρο ποὺ ἀμέτρητα χρόνια μαλάκωνε κι' ἀγάλιαζε* τοὺς πόνους τῆς σκλαδίας, καὶ σὰν ἄλλο ὅνειρο πάλι ἔδιπλωθηκε περήφωνη ἡ γαλάζια σημαία μας φηλὰ στὸ καμπαναρίο. ὕτερα ποὺ ἀνταμώθηκαν στὸ χωρὶς καὶ κεῖνοι ποὺ ἔφυγαν τότε κι' αὐτοὶ ποὺ ἀπόμειναν, ὅλοι μολογούσαν καὶ δὲν ἀπόσωναν τὰ βάσανά τους, κι' ὁ καθένας πάντα θαρροῦσε τὰ δικά του χειρότερα.

Ἐκεῖνοι μὲ λιανόπαιδα*, μὲ μωρὰ παιδιά στὴν ἀγκαλιά, μεσόκαιροι*, ἀνήμποροι, λεχῶνες, διάδηκαν χειμῶνα καιρὸ τὸ βουνό, ἔγενονται φηλὰ στὰ Πενταλώνια, ἀπάνω στὰ χιόνια, περνῶντας γιὰ τὴ Θεσσαλία, ὅπου ἔχειειώνιασαν μαζωμένοι, χωρὶς φωτιά, χωρὶς στρωστῖς, χωρὶς νοικοκυριό, βρέχοντας μὲ τὸ δάκρυ τους τὸ φωμὶ ποὺ ἔπαιργαν σὰν πρόσφυγες ἀπὸ τὸ δημόσιο.

Οἱ γέροι ποὺ ἀπόμειναν, εἶδαν τόσες φορὲς τὸ Χάρο μὲ τὰ μάτια τους· αὐτοὶ εἶναι ποῦ εἶπαν: «Ἐδράτε σεῖς οἱ πεθαμένοι νὰ μποῦμε μετὶ οἱ ζωντανοί». Ἀπὸ τὴν τυραννία κι' ἀπὸ τὶς φοδέρες τῶν Τούρκων, ζοῦσαν μὲ τὴν ψυχὴν στὸ στόμα. Ἡ ζωὴ τους, σὰ σπίθα φωτιᾶς μισσοσθημένη, κρατιόνταν μὲ μιὰ ἐλπίδη ἀκόμα λαμπερή, ἀπ' τοὺς ἀχοὺς μοναχὰ τῶν κανονιῶν, ποὺ τράνταζαν τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ Μπιζάνιο*.

Τὰ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια τὰ συμμάζεψε ἡ θειά τους, ἡ γριὰ Φίτσαινα, καὶ τάχρυσε ἡ καημένη νὰ μήν τὰ τυραννήσουν οἱ Ἀρβανίτες, καὶ τὰ φύλαξε τόσους μῆνες στὸ σπίτι της· γιατὶ—ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοῖρά του—σὰν ἔμαθε ὁ Μπεκήρος^{*} ἀγάπες πὼς ὁ μεγάλος γυιὸς τῆς Κυρατάσαινας σηκώθηκε στὸ κλαρί, τῆς ἔκαψε τὸ σπίτι. Ἡταν κι' αὐτὰ τὰ παιδιά τὸ τυχερὸ τῶν γερόντων· αὐτὰ τοὺς κουδαλούσσαν νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση, αὐτὰ ψωμὶ ποὺ ζύμωναν οἱ γριές, αὐτὰ τὸ καθετί, τὰν καιρὸ ποὺ ἔλειπαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ χωριό τους.

Τώρα περασμένα ξεχασμένα, ποὺ λέει ὁ λόγος. Μοναχὰ τὸ καμένο σπίτι τῆς Κυρατάσαινας θυμίζει τὶς περασμένες συφορές. Ἀλήθεια, τὸν πιάνει τὸ παράπονο νὰ τὸ βλέπη κανένας τέτοιο τρίπατο σπίτι σαραβαλιασμένο.

Ἐνας τοῦχος ἀπόμεινε ἀπ' αὐτὸ μοναχὰ ὀρθός· καὶ σώζεται μὲ τὶς γλάστρες τοῦ βασιλικοῦ στὶς ξεπεταγμένες σιδερὶες^{*} τῶν παραθυρῶν, μὲ τὶς φωλιές τῶν ἀγριοχελιδονῶν ἀποκάτω ἀπ' τὴν κρηπιδά του, μὲ τὴν κληματαριά σκαρφαλωμένη ἀπάνω του, ποὺ κρέμασε πάλι τὰ ροζακιά σταφύλια τῆς ἡ ξέννοιαστη σὰν πρῶτα, ὅπως κι' ἡ ἀπονη τριανταφυλλιά στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς σκορποῦσε ὥς τὰ χτές τὶς μυρωδιές τῆς στὸ δρόμο.

Οἱ γίδες τῆς Κυρατάσαινας δὲν ξέμαθαν ἀκόμα τὸ παλιό τους σπιτικὸ καὶ πολλὲς βραδιές ποὺ γυρίζουν ἀπὸ τὸν πιστικὸ^{*} παλρούν οἱ ξεχασιάρες τὸ συνηθισμένο δρόμο, σταματοῦν τὸ ταχτικὸ τους ἀργοπάτημα στὴν ξάθυρα τοῦ καμένου σπιτιοῦ καὶ καρτεροῦν γογατιστὲς^ν ἀνοιξῃ ἡ θύρα, σὰ στὸν καλὸν καιρό, νὰ μποῦν στὸ γονικό τους.

Κι' αὐτὰ τὰ χελιδόνια, στὸ ἀνοιξιάτικό τους ξαναγύρισμα ἀπ' τὸ χειμωνιάτικο ταξίδι, ἔσκουζαν λυπητερὰ τόσες μέρες κλωθογυρίζοντας ξαφνισμένα τὸ καμένο ἥγμαδι, γιατὶ ηὔραν χαλασμένο τὸ κατοικιό τους. Καὶ κείνα ἀκόμα τὰ χελιδόνια ποὺ σώζονταν οἱ φωλιές τους στὸν τοῦχο τὸν ὀρθό, ἔσκουζαν πιὸ πολὺ, γιατὶ τὶς σὰν ήταν ἀπελεράχτες; Τὶς ηὔραν πιασμένες ἀπὸ τὰ σπουργίτια ποὺ καλοθρονιάστηκαν μέσα στὶς ξένες φωλιές ἀνερώτητα σὰν καλοὶ νοικοκυρέοι. Θαρρεῖς πὼς πῆραν καὶ τὰ πουλιά ἀκόμα

ἀπ' τὸν περασμένο χειμῶνα τὸν ἀρριγνήτικων ἀέρα, τὸ νόμο τῆς ἀρπαγῆς: «τοῦτο νὰ σου τὸ παίρνω, καὶ κεῖνο νὰ μου τὸ διηγε».

Καλὰ λέν, ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει κανένα. Μιὰ περασμένη Κυριακή, στὸ ἀπόλυμα τῆς ἐκκλησιᾶς, ῥίχτηκε μιὰ ὡραία ἰδέα στοὺς χωριανούς, νὰ τῆς ξανακάνῃ τὸ χωρὶς τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. Βρέθηκε κι' ἡ ξυλικὴ πελεκημένη στὸ βουνὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη χρονιά, ἔτοιμη γιὰ τὸν "Αἱ-Θανάση, τὸ παλιὸ ξωκκλήσι ποὺ μελετοῦσαν ἀπὸ καιρὸ νὰ μεγαλώσουν.

Δυὸς τρεῖς ἀπὸ τοὺς χωριανούς ὅλο καὶ δισταζαν, μὰ πάτησαν ποδάρι οἱ γερόντοι ποὺ εἶχαν συμπαθήσει ἀπὸ κεῖνες τὶς φρυκτὲς μέρες τὰ μικρὰ Τασόπουλα, κι' ἀποφασίστηκε νὰ χτιστῇ τὸ καμένο σπίτι ἀπὸ τὴν κοινότητα, δπως ηταν, ἀποράλλαχτο.

— Τὶ μεγαλύτερη ἐκκλησιὰ θέλετε, φώναζε ὁ Γεροχρόστος ὁ Παπαδήμας, ἀπὸ αὐτὸ τὸ Μοναστήρι ποὺ θὰ κάνωμε; Θὰ σώσωμε μιὰ φτωχὴ νοικοκυρά, μιὰ ζύρα μὲ πέντε παιδιά, ποὺ νὰ τῆς ζήσουν, μὲ κορίτσια τῆς παντρειᾶς. Κι' θστερα, γιατὶ τῆς ἔκαψαν τὸ σπίτι; Γιατὶ πήγε καὶ τὸ παιδί της νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του. Ποιός Θεὸς τὸ θέλει αὐτό, νὰ μὴ βρῆ σπίτι σὰν γυρίσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμο, καὶ μεῖς νὰ χαιρόμαστε τὴν λευτεριά μας; Ο 'Αἱ-Θανάσης καρτερεῖ, ή δυστυχία ὅχι.

Καὶ κείνοι οἱ χωριανοί, ποὺ ηταν πρώτα ἐνάντιοι, παραδέχτηκαν θστερα κι' αὐτοὶ καὶ ξεμολογήθηκαν στοὺς ἄλλους πώς δὲν τσκαναν ἀπὸ καμμιὰ κακία γιὰ τὴν Κυρατάσαινα, ποὺ τὴν πονοῦσιν κι' αὐτοὶ δπως ὅλοι μὲ δ ἔνας, ποὺ εἶναι κι' ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, φοβήθηκε μήν τοῦ φανερωθῆ ὁ 'Αἱ-Θανάσης στὸν ὅπνο του καὶ τὸν μαλώσῃ ὁ ἄλλος, μὲ τὸ γὰ τὸν λὲν Θανάση, τὸ πήρε κάπως στὸ φιλότιμο νὰ μήν ἀφήσῃ ἔτσι ἀπάνω στὴ σύσκεψη τὸν ἄγιο του ἀδοιθητο.

"Ἐτσι λοιπὸν προχτές τὸ σαδικότροπο ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ δραγάτη ἀπὸ τὸ ἵδιο κατάρχο, ποὺ φώναζε τότε στοὺς χωριανούς νὰ πάρουν τὰ μάτια τους:

— 'Ακοῦτε, χωριό! Αὔριο θὰ κουδαλήσωμε ἀπὸ τὸ βουνὸ τὰ ξύλα γιὰ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. "Οσοι εἶχουν μωνάρια, νὰ τὰ στείλουν κι' δοι δὲν ἔχουν, γάρθοῦν νὰ βοηθήσουν. Κανένας

νὰ μὴ λείψῃ! Τὸ ἔνα χέρι νιθεὶ τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Τὴν χτεσινὴν Κυριακὴν ἔγινε σωστὸ πανηγύρι φηλὰ στὸ βουνό. Ός καὶ γερόντοι καὶ μικρὰ παιδιά ἀνέβηκαν, κάτι νὰ βοηθήσουν κι' αὐτά, κάτι νὰ τραυμάξουν γιὰ τὸ σπίτι τῆς Καρατάσαινας, ποὺ εἶχε ἀνεβῆ κι' αὐτὴ ἀπάνω μὲ τὶς θυγατέρες της, καὶ ηταν ὅλο στὶς χαρές της, καὶ γιὰ τὸ σπίτι της ποὺ θὰ ξαναγίνη, καὶ γιὰ τὸ μεγάλο παιδί, τὸ Νικόλα της, ποὺ πληγωμένος ἀλαφρὰ στὴν Κρέσνα^{*} τῆς ἔγραψε πώς θὰ ἔρχονται νὰ τὴ δῷ. Μάννα καὶ θυγατέρες μοιράζαν στὸν κόσμο ἐκεῖ ἀπάνω σταφύλια, ριδάκινα, μῆλα καὶ λεπτόκαρα[†].

Ἐκεὶ θυμήθηκαν ὅλοι τὶ τραύματαν τὸν περασμένο χειμῶνα. Τῆς Καρατάσαινας δὲν τῆς βγαίνει ποὺ τὶς ἐλεγαν ἐκεῖ στὸ Βόλο «πρόστυχε».

— Οχι, μητέρα, τῆς εἶπε μιὰ κόρη της, «πρόσφυγες» μᾶς ἐλεγαν.

— Οχι, ἀδηγό, μόνον ἀδηγοζούμι! τῆς ἀπολογήθηκε ἡ Καρατάσαινα.

Η Ρούσιω πάλι, ἡ μικρότερη κοπέλλα της, εἶναι διαβολισμένη. Αὐτὴ μολογοῦσε πώς τὴν πειραζαν τὰ κορίτσια τὰ Βολιώτικα, γιατὶ ηξεραν πιάνο, ξένες γλώσσες, ζωγραφική, πλαστική, κι' αὐτὴ δὲν ηξερε τίποτ' ἀπ' αὐτά.

— Εμασα[‡], ἔμασα, ἐλεγε, κόντευα νὰ σκάσω. Μιὰ μέρα δὲ βάσταξα. «Στὴν πατρίδα μου, τὶς εἶπα, οἱ βλάχισσες μιλοῦν δυὸ γλώσσες, καὶ τὰ λαλούμενα[§] τὰ παλίζουν οἱ γύφτοι[¶]. Μιὰ πλαστική ξέρομε μετί, νὰ πλάθωμε πίτε... Καὶ τὶ χρησιμεύουν ὅλα αὐτά; Σκουτοῦρες μοναχὰ καὶ χασομέριες ἀγωφέλητες!» Έκεῖνα ποὺ μαθαίνομε μετί, ἐκεῖνα σᾶς κάνουν νοικούρες. — Καὶ τὶ μαθαίνετε σεῖς; μὲ ρώτησαν. — Νὰ τὶ μαθαίνομε, τοὺς εἶπα: Ζυμώνομε, πλάθομε, μαγειρέομε, πλένομε, σιδερώγομε, γραίνομε[‡], γγέθομε, διφαίνομε, πλέκομε, ράδομε. Καὶ ποὺ νὰ σᾶς πῶ καὶ τὶς ἔξω δουλειές! — Κι' ἄλλες ἀκόμα ξέρεις; μοῦ εἶπαν. — Ακούς λέει! Ξέρω καὶ κλάδο[§], σκάλο[§], κάθικρο[¶], βότανο[¶], φύτεμα, πάτισμα, θέρο, ἀλώνισμα, λίχνισμα...»

— Σκασμός! φωνάζει ή μάννα της, ξεθγήκες* ἐκεῖ στὸ Βόλο,
καὶ παίζει τὸ στόμα σου σὰν φαλίδι. Παπαρδέλω!^{*}

Καὶ χαμηλώγοντας τὴν φωνὴν της ή Ρούσιω ξαναρχίζει:

— Φυλάω καὶ μελίσσαι, φυλάω καὶ κουκούλι, βγάζω βούτυρο,
ἀρμέγω, παχνιάζω*, φορτώνω...

— Ἐλα σύ, πολύξερη καὶ χρυσοχέρα, τῆς ξαναφωνάζει ή μάννα
της. ἔλα σὺ ποὺ ξέρεις καὶ φορτώνεις, γιὰ δὲπλωσε τὴν φλοκάτα^{*}
σου στὸν ώμο, γιὰ νὰ κατεβάσωμε αὐτὸ τὸ μεγάλο ξύλο, αὐτὸ τὸ
βουνό, κάτω, ἐσύ ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη κι' ἔγω ἀπ' τὴν ὄλλη, καὶ
κόντεψε^{*} τὴν γλώσσά σου, καημένη, νὰ μὴ στὴν ξεριζώσω!

1913.

•Ο κοῦκος.

Στεφ. Γρανίτσα.

Ίδου ἔνα προνομιούχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ κορφολογεῖ* τὴν
ἄνοιξιν, τὸ τραγούδι, δίχως νὰ τὸν βαρύνῃ καμμιὰ πεζὴ ὑποχρέω-
σις^{*} ἀκόμη καὶ τ' αὐγά του ὄλλοι τὰ κλώθουν^{*}, τὰ ξεκλώθουν,
βγάζουν τὰ πουλιά του, τὰ ταΐζουν, τὰ ποτίζουν. Διότι, ὡς γνω-
στόν, ὁ κοῦκος πετῷ τὰ αὐγά του εἰς τὰς φωλεάς τῶν ὄλλων που-
λιῶν, καὶ ἀφήνει εἰς αὐτὰ τὴν φροντίδα τῶν περαιτέρω.

Ἡ λαϊκὴ φωντασία, ή ὅποια ἀφορμήν θέλει διὰ νὰ πλάσῃ
ἀτελειώτους ίστορίας, ἐδημιουργησεν εἰς δόξαν τοῦ κούκου πλή-
θος προνομίων. Πρῶτα—πρῶτα, ἀδύνατον νὰ πείσετε χωρικὸν ὅτι
δὲν ταξιδεύει ἔφιππος. Τὸ ἄλογό του εἶναι ἔνα μεγάλο ἀσπρό
πουλί, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι γνωστὸν μὲ ἄλλο ὄνομα, παρὰ ὡς
«κουκάλογο». Τὸν Μάρτιον ἔρχεται εἰς τὰ μέρη μας διλγας ἡμέ-
ρας ἐνωρίτερον τοῦ κούκου, καὶ ή παράδοσις θέλει ὅτι τὸ στέλλει
σ ἀφέντης του ὁ κοῦκος διὰ νὰ ἔξετάσῃ ἀν ἥλθεν ή ἄνοιξι στὰ
βουνά. Τὸ «κουκάλογο» περιπλανᾶται διλγας ἡμέρας εἰς τὰ πλά-
για, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν καθαλάρη του.

Ποτὲ ὁ κοῦκος δὲν κάθεται διου κι' ὅπου διὰ νὰ τραγουδήσῃ

τὴν ἀνοιξιν· ἔχει ώρισμένους λόφους καὶ ώρισμένα δένδρα, ἀκόμη καὶ ώρισμένους κλάδους, κατὰ τοὺς χωρικούς. Εἰς ἓνα λόφον ἀντικρυ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἤταν ἔνα γηραλέον πουρνάρι*, εἰς τὸ

ὅποιον ἥρχιζε στερεοτύπως τὸ λάλημά του τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγ-
γελισμοῦ. Κάποτε ὁ βοριάς ἐσπασε τὸ πουρνάρι καὶ ἔκτοτε ὁ
κοῦκος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λόφον, μολονότι γύρω του εἶναι
καὶ ἄλλα πουρνάρια.

Δέγουν ἀκόμη ὅτι είναι τόσον ὑπερήφανος, ὥστε μίαν φορὰν
νὰ τὸν ἀποδοκιμάσουν εἰς ἓνα μέρος, δὲν ξαναπατῷ πλέον. Κά-
ποιος γεωργὸς μοῦ ἔλεγεν ὅτι δίπλα ἀπὸ τὸ καλύβι του ἥρχετο
χρόνια καὶ χρόνια ἔνας κοῦκος καὶ τὸν «ἔχαιρέτιζε πρωι-πρωι».
'Αλλὰ μίαν φορὰν τὸν ἐπετροδόλησε καὶ ἔκτοτε δὲν ἐνεφανίσθη
πλέον.

— Γιατί τὸν ἐπετροδόλησες; τὸν ἥρώτησα.

— Μοῦ «κόμπωνε» τὰ παιδιά μου.

Γενική πρόληψις ὑπάρχει ὅτι ἅμα ἀκούσης τὸν κοῦκον πρωι-πρωι
νηστικὸς θὰ κομπωθῆῃ, θὰ αἰσθανθῆῃ δηλαδὴ εἰς τὸν λαι-

μόν σου στενοχωρίαν, ή όποια θεωρεῖται ώς «άναποδιά». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κυνηγοὶ τὴν ἄνοιξιν φροντίζουν νὰ μὴ ἀκούσουν τὸν κοῦκον νηστικοῖ.

Τόσον ή λαϊκή παράδοσις θεωρεῖ τὸν κοῦκον ώς θεόθεν προνομιούχον, ώστε νὰ παραδέχεται ἀκόμη δτι: ὁ Δημιουργὸς καὶ ἕδιαιτέρων τροφὴν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν. "Ενα μικρὸν φυτόν, τὸ δποτὸν φυτρώνει καὶ σταφυλιάζει τὸν Ἀπρίλιον, εἶναι γνωστὸν ὑπὲ τὸ ὄνομα «σταφύλι τοῦ κούκου».

—Μὰ εἴδατε νὰ τρώγῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸ σταφύλι ὁ κοῦκος; ἐρωτοῦσα κάποτε ἔνα τζομπάνην.

—'Ακοῦς τὸν βλέπομε... Σάμπως τρώει τίποτε ἄλλο;

Δύσκολον πρᾶγμα νὰ πείσῃς τὸν χωρικὸν δτι: ὁ κοῦκος εἶναι ἀδικαὶολόγητος χασομέρης, ἐπιβλαδῆς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν πουλιῶν, ὅπως ὁ κεφαλαιοῦχος, δ τρώγων τοὺς τόκους δίχως νὰ ἐργάζεται. Διὰ τὴν ἀτυχῆ τρυγόναν, μάλιστα: αὐτὴ εἶναι «τεμπέλα». δὲν ἐπιμελεῖται τὴν γένναν της ὅπως πρέπει, ἀλλὰ στρώνει λίγα ξυλάκια, τὰ ὅποια εἶναι δλη ἡ φωλεύ της.

—Μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους, ἔλεγα εἰς τὸν φιλόσοφον μυλωνᾶν τοῦ χωριοῦ, ὁ δποτὸς σχολιάζει τὰ κακῶς κείμενα εἰς τὸ βασιλείον τῶν ζώων, μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους κάνει μιὰ φωλιά, κλώθει μόνη της τὰ αὐγά της καὶ τραγουδάει τὴν ἄνοιξη.

—Δὲν σοῦ λέγω σχ:... Κι' αὐτὴ καὶ τὸ ἀηδόνι τραγουδοῦν, ἀλλ' αὐτὰ πρέπει νὰ δουλεύουν κιόλα...

—Κι' ὁ κοῦκος, γιατὶ νὰ μὴ δουλεύῃ;...

—Γιατὶ αὐτὸς φέργει τὴν ἄνοιξη... Τὸ πᾶν εἶναι ποιὸς θάκαμη τὴν ἀρχή... Νάξερες πῶς πηδάει ἡ καρδιά μας ἥμα τὸν ἀκοῦμε, ἐμεῖς ἡ τσαπατουριά*

‘Αλήθεια, τὶ εὐγγέλιον καλωσύνης καιροῦ, ἀληθινὴ σάλπιγξ Θεοῦ εἶναι τὸ λάλημα τοῦ κούκου στὰ μέρη μας! ’Αγθρωποι, βώδια, ἀλογα, ἀλέτρια χύνονται εἰς τὸν κάμπον καὶ ἔκλειδώνουν τὴν γῆν. ’Η φωνή του ταράσσει τὴν σιωπηλήν ἐρημίαν εἰς τὸ τέλος περίπου τῆς παλαιᾶς συγκομιδῆς· εἶναι ἡ ἐπαγγελία τῆς νέας ἑσδείας τῶν χωραφιῶν, ὁ μακρυγός ἦχος τῶν ἐρχομένων

ἀπὸ τὰ χειμαδιά προθάτων μὲ τὰ γαλακτερὰ μαστάρια καὶ τὰ
ἄφθονα μαλλιά.

1912.

•Ο κόσσυψας.

Στ. Γρανίτσα.

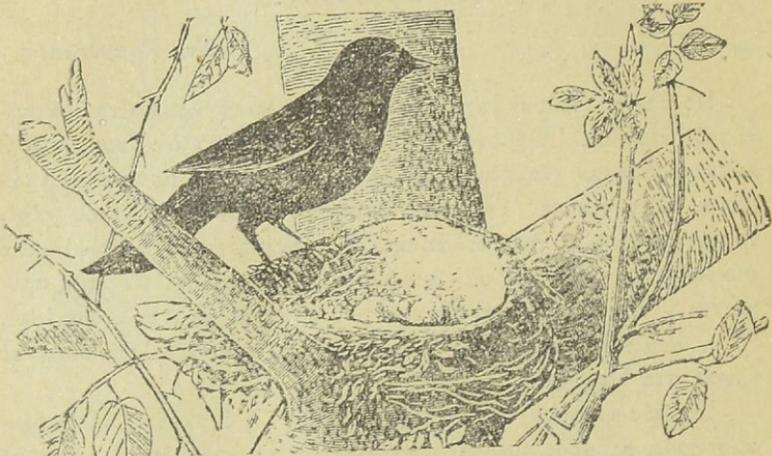
Πολλοὶ πιστεύουν πώς στοὺς μεγάλους λόγκους εἶναι τὰ κα-
λύτερα πουλιά. Ἀλίμονον ἀν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ δὲ κόσσυψας! Οἱ
λόγκος θὰ ηταν ἔνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγκᾶν. Χρώ-
ματα, ἄλλο τίποτε. Υπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν
ἢ τσιγκλιτάρα (ὅ δρυσοκολάπτης), ὁ τσαλαπετειδός (ὅ ἔποψ) καὶ ὁ
συκοφαγᾶς, ποὺ εἶναι σὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες· ἀν ὅμως πρό-
κειται ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὔχεσθε νὰ μήν γείσθε ἐκεῖ.
“Ο, τι κωμικὸν ἡμιποροῦσε νὰ φκιάσῃ εἰς φωνὴν ὁ Ὑψιστος, τὸ
ἔδωκε στὰ λαρύγγια τῶν.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῆται ὁ σκέτος κόσσυψας,
αὐστηρός, σοδαρός, μαῦρος ὡς ἔδενος, μὲ τὸ κατακίτρινον ῥάμφος
του, ὡς νὰ κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα (¹). “Ο, τι εἶναι ἡ μυγδαλιά
εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον, εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν πτερωτόν: τὸ λά-
λημά του θὰ πρωτοχαίρετείσῃ τὴν ἀνοιξιν ἔνα δυὸς μῆνες ἐνωρί-
τερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τ' ἀηδόνιν πρωτολαβεῖ, πρωτοζευγαρώ-
νεται, πρωτοφωλιάζει. Εἶναι δὲ τὸ λάλημά του περιπαθέστατον.

Πότε αὐτὸς τὸ πουλί, τὸ ὄποιον δὲν παύει τὸ τραγούδι, βρίσκεται
καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς
φιλοδουλειᾶς, ποὺ εἶναι ἡ φωλιά του; Ποτέ, ποτέ, ποτὲ δὲν μπορεῖ
νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὅτι ἔνα ῥάμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτουργήσῃ
τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πήλινο τάσι, τὸ καλοδεμένο ἀπ' ἔξω μὲ
πολυτρίχια καὶ ρίζες, τὸ γαρνιρισμένο ἐπάνω μὲ χαλικάκια, τὸ
γαλακτωμένο μέσα ἀπὸ καθαρὸ χῶμα καὶ στρωμένο μὲ φρύγανα,
χιούδια, ἀφροὺς σαμαχιῶν* καὶ πτερῶν.

(1) Ή σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν
του, οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ῥάμφους του.

Τι περίεργον φαινόμενον ή τέχνη ποὺ ἔχουν οἱ φωλιὲς τῶν περισσοτέρων ψυχικῶν πτηγῶν! Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἡδικήν τους κρεμαστὴν ἀπὸ ἐναὶ κλωνάρι σὰν κούνια, ή δὲ ποταμίδα (ἢ ὑπολαῖς) ἐνώπιον ἐνδὲ κλαδιοῦ δύο κατεβατὰ φύλλα καὶ τὰ ῥάβει κάτω κάτω κατὰ τρόπον ποὺ θὰ ἔζηλευε καὶ χέρι γυμνα-

σμένο στὸ βελόνι. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἐκλεκτὰ πουλιὰ ὅτι λέγει ὁ Πλούταρχος* γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους: «οὐδὲν εἰδος παιδείας ἀτιμάζουσι». Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῆται φίνοι, νοικοκυρέοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἥκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, ποὺ μοῦ ἔκαμε φίλος μου λοχαγός:

«Οτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον, ἔνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσυφον ἐν κλωδίῳ.

‘Ημέραν τινὰ παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ’ ὅδὸν ν’ ἀγοράσω μικρόν τι πτηγόν, τὸ ὄποιον ἀκόμη ητο ἀνευ πτερῶν. ‘Ἐνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ πτηγόν, τὸ ἡγόρασα.

‘Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωδίου, εἰς τὸ ὄποιον εἶχον τὸν κόσσυφον. ’Ενῷ δὲ περιέμενον νὰ

ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, ὅταν θέτωσιν εἰς τὸ κλωσίον αὐτῶν ἔτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὗτος τούγαντοιον ηὐχαριστήθη, ἐπλησίασε τὸ μικρόν, τὸ ἐθώπευε καὶ δὲν ἥξευρε τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαράν του διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτη τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαθεν ἐκ τούτου μερικά τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρὸν ὁρφαγόν, τὸ ὄποιον τὰ ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπείνα.

Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφη μετὰ στοργῆς, μέχρις οὐ τὸ μικρὸν πτηνὸν ἤρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφ' οὐ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀγδών, ἢ ὅποια ἔζησε πολὺν καιρὸν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ θετοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπη καὶ ἀρμονίᾳ· ἦδον δὲ ἀμφότερα ὡς ἐάν ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν».

Απὸ τὸν Ἰούλιον ὅμις καὶ ἐπειτα διόσσυφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καὶ τοῦ ἀμπελοῦ. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ ὄποιον λέγεται «ώφελιμα καὶ ἐπιθλαβὴ πτηνά», λεχθεῖσαν τοῦ πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παστρεύει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα, τὰ ὄποια, λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ῥάμφους του, μόνον αὐτὸς δύναται νὰ συγυρίσῃ. Ἄλλοι οἱ γεωργοί, οἱ ὄποιοι δὲν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἔντομολογίαν, δὲν βλέπουν κατὰ τὶ τοὺς ὠφελεῖ αὐτὴν ἡ συνδρομή, τὴν ὄποιαν τοὺς δίδει προστατεύων τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, γιὰ νὰ τὰ καταπιῇ ὁ Ἱδιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ποὺ διεριπαθήσει αὐτὸς τραγουδιστὴς μαζὶ μὲ τὸν ἄλλον ἐκείνον σατανᾶν, διόποιος λέγεται συκοφαγᾶς, ἀφήνει στὸν ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους μόνον συκόφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἄλλα καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῷ ἐκείνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῆ πουλιά φαινονταις νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἱδιος ἀξιοπρέπης κύριος, τσελεπῆς*, μαυρογυαλίζων σὰν ἀτλάζι καὶ μὲ τὴν κεχριμπαρένια

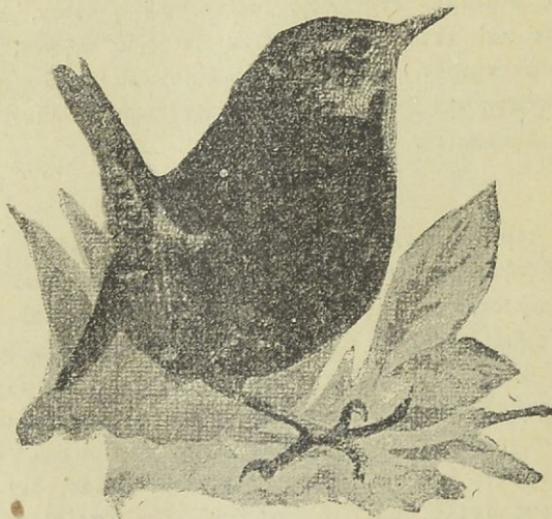
πίπα του κατακάθαρη. "Ολα κι' όλα, δλλ' έννοετι νὰ πάρῃ τὸ
μπάνιο του κάθε μέρα.

1914.

• Ο τρυποφράχτης.

Στεφάνου Γρανίτσα.

"Εχει ἔνα ἔκπτωτον βασιλιάν ό λόγγκος: δύομάζεται τρυπο-
φράχτης. "Εχετε ίδη αὐτὸ τὸ φτερωτὸ φίκουλο; "Υποθέτω

σχι, διότι δικολούθετι τὸ ἀξιώμα τῶν σοφῶν μετριοτήτων, αἱ διοται
προτιμοῦν νὰ δικούωνται παρὰ νὰ φαίνωνται. Δὲν δικούεται παρὰ
ὅταν εἰ βάτα καὶ ἡ ἀγράμπελη σκεπάσουν πλέον τὴν φράχτη, εἰς
τὰ βάθη τῆς ὁποίας εἴη, τραγουδεῖ, θορυβεῖ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ μικρὸς κατάδικος τῆς φράχτης ἀνηλθεν εἰς
τὸν θρόνον τῶν πουλιών ώς ἐξής: "Οταν ὁ φτερωτὸς κόσμος πρω-
τοαπεφάσισε νὰ συγκροτηθῇ εἰς πολιτείαν, ὁ Τρυποφράχτης, ὁ
σπουδαῖος ῥήτωρ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐθνοσυγελεύσεως—μόνον

τὴν νύχτα κλείνει τὸ στόμα του,— ἡξίωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ κράτους τῶν πουλιών.

Τὸ πρᾶγμα ἐπροκάλεσε πολὺν θόρυβον, διότι ἦτο πολὺ μικρὸς τὸ δέμας, τόσον μικρός, ὥστε εἰς κάμποσα μέρη δνομάζεται καὶ Τρυποκάρυνδο, προσεπώνυμον, τὸ ὄποιον μόνον ἡ Παπαδίτσα (ὁ Αἰγιθαλος) τοῦ ἀμφισσῆτεῖ. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀξίωσίν του, καὶ ἐπὶ τέλους κατάφερε τὰ ἄλλα πουλιά νὰ τὸν δεκχθοῦν ὡς τὸν γενναιότερον ἄνδρα μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἐνα πρωὶ ἔγινεν ἡ στέψις καὶ ὁ θρόνος τῶν πουλιών ἀστραφεν ἀπὸ μεγαλεῖον γενναιότητος.

Πολὺν ἡ ὀλίγον καιρὸν ἐστάθη εἰς τὸν θρόνον, πῶς ἔκυβερνησε καὶ ἀν ὑπῆρξε φιλαλλος ἢ ὅχι, ἡ παράδοσις δὲν ἀναφέρει τίποτε. Τὸ μόνον γνωστὸν κεφάλαιον τῆς ἴστορίας του μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του είναι ἡ ἔκθρονισίς του, ἡ ὄποια ἔγινεν ὡς ἔξηρις:

Μιὰ μέρα αἱ ἀρχαὶ εἰδοποιήθησαν ὅτι εἰς τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου ἐνεφανίσθη ἔνα πελώριο πουλί. Ἡταν ὁ Ἀετός, ἄγνωστος μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ Τρυποφράγχη, οἱ όποιοι φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν καὶ πολὺ μεγαλοσωμότεροι τοῦ βασιλέως τῶν διότι, καθὼς λέγει ὁ μῦθος, ἔκαμεν εἰς τοὺς ἰδόντας αὐτὸν τόσην τρομάραν, ὥστε, ὅταν, σπεύσαντες εἰς τὴν πρωτεύουσαν, παρουσιάσθησαν στὸ βασιλιᾶ τους, δὲν κατώρθωσαν νὰ διηγηθοῦν ποίου μεγέθους ἦτο ὁ ἐμφανισθεὶς ἔχθρος.

‘Ο Τρυποφράγχης, ἔξω φρεγῶν γιὰ τὴ δειλία τους, τοὺς ἐπέπληξε, διότι ἐνέσπειρον τὸν πανικόν, καὶ πρὸς καθησύχασιν τοῦ λαοῦ του ἐνεφανίσθη καὶ τοὺς ἐνεψύχωσεν ὡς ἔξηρις:

Παπαδίτσα.

— Μή φοβᾶσθε! Έδω είμαι έγώ κι' όποιος είναι μεγαλύτερος από μένα δες κοπιάσημη...

— Τι λές, βασιλιά; του είπαν τὰ πουλιά, που είδαν τὸν Ἀετό. Εέρεις πόσο μεγάλος είναι;...

‘Ο Τρυποφράχτης ἐτέντωσεν ὀλίγον τὸ δεξὶ του φτερούγι και ῥώτησε:

— Είναι τόσος;

— Τι λές, βασιλιά;... Είναι μεγάλος!... έφώναξαν από κάτω τὰ πουλιά.

‘Ο Τρυποφράχτης ἐτέντωσε περισσότερον τὸ δεξὶ του φτερούγι και ῥώτησε πάλιν περιφρονητικῶς:

— ‘Αμ είναι και τόσος;

— Είναι μεγάλος, βασιλιά!... Είναι πολὺ μεγάλος, πολὺ μεγάλος!...

‘Ο Τρυποφράχτης ἀπεφάσισε νὰ ἀγοιέῃ ὅλη τὴ μία φτερούγα του και νὰ ἔναρωτήσῃ:

— ‘Εχει γοῦστο νὰ μοῦ πῆτε δτι είναι και τόσος!...

‘Αλλ’ ἔξαφνα κάποιος ἵσκιος σὰν σύννεφο ἐπέρασεν ἐμ- πρός του.

— Νά τος, βασιλιά, αὐτὸς είναι! έφώναξαν τὰ πουλιά τρο- μαγμένα.

— Αὐτὸς είναι; εἰπεν ὁ Τρυποφράχτης, κοιτάζων κάτω τὸν ἵσκιο του Ἀετοῦ.

— Τώρα θὰ πηδήσῃ ἐπάνω του ὁ βασιλιάς μας! είπαν τὰ που- λιά, που ἦξευραν πώς ὁ ἀρχηγός των δὲν ἐδέχετο κανένα παλι- καρώτερον του εαυτού του, και ὁ όποιος ἔξηκολούθει νὰ κοι- τάζῃ ἀγριεμένος τὸν ἵσκιο του Ἀετοῦ.

— Εέρετε, μωρέ, καλά, ζτι αὐτὸς είναι;

— Αὐτός, αὐτός, βασιλιά, ὁ ἵδιος! ἀπήντησαν τὰ πουλιά.

‘Ο Τρυποφράχτης ὠρμήσε τότε απὸ τὸν θρόνον του πρὸς τὰ κάτω.

— Τι μεγάλο μακελειὸ ἔχει νὰ γίνη σήμερα! είπαν τὰ που- λιά. “Ἄς βάλῃ ὁ Θεὸς τὸ χέρι του!...”

Μερικὰ ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν. “Άλλα πάλιν, ὑποπτευθέντα μήπως ὁ βασιλιάς των ἐπῆρε τὸν ἵσκιο γιὰ Ἀετό, τοῦ φώναξαν:

- "Οχι κατ' αὐτοῦ, βασιλιά... Αὐτὸς είναι ό ισχιος του... Ο Αετός είναι ἀπάνω...
— Μή μὲ κρατάτε, μωρέ!... φώναξε ό Τρυποφράχτης.
'Εν τῷ μεταξύ ἔφθασε κοντά στὴν φράχτη τοῦ κάμπου.
— 'Εδω είναι ἀκόμα; δύωτησε.
— 'Εδω... Νά τος... στριφογυρίζει ἀπὸ πάνω μας!
— 'Ε, τότε φράχτη σας καὶ φράχτη μου, κι' ὅποιος γλυτώσῃ!...
Καὶ ἐχώθη εἰς τὰ βάθη τῆς φράχτης, ἢ ὅποια ἔκτοτε είναι τὸ παλάτι του.

Στὴν φράχτη του ό Τρυποφράχτης ἀνεβοκατεβαίνει διαρκῶς μέσα στὶς ἀγράμπελες καὶ τὰ βάτα, ἀσώπαστος εἰς λάλημα, τὸ ὅποιον ἔχει ἔνα τέτοιον τόνον θυμοῦ, ὥστε νομίζετε ὅτι εὑρίσκεται διαρκῶς εἰς καθηγᾶν.

Άμα δύμας πηδᾷ καμμιὰ φορὰ στὴν κορυφὴ τῆς φράχτης, ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον είναι ἀμίλητος. Άρπάζει τὸ ἔντομον, τὸ ὅποιον σπανίως καταδιώκει ἔως ἔκει, καὶ χώνεται, ἢ μᾶλλον τρυπᾷ τὴν φράχτη σὰν βέλος καὶ ἀρχίζει πάλι τὸν καδγατζίδικο χαδᾶ* του, ὃ ὅποιος είναι σὰν βροχὴ στὸν τσίγκο. Όμοιάζει μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔξω είναι ταπεινότατοι ράγιάδες καὶ ἄμα πατήσουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ των ἢ τοῦ γραφείου των «ποιός εἰδε τὸ Θεό καὶ δὲ φοβήθηκε!» Ποιός ξέρει τι νὰ τραυάγη ἐκείνη ἡ ἀτυχῆς κυρία Τρυποφράχτου καὶ ἡ λοιπὴ οἰκογένειά του ἀπὸ τοὺς παλικαρισμούς του καὶ τὰς διηγήσεις του. Ισως, ἐπιστρέψων ἀπὸ τὴν καταδίωξιν κανενὸς ἐντόμου, ἢ ὅποια, ἐπαναλαμβάνω, σπανίως ἐπεκτείνεται πέραν τῆς ἀγράμπελοκορυφάδας, ἐπιμένει νὰ τὴν πείσῃ ὅτι κατεδίωκε τὸν 'Αετόν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος τὸδαλεῖ στὰ πόδια καὶ τοῦ ἔξεψυργεν.

Ἡ μικρότης τοῦ σώματός του, τὸ αὐθαδέστατον ἀνατίναγμα τοῦ κεφαλιοῦ του καὶ τὴς οὐρᾶς του, τὸ θυμῷδες λάλημά του, τὸ νευρικὸ δάκμησμά του, τὸ πηγδηχτὸ περπάτημά του μέσα στὴν φράχτη, ἡ ταπεινούσην του ἄμα ξεμυτίζει ἀπὸ τὰ βάτα διὰ τὸν φόδον του 'Αετοῦ, τὸ σύνολον τέλος τῶν σκέρτσων του δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ τὸ ἀφήσῃ δὲ ἐλληνικὸς λαὸς ἀχρησιμοποίητον τὸ ἐπήρε καὶ ἔκαμε τὸν μῦθον τῆς θρασύτητος.

'Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικά Β' Έλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η

"Οταν θμως ποτὲ τὸ Κράτος ἡ καμμία Ἐταιρεία ἀποφασίσῃ νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς Ἐλληνας γεωργοὺς τοὺς ἔχθρούς των καὶ τοὺς φίλους των, δίχως ἄλλο ἡ μικροσκοπικὴ αὐτὴ ὑπαρξίες, ποὺ τὴν ἔχει ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ὡς σύμβολον τῆς θρασυδειλίας, θὰ καμαρώνῃ εἰς πίνακας καὶ βιβλία ὡς ἐνα ἀπὸ τὰ εὐεργετικώτερα πουλιὰ τοῦ ἀγροῦ.

1914.

Τιτορέα ἐνὸς χωρίου.

Δ. Π. Γεηγοριάδου.

Εὑρίσκετο εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς βουνοῦ εἰς τὴν ἄκραν παλαιοῦ δάσους, τοῦ ὅποιου τὰ δένδρα πυκνὰ-πυκνὰ καὶ συμμαζευμένα ἐσκέπαζαν τοὺς βράχους, τὰ ρεύματα καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ ὅρους καὶ ἀνήρχοντο ὑψηλὰ μέχρι τῆς κορυφῆς. Καὶ τὸ χωρίον ἐφαίνετο ὡς νὰ εύρισκετο περιμαζευμένον μέσα εἰς θωπευτικὴν καὶ φιλόστοργον ἀγκάλην, καὶ οἱ μικροὶ καὶ λευκοὶ οἰκίσκοι του, προβάλλοντες ἀνὰ μέσον τῶν παχυσκίων δένδρων ἀπετέλουν ἀληθῶς μαγευτικὸν θέαμα.

Κατὰ τὸ θέρος τὸ φιλόστοργον δάσος ἐμετρίαζε τὴν καυστικὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Καὶ ἡ κατάξηρος γῇ τῶν πέριξ ἀγρῶν ἐδροσίζετο ἀπὸ τὰ ἀφθονα νερά τῶν πηγῶν, τὰ ὅποια ἀκούραστα ἕρρεαν ἀπὸ τὰς προεξοχὰς καὶ τοὺς βράχους τοῦ δενδροσκεπασμένου ὅρους.

"Ησαν εύτυχεῖς τότε οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐνόμιζες δτὶ ἐδασίλευεν ἐκεῖ· αἱ ἐσοδεῖται τῶν ἥσαν ἀφθονοὶ καὶ σπανίως ὑπέφεραν ἀπὸ καυστικοὺς ἀνέμους, ἀκόμη δὲ σπανιώτερον ἀπὸ τὴν Ἑγρασίαν. Ἡ ὑγεία ἐδασίλευε παντοῦ. Τὰ παιδία, ζωηρὰ καὶ ῥοδοκόκκινα, ἔκαμναν εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐπισκέπτην διὰ τὸ εὔχαρι ἥθος καὶ τὴν ζωηρότητά των, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ τὴν ἡμερότητα τῶν τρόπων των.

"Αν κατὰ τὸ θέρος, χάρις εἰς τὸ πολύτιμον δάσος, γλυκεῖα ἐπεκράτει δρόσος, καὶ ἀφθονα παντοῦ ἕρρεαν τὰ νερά, κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ψῦχος ἐμετριάζετο. Οἱ παγεροὶ ἀνεμοὶ ἔχαναν τὴν

όρμητικότητά των, διότι εύρισκαν έμπόδιον τοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων, καὶ τὰ νερὰ τῶν βροχῶν διεσκορπίζοντο εἰς μυρίας λεπτὰς διακλαδώσεις καὶ ἀπερροφῶντο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἡ ὁποία, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἡμίσαπημένους λεπτοὺς κλάδους καὶ ἀπὸ φύλλα, ἐνήργει τῷ ἀληθῆς σπόγγος.

Οἱ εὐτυχεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου διόλου δὲν ἐφοδιοῦντο τὸν σκληρὸν χαιρετισμὸν τοῦ βορρᾶ· τὸ εὐεργετικὸν δάσος, χάρις εἰς τὰ ἄφθονα νερά, διὰ τῶν ὁποίων ἐποτίζοντο οἱ ἀγροὶ των, χάρις εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν ἐσοδειῶν των ἀπὸ βιαλους ἀνέμους καὶ ὄρμητικούς χειμάρρους, τοὺς καθίστα καὶ ἀρκετὰ πλουσίους, ὅπει νὰ φοροῦν κατάλληλα χειμεριὰ ἔνδυματα. Χάρις δὲ εἰς τὰ Ἑηρὰ ξύλα καὶ τοὺς χονδροὺς καταπίπτοντας κλάδους ἐπέτρεπε νὰ διαθέτουν ἀφθονὸν ὄλικὸν καύσεως καὶ νὰ θερμαίνωνται κατὰ τὴν ψυχρὰν τοῦ χειμῶνος ἐποχήν.

Αποφρὰς ὅμως ἡμέρα ἀνέτειλε διὰ τὸ δυστυχὲς χωρίον. Ἡλθαν πρωίαν τινὰ μερικοὺς ἀνθρακοποιοὺς καὶ ἐθάμβωσαν τοὺς χωρικοὺς μὲ τὰς χρηματικάς των προσφορὰς καὶ τοὺς ἐδελέασαν μὲ τὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπραγματοποίουν, ἐὰν τὸ δάσος ἔκεινο, τὸ κατὰ τὰ λόγια των ἀχρηστον, τὸ ἀδίκως καταλαμβάνον τόσους ἀγρούς, ἐκόπτετο καὶ μετεμορφώνετο εἰς κάρβουνα.

Καὶ ἀφῆκαν οἱ χωρικοὶ νὰ σφαγιασθῇ ὁ προστάτης των. Οἱ μαγευτικὸς πράσινος πέπλος, ὁ ὁποῖος ἐκάλυπτεν ὅλας τὰς ἀσχημίας τοῦ ὄρους, ἀνεσύρθη καὶ ἔξηφανίσθη. Καὶ τὴν ὥραν, τὴν συνεχῆ, τὴν καταπράσινον καὶ θάλλουσαν ἐπιφάνειαν διεδέχθη ἡ γεροντικὴ ὅψις τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς ρυτίδας καὶ τὰς σχισμάς της, μὲ τὰς φάραγγας καὶ τοὺς βράχους της.

Δυστυχῶς τὸ κακούργημα δὲν ἀφέθη ἡμιτελές. Εάν τούλαχιστον ἀπγγόρευαν τὴν βοσκὴν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κόπεντος δάσους, τὰ κολοσσώθηντα δένδρα θὰ ἐπραγματοποίουν τὸν πόθον, ὁ ὁποῖος ἐνεψύχων τὸ ὑπολειφθὲν λείψανον τοῦ κορμοῦ των καὶ ἐκυκλοφόρει εἰς τὰς ῥίζας των. Θὰ γῆξαν καὶ πάλιν, θὰ ὑψωναν πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς κορμοὺς των καὶ πάλιν, θὰ ἐθωπεύοντο ἀπὸ τὸ γλυκὺ τοῦ ἥλιου φῶς καὶ τὸ ἀπαλὸν τῆς αὔρας φύσημα. 'Αλλ', ἡ βάρδαρος καταστροφὴ ἐπρεπε νὰ συντελεσθῇ: 'Αφέθη-

σαν αἶγες καὶ πρόβατα, καὶ, μόλις ἀνεφαίνετο ὁ τρυφερὸς βλαστός, ἀμέσως κατετρώγετο ἀπὸ τὰ ἀδηφάγα ζῷα. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀλλοτε μὲ σφρίγος καὶ μὲ δύναμιν ἀνεπτύσσετο ζωὴ καὶ βλάστησις, μετὰ εἶκοσιν ἔτη ἔθασίλευεν ἑρήμωσις καὶ καταστροφή.

Τὰ ὅδατα τῶν βροχῶν ὄρμητικῶς ἐκυλίσσοντο ἐπάνω εἰς τὰς ῥάχεις τοῦ βουνοῦ καὶ δλίγον κατ' δλίγον ἐξέπλυναν τὸ λεπτὸν στρῶμα τῆς φυτικῆς γῆς, τὸ δποτὸν ἐκάλυπτε τὴν πετρώδη ἐπιφάνειαν τοῦ ὅρους. Καὶ οὕτως ἐγυμνώθησαν ἐντελῶς οἱ βράχοι, καὶ πᾶσα ἐλπὶς βλαστήσεως ἐξέλιπε. Τὰ ὅδατα, τὰ ὅποια ἀλλοτε ἀπερροφῶντο ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δάσους, καὶ ἐσυνάζοντο εἰς ὑπογείους ῥωγμάτας καὶ δεξαμενάς καὶ ἀπ' ἐκεῖ δλίγον κατ' δλίγον ἐξεχύνοντο διὰ μυρίων πηγῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, σήμερον τρέχουν ἐπάνω εἰς τὴν ἀδιαπέραστον ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου, κατέρχονται ὄρμητικῶς καὶ σχηματίζουν χειμάρρους καὶ Ἑριοποτάμους, παρατύρουν λίθους χονδρούς, ἀνασκάπτουν τοὺς κάτω ἀγροὺς καὶ τοὺς σκεπάζουν μὲ τὰ χαλίκια, τὰ ὅποια κατὰ τὴν πορείαν τῶν παρέσυραν.

Τὰς εὐεργετικὰς λοιπὸν πηγὰς διεδέχθησαν οἱ καταστρεπτεῖνοι χείμαρροι. Τὴν εὐχάριστον καὶ δροσερὰν τοῦ ἔαρος αὔραν διεδέχθη καυστικὸς λίψ*. Τὸν χειμῶνα ὁ ὄρμητικὸς καὶ παγερὸς βορρᾶς δὲν μετριάζεται πλέον ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστον προτείχισμα χιλιάδων χονδρῶν κορμῶν. Καὶ τὰ πρὸς θέρμανσιν ξύλα λείπουν, καὶ ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου μᾶς πεινᾷ καὶ κρυώνει.

Μετενόησαν οἱ δυστυχεῖς καὶ ἔκλαυσαν, ἀλλ' ἡτο πλέον ἀργά. Στερηθέντες τὰς ἀφθόνους πηγὰς τῶν, καίσμενοι κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τὴν τρομερὰν θερμότητα, τὴν ὄποιαν ἐξαπέστελλαν οἱ πυρακτωμένοι γυμνοὶ βράχοι τοῦ βουνοῦ, παγώνοντες κυριολεκτικῶς τὸν χειμῶνα καὶ πνιγόμενοι ἀπὸ τὰ νερά τῶν ὄρμητικῶν χειμάρρων, ἐνόησαν πολὺ ἀργά ὅτι τὸ δένδρον είναι ὁ φιλόστοργος οἰκονόμος, ὁ ἐναποθηκεύων ἐν πολυτιμότατον διὰ τὸν ἀνθρωπὸν κεφάλαιον, τὸ ὅδωρ, καὶ ἀποδίδων αὐτὸ δλίγον κατ' δλίγον· ὅτι είναι ἐπίσης ὁ θαυμασιώτερος μετριαστής τῆς πνιγγρᾶς θερμότητος καὶ τοῦ παγεροῦ ψύχους, καθὼς καὶ τὸ δραστηριώτερον ἀντιφάρμακον ἐναντίον τῶν μολυσμάτων.

1902.

Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῷ θεσσαλικῷ ὁρέων.

·P. Δημητριάδου.

Ἐκαστον ἔαρ, ὅταν ἡ χιῶν ἀρχίζῃ νὰ τήκεται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἔκτακτος ζωὴ καὶ κίνησις γίνεται εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας ὁρεινὰς τοποθεσίας.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀραιών διεσπαρμένων ὁρεινῶν χωρίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταναστεύουσι τὸ φυινόπωρον καὶ διέρχονται τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος· μόνον δὲ γαὶ οἰκουγένειαι μένουσιν ὡς φύλακες ἐντὸς τῶν ὁρεινῶν χωρίων, ὅπου ἡ ἀφθόνως πίπτουσα χιῶν τοὺς παραχώνει ἐπὶ πολλὰς ἔνδομάδας, ἐνίστε ἐπὶ μῆνας δόλοκλήρους, ἐντὸς τῶν μικρῶν, ἀλλὰ στερεῶν οἰκιῶν των. Ἐκεῖ, μακρὰν τῶν ὁμοίων των, ἀπομεμονωμένοι πάσης συγκοινωνίας, διέρχονται τὸν χειμῶνα συσπειρώμενοι παρὰ τὴν ἑστίαν, ἐνῷ ἔξω βοϊῷ ὁ βορρᾶς καὶ ἀναστενάζουσι καὶ βογκοῦσι τὰ πελώρια δένδρα τῶν δασῶν, σειόμενα καὶ καμπτόμενα ὑπὸ μανιώδους ἀνέμου. Μετὰ χαρᾶς χαιρετῶσι τὸν αἴθριον οὐρανὸν καὶ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ Ἀπριλίου, διτις τήκει τὸ πολλῶν πήχεων πάχοντας στρῶμα τῆς χιόνος καὶ τοὺς ἀπελευθερώνει.

Ἐντὸς δὲ γαὶ φθάνουν ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ οἱ κάτω διαχειμάσαντες συγχωρικοὶ τῶν· αἱ οἰκλαὶ ἐπισκευάζονται καὶ καθαρίζονται, οἱ πέριξ αὐτῶν περίφρακτοι χῶροι καλλιεργοῦνται καὶ μεταβάλλονται διὰ πολλῶν περιποιήσεων εἰς θαλεροὺς λαχανοκήπους. Ἀλλοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν φασολίων καὶ κάπου-κάπου καὶ τῶν γεωμήλων. Ἡ γεωργία τῶν ὁρέων ἔνεκα τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῆς ὧς ἐκ τούτου βραδυτάτης ὡριμάσεως τῶν προϊόντων δὲν εἶναι βεβαίως πολὺ ἐπικερδής, οὐχ ἥττον εἰς μερικοὺς προσηλίους ὁρεινοὺς ἐξώστας, εἰς τινὰς κοιλάδας, ὅπου δὲν εἰσχωροῦσιν οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι, οἱ δὲρεινοὶ καλλιεργοῦσιν ἐπιμόνως τοὺς μικροὺς ἀγροὺς των, ἐπωφελούμενοι τῶν ἀφθόνων πηγῶν καὶ ρυάκων πρὸς ἄρδευσιν αὐτῶν.

Πολλοὶ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας δασικὰς καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὰ δάση ὁ πέλεκυς τῶν ὑλοτόμων. Ἀγροὶ, δρυμητικοὶ βύακες καθυ-

ποτάσσονται εἰς τοὺς ὄλοτόμους καὶ σχηματίζοντες ἀφρίζοντας καταρράκτας κινοῦσι τὸν νεροπρίονα, θστις τέμνει ἐκ τῶν κορμῶν τῶν πεύκων καὶ τῶν ἔλατῶν τὰς χονδρὰς ἐκείνας σανίδας, αἵτινες φημίζονται ἂν οὐχὶ διὰ τὴν κομψότητα, τούλαχιστον διὰ τὴν στερεότητά των.

Ο "Ασπρος ποταμὸς (ό Ἀχελῷος), θστις διαρρέει τὴν δασώδη ἐκείνην δρεινὴν Θεσσαλίαν, τὴν καλουμένην ἐξ αὐτοῦ 'Ασπροπόταμον, κυλίων κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν δύο ὑψηλοτέρων σειρῶν τῆς Πίνδου, ἔπειτα διὰ μέσου τῆς Ἀκαρνανίας, τὰ ἄγρια ἀφρίζοντα βδατά του, μετακομίζει τοὺς δγκώδεις καὶ βαρεῖς ὅγκους τῆς παρὰ τὰς δχθας του φυομένης δασικής ξυλείας μέχρι τῶν ἔκβολων του.

Ἄρα γε τὰ οὐρανομήκη ἐκείνα δένδρα, τὰ ὁποῖα θάλλουσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν δρέων καὶ ῥεμβάζουσι χιονοσκεπῆ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πάγων κατὰ τοὺς ἀτελευτήτους δριμεῖς χειμῶνας ἐντὸς τῶν βουνῶν, φαντάζονται ὅτι οἱ κορμοὶ των θὰ ταξιδεύσωσι ποτε ἐπὶ τῶν ἀφρούντων κυμάτων τοῦ Ἀχελῷου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπου μεταβαλλόμενοι εἰς κομψὰ καθαρώτατα κιδώτια θὰ περιβάλωσι τὴν γλυκεῖαν σταφίδα, τὸ τέκνον τῆς μεσημβρίας, καὶ θὰ ταξιδεύσωσιν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὡς σταφιδοκιδώτια;

Άλλὰ τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν δρέων εἰναι οἱ βλαχοποιμένες κτηγορόφοι. Μόλις τὸ θάλπος τοῦ ἔαρινου ἥλιου τήξῃ τὴν χιόνα, ἀναφαίνεται ἄφθονος χλόη καὶ πρασινίζουν αἱ κλιτύες καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν. Τότε οἱ νομάδες βλαχοποιμένες ἐγκαταλείπουσι τὰς πεδιάδας, ὅπου εἶχον διαχειμάσει τὰ ποιμνιά των, καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ὅρη.

Τὸ πρόβατον, τὸ νυσταλέον καὶ ἀποκοιμισμένον τοῦτο ζῷον, ἀλλάσσει καὶ αὐτὸς χαρακτῆρα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνόδου. Γίνεται ζωηρότερον, εὐκινητότερον, ὑψώνει τὴν κεφαλήν του, ἀνοίγει τοὺς ρώθωνάς του καὶ μὲ λάμποντα βλέμματα στρέφεται πρὸς τὰ ὅρη, διθεν πνέει ἡ ζωογόνος ἔαρινή αὔρα. Τὸ διπομνητικὸν καὶ εὐκυδέρνητον τοῦτο ζῷον αἴρεται ἵσχυρογγώμον καὶ ἀτίθασον· τὰ ποιμνια αὐθιορμήτως προσβαίνουσι πρὸς

τὰ ὅρη. Έάν τις ἥθελεν ἐμποδίσει τὴν πορείαν των, θὰ ἔθλεπεν δτι ταῦτα εἰς πεῖσμα τῶν ποιμένων καὶ τῶν κυνῶν θὰ ἔξηχολούθουν προχωροῦντα πρὸς τὰ ἄνω.

Ἐκ τῶν κτηγοτρόφων πολλοὶ δὲν ἔχουσι χωρία μὲ μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνιά των ὡς σκηνῆται. Ἐνοικιάζουσιν ἀπὸ κοινοῦ μεγάλας δρεινὸς περιφερείας καὶ ἔχετ ἐμπηγγύουσιν ἔκαστον ἕαρ τὰς σκηνάς των, ἢ κατασκευάζουσι μικρὰς προχείρους καλύβας ἐκ κλάδων ἢ ἐξ ἀκροσανίδων. Εἰς τὰς μικρὰς καλύβας των δίδουσι τὸ λίαν πομπῶδες ὄνομα κονάκια*.

Οσοι ἔχουσι ταξιδεύεις ποτὲ ἀνὰ τὰ ὅρη βεβαίως γνωρίζουσιν ἐκ πείρας τὴν φιλοξενίαν τῶν βλαχικῶν κόνακίων. Οἱ ἀνθρώποι, μὲ δληγητὴν ἔνδειάν των, θυσιάζουσι χάριν τοῦ μουσαφίοη* τὸν καλύτερον ἀμνόν, τὸ ὠραιότερον γάλα, τὴν παχυτέραν γιασούρτην, τοῦ στρώνουν στιβάδην πυκνομάλλων θερμῶν βελεντζῶν* πρὸς ὑπνον. Τὰ ὠραῖα ταῦτα μάλλινα κλινοσκεπάσματα, τὰ χράμια, κ.λ.π. εἶναι προϊὸν τῆς κατοικιδίου βιομηχανίας τῶν γυναικῶν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν.

1894.

III Θεὰ μὲ τὴν δᾶδον.

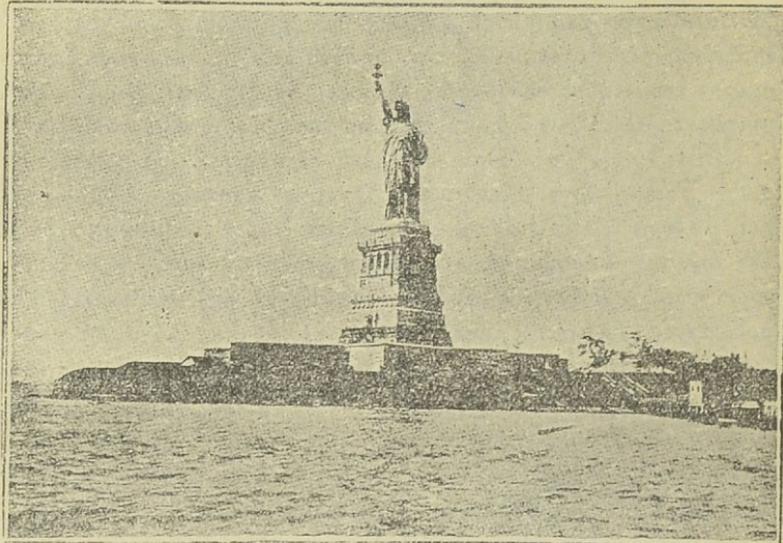
*P. Δημητριάδου.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ μικρᾶς νησιδος, ἵσταται κρατοῦσα δᾶδον μία θεά. Κολοσσαῖον εἶναι τὸ ἀνάστημά της, γλυκὺν καὶ ἐκφραστικὸν τὸ θεῖον πρόσωπόν της. Ἐπιβλητικὴ εἶναι ἡ στάσις της καὶ πάντες οἱ εἰσπλέοντες εἰς τὸν λιμένα ἀποτελοῦνται πρὸς αὐτὴν φόρον σεβασμοῦ.

Δὲν εἶναι θεὰ ἀρχαία ἀπὸ τὸ δωδεκάθεον τοῦ Ὀλύμπου· δὲν εἶναι ἡ "Ἡρα, τῆς ὄποιας ἔχει τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν, οὕτε ἡ Ἀθηνᾶ, τῆς ὄποιας ἔχει τὴν σεμνότηταν· δὲν εἶναι οὕτε ἡ Ἀφροδίτη, τῆς ὄποιαν ἐνθυμίζει τὸ γλυκὺν πρόσωπόν της. Η θεὰ αὗτη εἶναι νέα θεὰ καὶ ἥλθεν ἐκ Γαλλίας πρὸ ἑτῶν καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Εἶναι ἡ θεὰ Ἐλευθερία!

Διὰ νὰ λάβετε ἰδέαν τῶν κολοσσαίων διαστάσεων τοῦ χαλκίου νου αὐτοῦ ἀγάλματος, μάθετε δτι τὸ ἀνάστημά της εἶναι 250 πο-

δῶν, ὅτι τεσσαράκοντα ἁνθρωποι χωροῦν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς της καὶ δώδεκα εἰς τὴν δᾶδα, τὴν ὁποίαν κρατεῖ. Βαρθόλδης λέγεται ὁ Γάλλος καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος τὴν ἀδημιούργησεν. Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία τὴν ἀδώρησε πρὸς τὴν Βορειοαμερικανικὴν Συμπο-

λιτεῖαν κατὰ τὸ 1886, ἑκατοστὴν ἡπέτειον τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας.

Τὴν νύκτα ἡ αἰγλη ἴσχυροῦ ἥλεκτρικοῦ ἥλιου ἔκπεμπεται ἀπὸ τὴν δᾶδα τῆς θεᾶς, φωτίζουσα τὸν λιμένα καὶ τὰς ἀκτὰς.

Ὦ Ἐλευθερία! Ἡ θεία σου μορφὴ προσάλλει ἐκ τῶν κυμάτων γλυκεῖα, καὶ τὸ παρήγορον φῶς τῆς λαμπάδος σου φωτίζει καὶ θερμαίνει τοὺς ἀφικούμενους εἰς τὸν Νέον Κόσμον θαλασσοπόρους. Σὲ προσκυνοῦμεν καὶ σὲ προσδιέπομεν μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ σεβασμοῦ, ὦ Ἐλευθερία, διότι εἰσαι μήτηρ τῶν λαῶν, καὶ ψάλλομεν τὸν ἀθάνατον ὄμονον σου, ὁ ὁποῖος εἶγαι ἀκριβῶς ὁ λιδικός μης ἔθνικὸς ὄμογος:

Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Δευτεριά!

1906.

•Ο Δασδίδ Αἰθιγκστον.

Δημ. Κακλαμάνου.

Ἐτυχε ν' ἀκούσετε τὸ ὄνομα τοῦ Λίθιγκστον; Ἐὰν ἀνοίξετε
ἔν διποιονδήποτε λεξικὸν θὰ ἰδῆτε δτι θὰ τὸν παραβάλλῃ μὲ τὸν
Χριστόφορον Κολόμβον* καὶ τὸν Βαρθολομαῖον Διάζ*. Ἀν δὲ πρῶ-
τος ἐκ τῶν δύο τούτων μεγαλοφυῶν ναυσιπόρων προσέθεσεν εἰς
τὴν γῆν ὄλόκληρον ἡμισφαῖρον διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμε-
ρικῆς, ὁ δεύτερος δὲ πρῶτος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς
Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἐγνώρισε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν κόσμον
ὅλον τὸ νότιον καὶ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ Λίθιγκστον
ἐδώρησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν μέσην Ἀφρικήν, εἰς τὴν
δύοιαν πρὸ αὐτοῦ δὲν εἶχε πατήσει ποὺς πολιτισμένου ἀνθρώπου.

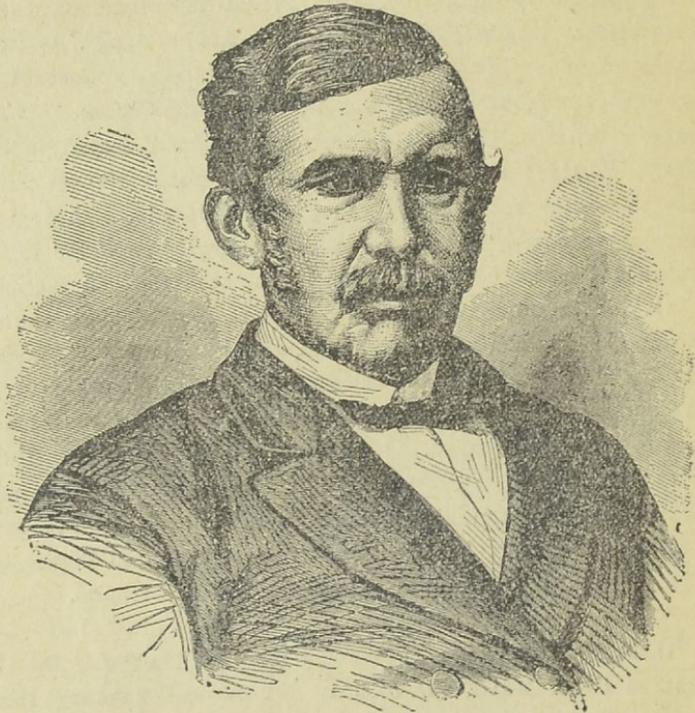
Οἱ ἀνδρες οὗτοι δικαίως θεωροῦνται ίσοι καὶ μεγαλύτεροι
ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κατακτητάς, ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον,
ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, καὶ ἀπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα. Αὐ-
τοὶ περιωρίζοντο νὰ κατακτῶσι γνωστὰς χώρας, χύνοντες ἀφει-
δῶς τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Ο Κολόμβος, ὁ Βαρθολομαῖος Διάζ, ὁ
Λίθιγκστον, χωρὶς νὰ χύσωσιν οὕτε σταγόνα αἷματος καὶ μὲ μόνον
ὅπλον τὴν μεγαλοφυῶν των, εἰσδύουν εἰς τόπους ἀγνώστους καὶ
κατακτῶσιν αὐτούς, ὅχι ὑπὲρ τούτου η̄ ἔκείνου τοῦ ἔθνους, ἀλλ
ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπότητος καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ο Δασδίδ Λίθιγκστον ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκωτίαν τὴν 19ην
Μαρτίου 1813. Μόλις ἐμεγάλωσεν ὀλίγον καὶ κατέστη ἵκανὸς
δι' ἐργασίαν, ὁ πατέρος του τὸν εἰσήγαγεν εἰς ἓν βαμβακουργεῖον,
εἰς τὸ ὅποιον αὐτὸς εἰργάζετο ὡς ὑπάλληλος. Ο Λίθιγκστον ἦτο
τότε δέκα μόλις ἔτῶν.

Ο πατέρας εἶχε φύσιν φιλομαθῆ. Ἡγόρασε βιβλία καὶ ἥρχισε
μόνος νὰ ἐργάζεται, ἀφιερῶν εἰς τὴν μελέτην δσας ὥρας τοῦ ἀφη-
γενοῦ ἐλευθέρας η̄ ἐργασία του. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς του κατώρθω-
σεν οὕτω νὰ καταστῇ κύριος τῆς λατινικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς,
νὰ σπουδάσῃ δὲ ἀρκούντως τὴν βοτανικὴν καὶ τὴν γεωλογίαν καὶ
τὴν λατρικήν. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐπτὰ ἔτῶν ὑπέστη μετ' ἐπι-

τυχίας τὰς διδακτορικὰς ἔξετάσεις του ώς Ιατρός. Ὁ ἀπλοῦς ἐργάτης διὰ τῆς ἐπιμελείας του εἶχε μεταμορφωθῆν εἰς σοφόν.

“Οτε ἦτο ἀκόμη νέος ὁ Διβιγκστον, μελετῶν τὸν χάρτην τῆς Ἀφρικῆς, παρετήρησεν ὅτι ὁ γεωγράφος εἶχεν ἀφήσει λευκὸν δλογο τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς εὐρυτάτης αὐτῆς ἡπειρου, ἥτις

εἶναι ἀρκετὰς φοράς μεγαλυτέρα τῆς Εὐρώπης. Ὁ Διβιγκστον ἐζήτησε πληροφορίας, ἔμαθε δὲ πράγματι ὅτι ἡ κεντρώα Ἀφρικὴ ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος. Ἐκτοτε τὸν ἐκυρίευσεν ἡ ἐπιθυμία νὰ γίνῃ αὐτὸς ἔξερευνητής τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ μέρους τῆς γῆς.

Γνωστὸν ἦτο μόνον ὅτι εἰς τοὺς τόπους ἑκείνους κατώκουν ἄγριαι φυλαὶ, αἱ ὅποιαι ἡσαν σκληρόταται· ὅτι ἀντὶ πάσης ἀλλῆς θρησκείας ἐπίστευον εἰς χονδροειδεστάτας προλήψεις, καὶ ὅτι ὁ κανιβαλισμός, δηλαδὴ ἡ φοιβερὰ συνήθεια τοῦ τρώγειν ἀν-

θρώπινον κρέας, ήτο εἴθιμον σχεδὸν γενικόν. Ὁ Λίβιγκστον εἶχε μεγάλην καρδίαν καὶ συγεπάθει εἰς δλας τὰς ταλαιπωρίας τῶν δμοίων του. Ἡ λίδεα δτι ἡδύνατο νὰ διαδώσῃ μεταξὺ τῶν ἀγρίων τούτων φυλῶν τὰ δόγματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανωσύνης τὸν ἐγοήτευσεν. Ἐκτοτε δὲ ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του ἔταξε τὴν ἀποστολὴν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἀγνώστους ἐκείνας χώρας τῆς μέσης Ἀφρικῆς καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἐξερευνῶν αὐτάς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, προσπαθῶν νὰ κάμη χριστιανούς τοὺς βαρδάρους, τοὺς ὄποίους ἔμελλε νὰ συναντήσῃ.

Διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγα σχέδιόν του ἀνεχώρησε¹ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἥτις κεῖται, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν νοτιωτέραν ἀκραν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἄπ' ἐκεῖ ἐπροχώρησε πρὸς βορρᾶν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν αἰθιοπικὴν χώραν καὶ προσεκολλήθη πλησίον ἵσχυροῦ τινος ἀρχηγοῦ² διὰ νὰ ἔκμαθῃ τὴν γλώσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν τόπων, τοὺς ὄποίους ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ. Ὁ φυλάρχης οὗτος ἐπειρποιήθη παντοιοτέροις τὸν Δίβιγκστον. Τόσον δὲ τὸν ἡγάπησεν, ὅστε μετ' ὀλίγον ἔγινε χριστιανὸς μὲν ὀλίγους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἑτῶν,³ ὁ Δίβιγκστον ἐπροχώρησε βορειότερον ἀνεκάλυψε μίαν μεγάλην λίμνην καὶ ἔνα πλατύτατον ποταμόν, τὸν Ζαμβέζην, τοῦ ὄποίου ἔως τότε οἱ Εὐρωπαῖοι μόνον τὰς ἐκβολὰς ἔγνωριζον. Τέλος ἔφθασεν⁴ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀγίου Παύλου τῆς Δοάνδας, τὴν ὄποιαν εἶχον κτίσει οἱ Πορτογάλλοι εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ωκεανοῦ. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἦναγκάσθη νὰ διαμείνῃ ἐπὶ πέντε μῆνας, διὰ νὰ ἀναλάδῃ ἀπὸ τοὺς φοιβερούς κόπους τοῦ ταξιδίου του καὶ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τοὺς πυρετούς, ἀπὸ τοὺς ὄποίους εἶχε προσβληθῆναι τὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

“Οταν ἀνέρρωσεν, ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Καλήν Ἐλπίδα,

1. Τὸ 1840.

2. Τῶν Βακουανῶν.

3. Τὸ 1849.

4. Τὸ 1854.

συνέλαβε σχέδιον, τὸ ὄποιον κανεὶς πρὸ αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκτελέσῃ. Ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὅλον τῆς τὸ πλάτος τὴν ἀφρικανικὴν ἥπειρον. Τὸ μεγαλεπήδολον αὐτὸ ταξίδιον ἐπέτυχεν ὄπως καὶ τὸ πρῶτον, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐνεργητικότητα τοῦ περιηγητοῦ. Οὕτε οἱ θανάσιμοι πυρετοί, οἱ ὄποιοι μαστίζουν τοὺς νοσηροὺς αὐτοὺς τόπους, οὕτε τὰ φοβερὰ ζῷα, λέοντες δηλαδή, ἐλέφαντες, ὥινοκέρωτες, πάνθηρες, δηλητηριώδεις ὄφεις, τὰ ὄποια τρέφονται εἰς τὰ ἀπέραντα δάση τῶν, οὕτε ἡ ἀγριότης τῶν αἰθιοπικῶν φυλῶν, αἱ ὄποιαι τοὺς κατοικοῦν, ἵσχυσαν γ' ἀναχαιτίσωσι τὸν Δίδιγκστον. Ἄφοῦ ἐπεσκέψθη τοὺς γριγαντιαίους καταρράκτας τοῦ Ζαμβέζη, ὃπου ὁ ποταμός, ἔχων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πλάτος 1700 μέτρων, πίπτει ἐντὸς φοβεροῦ βαράθρου βάθους 138 μέτρων, ὁ ἀκούραστος ταξιδιώτης ἐφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Κιλιμάναν, πόλιν κειμένην ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ωκεανοῦ.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν, χάρις εἰς τὴν ὄποιαν ἐπλούτισε τὴν γεωγραφικὴν ἐπιστήμην διὰ πολυτίμων πληροφοριῶν¹, ὁ Δίδιγκστον ἐπανῆλθεν² εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἀγγλίαν, ἀπὸ τὴν ὄποιαν εἶχε φύγει πρὸ δέκα ἔτην.

Αἱ στερήσεις, οἱ κόποι καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὄποιους ὑπέστη κατὰ τὸ πολυετὲς ταξίδιόν του, ὅχι μόνον δὲν ἐψύχραναν τὸν ζῆλον τοῦ Δίδιγκστον, ἀλλὰ τούναντὸν τὸν ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ἔργον του καὶ τοῦ ηδεῖσαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς πέρας.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1858 ἀνεχώρησεν ἐκ νέου ἐξ Ἀγγλίας. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκδολὰς τοῦ Ζαμβέζη, ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν τοῦτον μὲν μικρὸν ἀτμόπλοιον, τὸ ὄποιον εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην *Nunassan*, ἡ ὄποια ἔχει πλάτος 80—100 χιλιομέτρων, μῆκος 320 καὶ βάθος 180—200 μέτρων. Αἱ ὅχθαι τῆς λίμνης ταύτης είναι θαυμασίως ὠραῖαι.³ Απειροι καλύβαι ἐγείρονται ἐπ' αὐτῶν κατοικούμεναι ἀπὸ Αἴθιοπας, οἱ ὄποιοι ζῶσι διὰ τῆς ἀλιείας.

1. αἰτινες ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1857 εἰς τὸ βιβλίον του «Ταξίδια καὶ ἔρευναι ιεραποστόλου ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀφρικῇ». 2. Τὸ 1856.

Μετά τὸ δεύτερον τοῦτο ταξιδίου ὁ Λιβιγκός ἐπανηλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ συμπολῖται του τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμᾶς· καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα, κατὰ τὸ δρότον ἔμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν ἐπαυσαν νὰ τοῦ ἐπιδειψιλεύουν δείγματα θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης¹.

Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του μάτην ἐπρόσπαθησαν νὰ τὸν πεισωσιν ὅτι ἀρκούντως εἶχεν ἐργασθῆ διὰ τὴν δόξαν του καὶ ὅτι ἡτο καὶ ρὸς πλέον ν' ἀποστρατευθῇ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ταξιδίον του ὁ Λιβιγκός παρέστη μάρτυς αὐτόπτης τῶν φρικτῶν σκηνῶν, τὰς ὁποὶς προεκάλει τὸ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἔξασκούμενον ἐμπόριον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπωλοῦντο ἀπὸ ἀσυνειδήτους σωματεμπόρους, δπως εἰς τὴν Εὐρώπην πωλοῦνται οἱ ἵπποι, οἱ βόες, τὰ πρόδατα καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῷα. Εἶχεν ἵδει τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φυλῶν νὰ πωλῶσι τοὺς ὑπηκόους των εἰς Ἀραβίας ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἥρχοντο ἀπὸ μακρὰν χάριν τοῦ ἀτίμου, ἀλλ' ἐπικερδοῦς αὐτοῦ ἐμπορίου. Ὁ ἀγαθὸς Ἀγγλος ἴατρὸς ἥθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς χώρας, δπου τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐκυριάρχει καὶ νὰ ἐργασθῇ μὲ δλας του τὰς δυνάμεις πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτοῦ. Ἐν τῇ καρδίᾳ του Λιβιγκός δύο μεγάλα αἰσθήματα διηγμφεσθήτουν τὰ πρωτεῖα, ἡ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁ ἔρως τῆς ἐπιστήμης.

Μὲ δλας τὰς προσπαθείας τῶν φίλων του διὰ νὰ τὸν κρατήσωσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ Λιβιγκός ἀνενχώρησε καὶ πάλιν εἰς Ἀφρικήν. Τὴν 19ην Μαρτίου 1866 κατέλιπε τὴν νῆσον Ζανζιβάρην, ἡ δποία κεῖται εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς ἥπερου ταύτης καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, διευθυνόμενος πρὸς δυσμάς. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀγεκάλυψε τὴν μεγάλην λίμνην *Tanganikān* καὶ δύο ἄλλας μικροτέρας πλησίους αὐτῆς².

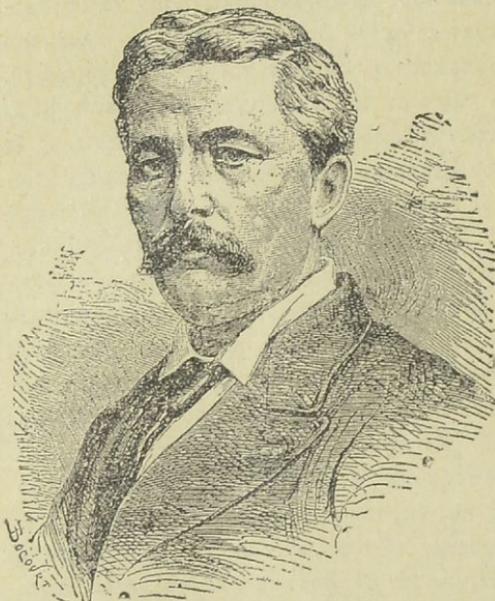
Κατόπιν ἔπεισε βαρέως ἀσθενής καὶ τρία ἔτη παρηλθον χωρὶς κανεὶς νὰ ἥξειρη τὶ ἀπέγινεν. Εἶχεν δποκύψει εἰς τοὺς κό-

1. Τὰ ποοίσματα τοῦ δευτέρου του ταξιδίου ἐδημοσίευσε τὸ 1865 εἰς τὸ βιβλίον του «Διήγησις ἐκδομῆς εἰς τὸν Ζαμβέζην».

2. Τὴν Μοεδὸ καὶ τὴν Βαγγούελο.

πους τοῦ ταξιδίου, εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ ἀσθένειάν τινα, η̄ ἐφο-
νεύθη ἀπὸ τοὺς ιθαγενεῖς; "Η μὴ ἀρά γε ἔζη καὶ ἡτο αἰχμάλω-
τος; Κανεὶς δὲν ἐγνώριζεν.

"Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡτοιμάζοντο νὰ στελλωσιν εἰς Ἀφρικὴν ἰδιαίτε-
ρον σῶμα διὰ ν' ἀνεύρη καὶ νὰ σώσῃ τὸν μέγαν περιηγητήν, ὅταν
ὁ Ἐρρίκος Στάνλεϋ, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ἀνταποκριτής τῆς με-
γάλης καὶ πλουσιω-
τάτης ἀμερικανικῆς
ἐφημερίδος *Κήρυκος*
τῆς Νέας Υόρκης
εἰς τὴν Ισπανίαν,
προσεκλήθη τηλε-
γραφικῶς ἀπὸ τὸν
διευθυντήν του νὰ ἔλ-
θῃ εἰς Παρισίους, δ-
που καὶ αὐτὸς εἶχεν
ἀφιχθῆ δλίγας ἡμέ-
ρας πρὶν ἐξ Ἀμερι-
κῆς.

Ο Ἐρρίκος Στάνλεϋ.

"Ο Στάνλεϋ ἔσπευ-
σε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν
γαλλικὴν πρωτεύου-
σαν, ἵδου δὲ μὲ πολαν
ἀφελῆ μετριοφροσύ-
νην διηγεῖται τὴν

συνομιλίαν του μὲ τὸν διευθυντήν του κ. Μπέννετ:

"Εἰς τὰς τρεῖς ἀνεχώρησα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡναγκάσθην νὰ μείνω
εἰς Βαῦόνηγ*, ἔφθασα εἰς Παρισίους τὴν ἐπομένην νύκτα. Διηγ-
θύνθην κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ «Μέγα Εενοδοχεῖον» καὶ ἐκτύπησα
τὴν θύραν τοῦ κ. Μπέννετ:

— Ορίστε! ἔκραξε μία φωνή.

Ηὔρα τὸν κ. Μπέννετ στὸ κρεβάτι.

— Ποῖος εἰσθε; ἤρωτησε.

— Εἰμι ό Στάνλεϋ.

— "Α ! πάρετε ἔνα κάθισμα. "Εχω νὰ σᾶς ἀναθέσω σπουδαίαν ἀποστολήν.

— Ερριψε τὸν κοιτωνίτην του ἐπάνω του καὶ μοῦ εἶπε μὲ ζωγρότητα :

— Ποῦ νομίζετε ὅτι εὑρίσκεται ὁ Λίβιγκστον;

— Νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔξεύρω, κύριε.

— Πιστεύετε ὅτι ἀπέθανεν;

— Ἰσως ἀπέθανεν, ίσως καὶ ζῇ.

— Έγὼ φρονῶ ὅτι ζῇ, ὅτι ἡμποροῦμεν νὰ τὸν εὕρωμεν καὶ σᾶς ἀποστέλλω εἰς ἀναζήτησίν του.

— Εσκέφθητε, κύριε, τὰ ἔξιδα, τὰ ἑποῖα ἀπαιτεῖ ταξιδίου τόσου μεγάλου;

— Θὰ πάρετε κατ' ἀρχὰς 25.000 φράγκα. Ἄφου τὰ ἔξαντλήσετε, θὰ ζητήσετε ἄλλα τόσα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἄλλὰ ν' ἀνεύρετε τὸν Λίβιγκστον.

— Πρέπει νὰ διευθυνθῶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἀναζήτησίν του;

— Οχι. Θὰ παρευρεθῆτε πρῶτον εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ. Ἀπ' ἐκεῖ θ' ἀγαπλεύσετε τὸν Νείλον. ὅταν ἀναβαίνετε τὸν ποταμόν, θὰ περιγράφετε ὅτι ἔχει τὸ ἀξιοθέατον καὶ θὰ συντάξετε ἔνα ὀδηγὸν διὰ τοὺς περιηγητάς.

— Καὶ ἀπ' ἐκεῖ;

— Κατόπιν καλὰ θὰ κάμετε νὰ ὑπάγετε εἰς Τεροσόλυμα. Δέγουν ὅτι ἐσχάτως ἔγιναν ἐκεῖ σπουδαῖαι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ διευθυνθῆτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβετε θετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς μεταξύ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Κεδίθου* τῆς Αιγύπτου διαφορᾶς.

— Επειτα;

— Θὰ περάσετε ἀπὸ τὴν Κριμαίαν. Δέγουν ὅτι πρόκειται ν' ἀναχωρήσῃ κατ' αὐτὰς ἀπ' ἐκεῖ ρωτικὴ ἀποστολή, μεταβαίνουσα εἰς Κίδαν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ὑπάγετε εἰς τὰς Ἰνδίας, διερχόμενος διὰ Περσίας. Ἡμπορεῦτε νὰ γράψετε μίαν εὔμορφον ἀνταπόκρισιν ἀπὸ τὴν Περσέπολιν. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας θ' ἀναχωρήσετε διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Λίβιγκστον. "Αν μάθετε ὅτι εὑρίσκεται πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζανζιράης, ἀναχωρήσατε πρὸς συνάντησίν του καὶ μάθετε ἐκ στόματός του ὅλας τὰς ἀνακαλύψεις του. "Αν ἀπέ-

θανε, φέρετε μαζί σας βεβαίας ἀποδείξεις του θανάτου του. Καλὴ νύχτα σας.

— Καλὴ νύχτα σας, κύριε. "Ο, τι ἡμπορεῖ νὰ κάμη ἀνθρωπος, θὰ τὸ κάμω, προσέθηκα.

"Ο Στάνλεϋ ἀνεγώρησεν ἐκ Ζανζιβάρης τὰς πρώτας ἡμέρας του Φεδρουαρίου 1871, μὲ πολυπληθῆ σύνοδειαν Μαύρων, τροφάς, ἐμπορεύματα καὶ δι, τι ἀλλο ἔχρειάζετο διὰ τὸ μακρυνὸν καὶ ἐπικίνδυνον ταξιδιόν του. Τὸ καραβάνιον* ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν πρὸς δυσμάς. "Ο Στάνλεϋ καθ' ὅδὸν συνέλεγεν δσας πληροφορίας ἥτο δυνατὸν νὰ μάθῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ Αἰθιγκστον.

Τέλος, μετὰ πορείαν πολλῶν μηνῶν, ἔμαθεν δτι ὁ ἔνδοξος περιηγητής εὑρίσκετο εἰς ἐν χωρίον¹, κείμενον εἰς τὰς ὅχθας τῆς λίμνης Ταγκανίκας. Διησθύνθη ἐσπευσμένως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, εὐνόητος δὲ ἦτο ἡ συγκίνησί του, δταν διέκρινε μακρόθεν τὸν Αἰθιγκστον, καταβεδλημένον ἀπὸ κόπους καὶ ταλαιπωρίας.

«Ἐνῷ ἐπροχώρουν», λέγει εἰς τὸ βιβλίον, τὸ ὅποιον ἐξέδωκε κατόπιν, «παρετήρησα τὴν ωχρότητα καὶ τὴν ἀδυναμίαν του. Ἐφόρει στακτερὸν πανταλόνιον, κόκκινον σουρτοῦκον καὶ οὐρανὸν κασκέτο μὲ ἐν ἐξασπρισμένον χρυσὸν γαλόνι... Τὸν ἐπληγσασα βραδέως καὶ ἐξάγων τὸν πīλον μου:

— "Ὑποθέτω δτι εἰσθε ὁ Ιατρὸς Αἰθιγκστον;

— Μάλιστα, μοῦ ἀπήντησε, χαιρετῶν με διὰ τοῦ πīλου καὶ μὲ γλυκὺ μειδίαμα. Ἐφορέσαμεν ἐκ γέου τὰ καλύμματά μας καὶ ἐσφίγξαμεν δε εἰς τοῦ ἀλλου τὴν χεῖρα. «Εὐγνωμονῶ τὸν Θεόν», εἶπον ἐγώ, «διότι κατώρθωσα νὰ σᾶς συναντήσω.—Καὶ ἐγὼ σᾶς εὔχομαι τὸ καλῶς γῆλθατε», ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Η συνομιλία ἐξηκολούθησεν εἰς τὸν αὐτὸν ἀφελῆ τόνον. "Ο Αἰθιγκστον διηγήθη τὰς τελευταὶς περιηγήσεις του, τὰς ταλαιπωρίας, τὰς ὄποιας ὑπέστη, τοὺς ἀπεριγράπτους μόχθους, τοὺς ὄποιους ἐδοκίμασε. Τὸ πρόσωπόν του, αἱ χεῖρές του, αἱ ὄποιαι ἔτρεμον ἀπὸ τὸν πυρετόν, τὰ ράκη, τὰ ὄποια ἔφερεν, εὐγλώττως παρίστανον τὶ είχεν υποφέρει δε θεῖος ἐκεῖνος ἀνήρ. "Ο Στάνλεϋ

---

1. Τὸ Οὐδὲτι.

δὲν ἡμποροῦσε νὰ χορτάσῃ τὰς διηγήσεις του καὶ, δσον τὰς ἥκουε, τόσον ηὔξανεν ὁ θαυμασμός του πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτόν, τόσον μεγάλον καὶ τόσον μετριόφρονα συγχρόνως.

Κατόπιν διηγήθη καὶ αὐτὸς τὸ συνέδη εἰς τὴν Εὑρώπην κατὰ τὰ ἔξ ἔτη, δπου ὁ Λίβιγκστον ἔλειπεν ἔξ αὐτῆς, ἔδωκε δ' εἰς αὐτὸν ἐνδύματα, τροφάς, κρέας παστὸν καὶ συμπεπυκνωμένον ζωμόν, τῶν ὅποιων εἶχε τόσην ἀνάγκην δ Ἀγγλος περιηγητής. Οἱ δύο περιηγηταὶ ἔπιον εἰς τὸ τέλος καὶ μίαν φιάλην καμπανίτου οἴνου, τὴν ὅποιαν δ Στάνλεϋ εἶχε φέρει μαζὶ του καὶ ἐφύλαττε διὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν περίστασιν. Καμπανίτης εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς! Βέδαια ήτο ἡ πρώτη φορά, δπου τέτοιο κρασὶ ἐπίνετο ἔκετ. Ὁ ἀγαθὸς Λίβιγκστον δὲν ἤξευρε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον ἄνδρα, δστις περιφρόνησε τόσους κινδύνους διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἀγεύρη καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Πολλαὶ ήμέραι παρῆλθον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὁ Λίβιγκστον ἀνελάμβανεν δλίγον κατ' δλίγον τὰς δυνάμεις του.

"Οταν ἔγινεν ἐντελῶς καλά, ὁ Στάνλεϋ τὸν καθικέτευσε γὰ διευθυνθοῦν δμοῦ πρὸς ἀνατολάς, νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ζανζιμάρην καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀναχωρήσουν διὰ τὴν Εὑρώπην. Ἀλλ' ὁ Λίβιγκστον κατ' οὐδένα λόγον ἦθελε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπεθύμει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἔξερεύνησιν, τὴν ὅποιαν πρὸ δλίγων μηγῶν εἶχεν ἀναλάβει πρὸς δυσμὰς τῆς λιμνῆς Ταγκανίκας. Ὁ Στάνλεϋ λοιπὸν ἀνεχώρησε μόνος, φέρων τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Λίβιγκστον πρὸς τοὺς συγγενεῖς του καὶ τὸ δγκώδεις ἡμερολόγιον, εἰς τὸ ὅποιον δ μέγας περιηγητὴς καθ' ἔκαστην κατέγραψε τὰς σημειώσεις καὶ τὰς παρατηρήσεις του.

"Ο Στάνλεϋ ἐπανῆλθεν αἰσίως εἰς τὴν Εὑρώπην, δπου ἀπὸ διετίας ἀνυπομόνως ἀνεμένετο ἡ ἔχδασις τῆς ἀποστολῆς του. Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμάς.

"Αλλ' ὁ φθόνος καὶ ἡ κακεντρέχεια δὲν ἀνέχονται ποτὲ τὰς μεγάλας πράξεις, δσον καὶ ἀν εἰναι λαμπρὰ ἡ ἀξία των. Δγμοσιογράφοι τινὲς σοδαρῶς ὑπεστήριξαν δτι ὁ Στάνλεϋ δὲν εἶχεν ἀγεύρει τὸν Λίβιγκστον, δτι τὰς ἐπιστολὰς, τὰς ὅποιας ἔφερε μαζὶ του, τὰς εἶχε πλαστογραφήσει δ ἴδιος. Εύτυχῶς ὁ ἀνταπο-'Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικὰ Β' Ἑλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η 3

κριτής τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ύόρκης εἶχε φέρει μαζί του τὸ ήμερολόγιον τοῦ Λίβιγκστον· ἐκεῖνο τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τὴν δυσφῆ-
μίαν καὶ ἐκεραύνωσε τοὺς συκοφάντας του.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Λίβιγκστον, ἐξακολουθῶν τὰς ἐρεύνας του,
εἰσέδυσεν ἐκ νέου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς δυσμάς,
ῶς εἰπε πρὸς τὸν Στάνλεϋ. Οὕτω μετὰ πορείαν ἑδομάδων πολλῶν
ἔφθασεν εἰς τὰς ὅχθας τῆς λίμνης Βαγκουέλο. Ἐκεῖ κατελήφθη
ἀπὸ ράγδας βροχάς, αἱ ὥποιαι ἐπροξένησαν φοβερὰς πλημμύ-
ρας, ἡναγκάσθη δὲ νὰ σταμπήσῃ εἰς τι αἰθιοπικὸν χωρίον, ὃ ἀρ-
χηγὸς τοῦ ὄποιου τὸν ἐδέχθη φιλικώτατα.

Εἰς τὰ νοσηρὰ ἐκεῖνα μέρη προσεδλήθη ἐκ νέου ἀπὸ πυρετούς.
Αἱ δυνάμεις του ἐξηντλήθησαν ταχέως. Μίαν ἡμέραν δὲν ἡδυνήθη
νὰ γράψῃ οὕτε τὰς συνήθεις σημειώσεις, τὰς ὥποιας τακτικῶς καθ'
ἐκάστην κατέγραφεν εἰς τὸ σημειωματάριόν του. Τὴν 17ην Μα-
ΐου 1873 οἱ πιστοὶ ὑπηρέται, οἱ ὥποιοι τὸν συνώδευον, εἰσελθόν-
τες εἰς τὴν καλύβην του, τὸν εὔρον νεκρόν εἶχεν ἀποθάνει τὴν
νύκτα, προσδληθεὶς ἐξ Ισχυροῦ πυρετοῦ.

Τότε ἔγινε καταφανῆς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις, τὴν ὥποιαν
ὁ Λίβιγκστον μὲ τὴν ἀπειρον καλοκαγαθίαν του εἶχεν ἐμπνεύσει
εἰς τοὺς ὀμαθεῖς, ἀξέστους καὶ ἀπλοίκους ἐκείνους Μαύρους.
Ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πτῶμά του. Τὸ ἐταρί-
χευσαν δπως ἡμποροῦσαν καλύτερον, τὸ ἐτύλιξαν εἰς ἐν τεμάχιον
ὑφάσματος καὶ τὸ ἔβαλαν ἐπὶ τοῦ φορείου, μὲ τὸ ὥποιον περιέ-
φεραν τὸν Λίβιγκστον κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του,
ὅτε, ἐντελῶς ἐξαντληθεὶς, δὲν ἡδύνατο πλέον νὰ περιπατήσῃ.
Συνάμα συνέλεξαν μὲ εὐλάβειαν δλα τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν ἀντι-
κείμενα, τὰ ὅπλα του, τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἔγγραφά του, καὶ
ἔλαδον τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἀγουσαν, περιφρονοῦσσες τοὺς κινδύ-
νους καὶ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου, διὰ νὰ παραδώσουν τὰ λειψανα
τοῦ Λίβιγκστον εἰς χειρας τῶν συμπατριωτῶν του. Εἶχον πεισθῆ
καὶ αὗτοι ὅτι ὁ κύριος των ἦτο μέγας ἀνὴρ καὶ ὅτι ὁ νεκρός του
ἔπρεπε νὰ ταφῇ εἰς εὐπρεπὲς μνημεῖον.

Ἡ πένθιμος συνοδεία ἔφθασεν εἰς Ζανζιβάρην τὸν Φεδρουά-
ριον τοῦ ἐπομένου ἔτους (1874). Ὁ νεκρὸς τοῦ ἐξόχου περιηγη-

τοῦ παρεδόθη εἰς τὸν Ἀγγλον πρόξενον, ἀπεστάλη δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ κηδεία τοῦ Λιβιγκούτου ἐτελέσθη μετὰ πρωτοφανοῦς μεγαλοπρεπείας ἐν Λονδίνῳ. Τὰ δυτικά του σήμερον ἀναπαύονται εἰς τὸ Οὐεστμίνστερ*, διοù θάπτονται ὅλοι οἱ Ἀγγλοί, οἵτινες ἐπρόσφεραν ἔξαιρετικάς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα των.

1890.

Τὸ δωρητήριον.

Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.
Κοντά εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα: ἔνας γέρος χωρικός, ἡ γριά του καὶ ἔνα καλοδεμένον παλικάρι, χωρικὸς κι' αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμάτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὅλων τῶν πραγμάτων ποὺ εὑρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφίου του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἥλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

“Ο συμβολαιογράφος μὲ τὰ γυαλιά κατεδασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του διαβάζει τὸ συμβόλαιον ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἐνδε σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχε ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρά στὸ παιδί τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὸ πῆγα ἡ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγελο στὰ χείλη του. «Πές του τα ἔσυ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰν τὰ ξέρῃ καὶ διάρυρας ποὺ θὰ ὑπογράψῃ», τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυό της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόδηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπως δήποτε, ἰδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἀρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τοῦχω γενιά· οὔτε συμπεθεριὰ δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάγνα.

— Εσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

— Ἐχομε δυό· κορίτσια δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

‘Η χωρικὴ ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γύρω τῆς (δ συμβολαιογράφος ἔκανε πώς ἐπρόσεχεν ἀλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται δ χωρικός, δταν τὸν ἀναγκάζης νὰ πῇ κάτι ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἀρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλόπαντρέψχμε. Καὶ πήρανε κι’ ηὔρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) δ πατέρας ἦταν κι’ αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἰχε σπίτια, εἰχε ἀμπέλια, εἰχε ζα, εἰχε κάρο... μὰ ἔπαθε ζημιές καὶ τοῦ τὰ πουλήκανε σῦλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκούς; μὲ νοίκι.

Μοῦ λέει δ ἄντρας μου, σὰν ἔμικθε τὴ συμφορὰ ποὺ τοὺς βρήκε: «γυναῖκα, τι θ’ ἀπογίνη δ γείτονας δίχως σπίτι, πούχει καὶ παιδί καὶ τρία κορίτσια τῆς παντρειᾶς;»

‘Ηθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλὸ ποὺ μοῦρθε στὸ νοῦ μου· ἥθελε νὰ μοῦ τὸ πῇ κι’ αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε μὴν ἀποπάρῃ δ ἔνας τὸν ἀλλον.

Ξεθαρρεύτηκα ἐγώ καὶ τοῦ λέω: «Ἄντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιόν ἀπὸ τὰ παιδιά μας θ’ ἀφήσωμε τὸ σπίτι ποῦχω κληρονομιά;» «Σ’ ὅποιον ἀπ’ τοὺς δυὸ τ’ ἀφήσωμε, θὰ βαρύγκομάγη ὁ ἄλλος», λέει δ γέρος μου. «Νὰν τ’ ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυό, θὰ μαλώσουν», τοῦ λέω ἐγώ. «Νὰν τὸ πουλήσωμε, τι θὰ πιάσωμε, καὶ τὲ νὰν τὰ κάνωμε τὰ λεφτά; Δόξα ναχχη δ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φάμε», μοῦ λέει αὐτός. «Ξέρεις τι συλλογίστηκα;» τοῦ λέω ἐγώ, «νὰν τὸ δώσωμε γιὰ τὴν ψυχή μας στὸ παιδί τοῦ γείτονα». «Καλὰ λέεις, γυναῖκα», μοῦ λέει. «Ἐτσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θαχχη κι’ αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωρνάῃ». Αὐτὸ είναι, γχρ.... γχρ.... μὲ κάνατε καὶ τὸ εἰπα.

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ίδρωτά της καὶ ξανακάθισε στὴ θέση της.

1913.

• Ανάστασις μεταξύ τῶν βλάχων.

• A. Καρκαβίτσα.

— Παπποῦ! Ε, παπποῦ! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, θήγων αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός.

— Τί να;

— Ασήκου νὰ ίδοιμε τὴν Ἀνάσταση...

“Οτε ἐξῆλθον τῆς καλύδης, ἤκούοντο καθ' ὅλην τὴν κοιλάδα καὶ τὰς πέριξ ράχεις φωναὶ συγκεχυμέναι. Οἱ βλάχοι δλοὶ τῆς περιφερείας ἐκείνης ἦσαν ἐπὶ ποδός, στολισμένοι, μὲ τὰ κηρία εἰς χειρας, ἀναμένοντες τὴν Ἀνάστασιν.

“Ολη ἐκείνη ἡ περιφέρεια ἐκ λοφίσκων κυματοειδῶν καὶ μικρῶν κοιλάδων, πλουσίᾳ εἰς βλάστησιν καὶ εἰς νερά, κατέχει τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ Δήμου Βουπρασίων*. Οἱ βλάχοι ἔχουν κατασκηνώσει ἐκεῖ πολυάριθμοι, ἄλλοι εἰς μικροὺς συνοικισμούς, ἄλλοι μεμονωμένοι κατὰ οἰκογενείας, καὶ ἄλλοι ἀναμίξ μετ' ἐντοπίων, κατοικοῦντες μικρὰ χωρίδια ἐκ δέκα εἴως εἴκοσιν οἰκίσκων ἔκαστον.

Οἱ βλάχοι ἔρχονται ἐκεῖ καὶ ξεχειμάζουν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου δὲ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μὲ τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ποίμνιά των ἀναχωροῦν διὰ τὰ βουνά, ὅπου ξεκαλοκαιριάζουν. Δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ τις καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἔκτασιν ἐκκλησίας, παρὰ μικρὰς μόνον, ώς κελλία, εἰς τὰ πέριξ χωρίδια.

Τὰ χωρίδια ὅμως αὐτά, ἀν ἔχουν ἐκκλησίας, δὲν ἔχουν ἰερεῖς διότι οἱ χωρικοί, ἀνθρακεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὄλοτόμοι, εἶναι τόσον πτωχοί, ὥστε μόλις νὰ ἔξαρκοῦν εἰς τὴν πεντήραν τροφήν των καὶ τὴν πενιχροτέραν ἐνδυμασίαν των. “Ιγα μὴ λησμονήσουν ὅμως καθόλου τὸν Θεόν, ἐσυμφώνησαν δλοὶ ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκάλεσαν ἔνα ἵερέα, ὁ ὅποιος δποχρεοῦται εἰς κάθε ἑορτὴν νὰ λειτουργῇ κατὰ σειρὰν καὶ εἰς Ἑγ χωρίδιον. Καὶ οἱ βλάχοι τῶν πέριξ συνοικισμῶν συνεισφέρουν ἐφ' ὅσον καὶ ρόν μένουν ἐκεῖ, καὶ, ὅπόταν ὁ ἵερεὺς λειτουργῇ εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίον, πηγαίνουν ὅσοι θέλουν καὶ λειτουργοῦνται.

‘Αλλ’ ἡ Ἀνάστασις πρέπει νὰ τελῆται εἰς δλους ταυτοχρόνως

καὶ νὰ μετέχουν ὅλοι τῆς Ἱερωτέρας καὶ μεγαλυτέρας ἑορτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐγείρωνται παράπονα προτιμήσεως καὶ ἵνα μετέχουν ὅλοι, καὶ οἱ πλέον ἀπομεμακρυσμένοι, τῆς Ἱερᾶς τελετῆς, τελοῦσιν αὐτὴν ἔξω, εἰς τὸ ὄπαιθρον, ὅποι τὸν διάστερον οὐρανὸν καὶ τὸν εύρὺν ὄρεζοντα.

”Ηδη εἶχε πλησιάσει ἡ ὥρα. Ὁ Αὐγερινὸς φεγγοοδιλῶν ἀνήρχετο εἰς τὰ ὄψη ώστε μέγας μυσταγωγὸς τοῦ χριστιανισμοῦ, φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

Οἱ βλάχοι μὲ τὰς γυναικας καὶ τὰ παιδία των ἵσταντο ἔτοιμοι, ἔκαστος ἔξω τῆς καλύβης του· οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρίδια εἶχον ἀνέλθει εἰς τὰ διψάματα, νέοι ἀκμάζοντες καὶ ζωηροί, γέροντες λευκόμαλοι, παιδία, γυναικες νέαι καὶ γραῖαι, ὅλοι προσηλωμένοις ἔχοντες τοὺς δρφαλμοὺς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὄρεζοντος, ὅπου ἐγγάριζον ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους διφοῦτο διψηλὴ ράχη, ἐπὶ τῆς ὁποὶας θ' ἀνεφαίνετο ὁ Ἱερεὺς μὲ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας, κηρύσσων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἐλαμπάδιζον εἰς τὰ ὄψη ἐπιρρίπτουσαι ῥοδόχρουν χροιὰν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν καθαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλουσαι μὲ πολυχρώμους λάμψεις τὰ πολύτιμα γκιορτάνια* καὶ τοὺς ἀργυροῦς παφτάδες* τῆς ζώης τῶν γυναικῶν.

”Η καρδίᾳ ὅλων ἔδροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν Ἑγγίζουσαν μεγάλην καὶ Ἱερὰν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἀστρον, τὸ ὁποῖον προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ράχην, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ Ἱερέως καὶ ἀνεκραύγαζον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς.
—Γιά το! ἐφάνηκε!

—Αμ ποῦ ἀκόμη!...

—Θ' ἀσπρίσῃ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῃς...

Καὶ ἐπειράζοντο μεταξύ των, καὶ διηγοῦντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

—Γιά το! Γιά το! Ἐκειὸ ἔνε! ἐφώναξέ τις αἴφνης περιχαρής. Τῷ δύτι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος, τρεμοσθήνον εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. Διέσχιζε τὴν σκοτίαν καὶ ἐπέρρι-

πτε παρήγορον καὶ ἐλαφράν τὴν λάμψιν του πέριξ, ὡς ή̄ ιδέα του Χριστιανισμοῦ, τὴν ὅποιαν ἔξεπροσώπει τὴν ὥραν ἐκείνην, διέλυσε τὰ ἄγρια σκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη πέριξ συνέκεντρωσαν ἐκεῖ τοὺς δρθαλμοὺς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!

‘Η φωνὴ ἡκούσθη ἀπὸ τὴν ῥάχην ἔντονος καὶ παρατεταμένη. ‘Αναπαλλομένη ἔφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκροατῶν ὅλων καὶ ἐπέχυσεν ἐπ’ αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!

‘Η φωνὴ ἦχησεν ἐκ τονιώτερα. Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμψον τὸν σταυρόν των. ‘Ολη ἐκείνη ἡ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εὑρύτατος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὥρε παιδιά!

‘Η φωνὴ ἦχησεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυρωλίθου καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν διεχύθη ἀνὰ τὴν ἔκτασιν βαρὺς βρόμος πυροβόλου. ‘Ο ιερεύς, ὀλίγον διαφέρων κατὰ τὴν παλιδεύσιν τῶν πέριξ ἀκροατῶν τοῦ, ἀφελῆς ὅπως αὗτοί, δοξολογῶν τὸν Θεόν του ὅπως καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ θυλοτόμοις καὶ οἱ ἀνθρακεῖς, μὲ τοὺς ὅποιους ἔζησε καὶ ἀνετράφη, ἔδιδεν ἀπ' ἐκεῖ πρῶτος, μετὰ τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σύνθημα τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὖθυν, ώστε ὅλη ἐκείνη ἡ ἔκτασις κατείχετο ὑπὸ πολυαριθμού στρατοῦ, παραμονεύοντος καὶ ἐπιπλέοντος αἴφνης κατὰ τοῦ ἔχθρου, πλειστοὶ ἔξηλθον πυροβολισμοί, φωτίσαντες δι' ἀστραπαίας ταχύτητος χλοαξούσας ῥάχεις, λαγκάδια* καθαρά, δένδρα καὶ καλύβας, πρόσθατα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἔξαλλῳ ἐνθουσιασμῷ μετέδιδον πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἰδῆσιν τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὥρε ἀδέρφια!...

— Ἀληθινῶς ἀνέστη!... ἀληθινῶς ἀνέστη!...

— Ζῆ καὶ βασιλεύει, ὥρε μπρατίμοι!.. Ζῆ καὶ βασιλεύει!...

*Ηδη πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλαγώντο κατὰ διαφόρους

διευθύνσεις· τὰ βλαχόπουλα ἔσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρουν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ἄγιον φῶς, διπερ ἔλαθον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ιερέως.

Μετ' ὀλίγον ὅλαι αἱ ῥάχεις, πεπληρωμέναι μικρῷ φώτῳ, ἐφεγγοθόλουν ἑδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας, ὡς ἀδάμαντες πολυάριθμοι.

Ἀπὸ ἑκάστης καλύβης τὰ καριοφύλαια καὶ αἱ ἀσημοπιστόλαι ἡστραπτον καὶ ἔβρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦντο εἰς τὰ ὕψη συρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς τῶν μανδριῶν πρόσθατα ἐδέλαζον καὶ ἐπύδων φοισιμένα ἐκ τῶν κρότων· οἱ σκύλοι ὅλάκτουν, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον καὶ ὅλη ἡ ἔκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θορύδου.

*Ἡ ῥάχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο ἥδη κατάφωτος. Εἴκοσιν ἔως εἰκοσιπέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀνημάνην εἰς χειρας, ἐγονυπέτουν πέριξ τοῦ ιερέως, ὁ ὁποῖος ὅρθιος ἐκίνει τὴν λαμπάδα του ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, φάλλων τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός, ὡς Θεός μέσῳ τῶν ἀστραπῶν τοῦ Σινᾶ.

1888.

Ο Κερκέζος.

*Ιω. Κονδυλάκη.

Εἰς τοῦ Σαιτονικολῆ ἐμοιραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες* ποὺ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον*. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραψεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβαναν ὅπλα· ὁ δὲ Σαιτονικολῆς, ὅρθιος, τὰ ἐμοιραζεν ἀπευθύνων εἰς ἔκαστον μίαν εὐχήν: «Καλορίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ!» καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλίδος νὰ πάρῃ· ἀλλ' ἐνῷ ἐφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταί

ἥσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε.

Ἐπὶ τέλους εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαιτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρι- σμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, 8που ἀνέκειντο τὰ δόπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἔνα σινανέν. Ἡνοιγε δὲ τὸ στό- μα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, δτε ὁ Σαιτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κλ- νημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

—Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε 'Ανδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος; τοῦ εἰπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἔσύ,.. είντα νὰ σοῦ πᾶ;

'Ο Σαιτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ: «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμης;» καὶ ὁ 'Ανδρουλιός, ὅσον καὶ ἀν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη δὲν εἰπεν δμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσδολωμένος εἰς μίαν ἀκρανή, ώς νὰ μὴν ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

—Ο Σαιτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περι- μένουν τὴν εὐχήν.

—Μωρέ, τὸ πίστεψες αὐτὸ ποὺ σοῦπα, 'Ανδρουλιό, κι' ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νὰ συγ- καλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὰ ξυπνητό. Γιάε*, μωρέ, γ' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ 'Ανδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἔγώ... κάνει κι' αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἔμειδία μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκυλίετο ἔνα δάκρυ.

—Οταν ἔξηλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενής του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἰπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρέ, γιὰ σονομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχή, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά; Δὲ φτάγει ποὺ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος* ὁ Σαιτονικολῆς,

ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσδολάρα, καὶ σὺ ἔχόντεψε νὰ τοῦ πῆς σπολλάτη!

—Ο ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὲ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ δλους, καλύτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ-καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει*.

—Τὸν κακό του τὸν καιρὸν κατέχει.

—Κι' ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἴμαι κακουρές*, ἀνεμάθρωπος*, εἰπεν δ' Ἀνδρουλίος, μὲ δλίγον πεῖσμα, τὸ ὅποιον ἀπευθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἔαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τις ἄνδρες δὲν τσι ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωτόδολα*. Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κιανένα. Σ' δλο τὸ βιτερο χαίρεται κι' δ' κόρακας τὴ φωνή του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῆς σκιᾶς* τοὺς συγγενεῖς σου ποὺ τοὺς ντροπιάζεις.

—Μὰ ἥθελες δὰ νὰ μαλώσωμε γιὰ ἔνα τουφέκι;

—Ναι, γιατὶ δποιος δὲ μιλεῖ, τόνε θάφτουνε.

—Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μουδὲ καλαμομπιστόλα. Καλὰ ἔκκμες ὁ Σαϊτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε*.

—Αὐτὴν τὴν κεφαλὴν νὰ βαστᾶς καὶ καλὰ θὰ πᾶς. Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο* τοῦ χωριοῦ.

Καὶ δ' Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

‘Ο Ἀνδρουλίος ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἔτῶν, κοντακιανός*, μὲ παχὺ ἔανθο μουστάκι, μὲ κυνήμας ισχνάς, περὶ τὰς ὅποιας κατωλίσθαιναν καὶ ἔζάρωναν τὰ στιβάνια*.

‘Ως νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἀγαμος μάλιστα ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψεύεται, ἡγάπα τὸν χορὸν καὶ ἐγνώριζεν ἀπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη του Ἐρωτοκρίτου*.

‘Αλλὰ μὴ διοθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου διτὶ δ' Ἀνδρουλίος ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον διποκείμενον. ‘Ολίγοις ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. ‘Αμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὕρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. ‘Ητο καθ' ὑπερβολὴν θρῆσκος· ἐπροσκύνα ὅλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ

ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιάν
διὰ τὸ θυμιατόν, ν' ἀνάδῃ καὶ νὰ περιποιηται τὰ κανδήλαια, νὰ βο-
ηθῇ τὸν ἵερα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δὲ διότι δὲν ἔγνωριζε
γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἡτ-
τον καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαινε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν
μουρμούρισμα τὴν φαλμφύλαν. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του
μόνον εἰς ἔξωτεροικούς τύπους, ἀλλ' εἰχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρε-
τὰς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἔξηρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τό-
σον ἥτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαν-
τάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἔχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην,
τὴν ὄποιαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν δλίγηη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ
συνετέλει πρὸ πάντων καὶ ἡ κατασκευὴ του ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ
καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν
εὐστροφίαν καὶ ἔχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χείλη των
διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν καὶ ἐψιθύριζαν μεταξύ των μὲ μικρούς
σπασμωδικούς γέλωτας:

— Διάολε, ἀντρίτσι* τ' Ἀντρουλιό!

*ΑΛΛ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἔθλεπεν ὅτι τὸν ἔχλεύαζαν,
δὲν ωργίζετο, οὔτε ἔδυσθμύει· ἔγιοτε μάλιστα συνεμερίζετο τοὺς
γέλωτας, καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἀλλων ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ
περισσότερον τοὺς θεατάς. Δὲν γνωρίζω ὅν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν
τούτων χοροπηδημάτων ἥθελε νὰ ἐπιδειξῇ καὶ παλικαρισμόν· τὸ
βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμε-
νος ὑπεχώρει.

Ἐγγοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἔγγοοσύτο ὑπὸ τῶν πολλῶν
καὶ ὁ Ἀνδρουλιός δὲν εἶχε μὲν ἔχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυ-
μαστὰς καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία θέμεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ
ὑπερβολική του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ
πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὅντι ὁ Ἀνδρουλιός
δὲν ἥτο φωστῆρας. *Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ
σκαρι* του... Πώς νὰ δώσῃς σπουδαῖαν σημασίαν εἰς ἔνα τέτοιο
ἀντρίτσι, ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

*Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζὶ του· ὅταν δὲ ἥρχισεν ἡ ἐπα-

νάστασις, καὶ ἡκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάδολο ἡ Τουρκιά! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόδον ὅτι δὲν ἥξευρε νὰ κάμη χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου· κάποιος δὲ ἐδεβαίωνεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἔξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα, δι' ὃ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τούρκοι. 'Ως εἴδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαΐτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδεάν. 'Αλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικάκησε· μετά τινας ὕρας μάλιστα ἐφαίνετο νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πεχρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν.

Εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν* του. Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγκους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήγχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ* τοῦ σαραντάπηχου τὸ τουφέκι! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν, εἶχεν ἀναμιχθῆ ἵσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδαν, καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξ ἀπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροσόβόλησε μὲ τὴν λαζαρίνα του. Τούλαχιστον ἔξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

'Αλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἔδουσθάθη. 'Ο Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὅρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζει*, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἥθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Εμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα*, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα; Πῶς τὸ κατέχεις;

— Έχω τίμιο ξύλο.

— Αλήθεια;

— Έχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοδαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε; "Οποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἀρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

*
**

Μετά τινα καιρὸν ἀπεδίδάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν.
Ἀμέσως δῆμος στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε
μέχρι τοῦ δροπεδίου τοῦ Λαπάθου*, ὅπου τοὺς περιεκόλωσεν.
Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ, θὰ ἔξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἀν
δὲν τοὺς ἐδογῆσει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστά-
ται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν
νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν. Μεταξὺ τῶν Κρητῶν
ἡτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, δστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα ἐκεῖνο κι' ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ὁ Ἀνδρου-
λιός διέκρινεν ἐγγύτατα ἕνα, φοροῦντα δψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῷ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μήν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέ-
σῃς στοι Τούρκους.

Ο φορῶν τὸν δψηλὸν σκοῦφον διημύθυνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ᾽
ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιός διέκρινεν ὅτι ἡτο Κιρκάσιος*.
Δὲν ἐπρόθυασεν δῆμος νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὅποτον
κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ως ἐθελοντὴν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ
τὴν λόγχην.

*Οπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἡτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλί-
κια· ἡ δὲ ἀπόστασις ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἡτο
τόσῳ μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ
τὴν δολιχόσκιον* λαζαρίναν. Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στή-
θους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιός συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρη-
μὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν:

— Θεὲ Δημητρίου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν
κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τὴς λα-
ζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος.

Ο Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιό-
μενον, τώρα ἔζητει μέρος διὰ νὰ κατέληθη μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν
αἴχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ
ῆρχισε νὰ καταδαίγῃ. Ἀλλὰ μετ' δλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρου-
λιός. Ο Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα*,
δστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδορὰς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε
πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἡκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία
σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἡτο ἐνώπιόν του καὶ

ο Ἀνδρουλιὸς τὴν ἡρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστρα^{*} καὶ κράκ-κράκ ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβόλισμὸς ἀντίχησεν εἰς τὴν χαράδραν, καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός...

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔξαφνα ἐγέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸν ἡ κραυγὴ: «Τοῦρκοι ! Κερκέζοι !...»

Ο κόσμος ἔγινεν ἄγων κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι ν' ἀποκρύψουν τὴν εἰσβολήν.

Αλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἔνα μόνον Κιρκάσιον, δτις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὕδου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστή :

—Μωρ' ἔγώ μαι ! ἔγώ μαι ! Μὴ φοβᾶσθε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, δταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἴματισμοῦ, ὁ δποτος, σημειώσατε, τοῦ ἥρχετο δλίγον μακρὺς καὶ ὅπερ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἥρωτων, ἐνῷ συγχρόνως μέτὰ περιεργείας ἐξήταζαν τὸν καυκάσιον ἴματισμόν του, τοῦ δποτού τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαϊτονικολῆγην, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων : —Αὕτο τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τοχης τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ.

Ο Σαϊτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθιον τὸ ὥραιον καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Αλλ' ἐνθυμηθεὶς ἵσως τὴν προσβολήν, τὴν ὄποιαν είχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

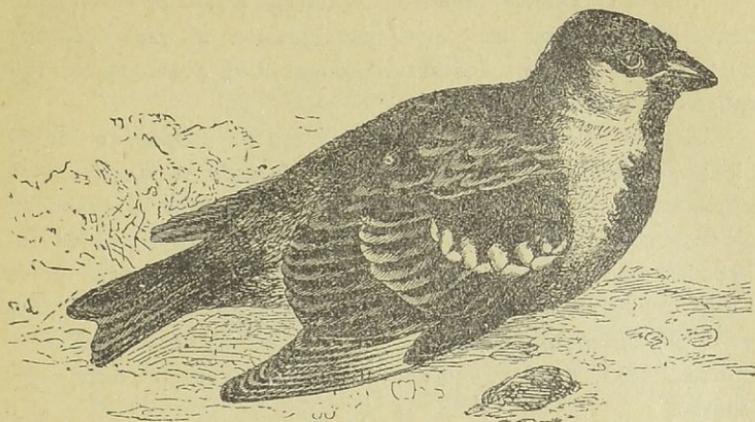
—Οχι, οχι. Εσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τοχης.

Ο Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἥρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

—Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Απὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

1906.

Μία ἐπέσκεψις.

I. Κονδυλάνη.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιάς ἤκουσα ἕνα μικρὸν θόρυβον, ως νὰ ἔριπται λιθάρια εἰς τὸ τζάμι του παραθύρου. Στρέφομαι καὶ βλέπω ἕνα σπουργίτην καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον του παραθύρου. Ἐγνώριζα ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν τοι- αύτας ἐπισκέψεις ἐν καιρῷ χιονιάς, ἀλλὰ τὰς ἐθεώρουν ἀδυνάτους εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ πουλιὰ γνωρίζουν τὰ ἥθη καὶ τὸν χα- ρακτήρα μας. Καὶ ἀντὶ ἀγάπης καὶ οἴκτου πρέπει νὰ περιμένουν, ἂμα πλησιάσουν ἄνθρωπον, ἐπίθεσιν μὲ ξύλον, μὲ σπλον, μὲ πέ- τραν ἢ μὲ λάστιχον. Ἀλλ' ἀληθῶς αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸ τζάμι;... Τὴν ἀμφιθολίαν μου διέλυσε γένον δάμφι- σμα, τὸ δόποιον εἶδα. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεχίησε, καὶ μάλιστα, ἀν θέλετε, μὲ ἐκολάκευσεν. Ὁ καημένος ὁ σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε μίαν τιμητικὴν διάκρισιν, νὰ μὲ θεωρῇ ως ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ἴκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίαζα σιγά-σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα ὀπισθοδρομήσεως. Ἔπειτα ἐστάθη καὶ μὲ ἡτένισε μὲ τὴν ἔντονον περιέργειαν, τὴν δόποιαν ἔχει ἐνίστε τὸ βλέμμα τῶν πτηγῶν. Ἀπεῖχα ἀπὸ τὸ πα- ράθυρον δύο βῆματα. Ὁ σπουργίτης ἐξηκολούθει νὰ μὲ παρα-

τηρη. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς, ως ὑπόκλισιν. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐξέτεινα τὸ χέρι πρὸς τὸν σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

Ἐρριψα ϕίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἥδη καθαρισθῆ ἀπὸ τὸ χιόνι, καὶ ἔκλεισα τὸ τζάμι καὶ τὸ παραπέτασμα· μετ' ὀλίγον δὲ εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ϕιχία. Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέαν ὑπόκλισιν, ἐπειτα ἐρράμψισε τὸ τζάμι καὶ ἐκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ως νὰ ἐπροσπάθει νὰ διακρίνῃ διὰ μέσου τοῦ τζαμιοῦ καὶ τοῦ παραπετάσματος. Ἀλλ' ὅταν ἐπληγίσασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

Ἐρριψα νέα ϕιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἐρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα ὅπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον. Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτά καὶ ὁ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δὲ δισταγμούς, ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ϕιχία, ἀνήσυχος δημος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ. Ἐπειτα μὲ ἔνα πτερύγισμα ἀνέδη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει, μὲ παρετήρει. Σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος. Ἀλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὕτε καὶ ἐγὼ ἥδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

Ἐπερίμενα τὴν ἐπιοῦσαν, ἐπερίμενα καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ράμψισμά του εἰς τὸ τζάμι. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν δλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα. Ἐκείνου, ὅστις συχνά τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραδολάς του. Ἀλλὰ δὲν ἥλθε.

1916.

• Ο 'Ιωάννης Βαρδάκης.

'Αριστ. Π. Κουρτίδου.

Ο 'Ιωάννης Βαρδάκης ἐγεννήθη τὸ 1745 εἰς τὰ Ψαρά. Ο πατέρης του είχεν ἴδικόν του πλοῖον καὶ ἦτο ἐμποροπλοίαρχος· ὀνομάζετο Ἀνδρέας Δεοντίδης· διότι τὸ οἰκογενειακόν των ὄνομα δὲν ἦτο Βαρδάκης. Βαρδάκης ὡνομάσθη πρῶτος ὁ 'Ιωάννης διὰ τὸν ἔξῆς λόγον: Εἰς τὰ Ψαρά, ὅταν ἀρχίζῃ γὰρ νυκτώνη, ἐμφανίζονται ἀφθονα νυκτόδια πτηνὰ μὲν μεγάλα στρογγυλὰ προεξέχοντα μάτια, τὰ ὅποια σὶ κάτοικοι ὀνομάζουν βαρβάκια. Ο μικρὸς 'Ιωάννης είχε μεγάλα, πετακτὰ καὶ κάπως ἀγριωπὰ μάτια, διὰ τοῦτο τὰ δύμηλικά του παιδία, μὲ τὰ ὅποια ἔπαιζεν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, τὸν ἐπωνόμασαν βαρβάκι. Μὲ τὸν καιρὸν τὸ παρανόμιο ἔγινε τὸ πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ ὁ Βαρδάκης ἀπερρόφησε τὸν Δεοντίδην.

Γράμματα ἔμαθε πολὺ δλίγα, ὅπως ὅλοι οἱ θαλασσόδιοι νησιῶται τῶν χρόνων ἔκεινων· καὶ αὐτὰ τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, κατὰ τὰ μακρυνὰ ταξίδια, σχεδὸν μόνος του, δλίγον κατ' δλίγον, χωριστὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἔπειτα ἀπὸ καιρὸν τὴν γραπτὴν ἀριθμησιν καὶ ἔπειτα τὴν γραφήν.

Ἄπὸ μικρὸν παιδὶ ἐμβῆκε ναυτόπουλον εἰς τὴν γαλιόταν* τοῦ πατρός του· ἦτο δὲ ἀληθινὸς μοῦστος[‡], χωρὶς κανὲν πλεονέκτημα διτι ἦτο υἱὸς τοῦ πλοιάρχου. Ἱσως τὸ ἔκαμεν ἐπίτηδες ὁ πατήρ του διὰ γὰρ τὸν συνηθίση ἀπὸ μικρὸν εἰς τὴν σκληραγωγίαν καὶ γὰρ τὸν ἔξοικειώσῃ μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Ο 'Ιωάννης ἔγινε βαθμηδὸν λαμπρὸς θαλασσινός· ἀπεδιδάσθη εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Μεσογείου, τὸν ἔδρεξαν τὰ κύματα τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐφόρτωσε σῖτον ἀπὸ τὴν Ἀζοφικήν· ἐταξίδευσε καλοκαριὶ καὶ χειμῶνα.

Σιγὰ—σιγὰ ἀνέδη ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς θαλασσινῆς θεραρχίας· ἀπὸ ναυτόπουλον ἔγινε ναύτης, ὑποπλοίαρχος, πλοιάρχος—καπετάνιος—, ἐμποροπλοίαρχος· ὡς ἐμποροπλοίαρχος ἔκαμεν μακρυνὰ ἐμπορικὰ ταξίδια διὰ λογαριασμόν του, διδων μερίδιον τῶν κερδῶν εἰς τοὺς συμπατριώτας του ναύτας τοῦ πληρώματος.

Ἡ γενναιότης του εἰς τοὺς κινδύνους, ἡ ἀντοχή του εἰς τὰς Ἄλες. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικά. Β' Ἑλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η 4

χακουχίας, ή χαλυβδίνη θέλησις του καὶ, ἀκόμη, ή ἐμπορική του
ἴδιοφυΐα, ή προορατικότης του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ή ἄκρα τι-
μιότης του εἰς τὰς συναλλαγάς, κατέστησαν παντοῦ γνωστὸν τὸ
ἔνομά του καὶ ὅλοι ἐτίμων τὸν Βαρδάκην ὡς τὸν πρῶτον Ψαρια-
νὸν ἐμποροπλοίαρχον.

Ἐκείνους τοὺς χρόνους ή αὐτοκράτειρα τῆς Τρωσίας Αἰκα-
τερίνα* εἶχε στείλει πράκτορας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας διὰ νὰ
ἐξεγείρουν τοὺς Ἐλληνας εἰς ἐπανάστασιν.

— Ἡλθεν ή ὥρα νὰ σηκωθῇ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἐκήρυτ-
τον οὗτοι, ἥλθεν ή ὥρα νὰ ἀναστήσετε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρα-
τορίαν, νὰ στήσετε καὶ πάλιν τὸν Σταυρὸν εἰς τὴν Ἀγίαν Σο-
φίαν!

Οἱ δυστυχεῖς Ἐλληνες, οἱ δποῖοι ἐστέναζαν εἰς τὴν σκλα-
βιάν, ἥσθάνθησαν ἱερὸν ῥήγος νὰ διατρέχῃ τὰς φλέβας των· ή
γαρκωμένη ἐλπὶς ἔξυπνησε καὶ ἐσπαρτάρησε μέσα εἰς τὴν πονε-
μένην φυχήν των. “Ω! Ο ἄγιος πόθος τῆς ἀναστάσεως του Γέ-
νους μὲ πρωτεύουσαν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων!...” Οτε δὲ ἔφθα-
σεν ή φήμη ὅτι ῥωσικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὴν Μεσόγειον, τότε
τὸ Αἰγαίον πέλαγος καὶ ή Στερεά καὶ ή Πελοπόννησος ἤλεκτρο-
σθησαν ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον.

Οἱ θαλασσομάχοι Ψαριανοὶ πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς
ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Βαρδάκης ἀπὸ τοὺς πρώτους μετεσκεύασε τὸ
ἐμπορικόν του πλοῖον εἰς καταδρομικόν. Δὲν ἔχρειάζετο δὲ πολὺς
κόπος πρὸς τοῦτο, διότι τὰ ἐμπορικὰ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπρεπε
νὰ είναι καὶ δλίγον τι πολεμικά. Τότε τὸ Αἰγαίον πέλαγος ἦρή-
μωνον Ἀλγερινὸν πειραταῖ· οἱ δὲ Ψαριανοὶ ἡτο σχεδὸν ἀδύνατον
εἰς ἔκαστον ταξίδιον νὰ μὴ συναντηθοῦν μὲ τοὺς φοβεροὺς κουρ-
σάροις*. ἐπρεπε δὲ ἡ νὰ τοὺς νικήσουν, νὰ καταβυθίσουν τὰ
πλοῖά των, νὰ «γειλήσῃ ἡ θάλασσα πανιά, ἀντένες καὶ κατάρτια»,
ὅπως λέγει τὸ δημοτικὸν ἀσμα, καὶ νὰ ἔξαχολουθήσουν τὸν δρό-
μον των, ἡ νὰ σφαγοῦν ἀγριώτες, ἡ νὰ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ νὰ συρ-
θοῦν σκλάδοι εἰς τὴν Βαρδαρίαν* τῆς Ἀφρικῆς καὶ νὰ δουλεύουν
χρόνους μακροὺς ἀλυσοδεμένοι. Διὰ τοῦτο τὰ Ψαριανὰ πλοῖα
ἐπρεπε νὰ είναι στερεά καὶ γοργοκίνητα καὶ καλῶς ὠπλισμένα,

ναὶ ναυτολογοῦν ναύτας ἵκανοὺς νὰ πολεμοῦν ὅχι μόνον μὲ τὰ
κύματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς πειρατάς.

Τὸ καταδρομικὸν τοῦ Ψαριανοῦ κατέστη μετ' ὀλίγον ὁ φόβος
καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸ Αἴγατον πέλαγος, εἰς τὰ παράλια
τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διότι ὁ
Βαρδάκης ἡτο ἀτρόμητος καὶ τολμηρὸς καὶ ριψοκίνδυνος.

Τοῦ δημως καὶ κάτι περισσότερον: εὐγενῆς καὶ μεγάλη ψυχῆ·
φοβερὸς μόνον εἰς τὴν ἔξαψιν τῆς μάχης, εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ
κινδύνου, ἀλλὰ μεγαλόψυχος πρὸς τοὺς ἡττημένους, φιλάνθρωπος
πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους.

Μετὰ μίαν ναυμαχίαν καὶ ἀπόδασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε
συλλάβει πολλοὺς αἰχμαλώτους Ὁθωμανοὺς καὶ Ιουδαίους, τὸ
καταδρομικὸν ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας. Εἶχεν εὐνοϊκὸν
τὸν ἄνεμον καὶ ἀνοιγμένα ὅλα τὰ ἴστια καὶ διέσχιζε γοργὸν τὴν
θάλασσαν, ἀφῆνον δπέσω ἀφρισμένας ὑγρὰς αὔλακας.

Ο Βαρδάκης ἀνεπαύετο κατὰ τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου.
Ἐξαφνα ἀκούει θόρυβον πολὺν καὶ φωνὰς εἰς τὸ κατάστρωμα.
Ὑπέθεσεν δτι ἐφάνη ἐχθρικὸν πλοῖον, καὶ ἐτινάχθη ἀμέσως
ἐπάνω. Καὶ τι βλέπει;

Ολοὺς τοὺς γενναίους Ψαριανούς του ὠπλισμένους μέχρις
δδόντων μὲ πιστόλια καὶ γιαταγάνια* καὶ πελέκεις, ἑτοίμους νὰ
κατασφάξουν τοὺς σιδηροδεσμούς αἰχμαλώτους. Οἱ δυστυχεῖς
οὗτοι ἔξέβαλλον ἀγρίας φωνάς, ἐσύροντο, εἰς τοὺς πόδας τοῦ πληγ-
ρώματος, ἔξώρκιζον, ἕκτευον, καὶ ἤκούετο ἡ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ,
ἡ γοερὰ ἐπίκλησις ἀνθρώπων σφαζομένων:

—Τξάν κουρεταράν γιόκμουν; (Δὲν δπάρχει ἀνθρωπὸς ποὺ νὰ
γλυτώσῃ μιὰ ψυχή!)

Μέγας καὶ ἐπιβλητικὸς ἐμφανίζεται ὁ Βαρδάκης:

—Κανεὶς νὰ μή τολμήσῃ νὰ βάλῃ χέρι ἐπάνω εἰς αἰχμάλωτον!
ἐπρόσταξε μὲ βροντώδη φωνὴν. Εἰς τὸ δικό μου τὸ καράδι δὲν
ἔχει κανεὶς τὴν ἀδειαν νὰ πειράξῃ ἀνθρωπὸν, εἴτε σκλάδος είναι,
εἴτε ἀλλόθρησκος!...

Οἱ γαῦται ἔμειναν διὰ μιᾶς ἀκίνητοι καὶ ἀφωνοι, μὲ τὰ ὅπλα εἰς
τὰς χεῖρας ὡς νὰ ἐπετρώθησαν.

—Οἱ ἀνθρωποι αὐτοῖ, ἐξηκολούθησεν ἐντόνως, δὲν εἶναι πλέον ἔχθροι μας· εἶναι παραδομένοι· ή ζωή των κρέμεται ἀπὸ τὸν λαιμόν μου, καὶ δὲν θ' ἀφήσω τρίχα των νὰ πάθῃ. "Ἄν τοὺς βγάλω ἔκει ἔξω—καὶ ἔδειξε τὴν ἔηράν τῆς Μυτιλήνης— καὶ λύσω τὰ δεσμά των καὶ τοὺς δόπλισω, τότε ὅποιος θέλει ἃς ὑπάγη νὰ πολεμήσῃ μαζὶ των· ἀλλὰ ἔγω, ποτὲ δὲν θ' ἀφήσω ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου νὰ σφάξετε ἀσπλους ἀνθρώπους νὰ πρόβατα!...

"Ο ἀτρόμητος Ψαριανὸς ἐξηκολούθησε νὰ ριψοκινδυνεύῃ τὴν ζωήν του ὑπὲρ πατρίδος. Καὶ δημος δὲν ητο ἀκόμη εὐχαριστημένος. Συχνὰ ἔθημάτιζε συλλογισμένος εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ βρικίου* του, ἔκοιταζε τὸ ἀγοικτὸν πέλαγος κι' ἐψιθύριζε μὲ στεναγμόν:

—"Αχ! νὰ είχα μία φρεγάδα*!

Καὶ τὸ βλέμμα του ἔφωτείζετο ἀπὸ ήρωικὴν λάμψιν.

Τὰ πολεμικὰ τῶν ἔχθρῶν ἦταν συνήθως μεγάλα τρικάταρτα καὶ είχον πολυάριθμον πλήρωμα καὶ μεγάλα τηλεσόλα, τῶν δύοιων αἱ σφαῖραι ἔφθανον μακράν. Τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα ἦταν τότε σακαλέβαι* καὶ μικρὰ βρίκια, είχον ἀλίγους ἄνδρας καὶ μικρὰ τηλεσόλα. Πώς ν' ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τῶν πλωτῶν ἔκεινων κολοσσῶν; Πώς νὰ συνάψουν ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν; Μόνον μὲ τὰς ἐξαφνικὰς ἐπιθέσεις των, τὰς τολμηροτάτας, μὲ τὴν μεγάλην των εὐκινησίαν καὶ ταχύτητα κατώρθωναν νὰ τὰ βλάπτουν.

Μικρὸν ἦτο καὶ τὸ βρίκιον του Βαρβάκη. Πολὺ μικρὸν ἴδιως ὡς πρὸς τὰ μεγάλα τολμήματα, τὰ ὄποια ὠνειρεύετο. Ἡ μεγαλουργὸς τόλμη του είχεν ἀνάγκην μεγάλου πλοίου. Πωλεὶ λοιπὸν τὸ βρίκιον, συλλέγει καὶ δλην τὴν ἀλλην περιουσίαν του, ναυπηγεῖ ἐν μέγα τρικάταρτον πολεμικὸν καὶ τὸ ἔξοπλίζει εἰς τὴν ἐντέλειαν μὲ μεγάλα τηλεσόλα. Ἡ Φρυγαδέλα—ὅπως ὠνόμασαν διὰ τὸ μέγεθός του μὲ θαυμασμὸν οἱ Ψαριανοί τὸ πολεμικὸν του Βαρβάκη—ἦτο ἥγκυροσολημένη εἰς τὸν λιμένα τῶν Ψαρῶν. Χυτή, ώραια καὶ φοβερά. Δὲν ἔθλεπε τὴν ὥραν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ πέλαγος, νὰ σχίσῃ τὰ κύματα, νὰ ζητήσῃ κινδύνους καὶ θριάμβους.

*Αλλ' ἐξαφνα ἐν γεγονὸς καταποντίζει εἰς τὸν βυθὸν δλα τὰ

μεγάλα σχέδια τού Βαρβάκη. Ὅποιγράφεται εἰρήνη μεταξὺ τῆς
Ῥωσίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυδερνήσεως καὶ ὁ πόλεμος παύει.

Τι νὰ κάμη τώρα ὁ θαλασσομάχος; Ἐμπορικὰ ταξίδια; Τὸ
ὑπερήφανον τριστιον δὲν ἥτο πρωρισμένον διὰ τὰ πεζὰ ἔργα
τῆς εἰρήνης ἥτο ὡς ἀτέθασον ἀλογον, χρεμετίζον εἰς τὸν καπνὸν
τῆς μάχης, ἀλλ’ ἀκατάλληλον νὰ σύρῃ φορτίον. Ὁ Βαρβάκης
ἐσκέφθη νὰ πωλήσῃ τὸ ώρατὸν πλοιόν του εἰς τοὺς Ῥώσους.

Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπειτε νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν Εὔξεινον Πόν-
τον. Εἰρηνικὸς καὶ ἀδιαβήτης διασχίζει τὸ Αἴγατον πέλαγος,—τὸ
θέατρον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς μεγαλοψυχίας του,—παραπλέει
τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Τένεδον καὶ διέρχεται τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυδερνησίς, ἅμα ἔμαθεν ὅτι εἰς τὴν Προπο-
τίδα εἰσέπλευσε τόσον μέγα σκάφος ώπλισμένον ὡς πολεμικόν,
μὲ πλοιαρχὸν μάλιστα τὸν Βαρβάκην, τὸν περιβόητον ἐπαναστά-
την, δίδει ἀμέσως αὐστηροτάτην διαταγὴν νὰ κατασχεθῇ τὸ πλοιόν
καὶ νὰ συλληφθῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ὁ Βαρβάκης κατώρθωσε νὰ δραπετεύῃ καὶ νὰ καταφύγῃ
εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ’ ἡ Φρι-
γαδέλα, ἡ μεγαλοπρεπής καὶ ἀτυχής Φριγαδέλα, ἐρρυμουλκήθη
δεσμία, ὡς πολεμικὸν λάφυρον, εἰς τὸν Ταρσανᾶν, τὸν ναύσταθ-
μον, ἔντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ο δυστυχῆς Βαρβάκης!... ἔχασε τὸ πλοιόν του, καὶ μὲ αὐτὸ
ὅλην τὴν περιουσίαν του· δόσιολὸν δὲν εἶχε πλέον· καὶ ἀπὸ στιγμῆς
εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ—διότι εἰς τοὺς ταραχώδεις
ἔκεινους χρόνους οὐδὲν ἀνταλ αἱ πρεσβεῖαι ἥσαν ἀσφαλεῖς—καὶ
νὰ ριψθῇ εἰς τὸ κάτεργον*, ἢ εἰς τὰς φοινερὰς φυλακὰς τοῦ Γεδί-
κουλέ*, ἢ μὲ μίαν πέτραν εἰς τὸν λαιμὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ Βο-
σπόρου, ὅπως, ἀργότερα, ὁ ἡρωικὸς κλέφτης Ἀνδροῦτσος, ὁ πα-
τήρ τοῦ Ὀδυσσέως.

Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηντήθη μὲ Ῥώ-
σους ἀξιωματικούς, τοὺς ὄποιους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας
τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἴγατον πέλαγος· οὗτοι ἥγαπων καὶ ἐτίμων
τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστήν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ

σωτηρίαν εἰς τὴν Ἰωανναν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείρας.

Ἄλλα πῶς νὰ ἔξέλθῃ ὁ πρόσφυξ ἀπὸ τὸ ἄσυλόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν οἱ κατάσκοποι, οἱ ὅποιοι ἐπεριτριγύριζον νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν πρεσβείαν; Ποῦ νὰ εὕρῃ πλοῖον πιστόν, τὸ δόποιον νὰ δεχθῇ νὰ τὸν παραλάβῃ; Καὶ πῶς νὰ πληρώσῃ τὸν ναυλόν του; Καὶ τί θ' ἀπεγίνετο, ἀφοῦ τὸν ἀπεβίθαζε τὸ πλοῖον εἰς μίαν παραλίαν τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας;

Ο Βαρδάκης ἔξοικονόμησεν δλίγα χρήματα, διέψυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπειδιάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ἰωανναν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ὁδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐγεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω.

Απὸ τὴν Ὁδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἡρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν μέχρι τῆς Πετρουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορᾶς δση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος· καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρδάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, δλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ βπαίθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους... Ἐδάδιζεν, ἐδάδιζεν, ἐδάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ράκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστόν ἐντός του: ἡ ἀπόφασις.

— Εμπρός, ἐφώνακεν ἡ ἀδάμαστος ψυχή του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός!

Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χαλυβδίνην θέλησιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰωαννίας.

“Ἄσ ἀκούσωμεν τῷρα τὸν ιδιον:

— Οταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἕνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἡσαν καταξεσχισμένα, ράκη πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μ' ἔδιωχναν ώς ἐπαίτην. Κάτι: Ἔλληνες μ' ἐδάνεισαν φορέματα

καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακήν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλὰ εἰς τὸ Τσάροκοε-Σέλο*, καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἔξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν· τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἡσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μήν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον τὰ ἔδραζα καὶ ἐπήγαινα ἀνυπόδητος. Ἐδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἔγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμιλά ἀπάντησες. Ξανακάμνω δευτέραν φοράν τὸν δρόμον — πάντα πεζὸς καὶ πάντα ἀνυπόδητος,—πηγαίνω στὸ παλάτι, καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἔγύρισα πίσω κι' ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιριά μου δὲν περιγράφονται. Ἔγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ δλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου· ἔκαμπα καὶ τρίτην φοράν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἔγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!....

Τότε τὰ εἰδα δλα μαῦρα· μ' ἔπνιξεν ὁ πόνος, καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ' ἔγα καφενεῖον ἔξεσπασε ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἀρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλὸς καὶ — ἡμαρτον, θεέ μου! — νὰ καταριῶμαι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκα, καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ δλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσα, ποὺ ἀφηνε νὰ χαθῇ ἔνας ἀνθρωπὸς ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανωσύνη κάτω ἀπὸ τὴν σημαῖα της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἡσαν καὶ δύο ἀνθρωποι ποὺ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἔνας, δψηλὸς καὶ ὥρατος σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἔνιωθε τὰ ἐλληνικά.

— Τι ἔχει αὐτὸς δ ἔνος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; καὶ τι λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσά μας; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἰπε τι ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμώνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἴστορήσω δλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτώς.

Κι' ἔγώ ἀρχισα νὰ τὰ λέγω δλα· κι' αὐτὸς τάχουε μὲ προσοχὴ καὶ τάλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον, καὶ δλο ἔλεγα ἔγώ καὶ δλο ἔξηγούσεν ἔκεινος.

‘Ο δψηλὸς καὶ ὥρατος ἀνθρωπὸς, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἴστορίαν μου,

ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσην ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ, μὲ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου* του:

- Πῶς λέγεσαι;
- Καπετάν Γιάννης Βαρδάκης, ἀπὸ τὰ Ψαρά.
- *Ἔδγαλεν ἔνα καταστιχάκι κι' ἔγραψε τ' ὄνομά μου.
- Μήν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὔριο στὴν Αὐλή...
- *Ω! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.
- Νά ἔλθῃς αὔριο· σὲ βεβαιώνω πώς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλή μας αὐτοκρατόρισσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸ δρόμο τοῦ Τσάρσκοε-Σέλο*, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως μὲ δόδηγον εἰς τὸν ὄπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατόρισσα.

Μὲ ἐμβάζουν σὲ μία μεγάλη αἴθουσα ποὺ ἔλαμπε στὸ βελούδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἔνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο μὲ χρυσῆ κορώνα, ἐκάθουνταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατόρισσα. Καὶ σιμά της—ἄχ, Θεέ μου!—ἐστεκόταν ὁ δψηλὸς καὶ δραῖος ἀνθρωπὸς ποὺ ἦταν στὸ καφενετό, ἀλλὰ ὅχι πολιτικὰ ντυμένος δπως τότε, ὅχι! ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στῆθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἡταν, δπώς ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Πιοτέμπιν*, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατόρισσας Αλκατερίνας.

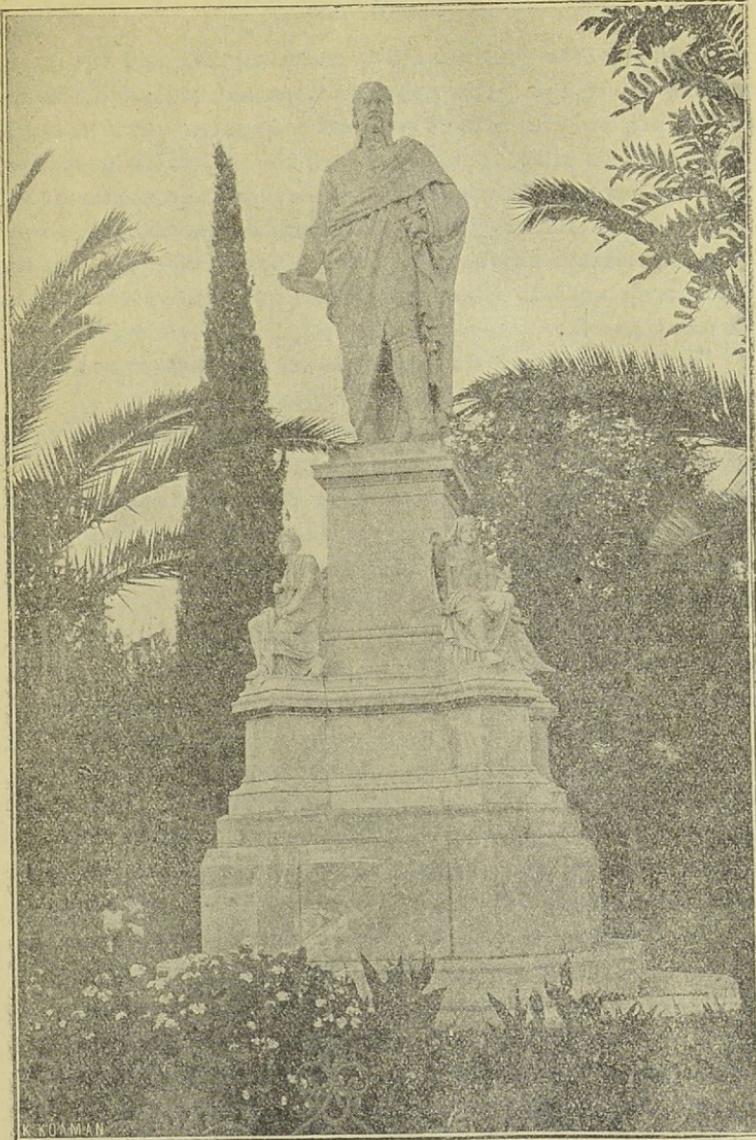
Μπορῶ νὰ εἰπῶ πώς δὲν είμαι δειλός· πολλὲς φορὲς διτίκρυσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἔκει μ' ἐπιασε φόδος· ἀρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετάν Γιάννη, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου.

*Αλλὰ ἡ αὐτοκρατόρισσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκολ-ταξε μὲ περιέργεια καὶ μὲ συμπόνεση· ἔνας αὐλικὸς μὲ γαλόνια μὲ πλησιάζει· ἥξευρε τὴν γλώσσαν μας· μοῦ λέγει:

— *Η Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῆγις ὅλα.

*Ἐγὼ τότε ἴστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τι ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα

Κ. ΚΟΛΑΜΑΝ

‘Ο ἀνδριὰς τοῦ Βαρβάκη ἐν τῷ Ζαππείῳ*.

γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, ποὺ ἔθαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴν καὶ ὅλο μου τὸ ἔχει, εἰπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικό μου κρήμνισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πεῖνα γιὰ τὸ μακρυνδατάξι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ προσκύνημα, ποὺ μὲ πόδια ματωμένα ἥλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατόρισσας, καὶ τὴν ἀπελπισία μου γιατὶ ἡ πολυεύσπλαγχνη γιὰ ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἀπονη.... Καὶ ἐνῷ μιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, δό πόνος τῆς καρδιᾶς μου ἔξεχειλιζε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέθαιναν εἰς τὰ μάτια μου !...

‘Η αὐτοκρατόρισσα εἶπε μερικὰ λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς μ’ ἐπαρηγγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

— Μή λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ γιὰ σένα· εἰσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ !

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρονταν χίλια ρούσικα φλωριὰ γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρονταν καὶ κάτι ἄλλο· ἔνα καρτὶ ποὺ μοῦ ἔδιδε τὸ προγόμιον νὰ φαρεύω στὴν Κασπία Θάλασσα χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν· γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω φαρδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρόν μου καὶ ἔκεινῷ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

‘Η ἀπέραντος Κασπία Θάλασσα είναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ πλήθος καὶ τὸ ἔχωριστὸν εἶδος τῶν φαριῶν της. ‘Αλλ’ ἡ ἀλιεία τότε εὑρίσκετο ἔκει εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἀνθρώποι ἀμαθεῖς καὶ ἡμιβάρβαροι, ἐψάρευαν μὲ φαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελὴ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως δπως τοὺς ἵχθυς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

‘Ο Βαρδάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. ‘Ο, τι ἔως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἔγχωροι, τὸ εἶδε μὲ τὸ δξυδερκές του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἑλλην, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἔξετέλεσε μὲ τὴν ἴσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσαν τὰ ἐμπόδια. ‘Ο Βαρδάκης ἀμέσως ἐννόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἵχθυς τῆς Κασπίας Θαλάσσης ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτὰ εἶδη — χαϊάρια καὶ

παστά—καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρυνὰ μέρη, καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδέσῃ ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαῖδιάρι—τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον δρεκτικὸν τὸ διαδεδομένον καὶ εἰς τὰς πέντε ἡπείρους—ἡτο ἄγνωστον ἔως τότε καὶ δὲ Βαρδάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἀν ἡτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιωρισμένη ἡτο ἡ διάδοσίς του. Ὁ Βαρδάκης, καὶ ἀν δὲν τὸ ἐφεύρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρχεύσιν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὗρεν εἰς τὴν Κασπίαν Θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρδάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδιόκον του ακλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποιον ἡτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἥσαν τὰ κέρδη του, καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας Θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησε πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν διηγεσίαν των «δουλοπαροίκους» οἱ δουλοπάροικοι ἥσαν εἰδος σκλάδων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γένεαν. Ἡ ζωὴ των ἡτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγοράζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήμα.

Ἄφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία καὶ ἔπαισεν ἐντελῶς ἡ πώλησις καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ «μαύρου κρέατος», μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (τὸ 1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροίκια εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἐκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἀγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἀλλας χώρας. Σαράντα ἑπτὰ ἐκατομμύρια ἀνθρώπινα κτήμη ἔγιναν τέλος ἀνθρωποι. Ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροίκιας ἐχαιρετίσθη ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον ὡς μέγα σημεῖον πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἡ εὐγενής ψυχὴ τοῦ Βαρδάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἔδομηντα χρόνια πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς

χιλιάδας ἀνθρώπους, δλους ἐλευθέρους, καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστής τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἴγαλον πέλαγος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη βασανιστής χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν!...

‘Ο πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ηὔξανε καθ’ ἡμέραν.

Πολλοὶ ἀνθρώποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται δπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδες τοῦ ὅρους Σινᾶ: κατασκευάζουν ἐν εἴδωλον καὶ χορεύουν μὲ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ γῆιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὄποιας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωήν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὑωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν’ ἀναβιβάσουν τὸ μειδίαμα εἰς τὰ ώχρα χελιγή τοῦ ἀρρώστου παιδίου. Ἀπὸ τοὺς ἔκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον-πρῶτον δῷρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν γεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὥρατόν του πολεμικόν, στίλδον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἔκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκάθισεν εἰς τὰ ρήγχα καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν έσηκώνετο ὁ ἀνεμός καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοίον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χειρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφισσούλιαν περὶ τῆς σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωγίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιούχον Ἀγιον τῶν Ψαρῶν.

— ‘Αι - Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς δφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλα μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

‘Η Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλίμονον! Ἡναγκάσθη ν’ ἀλλαξιοπιστήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἀδοξος εἰς τὰ βάθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη· καὶ ἐστείλεν εἰς τὰ Ψαρά μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἀργυρού, ὁμοιοτάτην, μὲ δλα τὰ ἔξαρτήματα, ὠπλισμένην, ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέμετο πανεύμορφη

ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἅγιου Νικολάου μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ὡτο γραπτὸν της νὰ πέσῃ δύο φοράς εἰς τὰ ἐχθρικὰ χέρια!...

*Επειτα ἥρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενὴ χώραν, ἡ ὅποια τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρδάκης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, δλοκλήρους ἐκκλησίας, ἔδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυχας.

Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ῥώσον ἀρχιστράτηγον. *Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἄλλη ἡ Ῥώσια δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στελλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὗθιρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρδάκης. Ἐκφορτώνει ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖα του τὰ ἐμπορεύματά του, φορτώνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμεφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει διωρεὰν εἰς τὰ ὕδρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτῆρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενὴ βαλτώδης λίμνη, ἔν ἔλος σκορπίζον πέριξ μιασματικὰς ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων δταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεψφάλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αλκατερίνα ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. *Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἐλληνα νὰ ἐκτελέσῃ δι, τι δὲν κατώρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοδουλίαν καὶ μὲ ἰδικάς του δαπάνας ἥρχισε τὸ 1809 τὸ δύτικολον ἔργον· ἔξεχωμάτωσε τὸν βυθόν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφήν, καὶ ἀφ' ἐνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυχα, τὴν ὅποιαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἔνα ἄλλον ποταμόν. *Ἐπειτα ἐδευδροφύτευσε τὰς δύο ὅχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἀλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἀνθη διέχειν τῷρα τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἔως τότε τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὅχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἀνδηραὶ* τῷρα ὁχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δευδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν

διώρυχα πλοια ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρυνάς χώρας προϊόντα τῆς Ῥωσίας η̄ ξένων τόπων. Καὶ ηὐλόγουν τὸ σὸν μακρύναντα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι’ ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἑτίμησεν η̄ Ῥωσικὴ Αὐτοκρατορία. Τὸν ὡνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἵπποτηγν, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

‘Αλλ’ ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὅλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. ‘Ω, ὅχι! Εσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρυνὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, η̄ ὅποια εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωϊκόν, τὸν κοσμοξακουσμένον ἀγῶνα τῆς διπέρ τῆς ἐλευθερίας!... Η μαγνητικὴ δύναμις, η̄ μυστηριώδης, η̄ ὅποια διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω δουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτὰς ψυχὰς πρὸς τὸ ἄγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκει τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Δόγοι οὐγείας τὸν ἔκαμπαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, δπως λέγουν αὐτὸ οἱ Ῥώσοι, ἥρχοντο πολλοί “Ελληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν δριστικῶς. Ῥωσικὰ δὲν ἥξευρον, ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν διπήρε, καὶ οἱ “Ελληνες ἡναγκάζοντο, μὲ βαθεῖται λύπην των, νὰ στερῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ο Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτήζει μεγαλοπρεπῆ λιθόκτιστον ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἥκουνον μὲ ρῖγος ἱερᾶς κατανύξεως—θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλώσσαν.

Ο Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν δπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. ‘Ολόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέθαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα, καὶ, ἔξοδεύσας ἐν ὅλῳ 600,000 ρούβλια*, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ιεροσολύμων νὰ στέλλῃ “Ελληνα

ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἵεραν ἀκολουθίαν τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἵεραν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Οὐδεὶς γράμματα τὰ παιδιά τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Εστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Πάλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βιοθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὅποιον ἥκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ εἴκοσιν ἀλλὰς χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Ἰδας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρδάκης τὴν ὁραίαν νῆσον τοῦ Αλγάλου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἱωνίας; Μήπως διότι ἡτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ή μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἵερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρδάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Η εὐσεβής Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρδάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ μοῦνη τῆς καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν δὲ τι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἵερὰ σκεύη, δὲ τι ἐστελλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς—πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνῃ καὶ μόνος του,—καὶ ἡ εὐλαβής ψυχὴ τῆς ἡσθάνετο ἀγαλλίασιν διαν τὸν ἔδειπε πόσον ἀπλά, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέδαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ή εὐλαβής Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τῆς ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια τῆς ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τῆς ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἡτο ὁ ἵερὸς δεσμὸς ὁ συνδέων τὸν Βαρδάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον». Η γηραιὰ καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ

1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου δλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ ζεῦμπέκικο* γιαταγάνι*. ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἥρπασαν, τὴν ἐπεβίθασαν εἰς φαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὄταν τὸ 1821 ἐδρόντησε τὸ ὅπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρδάκης ἦτο πολὺ γέρων. Ὡ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθῃ τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλικαριάς εἰς τὸ Αἴγαλον, καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: «Ἄχ! καημένα νιᾶτα!...»

‘Αλλ’ ἀν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὄρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατὸν νὰ στείλη ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα-πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιομάχους Ἑλληνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ χρήματα — καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν — καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὕψηλάντην*.

‘Απὸ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰγαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναικες, παρθένοις καὶ παιδία. ‘Ο Βαρδάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς τὸ καθηκόν του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγγονισμὸν Γρηγορίου τοῦ Ε’ — ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν 100.000 ρουβλία πρὸς ἔξαγοράν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῆ ἐις στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην’ ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἐλθῇ ὁ θερισμὸς ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικὰ στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πεῖνα ἔδασάνιζε ἡ πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. ‘Ο Βαρδάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὄλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φοράν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὄλόκληρον φορτίον πυρτίδος.

‘Οτε ἔφθασεν ἡ φοδερὰ εἰδῆησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρδάκης εὑρίσκετο εἰς τὴν Βιέννην. Ἡ ήρωικὴ νῆσος

είχε καταστραφή ἐκ θεμελίων πολλαὶ γυναικεῖς ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰ κύματα διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν είχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην ἡ εἰχεν ἀνατιναχθῆ ἡρωϊκῶς εἰς τὸν ἀέρα χιλιάδες γυναικοπατῶν εἰχον διασκορπισθῆ εἰς τὰς γῆσους.

Ο Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ψωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὅγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἐληγυ, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως καταβαίγει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ μὲ τροφάς, καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπον τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, «ἡ ὀλόμαυρη ῥάχη», τὰ κοσμαδοξασμένα Ψαρά ήσαν ἔρημα· σιωπή θανάτου ἔξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἱματοθαμμένα ἔρειπια, καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεθιβάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς δρυθαλμούς του. Γυναικεῖς καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὅντα ῥακένδυτα καὶ σκέλεθρωμένα ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους, καὶ ἐμαδοῦσαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, καὶ ἐκτυποῦσαν τὸ στῆθός των μὲ ἀπελπισίαν. Πρὸς τὸ πέλαγος ἐστραμμέναι μὲ δακρύδρεκτα πρόσωπα, ἐπροσκάλουν ἄλλη τὸν ἄνδρα της, ἄλλη τὸν ἀδελφόν της, ἄλλη τὸν υἱόν της, τὰ δρφανὰ τὸν πατέρα των. Ἐγνώριζον ὅτι οὕτοι ἐκοιτοντο εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἡ τοὺς εἰχον καταφάγει αἱ φλόγες, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψουν, καὶ δύμας τοὺς ἐφώναζαν καὶ ἀπλωναν πρὸς αὐτοὺς τὰ χέρια ὡς νὰ τοὺς ἐπερίμεναν!...

Ο Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἡρως τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐγδυσεν, ἔυρεψε χιλιάδας τὸ εὐσπλαχυικόν του χέρι ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμεφόδια διὰ τὴν Ἱερὰν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. «Ψυγλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς δρφάνιας» ώμοιάζει μὲ ἄγιον ποὺ ἐπρόσθαλεν ἔξαφνα

ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμάτων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμάτων, μαιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σποιγγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον εἰς τὰς πληγώμενας καρδίας!..

Ο γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἔρειπα τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προσβίλλει ἡ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἔρημώμενον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἑκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν ποὺ θὰ ζωογνήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἑκεῖ θὰ ἔξορμήσουν οἱ γεννατοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ἔθνικῆς τιμῆς, οἱ φοιβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἔθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικάς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ητο δίκαιον. Ἀπ' ἑκεῖ μέσα ἔχηλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πενιανή^{την} καὶ τοὺς δλοφυρμούς, μέσα εἰς τὰ βάκη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέδη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρδάκη.

Η Βουλή, ἦ, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα», συνεδρίαζεν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ο Βαρδάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει διὰ καταθέτει εἰς μίαν τράπεζαν ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρηται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

— Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπεν ὁ πρόεδρος του Βουλευτικοῦ. Η Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγερῇ εἰς τὸ «Ἀργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας», καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ήμέρας εἰς συνεδρίασιν τῆς ὄλομελείας τοῦ Βου-

λευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευρημάτων καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγίνωσκετο τὸ ἔξης πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρδάκη:

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα:

Ἐπειδὴ διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα γὰ εὑρεθῆ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωτροφιῶν τῷν ἀναγκαῖούντων διδασκάλων δι’ ἓν Κεντρικὸν Ἐθνικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ διοσημειώμενος, θέλων νὰ ὠφελήσω τὸ ἔθνος μου, ἀφιερῷ διούδλιᾳ 300,000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰώνιως εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον τῆς Μόσχας... ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρόν εἰς 30,000 γρόσια, θέλει διδεταὶ ἐπηρίσως διὰ τιμῶν ἐπιτρόπων... εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ δλον τὸ σέβας

ὅ πρόθυμος πατριώτης
Ίωάννης Βαρδάκης.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔδρεξε μὲ τὸν ἵερὸν ἔδρωτά του τὸ ὠργωμένον ἔδαφος, ὁ γεωργὸς μὲ εὐχαριστημένην συνείδησιν ὅτι ἔκαμεν διτεῖ ἐπρεπε νὰ κάμη, ἐπιστρέψει εἰς τὸ σπίτι του νὰ ξεκουρασθῇ. Καὶ ὁ Βαρδάκης, ἀφοῦ ἔκαμεν διτεῖ ἐπρεπε νὰ κάμη, ήτοι μάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακήν του ἑστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην, διὸ Ζακύνθου, ἀπ’ ἐκεῖ εἰς Βιέννην, καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν γραφικωτάτην ἐπαυλίν του, ἢ διοία ἀπετίχεν ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.

«Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ο Βαρδάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανιδῆ τὴν δευτέραν πατρίδα του. Εἶχε σημάνει δι’ αὐτὸν ἡ μοιραία ἐπίσημος ὥρα, κατὰ τὴν διοίαν τὰ χείλη ψιθυρίζουν, ἐνῷ ἐτοιμάζεται νὰ πτερυγίσῃ ἡ ψυχή, τοὺς λόγους ποὺ λέγει ὁ ἐτοιμοθάνατος εἰς τὸ δημοτικὸν ἄσμα :

«Ἄκουώ φκιάρια νὰ χτυπᾶν, ἀκούω τσαπιὰ νὰ σκάφτουν,
κι’ ἀκούω καὶ τὰ σήμαντρα νὰ κράζουν τὸ δηνομά μου».

Τὸ δηνομα τοῦ Βαρδάκη ἔκραξαν μὲ τὴν ἀπαράμιλλον καὶ μο-

ναδικήν μελωδικήν των δρμονίων αἱ καμπάναι τῆς Ζαχύνθου. Εἰς τὸ μοσχοδολημένον νησὶ τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ώραίν του ὁ Βαρδάκης, τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἑλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτραύγηε καὶ τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἡτο πολὺ ψυχρόν, πολὺ βαρύ. "Εμεινε καὶ τὸ σῶμα ἔκει ὅπου ἀνήκει καὶ ἡ ψυχή!..."

"Ἡ Βουλὴ μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὅπερ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Μεγάλου Εὔεργέτου τοῦ Ἐθνους.

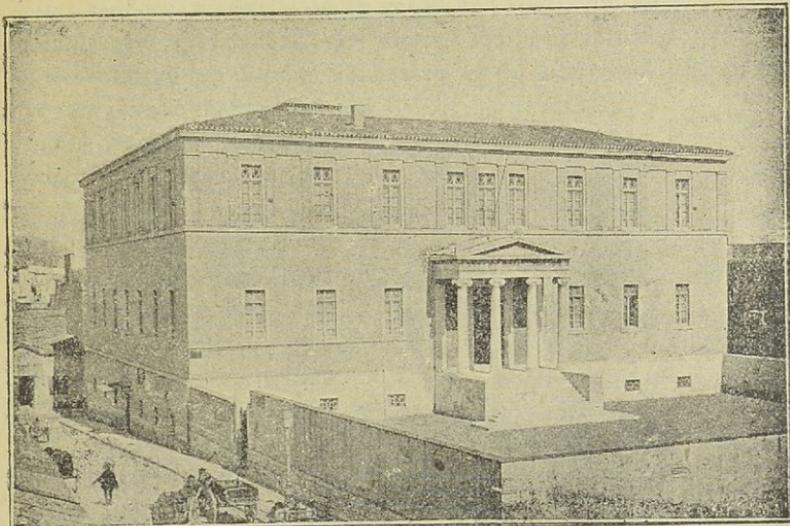
Τὸ μνημόσυνον ἔκεινο δὲν ἡτο ἀπὸ τὰς ψυχράς, τυπικὰς ἱεροτελεστίας, εἰς τὰς ὄποιας ἀνθρωποὶ ἀδιάφοροι συναθροίζονται πέριξ ἐνὸς δίσκου κολλάνθων. Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὄπωρεις, μὲ συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἡ φιθυρισμοῦ πευκῶν, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἔξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς δρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν Ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθήμου τελετῆς, ἔνας ὀλόκληρος λαός, ἔνας εὐγνώμων λαός, ἔρραντις μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία του ἡ μνήμη!

"Ἡ διαθήκη του ὅπηρξεν ἀνταξίᾳ τοῦ Βαρδάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

"Ἐν πρώτοις ὥρις ῥήτῳς καὶ αὐτολεξεὶ: «ὅ ἐνταφιασμός μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοὶ ποὺ είχαν διασκορπίσθη εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωεκήν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, είχαν συνοικισθή εἰς τὰ ἔρειπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὔδοιαν, καὶ ἔδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά. Τὰς τελευταῖας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του δ ψυχορραγῶν Βαρδάκης, καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητήν του περιουσίαν δληγν ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἑθνος. Μὲ πολὺν ζῆλον ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ τὰ χρήματα καὶ νὰ τὰ καταθέσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὁ φίλος του Βαρβάκη, φιλόπατρις Ἑλλην καὶ ἑθνικὸς εὐεργέτης καὶ αὐτός, ὁ Ἰωάννης Μπόζος. Σήμερον ή δωρεὰ του Βαρβάκη δπολογίζε-

Τὸ Βαρβάκειον Λύκειον.

ται εἰς 3.000.000 περίου δραχμὰς καὶ δίδει ἑτήσιον εἰσόδημα 120.000 περίπου δραχμάς¹.

Ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρὶς τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

1910.

¹. Διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Βαρβάκη ἰδούθη καὶ συντηρεῖται τὸ ἐν Ἀθήναις Βαρβάκειον* Λύκειον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῶν Νέων Ψαρῶν.

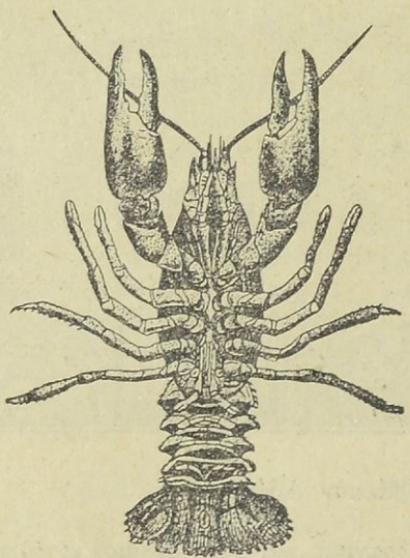
Οἱ ἀστακοί.

Ἄλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐμέ, ὅπου κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον νῆσον, νὰ μὲ συγκινοῦν βαθύτερον αἱ φωναὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν, οἱ ὄποιοι πρωλ-πρωΐ, τώρα τὴν Σαρακοστήν, περνοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, μὲ τὰ πανεράκια διπὸ μάλης, σκεπασμένα μὲ

ἀρτίβρεκτον σακκόπανον καὶ
βιαστικοὶ πάντοτε, διὰ νὰ
μὴ διαψευσθῇ ἡ βεβαίωσίς
των Ἰσως.

Καὶ φαντάζομαι τότε
ἐγώ, ὅποι εἰμαι ἀπὸ ἀστα-
κοτρόφον νῆσον, τὴν ἐκλε-
κτήν αὐτὴν ἄγραν, οὐχὶ
ἐπάνω εἰς τές πάγκες τῆς
ἀθηναϊκῆς ἀγορᾶς, ξεπλυ-
μένην μὲ τὰ γλυκὰ νερὰ
τοῦ ὄδραγωγείου, ἀλλ’ εἰς
τὴν μοσχοδολούσαν ἀκτὴν
τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῷ-
ραν ἐπάνω τῆς ἀλιάδος,
θέαμα μᾶλλον καὶ δσμῆν
εὑωδίας ἢ δψώνιον.

Διαφόρους ἥλικιας καὶ μεγέθους, ἀπὸ ἐφήβων νεοσυλλέκτων,
ἔως γηραιῶν στραταρχῶν, ἔνας δλόκληρος λόχος, δλοι ὠπλι-
σμένοι—σὰν ἀστακοί—, δλοι ἔκεινοι μεγάλοι, δλοι μεγάλα
στρατιωτικὰ γυμνάσια, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν ἤδη, ἐπάνω εἰς τὴν
πρῷραν τῆς ἀλιάδος. Μὲ τὰ πόδια των τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ γαμ-
φώνυχα, δέκα ὁ καθένας, δλοι ἀρματωμένοι μὲ τὰ σελάχια* των
τὰ ἀκανθώδη, μὲ τές πάλες* των, τὰ κουμπούρια* των, τὰ μα-
χαίρια των, τὰ γιαταγάνια* των. Καὶ δλοι θωρακοφόροι, μὲ ἔνα
ἀκανθωτὸν θώρακα, περιβάλλοντα λιχυρῶς τὰ γωτά των, μὲ τὴν
οὐράν των τὴν δστρακοσκεπή, μὲ τὰς δύο ἀεικινήτους κεραῖας

έμπρός, μακράς ώς δύο δύρατα, τὰ καπετανίσια μουστάκια των.

Κι' έκεινα τὰ χρώματα, τί μαγεία! "Ολαι αἱ εὐγενέστεραις ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ· ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν τριανταφυλλὶ μέχρι τοῦ βαθέος ἔρυθροῦ καὶ τοῦ κυανοῦ, τοῦ θελκτικοῦ ἔκεινου, τοῦ ἀνταυγάζοντος ἐπὶ τοῦ θώρακός των, τὸν πόντον αὐτόν, τὰς ὑγρὰς τοῦ ὀστρακοδέρμου τούτου κατοικίας. Εἶπα, θέαμα μᾶλλον τερ-πνὸν ἢ δψώγιον..

— 'Αστακο! 'Αστακο! Ζωντανοὶ ἀστακο!

Παρετήρησα δτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντη-χοῦσι συνήθως κατὰ Παρασκευήν· διστι τὴν ἡμέραν αὐτὴν κατα-πλέει ὁ Τέλων* ἀπὸ τὴν Σκύρον.

Είναι δὲ η Σκύρος ή κατ' ἔξοχὴν ἀστακοτρόφος νῆσος. "Ισως θὰ ὑπῆρχε κανένας μῦθος τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολεσθεὶς πλέον, δπου θὰ ἔλεγεν δτι ὁ Κίμων, καθυποτάξιας ποτὲ τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἔπνιξεν δλους τοὺς ἀρχαῖους τῆς νῆ-σου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, ἐνόπλους παραδοθέντας—, καὶ αὐτοὶ εἰναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί.

Κι' ἔξακολουθεῖ ὁ μῦθος: 'Ἐκεῖθεν διεδόθη τὸ ὀστρακόδερμον τοῦτο καὶ σκληρὸν καὶ τόσον ἀκριδὸν γένος εἰς ὅλας τὰς Σπορά-δας, εἰς ὅλας τὰς νῆσους τοῦ 'Αρχιπελάγους* καὶ τὰ λοιπὰ τῆς 'Ελλάδος παράλια. Καὶ σήμερον ἀλιεύονται ἀστακοὶ εἰς ὅλας τὰς Σποράδας μεγάλοι καὶ θαυμαστοί. Εἰς δὲ τὴν Ὑδραν πολλά-κις οἱ δύται μὲ τὰ χέρια τοὺς πιάνουν, εἰς τὰ βαθύτατα τῆς νῆ-σου ἔκεινης ὅδατα, κάτι ἀστακοὺς γηραλέους, μὲ γκρίφια* εἰς τὸν θώρακά των καὶ τὸν λοιπὸν ὄπλισμόν των, ἀληθινοὺς γερο-καπετανέους Δόλοπας.

'Αλλ' εἰς τὴν Σκύρον ἡ ἄγρα τῶν ἀστακῶν εἰναι πλουσιω-τάτη. Εἰς τὴν παράμερον ἔκεινην θάλασσαν τῆς μοναχικῆς νῆ-σου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες μυριάδων ἀστα-κῶν. 'Ολόκληρος στρατιά, ἴδιως συντάγματα ἐφήδων τρυφερω-τάτων—καὶ μέχρις 100 δραμῶν,—τῶν ὅποιων γίνεται μεγάλη ἔξαγωγή εἰς τὰς 'Αθήνας καὶ εἰς τὴν 'Αλεξανδρειαν. Τόση ἔξα-γωγή, ὅστε εἰς τὸν δημοτικὸν προύπολογισμὸν τῆς νῆσου ὑπάρ-χει ἵδιαιτερον κονδύλιον «ἐκ φόρου ἔξαγωγῆς τῶν ἀστακῶν».

* * *

Γίνεται δὲ ώς ἐξῆς η ἀλιεία τῶν ἀστακῶν ἐν Σκύρῳ :

Ἐχουν οἱ ἀλιεῖς ἐκεὶ ἐπίτηδες δίκτυα δἰ ἀστακούς, μὲν μεγάλας δόπας, δἰ ὧν συλλαμβάνονται τὰ γλυκύτατα αὐτὰ θαλασσινὰ εὐκολώτατα, τὴν ὥραν ὅπου ἐξέρχονται παγγενιά* εἰς βοσκήν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἐκείνα, τὰ πολλὰ καὶ δεινά, οἱ γαμφοὶ δύνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθαι τοῦ θύρακος των χρησιμεύουν μόνον εἰς τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Κατόπιν τοὺς μανδρώγουν τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτούς τοὺς μεταφέρουν δηλαδὴ καὶ τοὺς ρίπτουν μέσα εἰς θαλασσούς μάνδρας, δόπου ἐπίτηδες ἔχουν οἱ ἀλιεῖς εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους δρυμούς τῆς γῆσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοί ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἕως τῆς ἡμέρας ὅπου θὰ καταπλεύσῃ τὸ ἀτμόπλοιον.

Τότε τοὺς τοποθετοῦν μὲν προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς δόποιους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων η ἄλλων χαμοκλάδων καὶ ἐπάνω ράπτουν τεμάχιον λινάτσας. Διὰ μέσου δὲ τοῦ καλάθου περνοῦν μίλια λεπτὴν ράβδον ἔως κάτω, ὥστε νὰ μένουν ἀκίνητοι ἐν τῷ καλάθῳ οἱ ἀστακοί. Καὶ οὕτω διατηροῦνται πολλὰς ἡμέρας. Φροντίζουν δὲ πάντοτε οἱ μανάβηδες, οἱ παρασκευάζοντες οὕτω τοὺς πρὸς ἐξαγωγὴν ἀστακούς, νὰ εἰναι πλήρεις οἱ κάλαθοι· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, συμπληροῦν τὸν κάλαθον διὰ κλάδων ἐκ διαφόρων θάμνων. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ μὴ ἀπομένῃ κενὸς χῶρος καὶ ἔρχωνται εἰς χειρας οἱ αἰχμάλωτοι ἐκείνοις ἀστακοὶ ἐντὸς τῶν καλάθων, διε ἀλληλοκτυπούμενοι μὲ τὰς οὔρας των ψυφοῦν.

Οσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐτούς τοὺς καλάθους, τοὺς ἑτοίμους πρὸς ἐξαγωγὴν, ώς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

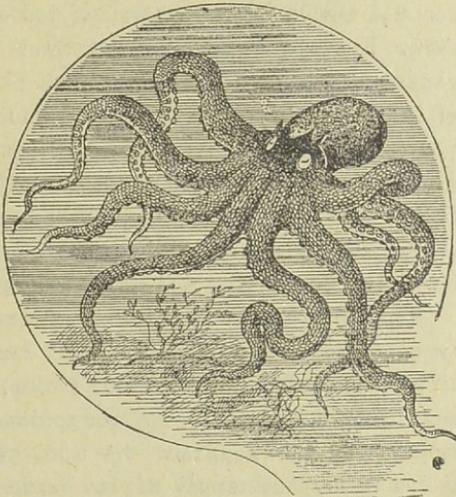
Περιεργότατον εἶναι τὸ θέαμα, διαν ἐντὸς τῆς θαλασσού μάνδρας, διου κρατοῦνται λυτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεὺς ὀκταπόδι.

Εἶναι τοῦτο ὁ φοβερώτατος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς δὲ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον διαρύτατον ὄπλισμόν, ὁ ἔχων θύρακα ἴσχυρότατον, μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας ἐστιγμένον, καταλαμβά-

νεται αιφνης υπὸ ἀνεξηγήτου δέους πρὸς τὴν θέαν τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀπόλου ὀκτάποδος. Κάμγει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, ἀναταράσσων τὸ ὄδωρ, κινεῖ ἀπηλπισμένος τὰ πελώρια ἔκεινα μουστάκια του, σπαράσσει ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὐράν του, καὶ τόσα ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὄδατος, ὥστε ἐπὶ τέλους δὰς ζωηροτάτων τιναγμῶν ἔκτινάσσεται εἴς τὴν ἔηράν ἐφαλλόμενος, ὅπως σωθῇ, ὁ δυστυχῆς στρατάρχης.

Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἴς τὴν μάνδραν του φοβερὸς ἔκεινος ἔχθρος του, μὲ τὴν πλα-
δαρὰν κατσούλαν* του,
μὲ τὴν ὡς ζυμάρι ἔκει-
νην μαλακὴν σάρκα του,
ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα
νὰ περισφίγγῃ τὸν καη-
μένον τὸν ἀστακὸν μὲ
τοὺς πλοκάμους του καὶ
νὰ τὸν φοφῇ, δὲ πουλος
ἔκεινος μαλθακὸς ἔχ-
θρός.

Μοι λέγουν οἱ ἀλιεῖς
ὅτι τόσος είναι ὁ ἀπὸ
τοῦ ὀκτάποδος φόδος
τῶν ἀστακῶν, ὥστε καὶ
ἔηρὸν χταπόδι νὰ κρε-
μάσῃ κανεὶς ἔξαφνα μέσα εἰς τὴν ἀστακοθριθῆ ἔκεινην μάνδραν,
ψοφοῦν πάραυτα δλοὶ οἱ ἀστακοὶ, μόνον νὰ δσφρανθοῦν τὴν βα-
ρεῖαν δσμήν τοῦ ὀκτάποδος, νομίζοντες τοῦτον ὡς ζωντανόν. Καὶ
χύνεται καὶ χάνεται τότε τὸ φαγί των, εἰς ὑγρότατον χυλὸν με-
ταποιούμενον, καὶ ἀπομένει μόνον ἡ βαρεῖα ἔκεινη ἀποσκευὴ τοῦ
ἀπλισμοῦ των.

1907.

• Η Πόλεις.

Αλεξάνδρου Μωραΐτίδου.

Τὴν εἰδον τόσας φοράς, τὴν εἰδον ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Καὶ τὴν ἐκαμάρωσα, ώς καμαρώνουν αἱ νυμφαιγαγοὶ τὴν νύμφην εἰς τὰς νήσους.

Καὶ εἶναι νύμφη ἡ Πόλις, νύμφη τῆς Ἀνατολῆς, νύμφη τοῦ Γένους. Νύμφη τοῦ κύματος καὶ τῶν ἀφρῶν, καὶ νύμφη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμῶνων· ἐπάνω εἰς τὸν ἀφροῦς καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. Ἐκεὶ ὅπου, ὅπισθεν πλατάνων καὶ κυπαρίσσων, εἰς τὰ χλοερὰ ἐκεῖνα τσαΐρια* ἀνελίσσεται ὅλη τῶν ἀνθέων τῆς ἡ ποικιλία, ἀπὸ τοῦ γαρκίσσου καὶ δακίνθου, μέχρι τοῦ γιασεμιοῦ καὶ τῶν ρόδων· ἐκεὶ ὅπου ὁ «δινήεις» Βόσπορος σχηματίζει τὰ παιγνιώδη ἐκεῖνα ἀναφόρια* του, ὅταν τὸ ρεῦμα τοῦ Εὐξείνου τὸ δλόδροσον ἔρχεται νὰ φιλήσῃ τοῦ Γένους τὴν νύμφην καὶ βασιλισσαν καὶ νὰ ἐπαναστραφῇ πάλιν μὲ ἑπτὰ ἑιγμοὺς πρὸς τὰ Καβάκια*, ἵνα γυρίσῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ παιγνίδια του.

Τὴν εἰδον καὶ ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Ἀπὸ θαλάσσης, ἀναπαυομένην ὅπὸ τὰς ἀμφιλαφεῖς* σκιάς αἰωνούσιων πλατάνων, μὲ διψηλούς μαύρους δορυφόρους κύκλωφ, τὴν δύσιτενη παράταξιν τῶν σιωπηλῶν καὶ ἀκινήτων κυπαρίσσων. Καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, ἀναδυομένην ἐκ τῶν κυμάτων, τὴν ὥραν τὴν γλυκεῖαν τῆς αὐγῆς, μὲ ἔνα βαθύχρουν τεφρὸν πέπλον σκεπασμένην, τὸν ὄποιον σιγά σιγά διπανεγείρει ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὰς ροδίνους ἀδρὰς χειράς της, ἵνα ἀναφανῇ εἰς τὸν κόσμον τὸ ὑπερφυὲς θέαμα νκῶν καὶ παλαιῶν καὶ μιναρέδων*, ἀναμμένων, θαρρεῖς, ἐν θεατρικῇ φωταγωγῇ· ἔορτῆς, εἰς τὰ δελώματα καὶ τοὺς χρυσοὺς δρόφους τῶν ὄποιων προσήναψε πυρσοὺς χαρᾶς ὁ ἥλιος· καὶ πλέουν τότε μέσα εἰς πέλαγος φωτὸς ἔξαισίως πανηγυρικοῦ συνοικισμοῦ ἀπέραντοι, λόφοι κεκαλυμμένοι μὲ κατοικίας, καὶ ἀκταὶ μὲ παλάτια βασιλικὰ καὶ μέγαρα ἀρχόντων.

Αφορμὴ τῆς κτίσεώς της ὑπῆρξεν ἐν ὅνειρον, μία δύτασία. Κι ἐν ὅνειρον καὶ μίαν δύτασίαν ἐκληροδότησε, κτισθεῖσα, εἰς

τὸ Γένος. Ἀγγελοι τὴν ἑζωγράφισαν καὶ ἄγγελοι ἔχαραξαν τὸ σχέδιόν της, τὸ όποιον ἔκτοτε διάρχει χαραγμένον μὲν χρυσᾶς γραμμᾶς εἰς τὰ φυλλοκάρδια τοῦ Γένους.

Ἄλλ' ἀκούσωμεν τὸ ὀφελές συναξάριον* τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ οἰκιστοῦ καὶ κτίτορος τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς τόσον ὥραίας, ἀλλὰ καὶ τόσον πολυπαθοῦς.

«Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἦγουν εἰς τοὺς 316 χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ, εἰδεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος θείαν ὅρασιν, ὅπου τὸν ἐπρόστατον γὰ τίση πόλιν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, καὶ νὰ τὴν ἀφιερώσῃ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ὑπεραγίας Δεσποινῆς ἡμῶν Θεοτόκου...

Λοιπὸν πρῶτον μὲν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μελετῶν γὰ τίση ἐκεῖ τὴν πόλιν, ὅπου εἰδεν εἰς τὸ ὅραμα· ἀλλ'

Ο Μέγας Κωνσταντίνος.

ἐπειδὴ δὲν ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ γίνῃ ἐκεῖ, τὸν ἐμπόδιον.

Καὶ πηγαίνει εἰς τὴν Χαλκηδόνα· τοῦ ἥρεσεν ὁ τόπος καὶ ἥρχισε νὰ κτίζῃ. Ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἥρεσεν διθεν ἥρχοντο τινὲς ἀετοὶ καὶ ἐλάμδανον τὰ σύνεργα τῶν μαστόρων καὶ τὰ ἔρριπτον εἰς τὸ Βιζάντιον. Λοιπὸν βλέπων τοιούτον θαυμάσιον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ καὶ τοῦ ἥρεσε πολλὰ ἡ θέσις τοῦ τόπου.

Ἄλλα δὲν ἤξευρε πόσον μεγάλην γὰ τὴν κτίση. Καὶ τὴν νύκτα πάλιν, εἰδεν ἄγγελον εἰς τὸ ὅραμα καὶ τὸν λέγει: «τὸ πρώι, δταν ἐξημερώσῃ, νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς· καὶ ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ἐκεῖ νὰ σημαδεύσῃς τὸν τόπον, νὰ βάλωσι τὰ θεμέλια».

Τὸ ταχὺ* λοιπὸν ἐπῆρε τὸν πρωτομάστορα, προστάζων αὐτὸν

νὰ ἀκολουθῇ, καὶ ὅπου πατήσῃ, νὰ βάνη σημάδι. Οὕτως ἐπήγαινεν ὁ ἄγγελος ἔμπροσθεν καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς τὸν ἔθλεπεν· καὶ ἐπεριπάτει ταχέως ἀκολουθῶν αὐτόν, καὶ τοῦ βασιλέως κατόπιν ἡκολούθει ὁ τέκτων, ἥως οὖ ἐγύρισεν ὅλον τὸν τόπον, ὅπου ἦτο Θεοῦ θέλησις νὰ κτισθῇ ἡ πόλις. Καὶ τότε τὴν ἀρχισαν.

Καὶ ἔβαλεν ἔναν γνωστικὸν καὶ πρακτικὸν ἀνθρωπὸν, Εὐφρατὸν καλούμενον, νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν φροντίδα ἐπάνω του, νὰ γίνῃ τὸ ἔργον θαυμάσιον πολλὰ καὶ θεάρεστον, τοῦ ὅποιου ἔδωκε χρυσὸν ἀναρθριμῆτον διὰ ἔξιδον· ὅστις ἦτο τόσον ἐπιδέξιος, ὅπου τὴν ἔκαμε κατὰ πολλὰ ὠραίαν, ὡς ἐπρεπε, καὶ ἔγινεν ὁμοία τῆς Ρώμης εἰς δλα τὰ κτίρια...»

Ἐπάνω εἰς ἑπτὰ λόφους τὴν ἔκτισαν, διὸ καὶ Ἐπτάλοφος δνομάζεται. Καὶ μὲ διπλοῦν τεῖχος τὴν περιεχαράκωσαν, ὅπου 250 πύργοι μέχρι σήμερον ἵστανται¹, προκύπτοντες ὡς φάσματα γερουτικὰ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς κισσούς καὶ τὰς δάφνας καὶ τὰς ἀγριοσυκᾶς καὶ ἄλλα ἀειθαλῆ ἀγριόδενδρα, τὰ ὅποια ἔρποντα ἀγαπητικῶς περιστέφουσι τὴν αἰωνίαν δόξαν των.

Ἐντὸς τῆς εὐρυτάτης ταύτης περιοχῆς ἔζη καὶ ἔκινεῖτο καὶ ἀνέπνεεν ἡ βασίλεια^{*} τῶν πόλεων, κυρίαρχος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, εἰς διάστημα μακρότατον δώδεκα ὅλων αἰώνων, μὲ 450 σχεδὸν ρύμας καὶ ἀγυιάς, μὲ τοὺς περιστύλους ἐκείνους Ἐμδόλους^{*} καὶ μὲ τὴν μεγάλην λεωφόρον τοῦ Μίλου^{*}, ὅπου ἐτελοῦντο τόσον συχνὰ αἱ ἑορταὶ τῶν ἑορτῶν καὶ οἱ θρίαμбоι τοῦ Γένους, καὶ μὲ τόσας ἀγοράς χαλκοπρατείων, ἀρτοπωλείων, ἀργυροπωλείων, βλαττοπωλείων^{*} κλπ. Ὑδραγωγεῖα, λουτρά, χρῆναι, δχετοί, μυλῶνες καὶ φούρνοι καὶ ἀποθήκαις σιτηρῶν καὶ 19 κινστέργαι^{*} μεγαλοπρεπεῖς ὡς ὑπόγειοι ναοὶ μὲ τοὺς μαρμαρίγους

Ψηφιδωτόν.

(κεφαλὴ ἀγγέλου ἐκ ναοῦ τοῦ Ε' αἰῶνος)

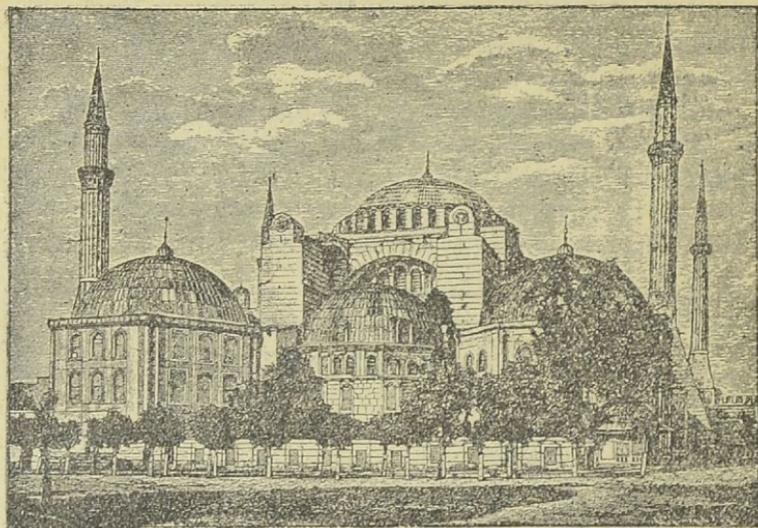
1. Ἰδε τὰς σχετικὰς εἰκόνας εἰς τὴν σελίδα 80.

των κίονας, πανταχοῦ διευκόλυνον τὴν ζωήν, ἐνῷ οἱ τρεῖς λιμένες καὶ αἱ σκάλαι τῆς ἔχρησίμευον διὰ τὸ παγκόσμιον αὐτῆς ἐμπόριον.

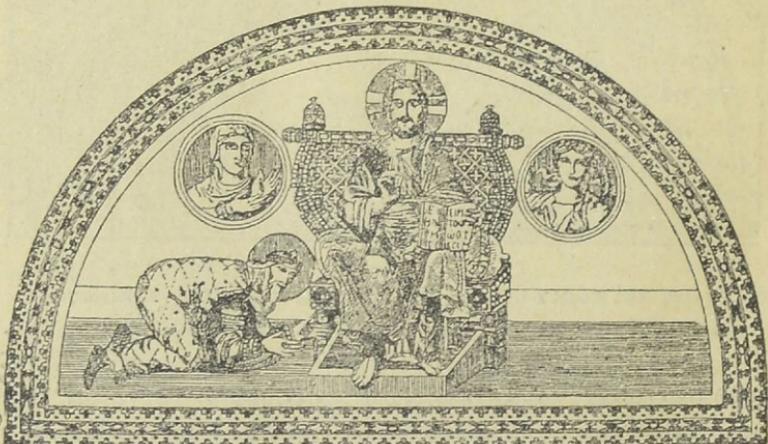
Αλλοὶ δὲ τι κυρίως καθαράζουσε τόσον τὴν Πόλιν, ἵνα ή πληθὺς τῶν ναῶν της, δλων ἀπὸ πολυδαπάνου ὅλης ἐκτισμένων, μὲ τοὺς λαμπροὺς στολισμούς των ἐκ πολυχρώμων μαρμάρων καὶ τὰ ἔξοχα φυφιδωτά, οἱ οποῖοι ὡς περιδέραιον χρυσοῦν, κατά τινα συγγραφέα, κατεστόλιζον τὴν εὐσεβή τοῦ Γένους Μητρόπολιν, τόσον

ἐντέχνως καὶ τόσον δεξιῶς ὅλοι ἐκτισμένοι, ὥστε νὰ κινῶσιν εἰς θάμbos καὶ ἐκστασιν τὸν ξένον, ἀπιστοῦντα, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, ἀν δι' ἀνθρωπίνης τέχνης καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐτεχνουργήθησαν. Καὶ ἀν ἡγάλλετο καὶ ηὔφρατένετο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον*, διὰ τόσα ἀλλὰ παμποικιλα κάλλη η βασίλειος Πόλις, ἐξόχως ὅμως ἀπὸ ὅλα ἡγάλλετο διὰ τοὺς οὐρανίους ἐκείνους ναούς της, ἐν οἷς ἀπηθανατίσθησαν αἱ δύο χρυσαὶ πτέρυγες τῆς Βυζαντινῆς Μούσης, ζωγραφική καὶ μουσική. Ήμίσεια χιλιάς ναῶν καὶ μοναστηρίων

Ἡ Ἀγία Σοφία.

Ψηφιδωτὸν τοῦ νάρθηκος τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ο Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς Παντοκράτωρ ἐπὶ θρόνου. Εἰς αὐτοκράτωρ προσεκυνεῖ αὐτὸν. Ἐκατέρωθεν ἡ Παναγία καὶ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

ὑπέθαλπε τὴν θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τῶν εὐσεβῶν κατοίκων, ἐν οἷς πλὴν τῶν βασιλικῶν καὶ πατριαρχικῶν μεγάλων, πλὴν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐνοριακῶν, πάμπολλοι ἀλλοι ναοὶ διπήρχον κοσμοῦντες τὰ παλάτια τῶν εὐγενῶν καὶ ἀρχόντων, συνήθεια σωζομένη ἔκποτε εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους*.

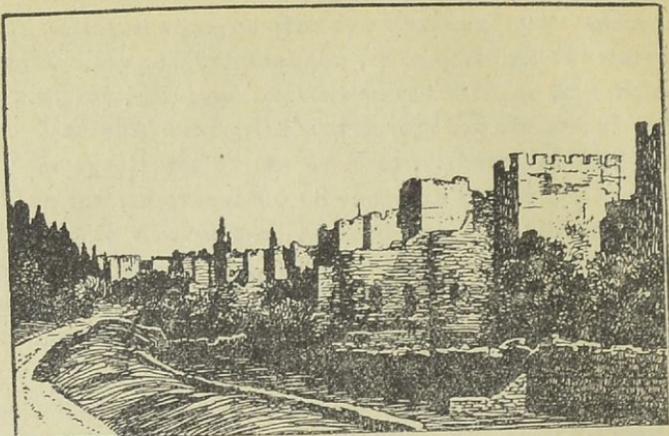
Δύο βασιλικὰ παλάτια, τὸ Μέγα καὶ τὸ τῶν Βλαχερνῶν*, εἰς τὸν θρόνον τοῦ ὄποιου ἀνέβησαν 83 αὐτοκράτορες, καὶ παλάτια ἄλλων δεσποινῶν καὶ βασιλοπαλδῶν, συνεκέντρουν ὅλην τὴν πολιτικὴν τοῦ Γένους ζωῆν, ἐνῷ πάμπολλα ἀλλα ἀγαθοεργὰ καταστήματα, νοσοκομεῖα, πτωχοτροφεῖα, γηροκομεῖα καὶ ξενῶνες ἐμαρτύρουν τὸν βαθὺδυ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς δὲ εἶχε φθάσει ἡ Πόλις, κρατήσασα ἐπὶ 12 αἰώνας τὰ σκῆπτρα τῶν γραμμάτων, τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, κέντρον πλούτου καὶ εὐζωΐας παγκόσμιον, χαράξασα διὰ χρυσῶν σελίδων τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν μακροτάτῳ χρόνῳ, διαστήματι αἰώνων τόσων, δι' ἀτελευτῆτων θριάμβων δόξης καὶ νικῶν, ἰδοῦσα γὰρ πέσουν καὶ νὰ τὴν προσκυνήσουν ἵπποται τῆς Δύσεως καὶ φυλαὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἱδοῦσα σειράν Φωκάδων καὶ Βουλγαροκτόνων εἰς τοὺς θρόνους τῆς τοὺς χρυσοῦς, καὶ Χρυσοστόμους τόσους καὶ Φωτίους εἰς τοὺς ἀμδωνας τοὺς συντεφένιους της.

'Αλλ' ἥλθε μία ἡμέρα κακὴ δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὸ Γένος. Ἐξημέρωσεν ἔνα πρωὶ μαῦρος οὐρανὸς καὶ μαύρη μέρα. Μιὰ Τρίτη κακή, διόπου ἐπάνω εἰς τὸ ἔγιμέρωμα, ὅτε αἱ αὔραι τοῦ Βοσπόρου συνεκιργάντο ἡδονικῶς μὲ τὰς ποικίλας τῆς ἀνοιξεως εὐωδίας καὶ ἔπαιζον ἥδη χαροπῶς αἱ πρῶται τῆς ἡμέρας αὐγαὶ μὲ τῆς ἀπερχομένης σκοτίας τὰς πτέρυγας, καὶ ἴδου φωνὴ κλαυθμηρά, φωνὴ κατάρας καὶ φωνὴ ἐλέους καὶ θρήνου ἥκούσθη ἔξαφνα, μέσα εἰς τὴν νίκην τῶν τελευταίων τοῦ Γένους προμάχων, ὡς θανάτου κραυγὴ ἀντηχήσασα ὑστερον ἀπὸ τόσων μηνῶν πολιορκίαν:

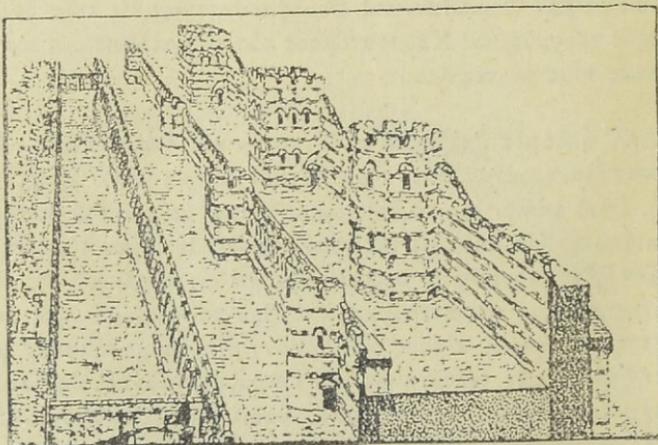
— Πήραν τὴν Πόλη, πήραν την!...

Οἱ πύργοι της, οἱ ἀγήττητοι ἔως τότε, ἥρχισαν νὰ τρέμουν ὡς ἐν αἰλφιούριῳ σεισμῷ καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλξεις των ἥρχισες νὰ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ σειράν ὡς ἐπωδὸς φαρμακερά:

— Πήραν τὴν Πόλη, πήραν την!...

Τὸ τείχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως οὕτεται σήμερον.

*Αναπαράστασις τοῦ χερσαίου τείχους.

(Άριστερὰ ἡ τάφρος, ᾧτις ἐγέμιζε μὲ νερόν, δεξιὰ αἱ δύο σειραι
τῶν τειχῶν μὲ τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις των).

Συγχρόνως βιή συγκεχυμένη καὶ γόρις καὶ κοπετοὶ φθάνουν ἀπὸ τὸ βάθος πέραν ἀπὸ τὰς συνοικίας ἔως εἰς μίαν πύλην ἔνδοξον, πύλην ἡγιασμένην, διποὺς ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος θρῆνος καὶ ἐχύθη τὸ περισσότερον αἷμα ἀπὸ τὸ ἄνθος τοῦ Γένους. Ἐκεῖ αἰφνῆς φαρμακερὸν παράπονον διακόπτει τοὺς λυγμοὺς καὶ τοὺς θρήνους: — Δὲν ὑπάρχει κανένας χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν κεφαλήν μου; — Ήσαν οἱ τελευταῖς λόγοι τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

Μετὰ τοῦτο σιγὴ νεκρική!

«Κι' δ' Ἀμηρᾶς* εἰσέβηκε στὴν Πόλη καβαλάρης».

«Τῇ δευτεραὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, λέγει ὁ χρονογράφος, εἰσελθὼν ὁ Μεχεμέτης*, περιώδευσε τὴν πόλιν, καὶ ἦν ἡ πᾶσα ἀσικος, οὕτε ἀνθρωπος, οὕτε κτῆνος, οὕτε ὅρνεον κραυγάζον ἢ λαλοῦν ἐντός... Καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἀπασαν πόλιν ἐν ταῖς σκηναῖς τοῦ φουτσάτου*, τὴν δὲ Πόλιν ἔρημον, νεκρὰν κειμένην, γυμνήν, ἄφωνον...»

1917.

Νεκρὴ τραγῳδία.

Παύλου Νιοβάννα.

“Ημαστε στὴν Κρήτη ἀκόμα, κι' ἐγὼ ἥμουνα ἔνα μικρὸ κοριτσάκι, τόσο δά! ”Ενα πρωὶ ἡ μάννα μου εἶχε δουλειά, μιὰ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας, κι' ἔπρεπε νὰ φύγῃ δπως κι' δπως.

— Κοίταξε, μοῦ λέγει, ἐγὼ θὰ φύγω καὶ θὰ σ' ἀφήσω μοναχή σου στὸ σπίτι. Τὰ μάτια σου τέσσερα. Πρῶτα πρῶτα νάχης στὸ νοῦ σου τὰ κλωσσόπουλα, μήν κατεδῆ δ' αετὸς καὶ μᾶς τ' ἀπάξῃ· νὰ μήν κουνήσῃς, κακομοιόρα, καθόλου ἀπὸ σιμά τους. Κι' ἀλλο ἔνα πρᾶμα πρόσεχε νὰ μήν ἀνεδῆς στὸ ντουλάπι καὶ φᾶς τὸ γλυκό, γιατὶ ἀλίμονό σου, συφοριασμένη! ”Ο πατέρας σου ἔχει βάλει μέσα ποντικοφάρμακο γιὰ νὰ ξεκάνη τὰ ποντίκια. Μιὰ κουταλιὰ νὰ φᾶς, χάθηκες, κακομοιόρα.

Αὐτὰ μοῦ εἶπε ἡ μάννα μου, μούρριξε καὶ μιὰ ἄγρια ματιὰ καὶ βγῆκε βιαστικὴ ἀπὸ τὴν πόρτα.

*Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικὸ Β' ‘Ελλ.’ Σχολείου ἔκδ. 7η

6

Ἐγώ τὰ χρειάστηκα. Πρώτη φορὰ εἰχα βάλει τέτοια σκοτούρα στὸ κεφάλι μου. Κατέβηκα στὴν αὐλή, μάζεψα γύρω μου τὴν κλώσσα καὶ τὰ κλωσσόπουλα καὶ τὰ τάζα μὲ φίχουλα, κοιτάζοντας ποὺ καὶ ποὺ μὲ τρομάρα τὸν οὐρανό. Πολλὲς φορὲς εἰχε κατεδῆ ὁ ἀετὸς καὶ μᾶς ἀρπάξει στὰ νύχια του κότες καὶ κοτόπουλα.

Ἐκεῖ ποὺ καθόμουνα καὶ λαχταροῦσα, νά σου δυὸς κορίτσια, φιλενάδες μου, μπουκάρανε* στὴν αὐλή.

—Ἐδῶ κάθεσαι, μωρή; μοῦ λένε. Τώρα ποὺ λείπει ή μάννα σου, πάμε νὰ κουνηθοῦμε πέρα στὸν πλάτανο.

Ο πλάτανος μὲ τὴν κούνια ἥτανε ἔξω ἀπ' τὸν αὐλόγυρο κι' ἐγώ φοδόμουνα νὰ τὸ κουνήσω μακριὰ ἀπ' τὰ κλωσσόπουλα. Μὰ ὁ πειρασμὸς δὲν μ' ἀφηνε. Καλοσυλλογίσθηκα λίγη ὥρα, οἱ φιλενάδες μου μὲ τραυούσανε ἀπὸ τὸ φουστάνι, καὶ στὸ τέλος μιὰ ἰδέα μοῦ κατέβηκε στὸ ξερό μου. Παίρνω ἔνα σπάγκο, δένω ἔνα τὰ κλωσσόπουλα ἀπὸ τὰ ποδοχράκια τους, κι' ὑστερα ὅλα μαζὶ τὰ δένω στὸ πόδι τῆς κλώσσας. Ἐτσι, είπα μέσα μου, δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ τὰ σηκώσῃ ὁ ἀετός. Οἱ φιλενάδες μου σαστίσανε μὲ τὸ μυκλό μου καὶ τραυώντας με μὲ γέλια καὶ χαρές, πήγαμε στὴν κούνια.

Νὰ μὴ σᾶς τὰ πολυλογῷ, ἐκεῖ ποὺ κουνιόμουνα, ἀκούω ἔνα φροῦ-φροῦ στὸν ἀέρα μὲ χλιες δυὸς φιλές τρομασμένες φωνούσλες. Καὶ τὶ βλέπω; Ἀνατριχιάζω ποὺ τὸ συλλογίζομαι ἀκόμα. Ο ἀετὸς ἀνέβαινε φτερουγίζοντας στὸν οὐρανὸ καὶ σέρνοντας στὰ νύχια του τὴν κλώσσα μὲ ὅλα τὰ κλωσσόπουλα μαζὶ, κρεμασμένα τὸ ἔνα κάτω ἀπ' τὸ ἄλλο.

Αὐτὰ ἀνεβαίνανε κι' ἐγώ ἔπεφτα κάτω στὸ χῶμα λιγοθυμι-σμένη. Οἱ φιλενάδες μου τρομάξανε κι' ὅπου τὶς πιάσγε.

Σὰν ἥρθα στὸν ἔαυτό μου, δὲν ἥθελα πιὰ τὴ ζωή μου. Γύρισα στὸ σπίτι, ἔπεσα ἐπάνω στὸ σοφᾶς* κι' ἀρχισα τὰ κλάματα καὶ τ' ἀναφιλητά. Ἐκλαιγα τὰ κλωσσόπουλα κι' ἔχλαιγα καὶ τὸν ἔαυτό μου.

Μέσα στὰ κλάματά μου, συλλογίστηκα τὸ φαρμακωμένο

γλυκό. Νὰ φάω μιὰ κουταλιά, είπα μέσα μου, νὰ πεθάνω, νὰρθῆ
ή μάννα μου, νὰ μὲ λυπηθῇ. "Άλλο δὲν γίνεται. Μιὰ καὶ δυό, κα-
τεδάζω τὸ βάζο ἀπ' τὸ ντουλάπι καὶ τρέμοντας δλάκερη, κατα-
πίνω μιὰ κουταλιά. Σταύρωσα τὰ χέρια μου καὶ περίμενα τὸ
θάνατο.

Πέρασε μισὴ ὥρα καὶ δὲν είχα πεθάνει. Θὰ ξτανε λίγο τὸ
φαρμάκι, συλλογίστηκα. Παίρνω καὶ δεύτερη κουταλιά, τίποτα.
Καὶ τρίτη, τίποτα. "Ετσι κι' ἔτσι ἀποφασισμένη είμαι, είπα μέσα
μου. Πρέπει νὰ τελειώσω. Πήρα τὴν ἀπόφαση καὶ ἀδειασα ὅλο
τὸ βάζο.

Πέρασε μιὰ ὥρα, δυὸς ὥρες, τρεῖς, τίποτα. Οὕτε κόψιμο δὲν
μὲ πείραξε ...

"Απάνω ποὺ περίμενα τὸ θάνατο, νά σου κι' ή μάννα μου! Μὲ
βρίσκει μέσα στὰ κλάματα.

—Πούνε ή κλῶσσα μωρή, μὲ τὰ κλωσσόπουλα;
Τσιμουδιά ἐγώ. "Εκρυψα τὸ κεφάλι μου στὴν ποδιά μου κι' ἔκλαι-
γα ἀπαρηγόρητα.

Τὸ μάτι τῆς μάννας μου πέφτει στὸ βάζο τοῦ γλυκοῦ.
—Καὶ τὸ γλυκό, θεοσκοτωμένη, ποὺ είναι; Τώρα νὰ σου δείξω
ἐγώ!

Καὶ μ' ἀρπάζει ἀπ' τὴν κοτσίδα.

Τότε πέφτω στὰ γόνατά της καὶ τῆς λέγω δλη τὴν ἴστορία
τῆς κλώσσας μὲ τὰ κλωσσόπουλα.

—Καὶ τὸ γλυκό, μωρή, μοῦ λέγει ἄγρια, γιατὶ τῷφαγες;
—Τῷφαγα γιὰ νὰ φαρμακωθῶ, τῆς λέγω. Κι' ἀκόμα δὲν πέθανα.
Γιατὶ βιάστηκες, μαννούλα, νὰ γυρίσης;

"Η μάννα μου, καλή της ὥρα, ήμέρεψε μονομιᾶς. Στὴν ἀρχὴ
ἔμπηξε τὰ γέλια. "Γιστερά μὲ πήρε στὴν ἀγκαλιά της, κι' ἀρχισε
τὰ κλάματα. Κλάψαμε κι' οἱ δυό μας, σφιχταγκαλιασμένες ὥρα
πολλή, χωρὶς νὰ ξέρωμε τὸ γιατὶ.

1910.

Σκλαβιά.

Παύλου Νιρβάνα.

“Η σκηνὴ σ’ ἔνα μόλον* τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Πειραιῶς.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

Μαζὶ μὲ τοὺς πλανοδίους διαλαλητὰς τοῦ ἐμπορίου τῆς κοιλίας—μπουρεκάκια, σπανακόπιτα, λουκουμάδες, μουστοκούλουρα, ρὲ παιδιά!—δι μορτάκος μὲ τὸ κλουσῖ ἐπουλοῦσε πρὸς τὸ πολύχρωμον καὶ πολύμορφον ἀνθρωπομάζωμα τοῦ λιμανιοῦ—παλιρροιαν ἀνθρωπίνην ἀπὸ κάθε καρυδιᾶς καρύδι—ἐπουλοῦσε τὸ ἰδανικόν, τὸ τραγούδι, τὴν ποίησιν. ‘Ο μικρὸς πουλολόγος ἡξευρε πολὺ καλά, ὅτι «οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἀνθρωπος», καὶ πρέπει νὰ τὸ ἡξευρεν, ἢ νὰ τὸ ἐμάντευε τούλαχιστον, διὸ νὰ ἐπιμένῃ νὰ πουλῇ τὸ μελαγχολικὸν τραγούδι τῶν φτερωτῶν σκλάδων κοντά στοὺς λουκουμάδες, τὰ μπουρεκάκια καὶ τὶς σπανακόπιτες.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

— Πόσο τὶς δίνεις, βρὲ παιδί, τὶς καρδερίνες;

— Τρεῖς δεκάρες, μπάρμπα, τρεῖς δεκάρες καὶ μ' ἐγγύηση. Πάρε, ἀφέντη, νὰ σὲ ξυπνάῃ τὸ πρωΐ...

— Δὲν κάνει δυὸς δεκάρες;

— “Αγ θὲς νὰ πάρης τὴ βραχνιασμένη;

— Βραχνιασμένη ξεβραχνιασμένη, δὲν μὲ πειράζει! Δίσε μου μιά...

‘Ο μισόκοπος ἀνθρωπος, μὲ τὰ ξενικὰ ῥεῦχα καὶ τὰ κουρασμένα χαρακτηριστικὰ—κάποιος ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας ποὺ πλημμυρίζουν τὸ λιμάνι—ζῆγαλε τὸ κομπόδεμα ἀπὸ τὸ ζουνάρι του, ἔδωκε δυὸς δεκάρες στὸ παιδί καὶ πήρε στὰ χέρια του τὴν καρδερίνα.

Τὴν ἐκράτησε λιγάκι ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ στὰ δάκτυλά του, τὴν ἐχάιδεψε πονετικά, τὴν ἑκοίταξε κκλά-κκλά φέρνοντας τὸ ἀνήσυχο κεφαλάκι της μπροστά στὰ μάτια του, σὰν νὰ τῆς εἰπε μυστικὰ ἔνα γλυκὸ λογάκι, καὶ ύστερα, τινάζοντάς την ἐλεύθερη ἀπάνω στὴν παλάμη του, τὴν ἀρησε κι ἐπέταξε, καμιωνόμενος τάχα πώς τοῦ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια του.

— Βρέ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο!... τὸ εἰδες ἔκειται;

‘Απὸ μέσα του ὅμως ἐφαίνετο καταχαρούμενος ὁ παράξενος ἄνθρωπος, καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὀρκισθῇ κανεὶς, πώς αὐτὸ ποὺ ἔγινε δὲν ἦτο καθόλου τυχαῖον. ‘Ο ξένος, χωρὶς ἄλλο, εἶχε ἀγοράσει τὸ πουλὶ γιὰ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ λευτεριά του. ‘Αν ἐπροσπαθοῦσε γὰρ υψηλὴ τὸν σκοπόν του, τὸ ἔκαμεν ἵσως, γιατὶ ἦτο παραπολὺ εὐγενικός, ὥστε νὰ θεατρίσῃ τὸν ἑαυτόν του μὲ μελοδραματικὰ κινήματα. Καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὀρκισθῇ κανεὶς πώς ἔτσι ἦτο τὸ πρᾶγμα, ἂν τὸν ἔδειπε μὲ τὶ λαχτάρα ὀκολουθοῦσε τὸ φτερούγισμα τῆς καρδερίνας στὸν ἔλευθερον ἀέρα, ἕνα φτερούγισμα τρελλό, μὲ μουδιασμένα φτερά, ποὺ τὴν ἔφερεν ὡς τὸ κατάρτι ἐνὸς καϊκιοῦ, σαστισμένη ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἔκαψην τὴν χαρά της.

— Βρέ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο, πῶς μοῦ ξέφυγε!

‘Απὸ μέσα του ὅμως ἔλεγε, χωρὶς ἄλλο, ὁ πονηρὸς ὁ γεροντάκος:

— Κάνε τὴ δουλειά σου, πουλάκι μου, καὶ μὴ σὲ μέλει!

Δυὸς μορτάκια, ποὺ κάνανε τοὺς βαρκάρηδες δίπλα, ἐπήδησαν μέσα στὸ κοῖκο, μ’ ἔνα σάλτο.

— Νά το, ρέ, τὸ ἀφιλότιμο! ‘Απάνω στὸ πινό* ἀκούμπησε...

— Πέτα τὸ σακκάκι σου, ρέ, νὰ τὸ φέρῃς κάτω. Δὲ βλέπεις πῶς εἶναι μουδιασμένο;

‘Ο ἔλευθερωτὴς δὲν ἤμπόρεσε νὰ κρυφθῇ πιά. ‘Ωρμησεν ἄγριος πρὸς τὴν ἄκρη τοῦ μόλου καὶ φώναξε, κουνώντας τὰ χέρια του κατὰ τὸ καΐκι :

— Κάτω, ρέ! Βρωμόπαιδα! Δικό σας εἶναι τὸ πουλὶ; ‘Εγὼ τ’ ἀγόρασα, ἐγὼ θέλω νὰ τ’ ἀφήσω. ‘Ορίστε μας! Κάτω γρήγορα, γιατὶ σᾶς τσάκισα τὰ πατέδια...

Καὶ, ἀφοῦ εἶδε τὸ πουλὶ νὰ τινάζῃ τὰ φτερά του καὶ νὰ σχίζῃ χαρούμενο τὸν ἀέρα, ἐπῆρε πάλι τὸ δρόμο του, μουρμουρίζοντας:

— Βρωμόπαιδα! ‘Αγκαλά, μέσα στὴ λευτεριά γεννηθήκανε. Δὲν ξέρουνε τί θὰ πῆ σκλαβιά...

1917.

Σκύλος σωτήρ.

Παύλου Νικβάνα.

Ἐπὶ τοῦ τορπιλλισθέντος¹ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου «Ἐργεστ Σιμόν» ἐταξίδευε γηραιὰ κυρίᾳ ἐντελῶς τυφλή, ἔχουσα διὰ μόνον συνοδόν της ἕνα πιστὸν σκυλάκι, ἐκλεκτοῦ γένους, ἀλλ' ἵδιως ἐκλεκτῆς ψυχῆς.

Ἄπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἀπόπλου τοῦ ἀτμοπλοίου οἱ ἐπιβάται του ὑπεδάλλοντο εἰς ταχτικὰ γαυμάτισσατικά γυμνάσια. Ἐγυμνάζοντο δηλαδὴ πῶς ἐν στιγμῇ κινδύνου νὰ κανονίζῃ καθένας τὴν ἐνέργειάν του, ν' ἀγευρίσκῃ τὸ σωτειόν του, νὰ γνωρίζῃ πρὸς ποίαν λέμδον θὰ διευθυνθῇ χλπ., ὥστε ν' ἀποφεύγεται κατὰ τὴν τελευταῖαν στιγμὴν ἡ ἐπακολουθοῦσα εἰς παρομοίας περιστάσεις καταστρεπτικὴ σύγχυσις.

Ἡ τυφλὴ κυρίᾳ παρηκολούθει, φυσικά, καὶ αὐτὴ φηλαφητὴ τὰ σχετικὰ γυμνάσια, ἀκολουθουμένη πάντοτε ἀπὸ τὸ σκυλάκι της. Καὶ βεβαίως μὲν δὲν ἐπερίμενε μεγάλα πράγματα ἀπὸ μίαν προπόνησιν εἰς τὰ τυφλά, παρηκολούθει ὅμως τὰ γυμνάσια μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, εἰς ἐνδεχομένην στιγμὴν κινδύνου, κάποιος χριστιανὸς θὰ εὑρίσκετο νὰ τῆς δώσῃ χειρα βοηθείας.

Ἡ μοιραία ὅμως στιγμὴ ἐπῆλθεν, ἀλλ' ἡ χειρ τῆς βοηθείας δὲν παρουσιάσθη ἀπὸ πουθενά πρὸς τὴν δυστυχισμένην γυναῖκα! Κατὰ τὴν πρόσκρουσιν τῆς τορπίλης καὶ τὸν ἐκραγέντα πανικόν, ἡ τυφλὴ εὐρέθη καὶ αὐτὴ ἔξαλλος εἰς ἕνα διάδρομον τοῦ κύντους. Μία ἀνθρωπίνη φωνὴ ἡκούσθη τότε πολὺ πλησίον της. Ἀπετάθη πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς:

— Σῶστέ με, κύριε! εἰμαὶ ἡ τυφλή...

Ἡ ἵδια φωνὴ ἡκούσθη πάλιν, σδηνομένη τώρα εἰς μίαν ταχεῖαν φυγῆν:

— Καθένας γιὰ τὸν ἔχατό του, κυρίᾳ μου. Ο Θεὸς γιὰ σλους!

Ἡ τυφλή, ἀπολιθωμένη εἰς τὴν θέσιν της καὶ μχταίως ψηλα-

1. Κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον.

φῶσα μέσα εἰς τὸ σκότος, ἔνιωσεν ἔξαφνα τὸ σκυλάκι της νὰ τὴν τραυμᾶ ἀπὸ τὸ φωστάνι. Ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πιστόν της σύντροφον καὶ τὸν ἡχολούθησεν. Ἡτον, ἄλλως τε, καὶ τὸ μόνον ποὺ τῆς ἀπέμενε νὰ κάμῃ.

Συρομένη ἔτσι στὰ τυφλά, ἐπέρασε διαδρόμους, ἀνέδη κλίμακας, ἔφθασεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἐξαφνα τὸ σκυλάκι ἐπάυσε νὰ τὴν σύρῃ πλέον καὶ ἀρχισε νὰ γαδγίζῃ χαροπά, ως νὰ τῆς ἔλεγεν: —Ἐφθάσαμεν, ἀγαπητή μου κυρία. Σῶσε τώρα τὸν ἑαυτόν σου!... Πράγματι, ἡ τυφλὴ κυρία εὑρίσκετο ἐμπρὸς εἰς τὴν λέμβον, διου ητο ὥρισμένη ἡ θέσις της. Τὸ σοφὸν ζῷον δὲν εἶχε παρακολουθήσει ματαίως τὰ γυμνάσια! Καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν πειράν του, ἀντὶ τῆς κυρίας του. Ἐνα χέρι τότε ἀρπαξε τὴν τυφλήν καὶ τὴν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν λέμβον, ἐτοίμην νὰ καθελκυσθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ τυφλὴ εἶχε σωθῆ!

—Ο σωτήρ της ὅμως; Κατὰ τὴν τρομερὰν στιγμὴν τὸ αἰσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης δὲν ἐλιποφύχησεν εἰς τὰ στήθη τῆς εὐγενοῦς δυστυχισμένης. Ἀνεζήτησε, ψηλαφώσα καὶ πάλιν τριγύρω της, τὸν σωτῆρά της, ἀλλὰ δὲν τὸν εύρηκε.

—Τὸ σκυλί μου, τὸ σκυλάκι μου! ἐφώναξε μὲ λυγμούς.

—Δὲν είναι ὥρα γιὰ σκυλιά! τῆς ἀπήντησε μία ἀγρία φωνή. Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε τώρα!...

—Η τυφλὴ ὅμως δὲν ἔννοοσε νὰ σωθῇ χωρὶς τὸν σωτῆρά της.

—Τότε ἀφῆστε με καὶ μένα! ἐξηκολούθησεν ὀλολύζουσα σπαρακτικῶς. Ρίχτε με στὴ θάλασσα! Δὲν θέλω νὰ σωθῶ!...

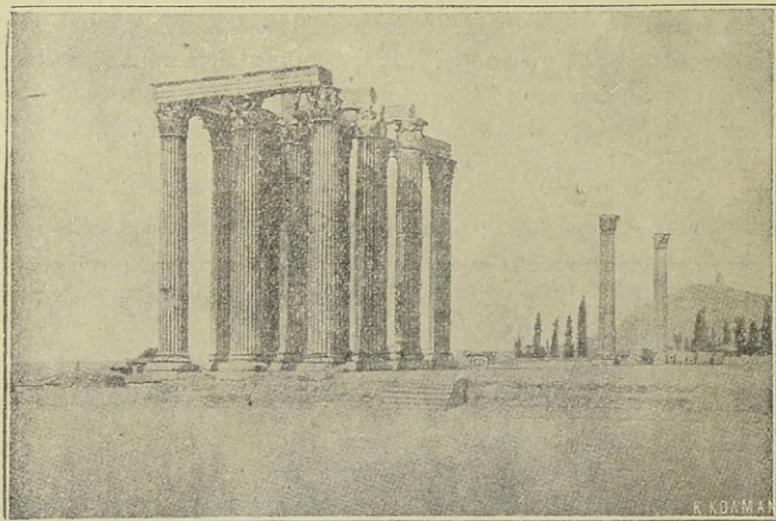
Κάποιος ὅμως ἀγαθὸς ἀνθρωπὸς τὴν εὐσπλαχνίσθη, εἰς τὴν στιγμὴν ποὺ ἡ εὐσπλαγχνία είναι κενὴ λέξις. Εὔρηκε πρόχειρον τὸ σκυλάκι μέσα εἰς τὰ πόδια του, τὸ ἀρπαξεν ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ ἐπέταξεν εἰς τὴν σανίδια τῆς σωτηρίας. Καὶ, ἐνῷ ἐκείνο ἐπηδοῦσε τρισευτυχισμένον εἰς τὰ γόνατα τῆς κυρίας του, τρισευτυχισμένη κι' ἐκείνη ἔσκυψε, τὸ ἔσφιξεν εἰς τὰ στήθη της, καὶ οἱ δύο ἀγαπημένοι—ὅ ἀνθρωπὸς καὶ ὁ σκύλος—ἐσώθησαν μαζὶ.

1917.

‘Ο ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός καὶ αἱ Ἀθηναὶ
ἐπὶ Ἀρεάνου.

Γρ. Ξενοπούλου.

Εἰς τὸ Ζάππειον^{*} μᾶς ἀλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται αἱ δέκα ἔξι ἑκεῖναι στῆλαι, αἱ ὅποιαι μακρόθεν, ὅπως ἵστανται μεμονωμέναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς

ΚΚΔΑΜΑΙ

Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἄρκετ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ δψώσωμεν τοὺς δρθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, δλην μᾶς τὴν μικρότητα...

Τὶ θὰ ἥτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς δλόκληρος, δταν δλίγα του μόνον λειψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε δτι σώζονται μόνον δέκα ἔξι κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἰχεν ἐν δλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν, καὶ συλλογισθῆτε τι ἔκτασιν κατείχεν ὁ κολοσσαῖος αὐτὸς

ναός, μεγαλύτερος του όποιου δὲν ύπηρξε κατά τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἔξι αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὅρθιοι. Οἱ δέκατοι ἔκτοι κατάκειται «μέγας μεγαλωστέλλει», ὅπως λέγει ὁ Ὁμηρος, ῥιψθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν γύκτα τῆς 26ης Ὁκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν όποιων ἀποτελεῖται, εὑρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον του ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ῥίπτη κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μεταδολή, ἡ όποια ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαις ἄλλαις δὲν ἤλλοισαν τὴν ὅψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἀνεμοὶ δὲν θὰ εἴχον τόσην δλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἀν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἤκρωτηριάσθη! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοϊδόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἀσθεστὸν ἔνα τῶν κιόνων, χάριν ἀλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαις δὲν εἶναι αἱ ἀγνωστοὶ βεδηλώσεις καὶ καταστροφαὶ, τὰς όποιας φαντάζεται τὶς μόνον βλέπων σήμερον δλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν του παμμεγίστου ναοῦ!

Οἱ ναὸς του Ὁλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ όποια γνωρίζεις ἡ Ιστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν όποιαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του— ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν του Διὸς— ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἔξ αἰώνες ὀλόκληροι διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἔξορίαν του Ἱππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντιοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸν εἰς τὸν Ῥωματὸν ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον του Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελεῖφθη. Παρηλθον σχεδὸν τρεις αἰώνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φοράν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φιλινόπωρον του ἔτους 129 μ. Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικάτατα τὰ ἐγκαλιγάτου, παρισταμένου του φιλαθηγαίου καὶ μεγαλοσώρου

αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ῥήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

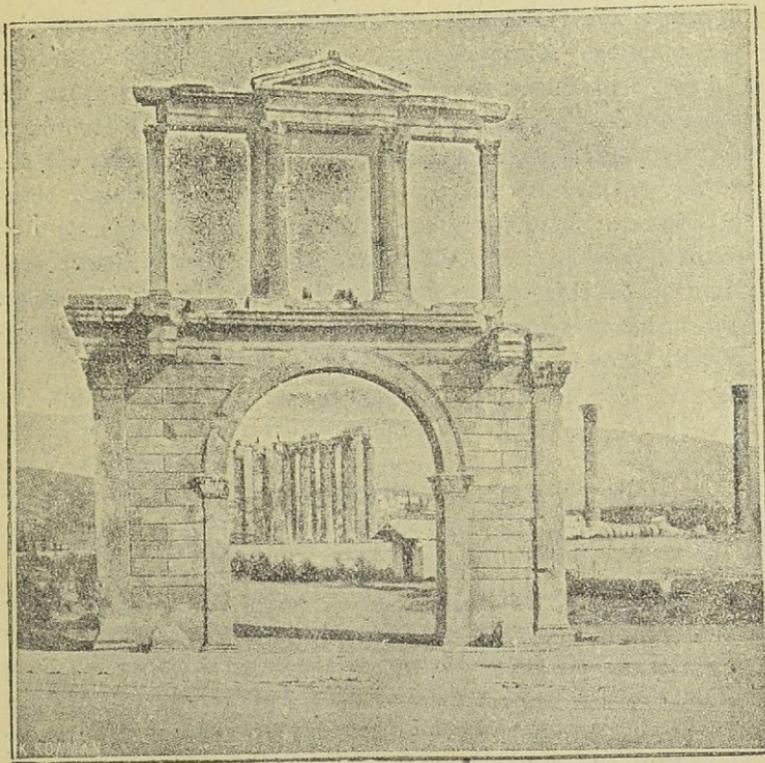
’Αλλ’ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἔκεινης δὲν ἤσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἡσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἵσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἔκεινος, ὁ πρωρισμένος ἀρχαίσθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεύς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὅμνους εἰς τὸν ἄγακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων!

Ἡ ἀλήθεια εἶναι δτὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἀδικοῦν νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Οἱ Ρωμαῖοι ἔκεινος αὐτοκράτωρ ἦγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των δσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναίος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὅψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἰγάλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Υπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ Ἀθηναὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δεν ἔκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ’ αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Οἱ ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός ἔμελλε νὰ εἴναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας, ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἔξοχική, κατεκοσμήθη ἥδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ῥωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριανείον ὄδραγωγείον, ἄλλοτε μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδεις πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπυὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερροίφθη εἰς ἓν μέρος διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ’ ἔκεινης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ’ αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος, καὶ ἔκει ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ.

τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀγιδρύθη ὁ ὅρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἀψίς ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τὰς στήλας τοῦ Ὄλυμπιείου. Είναι μία μεγάλη ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμά πλάτους ἑξ μέτρων. Ἀλλοτε ἐκοσμεῖτο

Ἡ Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

διὰ κιόνων κορυνθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὄποιων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοιγμάτα, δημοιαὶ μὲθ θυρίδας—ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίγων πλακῶν,—καὶ τὸ δλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἀνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν

ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

Αἴδ' εἰσ' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις·

δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαὶ πόλις τοῦ Θησέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Αἴδ' εἰσ' Ἀδριανοῦ, καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἴσταμενος παρὰ τὸν ὅρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὄλυμπιείου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαὶ καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσάν ποτε ἐν ἀκμῇ, συγκαμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰώνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἡ ἀρχαῖότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὥραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον!

1899.

Αἱ χελιδόνες.

Γρ. Ξενοπούλου.

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπό τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα... Ἡ συναυλία των μὲ εὑφράλνει κάθε αὐγήν, ὅταν ἔξυπνων καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὄποιου οἱ κλάδοι τώρα ἥρχισαν γὰρ φουντώουν καὶ πρασινίζουν, προσπίπτοντες γραφικῶς ἐπὶ τοῦ φωταυγοῦς καὶ κυανοχρύσου ὄρείζοντος τῆς Ἀγατολής. Ἔπι τοῦ δένδρου τούτου τογίζουν τὸν πρωινόν των ὅμιγον οἱ πτερωτοί ϕάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωογονεῖται ὁ κισσός, ὁ δόποιος καλύπτει ἔως ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκόνων ἀνοίξεως αὐτὴ ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρός μου κάθε πρωΐ, δταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον. Ὄν τὸ γῆμουν ζωγράφος, θὰ ἔζωγράφιζα αὗτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔδειπα πρὸ δλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ίσχνὸν ὡς σκελετός, ἔκτεινον τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συνγεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα καὶ πάλιν θὰ τὸ ἔζωγράφιζα ὅπως τὸ διέπω τώρα, φουντωμένον, πράσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀνοίξιν.

Ναὶ, ή ἀνοίξις ἥλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε καὶ πάλιν τὴν Περσεφόνην ν' ἀναβῆ ἀπὸ τὸν Ἀδην εἰς τὴν Γῆν, καὶ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα της Δήμητραν, καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἀνοίξις ἥλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηγῶν.

Ἡλθεν ἡ ἀνοίξις, καὶ, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἀρμα της ἔσυραν αἱ χειλιδόνες. Ὡ, τ' ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ πρόδρομοι, οἱ προάγγελοι τῶν ὥραίων ἡμερῶν! Τὰς εἴδατε; τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτησιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχή σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, τῶν πιεστῶν φίλων, αἱ διοῖται ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζὶ μαζὶ δσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, δσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὥραία ἐποχή;

Ναὶ διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χειλιδόνα! Ἐρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνοίξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως, τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Διδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αισθήματος, διότι εἶναι κατ' ἔξοχήν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν

χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός της· εἶναι καὶ εὐεργέτης· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἀλλὰ βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἐπειτα, κρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν ἀλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· σταν πετῷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· σταν πετῷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ὑποθέτω διεῖ δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεινα, τὰ δόποια καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν ἐπάνω των τὴν δύναμιν τῆς σαΐττας των, ἢ πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των, ἢ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα φυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον. Διότι πληγώνουν ἢ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἀπλῆν εὑχαρίστησιν,— τι ἀγρίαν εὑχαρίστησιν! — πτηνὰ ὅχι μόνον ἀδιαβῆ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά.

1901.

Σεπτέμβριος.

Γρ. Σενοπούλου.

Ἐνθυμεῖσθε βέδαια τὸ ἀνέκδοτον περὶ τῶν τεσσάρων ἐποχῶν, τὸ ἔποιον ἔχουν δλα τὰ Ἀναγνωσματάρια. Τὴν ἀνοιξιν τὸ παιδίον ἐνθουσιάσθη ἀπὸ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φύσεως, ἀπὸ τοὺς νέους βλαστούς, ἀπὸ τὰ ὥραια λουλούδια, ἀπὸ τὸν πράσινον τάπητα τῆς χλόης, καὶ ἀνέκραξεν: «὾, τί ὥραια ποὺ εἶναι ἢ ἀνοιξις! Εἴναι ἢ ὥραιοτέρα ἐποχή! — Γράψε το αὐτὸ ποὺ εἶπες», τῷ λέγει ἀμέσως ὁ πατέρας του· καὶ τὸ παιδίον τὸ γράφει εἰς ἓν σημειωματάριον. Ἀργότερα, σταν ἥλθε τὸ θέρος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἔξοχήν, καὶ ἔζησαν τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν μὲ τὰ τόσα τῆς θέλγητρα, τὸ παιδίον δὲν ἦργησε πάλιν νὰ ἐνθουσιάσθῃ, καὶ μίαν ημέραν ἀνέκραξεν: «὾, τὸ θέρος εἶναι ἢ ὥραιοτέρα ἐποχή! — Γράψε το!» τῷ λέγει πάλιν ὁ πατέρας του· καὶ εἰς ἄλλην σελίδα

τοῦ σημειωματαρίου, τὸ παιδίον τὸ ἔγραψε... Τὸ ἵδιον συνέδη κατόπιν μὲ τὸ φθινόπωρον, τὸ ἵδιον μὲ τὸν χειμῶνα.

Οὕτω, μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους, εὑρέθη ὅτι τὸ παιδίον εἶχεν ὀνομάσει διαδοχικῶς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τὴν ὥραιοτέραν ἐποχήν, καὶ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν λατινικὴν παροιμίαν «τὰ λόγια πετοῦν, ἀλλὰ τὰ γραπτὰ μένουν», τὸ παιδίον δὲν ἡμιπόρεσε νὰ ἀρνηθῇ τὰς ἀντιφάσεις του, καὶ ἡναγκάσθη νὰ ὅμολογήσῃ μετὰ τοῦ πατρός του ὅτι ὅλαις αἱ ἐποχαὶ εἰναι ὥραιαι, καὶ δὲν ἡμιποροῦσε παρὰ νὰ εἰναι, ἀφ' οὗ ὅλας τὰς ἔκαμεν ὁ καλὸς Θεός.

Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀνεκδότου αὐτοῦ, τὸ ὄποιον ἐνθυμοῦμαι κι' ἐγὼ ἀπὸ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, ἡλθεν ἐγκαίρως διὰ νὰ μὲ συγκρατήσῃ, διὰ νὰ ἕψῃ δλίγον νερὸν εἰς τὸ χραστὸν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου, τώρα ποὺ ἔτοιμάζομαι νὰ γράψω διὰ τὸν Σεπτέμβριον καὶ διὰ τὸ φθινόπωρον. Καὶ ὅμως ὁ Θεός τὸ ξεύρει πόσην εἴχα ὅρεξιν ν' ἀνακράξω κι' ἐγὼ ὅτι αὐτὴ εἰναι ἡ ὥραιοτέρα ἐποχὴ! Ἀλλ' ἂν ἔγραψα ποτὲ τὸ ἵδιον, διὰ τὴν ἀνοιξιν παραδείγματος χάριν; «Τὰ γραπτὰ μένουν», βλέπετε... καὶ μία ἀντίφασις, ποὺ εἰναι τὸ φυσικῶτερον πρᾶγμα δι' ἓν παιδίον, δὲν θὰ ἡτο καθόλου εὐχάριστος δι' ἐμέ, ὁ ὄποιος, δυστυχῶς, δὲν είμαι πλέον παιδίον... Δοιπὸν προσοχή! ὅλαις αἱ ἐποχαὶ εἰναι ὥραιαι, διότι ὅλας τὰς ἔκαμεν ὁ καλὸς Θεός, διότι ὅλαις ἔχουν τὰ θέλγητρά των, διότι ὅλαις παρέχουν τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, καὶ διότι προπάντων ἡ μία διαδέχεται τὴν ἀλληγορίαν της σοφῆν διάταξιν, ὥστε καμπία νὰ μὴ γίνεται κουραστική, καὶ ὅλαις νὰ εἰναι ἐπίσης ποθηταί.

“Αν εἴπω ὅμως ὅτι τὸ φθινόπωρον εἰναι μία ἀπὸ τὰς ὥραιοτέρας, πειράζει;... Βλέπετε εἰς αὐτὸν καμπίαν ἀντίφασιν; Δὲν τὸ πιστεύω. Ἀπεναντίας μοῦ φαίνεται ὅτι εἰναι μία ἀλήθεια.

Αὐτὴ ἡ μεταβολή, ἡ καταπράυνσις τῆς θερμοκρασίας ὅστερ ἀπὸ τὸν πνιγηρὸν καὶ ἀνυπόφορον καύσωνα τοῦ θέρους· αὐτὰ τὰ σύννεφα, τὰ αἰωνίως μεταβαλλόμενα, τὰ ὄποια διαποικίλλουν τὴν μονοτονίαν τοῦ κυαγοῦ· αὐταῖς αἱ αλφγλίδιοι καὶ ὅρμητικαί, ἀλλὰ σύντομοις βροχαί, τὰ ἡδονικὰ πρωτοβρόχια· αὐταῖς αἱ θαυμάσιαι

δύτεις μὲ τὰ ἀνέκφραστα χρώματα καὶ τὰ ἀπερίγραπτα παίγνια τοῦ φωτός· αὐτὴ ἡ χαρακτηριστικὴ διμή τοῦ βρεγμένου χώματος, ἡ πλήρης σφρίγους καὶ ζωῆς· αὐτὴ ἡ μακρυνὴ προαγγελία τοῦ ἐρχομένου χειμῶνος, ὁ ὄποιος θὰ μᾶς συναθροίσῃ πάλιν εὐαρέστως εἰς τὸ ἀγαπητὸν σπίτι, πέριξ τῆς ἀναμμένης ἑστίας, διὰ νῦν αναγνῶσθαινεν ὅραια βιβλία τὰ ὧν ἀκούσθαινεν τερπνάς διηγήσεις, ἐνῷ ἔξω θὰ συρίζῃ ὁ βορρᾶς ἢ θὰ στρώνεται τὸ χιόνι, κι’ ἐνῷ τὰ δένδρα, τὰ ὄποια βλέπομεν τώρα εἰς τὴν τελευταίαν των δόξαν, θὰ διγοῦν γυμνόφυλλα,—πόσα δραῖα δὲν παρουσιάζει, πόσα δὲν ἐμπνέει, πόσα δὲν ὑπενθυμίζει τὸ φθινόπωρον!

Καλῶς ηλθε λοιπὸν ὁ ἀγαπητός μας Σεπτέμβριος, δι βασιλεὺς τοῦ φθινοπώρου, ἡ ἀρχὴ τῆς χειμερινῆς περιόδου, ἡ λήξις τῶν διακοπῶν καὶ τῆς... ὀκνηρίας, ἡ ἔναρξις τῶν σχολείων, ἡ εὐλογημένη ἐποχὴ τῆς ἐργασίας!

Ἐρχεται ὁ Σεπτέμβριος, καὶ αἱ ἔξοχαι ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐρημοῦνται, καὶ αἱ πόλεις ζωηρεύουν, καὶ τὰ προαύλια τῶν σχολείων, τὰ γῆσυχα ἔως τώρα, ἀντηχοῦν πάλιν ἀπὸ ζωηρᾶς καὶ εὐθύμους φωνάς... Ὁπως τὰ χειλιδόνια γυρίζουν τὴν ἀνοιξιν εἰς τὰς παλαιάς φωλεάς των, ἔτσι καὶ τὰ καλὰ παιδιά γυρίζουν τὸ φθινόπωρον εἰς τὰ σχολεῖά των. Μὲ τὴν ἵδιαν φαιδρότητα, μὲ τὴν ἵδιαν χαράν, μὲ τὸν ἵδιον πόθον.

Καὶ δταν τὰ βλέπω παρὰ τὰς εἰσόδους τῶν σχολείων, εὕθυμα, λάλα, εὐτυχῇ ποὺ ἐπαναβλέπουν τοὺς συμμαθητάς των, τοὺς διδασκαλούς των, τὰ βιβλία των, τὰ θρανία των, ἐρωτῶ ἀπὸ μέσα μου: Μὰ ποῦ είναι λοιπὸν τὰ ἀμελή καὶ ὀκνηρὰ παιδιά, τὰ ὄποια, καθὼς λέγεται, δὲν ἀγαποῦν τὸ σχολεῖον, καὶ λυποῦνται δταν ἐρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, καὶ καταρῶνται τὸν σκληρὸν Σεπτέμβριον, δ ὄποιος τὰ ἔκεινα ἀπὸ τὴν ὀκνηρίαν τῶν διακοπῶν καὶ τὰ σπρώχνει εἰς τὴν βάσανον τῆς ἐργασίας καὶ τῆς μελέτης; Μήπως τὰ κακὰ αὐτὰ παιδιά είναι γῆρωες παραμυθιῶν καὶ διηγημάτων, φάσματα ἀνήκοντα εἰς τὸ παρελθόν;... Ἐτοι μοῦ φαίνεται! Ὁ κόσμος τώρα ἐξύπνησεν, ἐπροσδεύσε... Πάλει πλέον ἡ ἐποχὴ ποὺ ἔβλεπες παιδιά μεγάλα νὰ σύρωνται εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τὸ αὐτέ, μὲ ράθδισμούς, καὶ νὰ δια-

πομπεύωνται εἰς δληγή τὴν ἀγοράν... Τώρα καὶ οἱ μικροί ἀκόμη
ἔχουν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος ὡς μεγάλοι. Κι' ἔπειτα, που
τὰ σχολεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τὸν φάλαγκα* καὶ μὲ τὶς
πιπεριές, καὶ ποῦ τὰ σημερινά! θὰ ἦτο τρελλὸς ἐκεῖνος ποῦ δὲν
θὰ τ' ἀγαποῦσε.

1901.

Πρωτοδρόχεια.

Γρ. Σενοπούλου.

«Βρέχει! μοῦ φωνάζουν σήμερα τὸ πρωΐ.—Καλὲ τὶ μοῦ λέτε;
—Μάλιστα, ὅρίστε!» Καὶ μοῦ ἀνοίγουν τὸ παραθυρόφυλλον καὶ
μοῦ δείχνουν ἔνα κομμάτι οὐρανοῦ, ὃ ὅποιος ἦτο συννεφιασμένος,
μαυροκίτρινος, σκοτεινός. Μοῦ φαίνεται τόσον ἀπίστευτον! Καὶ
σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβδάτι, καὶ πλησιάζω εἰς τὸ παράθυρον διὰ
νὰ ἰδω καλύτερα καὶ νὰ βεδαιωθῶ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην
μὲ θαμδώνει μία μεγάλη ἀστραπὴ καὶ σχεδὸν συγχρόνως μὲ ξε-
κουφαίνει μία δυνατή βροντή. Ἡθελα καὶ ἄλλο;...

Ἀλλὰ πῶς τὸ φυσικώτατον αὐτό, τὸ συνηθέστατον πρᾶγμα,
μ' ἐκπλήττει τόσον, ὥστε νὰ μοῦ φαίνεται ἀπίστευτον; Ἔνόμιζα
λοιπὸν ὅτι ἔχαρησαν πλέον διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιράν μας
τὰ σύννεφα τὰ πυκνά, ποὺ ἀστράπτουν, ποὺ βροντοῦν καὶ ποὺ
βρέχουν; Αὐτὸν ἐνόμιζα, φαίνεται. Καὶ δὲν εἶχα ἀδικοῦ; Ὅστερ
ἀπὸ τόσον καιρὸν ἀνεφέλου οὐρανοῦ, ξηρασίας, σκόνης καὶ ζέ-
στης... Ναί, εἶχα λησμονήσει ὅτι ὑπάρχουν καὶ σύννεφα. Καὶ
νὰ ἰδω διὰ μιᾶς τὸ πρωὶ τόσῳ πολλὰ καὶ τόσῳ μαῦρα, πῶς νὰ
μὴ μοῦ φανῇ θαῦμα καὶ πῶς νὰ μὴν ἐκπλαγῶ;

—Μπᾶ! Βρέχει!...

Ἄλλ' αὐτὴ είναι ἡ γενικὴ ἀπορία. «Ολοι οἱ ἀνθρώποι κοιτάζουν
μ' ἐκπληξιν τὸν παράδοξον αὐτὸν οὐρανόν. Ἔως χθὲς κανεὶς δὲν
τὸ ἐπίστευε. Καὶ σμως νά το! τὸ πρωτοδρόχι!

Καὶ τὴν ἐκπληξιν διαδέχεται ἀμιγῆς ἡ χαρά. Ποτὸς δὲν χαί-
ρει διὰ τὴν πρώτην αὐτὴν βροχήν; Καὶ τὰ ἄψυχα ἀκόμη συμ-
μερίζονται τὴν ἀγαλλίασιν τῶν ἐμφύχων. Ἡ γῆ δλη, διψασμένη
τόσον καιρόν, ἐπερίμενε τὸ οὐράνιον αὐτὸν πότισμα. Είναι ὁρμη-
'Αθεξ. Γ. Σαρὴ Νεοελληνικά Β' Ἐλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η

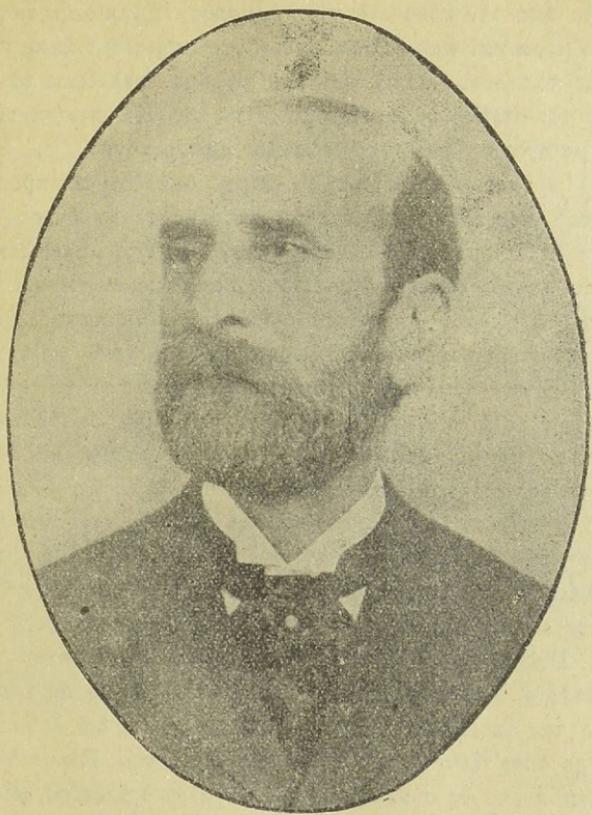
τικόν, ἀφθονον, ἀνάλογον πρὸς τὴν δίψαν της. Καὶ τὸ ὁσφῆ, καὶ τὸ πίνει, ὃ, μὲ πόσην λαχτάραν τὸ πίνει! Καὶ τὸ χῶμα, καὶ ἡ πέτρα, καὶ ὁ τοῖχος, καὶ τὸ κεραμίδι, καὶ τὸ δένδρον, καὶ ὁ θάμνος, καὶ τὸ χόρτον, δλα πίνουν, δλα ξεδιψοῦν. Καὶ λούζονται, καὶ δροσίζονται, καὶ καθαρίζονται, καὶ ἀναγαλλιάζουν...

Μετ' ὅληγην ώραν ῥαγδαίας βροχής, ἡ ὄψις τῆς πόλεως μεταβάλλεται. Ἐφυγεν ὅλη ἡ σκόνη, ποὺ ἐπεκάθητο εἰς πυκνὰ στρώματα ἐπάνω εἰς κάθε τι ἔκτεθειμένον εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὰ φαιδρά δένδρα ἔξεπλύθησαν καὶ ἐπρασίνισαν. Ἔζωήρευσαν τὰ χρώματα τῶν προσόφεων. Ἀπέστιλψαν δλα τὰ μέταλλα. Καὶ ἔλαμψαν λευκὰ καὶ καθαρὰ τὰ πεζοδρόμια. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ σκονισμένη, ἐκαθαρίσθη. Τώρα ἡ πόλις είναι μία χαρά. Δὲν μένει παρὰ νὰ καθαρισθῇ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ λάμψῃ πάλιν ὁ ἥλιος. Ω, θὰ γίνη καὶ αὐτό.

Καὶ ἵδού, μετ' ὅληγον ἡ θύελλα παρέρχεται καὶ τὰ μαῆρα σύννεφα φεύγουν. Ἀπὸ τὴν βροχήν, τὴν ὄχληρὸν ὅταν παρατείνεται, δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ εὐεργεσία της. Ἡ πάστρα δηλαδὴ καὶ ἡ δροσιὰ ποὺ μᾶς ἔχαρισε. Καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμη σπουδαιότερον: τὸ ζωγόνον πότισμα τῆς γῆς, ἡ ὄποια μὲ αὐτὸ δποκτῷ νέας δυνάμεις διὰ νὰ θρέψῃ τὰ δένδρα της, τὰ φυτά της, τοὺς καρπούς των, τὰ ἀνθη των, τοὺς σπόρους των, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη μᾶς ἀφήνει ἡ εὐεργετικὴ αὐτὴ βροχή: τὸν ἴδιον τὸν ἔαυτόν της δηλαδὴ μέγα μέρος τοῦ νεροῦ, τὸ ὄποιον δὲν ἔχει εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἀπερροφήθη ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ κατεστάλαξεν εἰς τὰ βάθη της καὶ διωλίσθη, διὰ νὰ ἀναδοθῇ πάλιν ἀπὸ τὴν πηγὴν ἢ ἀπὸ τὸ φρέαρ, καὶ νὰ μᾶς ποτίσῃ...

Α, τί εὐεργετικὸν πρᾶγμα, ἡ βροχή! Τί θὰ ἐγινόμεθα, ἂν δὲν ἔδρεχε ποτέ; Ὁραία αὐτὴ ἡ ἔρωτησις! Ἀπλούστατα, δὲν θὰ διπήροχομεν. Ὑπάρχομεν, διότι βρέχει. Εἰς τοὺς τόπους, δην βρέχει ποτέ, ἀνθρώποι δὲν ζοῦν. Ἐκτὸς ἀν ὑπάρχη κανένας ποταμός, ποὺ νὰ τρέφεται ἀπὸ βροχὰς ἄλλων τόπων μακρύνων, καὶ κάθε τόσον νὰ ἔχειειλέζη, δπως ὁ Νετλος εἰς τὴν Αἴγυπτον.. Ο Θεός, βλέπετε, γνωρίζει τόσους τρόπους διὰ νὰ εὐεργετῇ τὰ πλάσματά του καὶ νὰ τὰ διατηρῇ εἰς τὴν ζωήν!

1907.

Ο Ἀνδρέας Συγγρός*.

Γεηγορίου Ξενοπούλου.

Ο Ἀνδρέας Συγγρός, Χιος τὴν καταγωγήν, ήτο υἱὸς Ιατροῦ.

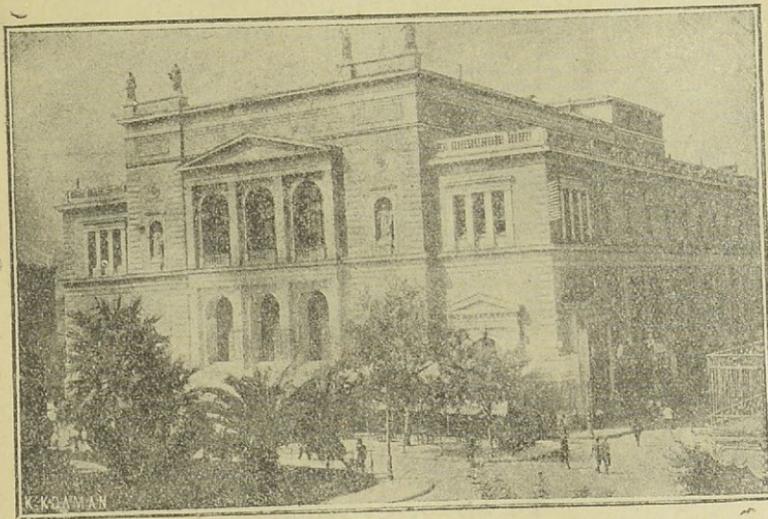
Ο πατέρος του, μὴ κατορθώσας, φαίνεται, νὰ διαγνώσῃ τὴν
ἰδιοφυΐαν του, τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεψε δι' ἐπιστήμονα.
Αλλ' ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ γυμνασίου Σύρου,

έχασκεν ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιθῶν καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνη ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν χλια
βάσανα, μέσα καὶ παρακάλια, διὰ νὰ μεταπεισθῇ ὁ ἄκαμπτος καὶ
ἐπίμονος πατήρ του καὶ ν' ἀποφασίσῃ, ἅμα ἐτελείωσε τὸ γυμνά-
σιον, νὰ τὸν στελλῃ «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,
διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἔμπορικόν.

Ἄλλη ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς δοκιμῆς ὑπερέδη τὰς προσδοκίας
καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου. Διὰ νὰ τὴν ἐκτιμήσετε καλύτερα, θὰ σᾶς
ὅμιλήσω μὲ ἀριθμούς. Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο μόλις δεκαεξα-
τής, δταν μετέδη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ γρα-
φεῖον τοῦ Δαμιανοῦ· (τὸ γραφεῖον αὐτὸν ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς
τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνικῶν ἔμπορικῶν ἑταιρειῶν τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης). Εἶχε τελειώσει, ώς εἰπομέν, τὸ γυμνάσιον· ἤξευρεν ἀρκε-
τὰ γαλικά, ὀλίγα ἱταλικά καὶ ἀγγλικά, εἶχε σπουδάσει κατὰ
τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστι-
κῆς, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐντὸς ἔξ μηνῶν, κατώρ-
θωσε νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὄποια τῷ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν
ἐργασίαν του. Μετὰ ἐν ἔτος, εἰς ἥλικιαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοῦς μα-
θητεύσμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχάρης εἰς
τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ, δηλαδή, μὲ ἄλλους λόγους, ὑποδιευ-
θυντής! Εἴκοσιν ἐτῶν εἶχεν ἥδη σχηματίσει τὸν πυρήνα τῆς πε-
ριουσίας του, ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἔμπορικὰς
πράξεις, τὰς ὄποιας εἶχε τὸ προνόμιον νὰ κάμην διὰ λογαριασμῶν
του· εἶχε τότε ἔως 40.000 φράγκα ἰδικά του. Εἴκοσιδύο ἐτῶν
προσελαμβάνετο ὡς συνεταῖρος τῆς μεγάλης ἑταιρείας, μὲ συμμε-
τοχὴν εἰς τὰ κέρδη κατὰ 5 καὶ μετ' ὀλίγον κατὰ 7 τοῖς ἑκατόν.
Ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει, καὶ αὐτὸς ἦτο πλέον ὁ διευθυντής
τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκαταστήματος καὶ εἰς τῶν κυριω-
τέρων μοχλῶν τῆς ἑταιρείας. Εἴκοσιδύο ἐτῶν, φαντασθῆτε! Εἰς
ἥλικιαν, κατὰ τὴν ὄποιαν ἀλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των,
ὅ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἥδη μεγαλέμπορος, μ' ἐτήσιον κέρδος
πολλάκις ἄνω τῶν ἑκατὸν χιλιάδων!

Ο μανθάνων αὐτὰς τὰς λεπτομερείας δὲν ἀπορεῖ πλέον πῶς ὁ
Ἀνδρέας Συγγρός κατώρθωσε νὰ κάμη τόσῳ μεγάλην περιουσίαν.
Ἐπι ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἔξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται μὲ τὸν Ἰδίον

ζηλον καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς μία κλιμαξ, τῆς δποίας σταθερώς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὥπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κατεῖχε τὸ μαγικὸν τετράφυλλον τριφύλλι, ποὺ ἀνοίγει δλας τὰς θύρας καὶ κα-

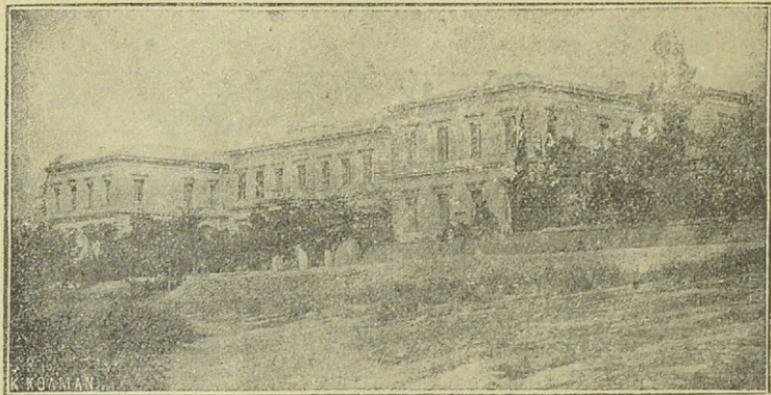
Τὸ ἐν Ἀθήναις Δημοτικὸν Θέατρον.
(Δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Συγγροῦ εἰς τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηναίων).

ταλύει δλα τὰ προσκόμματα. Καὶ τὸ μαγικὸν αὐτὸ τριφύλλι ἦτο ἡ θέλησις, ἡ ἴκανότης, ἡ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐπιμονὴ ἡ ἀκολητός καὶ ἡ φιλεργία ἡ ἀδιάκοπος!

Καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸν θησαυρόν, ἡ ώραία ἔκεινη χρῆσις τοῦ πλούτου. "Εμβλημα τῆς ζωῆς του ὁ Ἀνδρέας Συγγρός κατέστησε τὸ 'Ἐρδ' ἀγαθὸν (κάμνε τὸ καλόν). Τὰς πολυαριθμους εὐεργεσίας, τὰς δποίας ἐπραγματοποίησε ζῶν ὁ μέγας εὐεργέτης, ἐσυνέχισε καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ δποία δικαιώσεως ἐπωνομάσθη «πολημα εὑποίας». Διὰ τοῦτο δλίγων πλου-

σίων τὸ σημα παραμένει τόσῳ [λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, οἵσου τὸ σημα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

1908.

Τὸ ἐν Ἀθήναις νοσοκομεῖον ὁ Εὐαγγελισμός.
(Ἀνεγερθὲν κυριωτάτῃ δαπάνῃ τοῦ Ἀνδρ. Συγγροῦ).

Τὸ πράσινον χρῶμα.

Γενηγορίου Ξενοπούλου.

Ἐχετε παρατηρήσει ὅτι τὸ γλυκύτερον, τὸ ἀναπαυτικώτερον διὰ τὰ μάτια χρῶμα εἶναι τὸ πράσινον; Πρῶτον αὐτὸν καὶ ἔπειτα τὸ κυανοῦν.

Καὶ τὰ ἄλλα εἶναι βέβαια ὡραῖα, καὶ τὰ ἄλλα θέλγουν, πρὸ πάντων τὸ κόκκινον, τὸ χρυσοειδὲς καὶ τὸ λιῶδες, ἀλλὰ κουράζουν καὶ θαμβώνουν γρήγορα. Τὸ πράσινον δμως ὅχι. Ἡμπορεῖ κανεὶς γὰ τὸ ἀτενίζῃ διαρκῶς χωρὶς κόπον· καὶ ὅταν τὰ μάτια του εἶναι βαριὰ καὶ κουρασμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ἐνατένισιν ἐνὸς ἐκτυφλωτικοῦ λευκοῦ, ἐνὸς πορφυροῦ ἢ χρυσοκιτρίνου, ἀρκεῖ γὰ τὰ στρέψῃ πρὸς μίαν πράσινάδαν, πρὸς τὸ δένδρον τοῦ δρόμου, πρὸς τὴν χλόην τοῦ πάρκου, πρὸς τὸν κισσὸν τῆς αὐ-

λης, διὰ ν' ἀνακουφισθοῦν καὶ νὰ ἔλαφρώσουν ἀμέσως. Τὸ πράσινον διὰ τὰ μάτια εἶναι ἀληθινὴ θωπεία. Μία ἐπιφάνεια ἄλλου χρώματος ζωηροῦ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κρύπτει ἀοράτους βελόνας λεπτοτάτας, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν πρώτην εὐχάριστον θωπείαν τρυποῦν καὶ πονοῦν. Ἀλλὰ ἐπιφάνεια χρώματος πρασίνου, οἰουδήποτε τόνου, καὶ τοῦ ζωηροτέρου, μᾶς εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ μᾶς πληγώνῃ ποτέ. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἀπὸ αὐτῆν αἱ βελόναι λεπτοῦν. Καὶ εἶναι διὰ τὴν ὅρασιν, ὅτι τὸ χρονιδωτὸν βελοῦδο διὰ τὴν ἀφήν.

Ἐγθυμοῦμαι ὅτι πρώτην φοράν, δταν ἡμουν παιδί, ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς τοῦ πρασίνου ἔνας γέρων, ἀγαθὸς καὶ σεβάσμιος ἵερεὺς τῆς πατρίδος μου. Ἡτο πολὺ φιλανθής κι' ἐπεριποιεῖτο μόνος του τὸν μικρὸν κῆπον τῆς ἐκκλησίας του. Δὲν εἶδα ποτὲ ὥραιότερον εἰς τὴν ζωήν μου! "Ολος σχεδὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀναδενδράδας*. Ὁ ιερωμένος κηπουρὸς ἐκαλλιεργοῦσε κατὰ προτίμησιν κισσοὺς καὶ ἄλλα ἀνερπυστικά, τὰ ὥρατα φυλλώματα τῶν ὄποιων ἐσχημάτιζαν παντοῦ ἐκτεταμένας καὶ ποικιλοσχήμους ἐπιφανείας, στολισμένας μὲ ἄνθη λευκά, κυανά, κόκκινα, κιτρινα καὶ ἰώδη. Μίαν ἡμέραν ποὺ ἔθαυμαζα τὴν πλούσιαν αὐτὴν ἀνοιξιάτικην πρασιγάδαν, δ γέρων ἵερεὺς ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μοῦ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ πρασίνου, «τοῦ περισσότερον ὑγιεινοῦ καὶ ἀναπαυτικοῦ διὰ τὴν ὅρασιν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χρώματα», καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπρόσθεσε: — Δι' αὐτὸν καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ ἐσκόρπισε τόσον ἄφθονα εἰς τὴν φύσιν.

Ἄγαπατέ το λοιπόν, κυνηγᾶτέ το τὸ πράσινον ὅσον ἡμπορεῖτε! "Οσοι δὲν ἔχετε τὸ εὐτύχημα νὰ ζῆτε εἰς τὴν ἔξοχήν, φροντίζετε τούλαχιστον ὕστε ἀπὸ τὸ παράθυρόν σας νὰ φαίνεται πολλὴ πρασινάδα. Δὲν ὑπάρχει ὥραιότερον παραπέτασμα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ σχηματίζει ἐν φύλλωμα δένδρου ἢ θάμνου, χρυσιζόμενον ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἥλιου. Προτιμάτε, δσάκις ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς, τὸ ἀνοικτὸν πράσινον διὰ τοὺς τοίχους τῶν δωματίων σας καὶ διὰ τὰ ὑφάσματα τῆς ἐπιπλώσεως των. "Ας εἶναι πράσινον τὸ ἀλεξίφωτον τῆς λυχνίας σας καὶ ωχροκύανον τὸ χαρτί που γράφετε συνήθως. Καὶ φροντίζετε νὰ ἔχετε

εἰς τὰ σπίτια σας διον τὸ δυνατὸν περισσότερα φυτά. Τὸ πράσινον πρέπει νὰ σᾶς περιστοιχίζῃ. Καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἀνοίξεως εἶναι μίλα πράσινη χαρά· ἀρχίζει ἀπὸ τὴν γλυκυτάτην θωπείαν τῶν ὁφθαλμῶν διὰ νὰ καταλήξῃ ὡς ὑπερτάτη ἀγαλλίασις εἰς τὴν ψυχήν.

1911.

Τὰ χαιρετήσματα.

Ἄλεξάνδρας Παπαδοπούλος.

Μᾶς ἔφεραν μιὰ ὑπηρέτρια Μυτιληνιά. Ἡταν Πλωμαρίτισσα, ἀπὸ τὸ Καμένο τὸ Χωριό.

“Οταν ἔθλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο καρδῖα γὰρ περνοῦν, πολλὲς φορὲς ἀφηγε τὴ δουλειά της κι’ ἔτρεχε στὸ παράθυρο ποὺ ἔθλεπε τὴ θάλασσα καὶ κουνοῦσε τὸ μαντίλι της· πότε ἔκλαιε καὶ πότε γελοῦσε. Τότε ἡ θεία μου τὴν ἐμάλωνε, κι’ ἔκεινη τραγουδοῦσε δίστιχα παραπονετικά.

Ἐγὼ ἥμουν ὁ γραμματικός της. Τῆς ἔγραφα τὰ γράμματα καὶ διάβαζα ἔκεινα ποὺ ἦρχονταν. Δύο τρία δίστιχα βαμμέγα μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ξενιτειᾶς καὶ κατόπι τὰ χαιρετήσματα δυὸς σελίδες ἀπὸ ὅλες καὶ ὅλους, μὲ δνόματα καὶ ἐπίθετα.

Πολλὲς φορὲς μοῦ φαίνουνταν αὐτὸς ἀνυπόφορο μαρτύριο κι’ ἔγραφα τὰ μισά. Δὲν ἥξευρα διτὶ κι’ αὐτὸς ἥταν ἀπάτη καὶ διτὶ μποροῦσε νὰ ἔχῃ μιὰ τέτοια παράλειψις κανένα κακὸς ἀποτέλεσμα. Ἄλλὰ ἥλθε στιγμὴ νὰ καταλάβω τὸ σφάλμα μου καὶ πικρά νὰ μετανοήσω.

“Ο θεῖός μου, καραβοκύρης γγωστὸς σ’ ὅλα τὰ ὥρατα λιμάνια τῆς Μυτιλήνης, μὲ παρέλαβε τὸ καλοκαρί νὰ θαυμάσω κι’ ἔγὼ τὰ Μοσχονήσια ποὺ καθρεφτίζουν τὶς ἐλιές στὴ θάλασσα, τὶς Κυδωνιὲς μὲ τὸν ὄλογώντανο ἑλληνισμό τους καὶ τὰ μαγικὰ τῆς Μυτιλήνης περιγιάλια, μὲ τὸν ἐργατικό της λαό.

“Η Ἀμερσούδα (ἔτσι τὴν ἔλεγχαν τὴν ὑπηρέτρια) μὲ παρεκάλεσε νὰ τῆς κάμω μιὰ γραφή.

Μὰ ἡ εὐλογημένη ἀράδιασσε τόσα δινόματα, καὶ τόσο βια-
στικὴ ἥμουσι ἐγώ, ώστε τώρα δὲν ἔγραφα κανένα ἀπ' τὰ χαι-
ρετίσματα καὶ μόνον δταν τὴν εἰδα νὰ φιλῇ τὸ γράμμα καὶ νὰ
μοῦ λέγῃ : «νὰ πῆς τῆς μαννούλας μου πώς ἐδῶ τὸ φίλησα· νά,
σωστὰ ἀπάνω στὰ χαιρετίσματα», μετάνοιωσα λιγάκι, ἀλλὰ
ἔκρυψα τὸ γράμμα, ἐνῷ ἔκεινή μ' ἔλεγε : «Κωνσταντέλα, νὰ πάς
τὴν Κυριακὴ στὸν Πλάτανο τῆς Μέραινας, νὰ διῆς ποὺ κου-
νιοῦνται στὴν κούνια καὶ τραγουδοῦνε τὰ κορίτσια, νὰ πάς καὶ
στὴν Παναγιὰ τὴν 'Αγιασώτισσα νὰ διῆς μορφιά».

*Ἐκαμα τὸ πρῶτό μου ταξίδι μὲ θαυμάσιο καιρὸ κι' ἐγνώ-
ρισα τὰ μαγικὰ ἀκρογιάλια, μὰ δὲ θὰ περιγράψω τὸ ταξίδι μου·
παρὰ μόνον, δταν ἐφθάσαμε στὸ Πλωμάρι, ἐγὼ πῆρα ἄδεια ἀπὸ
τὸ θεῖό μου κι' ἀνέβηκα μὲ μουλάρι στὸ Καμένο τὸ Χωριό. Ἐλιές
καὶ πεῦκα γλυκοφιλιοῦνταν κι' ἐσκίαζαν τὸν περιποιημένο δρόμο
ποὺ ἐνώνει τὸν ποταμὸ μὲ τὸ Καμένο τὸ Χωριό. Βρύσες μαρμα-
ρένιες στὸ δρόμο, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ—δὲν τὴν ἔχω τώρα πρόχειρη
—δροσίσου, ξένε, καὶ προσευχήσου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ δεῖνα, ποὺ
ἔκαμε τὴ βρύση.

*Ο ἀγωγιάτης ἤξερε τὴν οἰκογένεια τῆς Ἀμερσούδας :
—Καλοὶ ἀνθρώποι, νοικοκυρέοι. Τὸ κορίτσι ξενιτεύθηκε γιὰ νὰ
ξεχρεωθοῦνε καὶ νὰ τελειώσῃ καὶ τὸ σπίτι της, γιατὶ ἐδῶ πρέ-
πει κάθε κορίτσι νὰ ἔχῃ τὸ σπίτι του καὶ δλο τὸ νοικοκυρίο του,
ἀκόμα καὶ τὰ μαλλιτικα σκεπάσματα γιὰ τὰ μοσχάρια· χωρὶς
αὐτὰ δὲν παντρεύεται.

*Ἐφθάσαμε στὸ σπίτι τῆς Ἀμερσούδας. Ἡ μητέρα της, ώραιά
ἀκόμα, μᾶς ἐδέχθη στὸ δωμά της μ' ἀγάπη καὶ συγκίνηση. Μᾶς
ἐπρόσφερεν ὀπωρικὰ καὶ ράκη. Κατόπιν ἀρχισε τὰς ἐρωτήσεις
γιὰ τὴν Ἀμερσούδα :

—Τράνεψε; θυμάται; τὴν ἀγαποῦμε;

*Εδειξα τὸ γράμμα καὶ μαζεύτηκαν γύρω στὸν ἀργαλειό, ποὺ
ύφαιναν ἐνα ψηφωτὸ πολύχρωμο, δλοι οἱ συγγενεῖς. Ἡρθε κι' ἡ
γιαγιά μὲ τὸ δεκαγίκι της.

Τότε ἡ Μαργέλα, συγγενικὸ κορίτσι, διάβασε τὸ γράμμα καὶ
τὰ στιχάκια. Μὰ δταν ἡ γριά, ποὺ τὴν κατάτρωγε μὲ τὰ

θαμπά της μάτια, δὲν ἀκουσε τὸνομά της στὰ χαιρετίσματα, ἔκρυψε τὸ πρόσωπό της μέσα στὸ μαῦρο μαντίλι τοῦ κεφαλιοῦ της κι' ἔκλαψε πικρά. Κι' ἡ νουνά της, μιὰ θεόρατη γυναῖκα, πικράθηκε κι' ἔκεινη καὶ δὲν τὸ κράτησε, μόνο εἶπε: «Ἐ, στὴν ξενιτειὰ ἔχογε καὶ τὸ χωρὶς καὶ τὸ συγγενῆ καὶ τὸ φίλο». Δυὸ χοντρὰ δάκρυα ἔδρεξαν τὸ χοντρὸ πρόσωπο τῆς νουνᾶς, καὶ γύρισα καὶ εἶδα γύρω μου πικραμμένα πρόσωπα, καὶ μιὰ σιωπηλὴ κατάρα γιὰ τὴν ξενιτειὰ φτερούγιζε τριγύρω μου.

«Η γριὰ ἄρχεψε τότε νὰ τραγουδῇ παραπονετικά» γιατὶ ἐδῶ στὴν πατρίδα τῆς Σαπφοῦς* καὶ τοῦ Ἀλκαίου* τραγουδοῦν τὴν χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους.

«Η συνελδησις μ' ἔτυπτε. Ποῦ γὰ φαντασθῶ πώς τὰ δυὸ ἔκεινα φύλλα τὰ χαιρετίσματα ποὺ παράλειψα θὰ ζωντανέψουν ἔκειται τὸν πατέρα της Σαπφοῦς* καὶ τοῦ Ἀλκαίου* τραγουδοῦν τὴν χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους:

— Τὸ καράδι ἔφευγε, καὶ δὲν πρόφθασα νὰ γράψω τὰ χαιρετίσματα γιὰ δλους σας, ποὺ μὲ παρακαλοῦσε νὰ γράψω νὴ Ἀμεροσύδα στὸν πατέρα της Σαπφοῦς* καὶ τοῦ Ἀλκαίου* τραγουδοῦν τὴν χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους:

«Η γριὰ ἀνοιξε τὸ κατάμαυρο μαντίλι της καὶ φάνηκε γελαστὸ τῷ πρόσωπό της.

1900.

Ο Μέγας Βασιλεὺος καὶ ὁ ὑπαρχος*
τοῦ Οὐάλεντος.

K. Παπαρρηγοπούλου:

Τῷ 372 μ. Χ. ὁ ἀρειανὸς* βασιλεὺς Οὐάλης παρήγγειλε τὸν ὑπαρχον* Μόδεστον νὰ προσαγάγῃ διὰ πάσης ἀπειλῆς τὸν Βασίλειον¹ εἰς τὴν μετὰ τῶν ἀρειανῶν κοινωνίαν.

“Οθεν ὁ ὑπαρχος, καλέσας τὸν ἐπίσκοπον, «πῶς», εἶπεν αὐτῷ, «τολμᾶς σὺ μόνος ν' ἀνθίστασαι εἰς τὸν ἵσχυρὸν βασιλέα;».

1. ἐπίσκοπον ὄντα ἐν Καισαρείᾳ.

Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Βασιλείου τί ἐνγοεῖ ταῦτα λέγων, ἀπεκρίθη ὁ Μόδεστος: «σὺ μόνος ἀποποιεῖσαι ν' ἀκολουθήσῃς τὸ δόγμα τοῦ αὐτοκράτορος, διπερ ἡσπάσθησαν ἡδη πάντες οἱ λοιποί». *

Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Θεῖος ἀνήρ: «αὐτὸς δὲν κτίσμα Θεοῦ ἦ Θεὸς κατὰ χάριν, οὐδὲν οὐδέποτε θέλω προσκυνήσει κτίσμα, οὐδὲ αὐτὸν τὸν ὑπαρχον».

Τότε, ἀναπηδήσας οὗτος ὑπ³ ὀργῆς, «πῶς! ἀνέκραξε, δὲν φο-
βεῖσαι τὴν δύναμιν ταύτην; — Καὶ διατί, ἀπεκρίθη ὁ Βασίλειος,
νὰ τὴν φοβήθω; τι ἡμπορεῖ νὰ μὲ κάμη; — Ἐν ἐκ τῶν πολλῶν,
ὅσα κεῖνται εἰς τὴν ἔξουσίαν μου, διέλαθεν ὁ ὑπαρχος.— Καὶ τίνα
εἰσὶ ταῦτα; ἥρωτησεν δὲπισκοπος.— Δήμευσις, ἔξορία, βάσανος,
θάνατος, ἀπήντησεν δὲ Μόδεστος.

— Ἀλλο τίποτε ἀπειλησέ με, παρετήρησεν ὁ Βασίλειος.
Διότι ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὅσα εἶπες, δὲν φοβοῦμαι τίποτε. Περὶ δημεύ-
σεως δὲν ἡμπορεῖ ν' ἀνησυχήσῃ ἀνθρώπος μὴ ἔχων εἰ μὴ δύο
τετριμμένα ἴματα καὶ τινα βιβλία· ἔξορίαν δὲν δύναμαι νὰ πάθω,
διότι, δποδήποτε τῆς γῆς, λογίζομαι ὁδοιπόρος ἀπατηρι· βάσα-
νοι δὲν δύνανται νὰ ἐπιδηληθῶσιν εἰς σῶμα ἀσθενές, τὸ δόποιον
θέλει ἐκπνεύσει ἄμα μίαν μόνον λάθη πληγήν· δὲ θάνατος θέλει
πληρώσει ἀπάσας τὰς ἐπιθυμίας μου, διότι θέλει μὲ φέρει πρὸς
τὸν Θεόν».

Ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοσαύτης παρρησίας ὁ ὑπαρχος ἀπεφήνατο:
«τοιούτους τολμηροὺς λόγους οὐδεὶς οὐδέποτε ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ
Μοδέστου, ἔξέφερεν.— Ἀλλ' ίσως, παρετήρησεν δὲ Βασίλειος,
οὐδέποτε ἐνέτυχες ἐπισκόπῳ. Ἡμεῖς, προσέθηκεν, εἰμεθα καθ'
ὅλα πρᾶσι καὶ ταπεινοῖ, οὐ μόνον πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ
πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων. Ἄμα δμως πρόκειται περὶ
τῆς πρὸς τὸν Θεόν πίστεως, πῦρ καὶ ἔφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς
σάρκας τέμνοντες δυνυχες, τρυφή μαλλον ἥμιν εἰσιν ἢ κατάπλη-
ξις· ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεύς».

Οθεν ὑπαρχος καὶ βασιλεὺς ἤναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐν-
δώσωσι καὶ ν' ἀφήσωσι τὸν ἵερδον ἀνδρα ἥσυχον.

•Ο παπᾶς.

N. Πετιμεζᾶ (Λαύρα).

Τίσαν ἐννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν του λόφου, ἔξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις· ὁ ἕνας πρηγής· ὁ ἄλλος ὅπτιος· κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἕνα κομμένον κορμὸν δένδρου. "Ολοι μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν του θανάτου εἰς τὰ μέλη, ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀταφοι. Κατὰ τὸ δειλιγὸν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νὰ περιπταται μὲ βουλιμίαν καὶ ἐπιμονήν, ἐποφθαλμιῶν καὶ ἀγυπόμονον, παρ' ὅλας τὰς σφαίρας, αἵτινες ἐσφύριζον πέριξ του, καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἐννέα κατὰ τὴν πελσμονα συμπλοκήν, ἡ ὅποια ἐγένετο ἐπὶ του λόφου δύο ἡμέρας πρὸν. Ἐκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, χώρις καμμίαν ἀπόφασιν τῶν ἀνωτέρων, ἀπλῶς ἀπὸ τὸ σοφὸν ἔνστικτον, ώς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ, καὶ ἐγκατελεῖφθη μὲ τοὺς ἐννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχώδους κορυφῆς του.

Μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς καὶ ἐπιμόγου βροχῆς καὶ διμήχλης, εἶχεν ἐπικρατήσει αιθρία καὶ ἔνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἔξακολουθούντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ἵδιων θέσεων ἐκατέρωθεν του λόφου.

"Ολοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῆ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, τὰς πλαγιὰς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῆ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας. 'Αλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἐννέα; Δις καὶ τρὶς ἐπεχειρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νὰ τοὺς τραυμήσουν κάτω, καὶ τὴν αὐταπάρυνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβά: οἱ ἐννέα εἶχον γίνει δώδεκα!

—Καὶ δύμας πρέπει νὰ ταφοῦν! Ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω νὰ τοὺς φάν τὰ δρυια, ἥκούσθη ἡ φωνὴ του διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάγι ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς.

Νὰ πάγι ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς. Ο ἀγαθώτατος Παπα-Γιώργης,

ὅς ὅποῖος ἀπὸ ἀπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὁρεινοῦ χωρίου τῆς Πούμελης εὑρέθη ἵνα πρωὶ οἱρεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη: Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἥσαν ἀπὸ τὴν ὁρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἡξευρέ τὰς μητέρας των, τὰς γυναικάς των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλαι αὐταὶ τὸν εἰχον προτρέψει νὰ δειχθῇ, τὸν εἰχον παρακαλέσει γονυκλινεῖς νὰ πάγι μαζὶ μὲ τὰ παιδιά· νὰ τὰ προστατεύῃ μὲ τὸ σχῆμά του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίνδυνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπεριγιάσεις τοὺς δισταγμούς του, καὶ πρὸ παντὸς είχε κατορθώσει νὰ πεισῃ τὴν παπαδιὰ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάμνει εἰναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἐκτοτε, ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας, καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους, ἡκολούθει τὸ τάγμα· ἐσυνήθισε εἰς τὰς στερήσεις μὲ ὅλα τὰ πενήντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πεῖναν, εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὰς βροχάς, τυλιγμένος μὲ μίαν κάπαν καὶ κοιμώμενος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς δύο πράγματα δὲν ἥδυνατο ποτὲ νὰ συνηθίσῃ: Τὸ ἔν ἦτο, νὰ συγκρατῇ τὰ δάκρυά του, καὶ μίαν φρικίασιν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν, ἐπάνω εἰς καμπίαν ἀπὸ τὰς ἐπιμήκεις ἐκείνας τάφρους, τὰς ἀγοιγομένας εἰς κάποιαν ἔρημον κορυφὴν ἢ χαράδραν καὶ μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι, εἰδεχθεῖς καὶ ἀγνώριστοι, οἱ γνωστοὶ του τῆς χθές· διὰ τοὺς ὁποίους τὴν ἰδίαν νύκτα θὰ ἔγραφεν εἰς τὴν παπαδιὰ του τὸ σύνηθες καὶ τακτικό του: «νὰ πῆς μὲ τρόπο στὴ γυναικα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός! καὶ στὴ μάννα τοῦ δεῖνα πώς δὲ θὰ τὸν ξαναϊδῃ».

Τὸ ἄλλο, τὸ σπουδαιότερον: δ ἀληθής ἐφιάλτης του ἦτο ὅτι ἐστάθη ἀδύνατον ἐπὶ δέκα μῆνας νὰ ἔξοικειωθῇ μὲ τὸ σφύριγμα τῆς σφαίρας, μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀκαριαίου θανάτου· ὅτι, ἐνῷ ἔξη τὴν μίαν στιγμήν, τὴν ἀλληγ ἀποτόμως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· καὶ ὅτι αἰτίᾳ θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὃ μικρὸς διάβολος, ὃ ὁποῖος ἐσφύριζε τόσον ἀπαίσια! Καὶ ἐσύριζαν, ἐσύριζαν αἱ σφαίραι διαρκῶς ἐπὶ ἥμέρας καὶ νύκτας, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμήν· εἰς

τοὺς καταυλισμούς, ἐκεῖ ὅπου ἔτρωγε, ἐκεῖ ὅπου ἔγραφε· καὶ
ὅταν προσεπάθει· νὰ κοιμηθῇ ἀκόμη, ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ἀντίσκηνα
ἥκουε κάποιον θύρυδον, μίαν μικρὰν κίνησιν, μίαν κραυγὴν πάνου·
—Δὲν εἶναι τίποτε, παπᾶ. Κάποιος κτυπήθηκε.

Καὶ μετεχειρίζετο ὅλας τὰς πονηρίας διὰ νὰ ἐλαττώῃ τὰς πιθα-
νότητας τοῦ κινδύνου· καὶ εἶχε σπουδάσει σπιθαμὴν πρὸς σπιθα-
μὴν ὅλον τὸ ἔδαφος. Δὲν ὑπῆρχε πέτρα, μικρὸς βράχος, μονοπά-
τι, ἔστω καὶ ἡ πλέον ἀνεπαίσθητος πτυχὴ ἐδάφους καὶ ὁ λεπτό-
τερος κορμὸς δένγδρου, τὸν ὅποιον νὰ μὴ εἴχε μελετήσει καὶ νὰ
μὴ ἔχρησιμοποίει μὲ προσποιητὴν ἀπάθειαν καὶ ἀφέλειαν, ὥστε
νὰ μὴ ἔκτιθεται εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων.

—Νὰ πάγη καὶ ὁ παπᾶς ἐκεῖ, εἴχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγμα-
τάρχης.

Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, ἔξεκίνησαν οἱ ἀνδρες τῆς ἀγγα-
ρείας, ἔκαστος μὲ ἔνα πτύον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὄμοιού διέθη-
σαν κάτω τὴν δασώδη χαράδραν, βαθὺζοντες ἀραιά, ὁ εἰς ὅπισθεν
τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπληγίασαν τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπαισιού λόφου.
Τελευταῖς ἡκολούθει, μὲ ἔνα μικρὸν σκοῦφον μαῦρον φέροντα
τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, μὲ τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ἕά-
στα, ὁ ἵερεύς, κρατῶν εἰς τὸ ἔνα χέρι τὸν σταυρόν, καὶ εἰς τὸ
ἄλλο ὅπδο μάλης διπλωμένον τὸ ἐπιτραχήλι του.

“Οπως κάθε πρωΐ, πυκνὴ ὁμίχλη ἔκάλυπτεν ἀκόμη τὴν καρυ-
φὴν τοῦ λόφου. “Ολοι ἐτάχυναν τὸ βῆμα διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν.
Ἐδάδιζον κατ' ἀρχὰς ὅρθιοι. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτη-
σε· τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπᾶς.

“Οταν ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα ποὺ ἐσχηματί-
ζετο εἰς τὴν καρυφὴν, ἔπεισαν ἄλλοι πρηγεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλά-
για, καὶ βοηθούμενοι μὲ τὰς κεῖρας, μὲ τὰ γόνατα, ἔρποντες, ἐ-
πληγίασαν τοὺς νεκρούς, καὶ τοὺς ἔσυραν ἔνα ἔνα, δπίσω ἀπὸ μίαν
προεξοχὴν βραχώδη, ἡ ὅποια ἦδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ γονυ-
πετεῖς τούλαχιστον ἐκεῖ, συγκεντρωμένοι, ἥρχισαν νὰ σκάπτουν,
μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηγεῖς, ἔκαστος ὅπως ἦδύνατο,
κατὰ μῆκος τοῦ βράχου, τὴν τάφρον, ἡ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ πε-
ριλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ἡ ὁμίχλῃ εἰχεν ἀραιώπει ὀδίγον, καὶ μέσα ἀπὸ τὸν πέπλον διεφαίνετο ἔνας ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε-πότε ἐσύριζε καμπιὰ σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμψε νὰ σκύδουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἄφοι ἐτοποθέτησαν τὸν ἔνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς γεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιβεράν, μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, προτού ἐπαναρρίψουν τὰ χώματα ἐκάλεσαν δλοι μαζὶ τὸν παπᾶν μὲ φωνήν, ἡ δποία ἀντήχησεν εἰς τὰ ὕτα του ὡς κραυγὴ θανάτου προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου:

— Ἐμπρὸς τώρα, πατεράκη! ἡ δουλειὰ ἡ δική σου!

Ἐφπων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει τὴν ὑπολειπομένην κλιτύν τοῦ λόφου καὶ συσπειρωθεὶς δσον ἡδύνατο περισσότερον, ἐκαλύπτετο ὅπισθεν ἐνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο τρεῖς ἀπὸ γῆμας παρηκολούθουν περίεργοι μὲ τὰ διοπτρα ἀπὸ τὸν ὅπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγά-σιγά, μὲ μυρίας ὑπερβολικὰς προφυλάξεις, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμήν, ὡσάν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὡσάν νὰ ἔδισταζεν ἐξεδίπλωσε τὸ ἐπιτραχύλι του· δύο τρεῖς φορᾶς τοῦ ἐπεσεν ἀπὸ τὰ τρέμοντα χέρια του· ἐπὶ τέλους τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν· ἔκαμψαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἐξαφνα διακρίνομεν ἔνα μαῦρον ῥάσον νὰ σηκώνεται ὅρθιον καὶ τὸ χρυσίζον ἐπιτραχύλι νὰ λαμποκοπῇ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἐνὸς λαμπροῦ ἥλιου, δ ὅποιος εἶχε διαλύσει ἐντελῶς τὴν ὁμίχλην· καὶ ὡς ἔαν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἥρχισε γενικὸν πῦρ. Τὴν ἔηράν καὶ παρατεταμένην ἥχῳ τῶν δπλῶν παρηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑπόκωφος καὶ βαθεῖα τῶν πυροβόλων. Αἱ βολίδες ἐσύριζον· ἀμέτρητα πλέον τὰ μικρὰ νέφη τῶν διαρρήξεων τῶν ὀβιδῶν ἐστιζον τὸ ὑπόγλαυκον τοῦ πρωινοῦ οὐρανοῦ.

— Κάθισε κάτω, παπᾶ! Θὰ μᾶς ἰδοῦν! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἀλλ’ αὐτὸς ἐφαίνετο ὡς νὰ μὴ ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἀνεστήλωσε περισσότερον τὸ μικρόν του ἀνά-

στημα, ύψωσεν ὅσον ἤδυνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιό του χέρι τὸν σταυρόν, καὶ ἡ λευκάζουσα γενειάς του ἥρχισε γὰ κινῆται, σημειώνουσα ἀπὸ μακράν τὰ λόγια καὶ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἔξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του ἀργά - ἀργά, ὅπως ζταν εὑρίσκετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωριοῦ του.

Ἡ ἀγγαρεία τῆς ταφῆς, ἀφοῦ ταχέως ἐσκέπασε τοὺς νεκρούς, τρέχουσα εἰς τὴν κατωφέρειαν ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς μάχης, ἔξηφαντίζετο κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστηλωμένος, προβαλλόμενος εἰς τὸ γλαυκὸν στερέωμα, ἔξηκολούθει γὰ μένη εἰς τὴν στάσιν ἐκείνην, ἔως ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἔξηλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ ἐπιτραχήλι του ὅπὸ τὴν μασχάλην καὶ μὲ βῆμα βραδὺ καὶ σταθερὸν κατῆλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὅρθιος, ὅπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἔχθρικὰς θέσεις, ἔως ὅτου ἔφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν, ἀσφαλής καὶ ἐκτὸς κινδύνου.

Οταν τὸ βράδυ, μετὰ τὴν μάχην, ἐπῆγα γὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου, τὸν εὔρον γὰ κάθηται σταυροπόδι εἰς τὸ ἀντίσκηνό του καὶ γράψῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά: «Νὰ εἰπῆς μὲ τρόπο στὴ γυναικα τοῦ τάδε πώς πάει αὐτός· καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πώς δὲν θὰ τὸν ξαναιῶ».

1913.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Γέρος καὶ θάνατος.

I. Βηλαρᾶ.

Ἐνας γέρος σὲ φτώχειας ἀνάγκη
ἄλλον τρόπο νὰ ζήσῃ δὲν εἶχε,
χώρια ξύλα νὰ κόφτῃ στὸ λόγγο*,
μετὰ βιᾶς τὸ ψωμί του νὰ βγάζῃ.

Μιὰ ἡμέρα, βαριὰ φορτωμένος, 5
περπατώντας σ' ὅρθὸ μονοπάτι,
ὅχ* τὸν κόπο καὶ κάμα τοῦ ἥλιου
τὴν ἀνάσα* νὰ πάρῃ δὲ φτάνει·
σ' ἔναν ὄχτο* τ' ἀνάσκελα πέφτει·
καὶ στὸ μέγα, πολὺ κούρασμά του
τὴ ζωὴ του μισώντας βαρέται
καὶ τὸ Χάρο μὲ πόθο του κράζει.

Νὰ δὲ οἱ Χάροις ἐμπρός του πετιέται,
τὸ δρεπάνι κρατώντας στὸ χέρι,
μὲ ἄγριαν ὅψη καὶ σχῆμα τρομάρας. 15
Γιά εἰμαι, γέρο, τοῦ λέγει· τί θέλεις;

*Ἄχ ! δὲ γέρος εὐθὺς ἀποκρίθη·
τὸ ζαλίκι* μου αὐτὸ δὲν μποροῦσα
νὰ σηκώσω· σὲ φώναξα ὁ δόλιος
νὰ μοῦ δώκῃς ὀλίγη βοήθεια. 20

*Ἐδημοσιεύθη τὸ 1827.

*Αλεξ. Γ. Σαρᾶς Νεοελληνικὰ Β' Ἑλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η

8

• Θεοσέλευκός.

Γ. Μ. Βιζυηνοῦ.

1

« Βαθιὰ τὸν ἔκρυψαν στὴ γῆ
οἵ ἄνομοι Ἐβραῖοι
τὸν Τίμιο Σταυρό.

Τοῦ Σταυρωμένου ἡ προσταγὴ¹
στὸν ὑπνό μου μὲ λέει
νὰ πάγω νὰ τὸν βρῶ».

2

“Ετσι ἡ Ἐλένη διαλαλεῖ
τοῦ Κωνσταντίνου ἡ μάννα,
βασίλισσα ἀκουστή.
Στὴν Ἰουδαία προσκαλεῖ
τὸν κάθε μεγιστᾶνα
ὅ βασιλεὺς κι² αὐτή.

3

« Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔναν καιρὸν
σάρκα θνητὴν ἐνδύθη
γιὰ μᾶς τοὺς χριστιανούς.
κι³ ἀπέθανεν εἰς τὸ Σταυρὸν
κι⁴ ἐτάφη κι⁵ ἀνεστήθη
καὶ πάει στοὺς οὐρανούς.

4

Εἰν' ὁ Χριστὸς ποὺ βοηθᾷ!
τὰ κάτεργα⁶ ἀρματῶστε
γιὰ τὴν Ἱερουσαλή.
Σκάψτε ἀψηλὰ στὸ Γολγοθᾶ,
τὰ χώματα σηκῶστε
τὴν κόπρο τὴν πολλή!

5

Κι⁷ ὅποιος τὸν εὔρῃ τὸ Σταυρό,
τὸν φέρῃ μέσ⁸ στὴν Πόλη,
μέσ⁹ στοὺς ἀγίους περνᾷ:
γιατὶ θὲ ναύρῃ θησαυρὸν

ποὺ σκέπει ἀπὸ τὸ βόλι
κι' ἀπὸ τὸν Σατανᾶ.

Σκάφτουνε μιά, σκάφτουνε δυό,
σκάφτουν πολλὲς ἡμέρες
μὲ τ' ἀργυρᾶ τσαπιά.

”Ω νὰ χαθοῦν, νὰ μὴν τοὺς διῶ !
τὸν σκέπασαν μὲ λέρες !
Ποῦ νὰ τὸν εὔρῃς πιά !

Μὰ ἔκει ποὺ σκάφτουν σκυθρωπά,
ἔνα ἄρωμα σκορπιέται,
μοσχοβολῆ γλυκά.

Μέσ' ἀπ' τὸ χῶμα τὸ σκορπᾶ
μιὰ λουλουδιά, ποὺ σειέται
μὲ τ' ἄνθη τὰ λευκά.

Τρέχει ἡ Ἐλένη μὲ καρδιά·
σκάφτει σ' αὐτὸν τὸν τόπο
τὸ χέρι της τὸ ἀβρό·
σκάφτει κοντά στὴ λουλουδιά.
δὲν ἔχασε τὸν κόπο !
Εύρηκε τὸ Σταυρό !

«Σηκώσετε τὸν ἀψηλά !
τὸν ηὗρα, μὲ ἀνήκει,
βαθιὰ τὸν προσκυνῶ !
Τὸ φῶς του μᾶς χαμογελᾶ
σὰ λάβαρο, σὰ νίκη
ἀπὸ τὸν οὐρανό !

Μὰ καὶ τὸ λούλουδο στὴ γῆ
νὰ σέβεσθε μαζί του,
ποὺ ἀξιώθηκα νὰ βρῶ.
’Απ' τὸν Παράδεισο ἔχει βγῆ,

6

7

8

9

10

μὲ τὴ γλυκειὰ πνοή του
νὰ δαίνῃ τὸ Σταυρόν.

11

Ἐκτοτε μένει σεβαστὸ
τὸ πράσινο βλαστάρι
μὲ τὸ ἄνθος τὸ λευκό.

Τοὺς ἀγιασμοὺς κάμνουν μὲ αὐτό,
τὸ παίρνουν γι' ἄγια χάρη·
τὸ λὲν βασιλικό.

1890.

Ἡ Πατρές.

Δ. Βικέλα.

- 1 Μὴ πράσινοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ κάμποι ;
 κι' ἡ θάλασσα δὲν εἶναι γαλανή ;
 Παντοῦ δὲν ἔχεις μὴ δὲν λάμπει ;
 Ιδιοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ οὐρανοί ;

- 2 Γιατί κανείς, δταν ξενιτευθῆ,
 — ἀφοῦ στὴν ἔδια γῆ παντοῦ πλανᾶται —
 γιατί μιὰ μόνη γῆς γωνιὰ ποθεῖ ;
 γιατί, δπου κι' ἀν πάγη, τὴ θυμᾶται ;

1899.

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη.

Στεφάνου Δάφνη.

- 1 Ἐγώ εἰμαι ὁ ναύτης ὁ φτωχὸς ποὺ χρόνια ταξιδεύω
 ἀνάμεσα στὴ θάλασσα καὶ τὸν πλατὺ οὐρανό,
 μακριὰ ἀπὸ τὸ νησάκι μου ποὺ λαχταρῶ κι' ἐλπίζω
 κι' ἅπ' τὸ λευκὸ σπιτάκι μου ποὺ τόσο τὸ πονᾶ...
 Μὰ τώρα είναι Χριστούγεννα κι' ἐγώ στὴν πλώρη ἐπάνω
 μὲ τραγουδάκια προσπαθῶ τὴν πίκρα νὰ γλυκάνω.
- 2 Αὔριο στὸν δρόμο γιορτερά θὰ κράξουνε οἱ καμπάνες
 καὶ στὴ φωνή τους πρόθυμες οἱ πόρτες θὲ ἀνοιχθοῦν
 καὶ στὴν κατάφωτη ἐκκλησιὰν οἱ κυματοδαρμένοι

θὰ πᾶνε ἀπ' τὸ λευκόμαλλο παπᾶ νὰ εὐλογηθοῦν.
Κι' ἔγῳ στὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ μέσ' στὴν ἐρημιά μου
θὰ νιώσω ἀπόψε πιὸ ἀδειανὴ τὴν ἔρημη καρδιά μου.

3

Φτωχιὰ μαννούλα! Μάταια θὰ καρτερῆς ἀπόψε,
μὲ καρδιοχτύπι ἀκράτητο στὴν ἄχαρη ἀμμουδιά·
στὸ πέλαο γύρω θὰ πλανᾶς τὰ γέρουτα σου μάτια
μὰ δὲ θὰ δῆς τὰ κάτασπρα τοῦ καραβιοῦ πανιά.
Κι' δταν νυχτώσῃ, ἀμίλητη, μονάχη καὶ σκυμμένη
θὰ πάρῃς, μάννα, τὸ στενὸ τὸ δρόμο ἀπελπισμένη.

4

'Αλλὰ δὲ θέλω τὸ λευκὸ σπιτάκι μας νὰ μείνῃ
χωρὶς τὴν κοσμολόγητη καὶ γιοτερὴ χαρά.
Τριγύρω στὰ εἰκονίσματα νὰ βάλῃς, μάννα, ὡς πρῶτα
σμερτιές καὶ δεντρολίβανα καὶ λούλουδα ἀνθηρά·
καὶ τὸ καντήλι τὸ ἀργυρὸ σὰν πάντοτε ἀναμμένο
νὰ φέγγῃ μέσα στοὺς καπνοὺς τοῦ λιβανιοῦ κρυμμένο.

5

Καὶ σύ, γλυκειὰ μελαχροινὴ καὶ σύ, γειτονοπούλα
μὲ τὸ πλατὺ μεταξωτὸ μαντίλι στὸ λαιμό,
κράτει τὰ δάκρυα σήμερα,—θερμὰ παρακαλῶ σε!
κι' ἔχει δ Ὡθός, ἀγάπη μου, ποὺ θέλει τὸ καλό.
Καὶ σήμερα ποὺ εἶναι ὅλα ἀγνὰ κι' εἶναι ὅλα εὐλογημένα,
μὴν κλάψουν τὰ ματάκια σου τὰ πολυαγαπημένα.

6

Μόνο μπροστὰ στὴν Παναγιὰ νὰ γονατίσῃς θέλω
καὶ σὰν τὸ νυκτολούλουδο ν' ἀνοίξῃς τὴν ψυχή,
νὰ εἰπῆς, ἀπόψε ποὺ δ Χριστὸς στὴ γῆ μας κατεβαίνει,
γι' αὐτοὺς ποὺ ταξιδεύουνε νὰ εἰπῆς μιὰ προσευχή:
Μέσ' στῆς γολέτας τ' ἀρμενα* νὰ πνέῃ τ' ἀγέρι πρίμα
καὶ νὰ φιλῇ τὴν πρύμνη μας καλόβουλο τὸ κῦμα.

7

Νὰ εἰπῆς νὰ γίνῃ σπλαχνικὸ πάντα γιὰ μὲ τὸ Ἀστέρι
κι' ὅπως τοὺς Μάγους ἄλλοτε, πιστὰ νὰ μὲ ὁδηγῇ,
καὶ μιὰν αὐγὴν ποὺ εὐφρόσυνες θὰ ἥχολογοῦν καμπάνες
καὶ τὰ οὐράνια δλάγοιχτα θὰ χαιρετοῦν τὴ γῆ,
τὸ δραῖο καράβι μπαίνοντας στὸ γελαστὸ ἀκρογιάλι
μὲ φέρῃ στὸ νησάκι μας καὶ στὴ γλυκειά σου ἀγκάλη!

1907.

Τὸ δεντρὸν καὶ ὁ στρατιώτης.

Δημῶδες.

“Ενας ἄγουρος*, κι’ ἔνας καλὸς στρατιώτης,
κάστρο γύρευε, χωρὶς νὰ πάῃ νὰ μείνῃ.
Μαϊδὲ κάστρο ηὔρε, μαϊδὲ χωρὶς νὰ μείνῃ,
βρίσκει ἔνα δεντρόν, δεντρὸν ψηλὸν κι’ ἀπόσκιο*.

5 — Δέξου με, δεντρόν, καλοκαρτέρεσέ* με
γιὰ νὰ κοιμηθῶ, λίγον ὑπνο νὰ πάρω,
γιατὶ ἀπόστασα στὸν πόλεμο ὀλημέρα.

10 — Νὰ κι’ ᾧ δῆτα μου, καὶ δέσε τῷ ἄλογῷ σου
νὰ κι’ οἱ κλῶνοί μου, καὶ κρέμα τῷ ἄρματά σου
νὰ κι’ δὲ λίσκιος μου, καὶ πέσε νὰ πλαγιάσῃς.
Καὶ σὰ σηκωθῆς, τὸ νοίκι νὰ πληρώσῃς,
μιὰ σταλιὰ νερὸ στὴ ὁἶζα μου νὰ ὁίξῃς.

Απρέληνς.

Δημῶδες.

Τώρα εἶν’ Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
τὸ λὲν τῷ ἀηδόνια στὰ κλαριά, κι’ οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλὰ στὰ καταράχια*.
Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ἔκαλοκαιριάσουν
5 πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, βαρώντας τὴ φλογέρα,
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
καὶ νὰ γιορτάσουν τ’ ‘Αι Γιωργιοῦ, νὰ ὁίξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

·Ο Θάνατος τοῦ ναύτη.

Δημῶδες.

Κρῆμα στὸ νιὸ τὸν ἄρρωστο στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη·
μάννα δὲν ἔχει νὰ τὸν δῆ, κύρη* νὰ τὸν λυπᾶται,
οὐδ' ἀδερφόν, οὐδ' ἀδερφή, κανένα μέσο στὸν κόσμο.
Μόνο τοῦ λέει ὁ ναύληρος μὲ τὸν καραβοκύρη:
—“Ε, σήκω ἀπάνω, ναύτη μας καὶ καλογνωριστή μας,
νὰ κομπασάρης* τὸν καιρό, νάμπωμε σὲ λιμάνι.

5

« — Ἔγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω·
γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθίσω·
σφίξετε τὸ κεφάλι μου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια
καὶ φέρτε μου τὴν χάρτα μου τὴν παντεοημασμένη.

10

Βλέπετε ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ δῶμε,
πᾶχει ἀνταρρούσα* στὴν κορφὴ καὶ καταχνιὰ στὴ δίζα;
πάγετ’ ἔκει ν’ ἀράξετε ἔχει βαθὺ λιμάνι.
Πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ σίδερα, ζερβιὰ τὰ παλαμάρια,
καὶ τὴ μεγάλην ἄγκυρα δίξετε πρὸς τὸ Νότο.

15

Τὸ ναύληρο παρακαλῶ καὶ τὸν καραβοκύρη
νὰ μὴ μὲ θάψουν σ’ ἐκκλησιὰ μηδὲ σὲ μοναστήρι,
μόνο στὴν ἀκρη τοῦ γιαλοῦ, στὸν ἀμμον ἀποκάτω·
ἔκει κι’ οἱ ναῦτες νάρχωνται, νάκούγω τὴ φωνή τους.

20

— Έχετε γειά, συντρόφοι μου, καὶ σύ, καραβοκύρη,
καὶ σὺ ἔγια λέσα μου γλυκό, γλυκότερο ἔγια μόλα.

— Ελειωσαν τὰ ματάκια του, ἔλειωσαν καὶ δὲ βλέπει.

·Ο μικρὸς Ακρίτας.

Δημῶδες.

— Ο Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι’ ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλον, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκούβεντιάζον,
κι’ ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους των στὸν πλάτανο δεμένους.

5 τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα, τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.

Κι' ἔκει ποὺ τρῶγαν κι' ἔπιναν καὶ ποὺ χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι' ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα*.
δὲν κελαηδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνι,
10 μόν' ἔλαλουσε κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινή κουβέντα :
—Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδᾶτε,
καὶ πίσω σᾶς κουρσεύουνε* Σαρακηνοὶ* κουρσάροι*.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναικα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη.

15 "Ωστε νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντῖνος καὶ νὰ σελώσῃ ὁ Ἀλέξης,
εύρεθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ Μαῦρο καβαλάρης.
—Γιὰ σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα* νὰ βιγλίσῃ*.
ἄν εἰν' πενήντα κι' ἔκατό, χύσον μακέλεψ* τους,
κι' ἄν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας.

20 Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίσῃ.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι' Ἄράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν·
ἀρχισε νὰ τοὺς διαμετράῃ, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν.
Νὰ πάῃ πίσω ντρέπεται, νὰ πάῃ ἐμπρὸς φοβᾶται.

25 Σκύβει, φιλεῖ τὸ Μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ὁωτάει :
—Δύνεσαι, Μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξῃς;
—Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι' δσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθί, τόσους θὲ νὰ πατήσω.
Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἔνα χρυσὸ μαντίλι,
30 μὴν τύχῃ λάκκος καὶ διχτὼ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη.
—Σαΐτες μου ἀλεξαντρινές, καμμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ,
καὶ σύ, σπαθί μου διμισκί,* νὰ μὴν ἀποστομώσῃς.
Βοήθα μ', εὐχὴ τῆς μάννας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στερνοῦ μου.
35 Ἀϊντε νὰ μποῦμε, Μαῦρέ μου, κι' δπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλῃ !

Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν ἀιτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης*.

στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ἔξβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη. 40
Προσγονοτέει δὲ Μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε σέρνει φωνὴ περίσσα :
— Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωσταντῆ κι' Ἀλέξη ἀντρειωμένε ;
ἄν εἶστε ἐμπρός μου, φύγετε, κι' ὅπίσω μου, κρυφτῆτε,
τὶ θόλωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σᾶς βλέπω, 45
καὶ τὸ σπαθί μου ἐρράγισε κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι' δὲ Μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κουφάρια.

• Θάνατος τοῦ Διγενῆ.

Δημῶδες.

Τρίτη ἐγεννήθη δὲ Διγενῆς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ.
Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι' ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους
νάρθη δὲ Μηνᾶς κι' δὲ Μαυραΐῆς, νάρθη κι' δὲ γιὸς τοῦ Δράκου,
νάρθη κι' δὲ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι' δὲ κόσμος.
Κι' ἐπῆγαν καὶ τὸν ηὔρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο. 5
Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βοιγγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— Σὰν τί νὰ σ' ηὔρε, Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

— Φίλοι, καλῶς ὥρίσατε, φίλοι κι' ἀγαπημένοι·
συχάσατε, καθίσατε κι' ἐγὼ σᾶς ἀφηγέμαι.
Τῆς Ἀραβίνας* τὰ βουνά, τῆς Σύρας* τὰ λαγκάδια, 10
ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα κι' ἑκατὸν καὶ πάλι φόβον ἔχουν,
κι' ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι' ἀρματωμένος
μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὁργιὲς κοντάρι.
Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνά καὶ καταράκια*, 15
νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πούζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἰδα ἔναν ξυπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,

20 πόδχει τοῦ δίσου^{*} τὰ πλουμιά*, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲ κράζει νὰ παλαιίψωμε σὲ μαρμαρένια ἄλώνια,
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυό, νὰ παίρνῃ τὴν ψυχή του.

Κι' ἐπῆγαν κι' ἐπαλαίψωμε στὰ μαρμαρένια ἄλώνια·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,
25 κι' ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο* κάνει.

Τὸ γιοφύρος τῆς "Αρτας·

Δημῶδες.

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἔξήντα μαθητάδες
τρεῖς χρόνους ἔδουλεύαντε τῆς "Αρτας τὸ γιοφύρι·
ὅλημεροὶ ἔχτιζανε, τὸ βράδυ ἔγκρεμιζόταν.

5 Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :
— "Αλίμονο στοὺς κόπους μας, κρῆμα στὶς δουλεψές μας,
ὅλημεροὶς νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμίεται.

Πουλάκι ἔδιάβη κι' ἔκατσεν ἀντίκρου στὸ ποτάμι·
δὲν ἐκελάθησε σᾶν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάθη κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.

10 — "Α δὲ στοιχειώσετε ἀνθρωπό, γιοφύρι δὲ στεριώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετε δρφανό, μὴ ἔνο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅμορφη γυναικα,
πούρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ* καὶ πάρωρα* τὸ γιόμα*.

Τ' ἀκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

15 Πιάγει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τὸ ἀηδόνι :
ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάγ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάγ καὶ νὰ διαβῆ τῆς "Αρτας τὸ γιοφύρι.

Καὶ τὸ πουλὶ παράκοισε κι' ἀλλιῶς ἐπῆγε κι' εἰπε :

Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,

20 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆται τῆς "Αρτας τὸ γιοφύρι.

Νά τηνε κι' ἔξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.

Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ὃαγίζεται ἥ καρδιά του.

*Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

— Γειά σας, καρά σας, μάστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες·

μὰ τί ἔχει δὲ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος*; 25

— Τὸ δαχτυλίδι τοῦπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,

καὶ ποιός νὰ μπῆ καὶ ποιός νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι ναῦρη;

— Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι' ἐγὼ νὰ πὰ στὸ φέρω,

ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι ναῦρω.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπήγει: 30

— Τραύα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τραύα τὴν ἄλυσίδα,

τὶ ὅλο τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὔρα.

“Ενας πιχάει* μὲ τὸ μυστρό, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,

παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ δίχνει μέγα λίθο.

— Ἀλίμονο στὴ μοῖρά μας, κρῖμα στὸ διζικό μας! 35

Τρεῖς ἀδερφάδες ἥμαστε, κι' οἱ τρεῖς κακογραμμένες

ἡ μιά ἔχεισε τὸ Δούναβη, κι' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,

κι' ἐγὼ ἡ πλιὸ στεφνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

“Ως τρέμει τὸ καρυόφυλλο*, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,

κι' ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες. 40

— Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε κι' ἄλλην κατάρα δῶσε,

πούχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.

Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλην κατάρα δίνει :

— “Αν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,

κι' ἀν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.” 45

τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ἔνιτειά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.

Χῶμα Ἐλληνικό.

Γ. Δροσίνη.

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα 1

καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,

ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ σένα,

γαλανὴ πατρίς μου πολυαγαπημένη:

ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω

γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,

φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ Χάρο,

μόνο λίγο χῶμα, χῶμα Ἐλληνικό.

2

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἄγεροι·
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη·
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι·
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποὺ γεννάει
μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ διτάρι,
τὴ χλωρὸ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

3

Χῶμα τιμημένο, δποὺ τόχουν σκάψει
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔνα Παρθενῶνα·
χῶμα δοξασμένο, δποὺ τόχουν βάψει
αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα·
χῶμα πούχει θάψει λείφανα ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι' ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα δποὺ φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα,
θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά.

4

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια·
κι' ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμη, βοήθεια,
μήν τὴν ξεπλανέσουν ἀλλα, ξένα κάλλη.
‘Η δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ·
κι' ὅπου κι' ἀν γυρίζω, κι' ὅπου κι' ἀν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη:
πότε στὴν ‘Ελλάδα πίσω θὲ νάρθω.

5

Κι' ἀν τὸ ἁῖζικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μούγγραψε νὰ φύγω καὶ μὴ γυρίσω,
τὸ ὑστερὸν συχώριο εἰς ἐσένα θαύρω,
τὸ ὑστερὸν φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω...
‘Εσαι, κι' ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θάναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῆς μαζί μου στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ‘Ελληνικό.

1890.

Τὸ χωριό μας.

Γ. Δροσίνη.

Τ^ο ἀσπρα σπιτάκια του ἔνα, εἶνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι' ἀνάρια
στὴν θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια,

τ^ο ἀσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβετόχριστα, καθάρια,

πρώτη φορὰ δύποιος τὰ θωρεῖ,
γλυκειὰ ἀνοιξιάτικην ἡμέρα,
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τῇ ράχῃ πέρα,

ἡμερα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποὺ βρόσουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σὲ χλωροπράσινο λιβάδι.

Τὸ σταφύλι.

Γ. Δροσίνη.

Πολλά εἰναι τ^ο ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ϕόδο οὔτε ἔνα,
πολλοὶ τοῦ χρόνου εἶν^{το} οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ^ο ἔνας.
Στ^ο ἄνθη τὸ ϕόδο βασιλιᾶς καὶ στοὺς καρποὺς ἐσ^{το} εῖσαι,
σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριὰ καὶ σὺ πολυθωριάζεις : 5
ἀπ^ο τὴν μαυρίλα τῆς ἐλιᾶς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
κι' ἀπ^ο τὴν χλωμάδα τοῦ κεριοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴν φλόγα.
Μικρὸ εἴτε μεγολόρογο καὶ τραγανὸ ή ἀφράτο,

σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὸν καὶ στρογγυλὸν σὰ μάτι,
10 καὶ καρπερὸν ἀπὸ τὸν Ἀι-Λιᾶ κι^ν ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννα,
— τὸ μοσχοστάφυλο ἢ ἀρχὴν καὶ τὸ σιρίκι τέλος—
πότε στ^ρ ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνῆς τὸ χῶμα,
πότε ψηλὰ στὴν κρεβατιὰ^{*} κρέμεσαι σὰν καντήλι.

'Εσ^τ εἴσ^τ δὲ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτάρα·
15 νυχτοπατούσα ἢ ἀλεποὺ γιὰ σὲ τὰ δρνίθια ἀφήνει,
κι^ν ἢ σφῆκα ἀπὸ τὴν γλυκάδα σου κυλεται λιγωμένη.

Δίνεις τὴν σάρκα ζωντανὸν κι^ν ὅταν πεθάνης τὸ αἷμα,
κι^ν εἶναι γιὰ σένα μακελειοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

1917.

Η σπορᾶ.

Γ. Δροσίνη.

Θάρθουν οἱ μέρες τῆς σπορᾶς, τοῦ ζευγολάτη ἐλπίδα :

Βαρὺ τὸ ἀλέτρι σέρνεται στὸ βαλτωμένο χῶμα·
τὰ βώδια τ^ρ ἀργοκίνητα ξυπνᾶ ἢ μακριὰ βουκέντρα
κι^ν ἀνασαλεύουν τὸ ζυγὸν κι^ν ἀγνοφυσοῦν σκυμμένα,
5 στυλώνοντας στὶς αὐλακιὲς καρτερικὰ τὰ μάτια,
μάτια μεγάλα, διλόμαυρα, γεμάτα καλωσύνη.
Σταλάζει ἀπὸ τ^ρ ἀπλόχερα χρυσὸν καθαροσπόρι
καὶ τροχισμένο ἀπὸ τὴν τριβὴν τὸ ὑνὶ ἀσημένιο λάμπει,
σκάφτοντας λάκκο στὴ σπορὰ τὴν ζωντανοθαμμένη.
10 Σκαλίστρα ἀχόρταγη τῆς γῆς καὶ τῆς σπορᾶς ἄρπάχτρα,
τὸ ζευγολάτη ἀκολουθᾶ μαυρόφτερη κουρούνα,
κι^ν ἀπὸ τὰ νέφη κελαηδεῖ κρυμμένη ἢ σιταρήθρα,
ζητώντας γιὰ τὸν κόπο τῆς ἔνα σπειρὶ σιτάρι.

Μικρὲς οἱ μέρες τοῦ Σποριᾶ κι^ν ἀτέλειωτες οἱ νύχτες
15 τὸν ὕπνο δίνουν πληρωμὴ στὸν κάματο τῆς μέρος.

Μόνη ξενύχτρα καίει ἡ φωτιὰ στὸ ταπεινὸ καλύβι·
καὶ ἀπ' τῆς φωτιᾶς τὸ φωτερὸ πλάνεμα δὲ ζευγολάτης
βλέπει ὅνειρο: στὸ νιόσπαρτον ἀγρὸ βαρυὰ τὰ στάχνα
νὰ καρτεροῦν τὸ κοφτερὸ δρεπάνι τῆς θερίστρας.

1917.

Τὸ θέρος.

Γ. Δροσίνη.

Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ γύρισμα τὸ ὅνειρο δὲ ἀληθέψῃ :

Στὶς καλαμίες, ἀπόγυρτες ἀπ' τὰ βαρυὰ τὰ στάχνα,
νεράιδες ἀσπρομάντιλες διαβαίνουν οἱ θερίστρες.
Τὸ ἀνάλαφρα ἀσπρομάντιλα, σφιγμένα μὲ τὰ δόντια,
φυλαχτικὰ ἀπ' τὸ λιόκαμα τὶς ὄψες ἀποκρύβουν 5
καὶ δείχνουν τὰ ματόφρυνδα, κοράκια μέσος στὸ χιόνι.
Πίσω ἀπὸ τὸ διάβα τους, στρωτὰ χειρόβολα τὰ στάχνα
χαράζουν στράτα ἀπάτητη στὸν ἥλιο καὶ στὸ ἀγέρι.

Γιὰ τὶς βαρύτερες δουλειὲς ἔξια τὸ ἀντρίκια χέρια
στρίβουν κλωνάρια κοτσικιᾶς* καὶ ζώνουν τὰ δεμάτια. 10

Τὸ ἄλογο χαμοδένοντας στὸ χέρσωμα νὰ βόσκῃ,
πάσι τὸ κοπέλι γιὰ νεφὸ μὲ δυὸ φλασκιὰ στὰ χέρια.
Κι' ἡ μάννα, ἀποκοιμίζοντας στὸ ἀπόσκιο τὸ παιδί της,
στρώνει στεγνό, ἀμαγείρευτο τῆς ἀργατιᾶς τὸ δεῖπνο,
μὲ πρώιμο κριθαρίτικο ψωμί, ποὺ δὲ χορταίνει. 15

1917.

Στὸ ἀλώνια.

Γ. Δροσίνη.

Στὸ ἀλώνια, καλοσάρωτα καὶ ἔχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.

Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾶ περγώντας ἥ δοκάνα·
πλατάνι τὸ σαγόνι τῆς, τὰ δόντια τῆς στουρνάρια.

- 5 Τὰ βώδια σέργουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ, τὰ βώδια κυβερνώντας,
ῶραία ἀρματοδόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη·
στὰ χείλη τῆς ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στὰ χέρια τῆς ἀπόνετο καλάμι εἶν^ν ἥ βουκέντρα.
- 10 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἄλωνιοῦ, μὲ τὸ κρασὶ στὸ γόνα,
κεργῆ τοὺς ἔνους ποὺ περνοῦν καὶ κράζει τοὺς γειτόνους·
κι^ν ἔνας λυράρης, παιζόντας τυφλὸς τυφλὰ τῇ λύρᾳ,
μοιράζει εὐχὴς γιὰ τὴ σοδειὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

- Κι^ν ἀρχήζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ^ρ ἀπόγειο·
15 σύννεφο ἀπ^τ τὰ ξυλόφτυαρα, στὰ οὐράνια ἀναπετώντας,
τ^ρ ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῆ ψιχάλα ἀπ^τ τ^ρ ἀστρα.

- Σωρὸς σιτάρι ἀν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πρὶν ἀπ^τ τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια·
20 τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια·
φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἥ ματιὰ τοῦ γέρου.

"Αβρεχτη καὶ ἄκαγη ἥ σοδιὰ σηκώνεται ἀπ^τ τ^ρ ἄλώνι·
λίβας* δὲν τὴν καψάλισε κι^ν ἥ μπόρα δὲν τὴν πῆρε·
χερονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλες*.

1917.

Ψωμί.

Γ. Δροσίνη.

Καλόδεκτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θᾶρθῃ ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.

Ζυμώνουν τ' ἀνασκούμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μέσ' στὴν καλοπελεκητὴν πινακωτὴν—προικό της.

5

Τὸ φοῦρον καίει τεχνίτισσα στὸ φοῦρον ἥ γειὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴν συντροφιὰν τῆς ὁράκας.

*Ω βραδυνὸν συμμάζεμα στὸ σπιτικὸν κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρονου!

Κι' ὃ μέθυσμα ἀπ' τὴν μυρωδιὰν πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει 10
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στὸ ἄγγονια !

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴν θεία τὴν καλωσύνην,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴν βούλα
καλοπλασμένο πρόσφρορο, τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴν μέσ' στὸ ἀργυρὸν ἀρτοφόρι
καὶ στὸ ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξῃς !

15

1917.

Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς.

K. Κρυστάλλη.

*Ανάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόζχεις !

Θὰ πάρω ἔναν ἀνήφορο νὰ βγῶ σὲ κορφοβούνι,
νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸν καὶ ὅιζιμιὸν* λιθάρι
νὰ βρῶ καὶ μιὰ κρυόβρυση νὰ ξαπλωθῶ στὸν ἵσκιο
νὰ πιῶ νερὸν νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα*,
ν' ἀρχίσω νὰ συλλογισθῶ τῆς ξενιτειᾶς τὰ πάθη,
νὰ εἰπῶ τὰ μαῦρα ντέρτια* μου καὶ τὰ παράπονά μου.

5

*Ανοιξε θλιβερὴ καρδιὰ καὶ πικραμένο ἀχείλι,
βγάλε κάνα χαμόγελο καὶ πές κάνα τραγούδι.

'Αρεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικὰ Β' Ἑλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η

9

- 10 —Τραγούδια ἀν ἔχ^ε ή μαύρη γῆ, κι^ν ό τάφος χαμογέλια,
ἔχει καὶ τοῦ παιδιοῦ ή καρδιά, ποὺ περπατεῖ τὰ ξένα.
Τὰ ξένα ἔχουν καημούς πολλούς καὶ καταφρόνια πλῆθος !
Στὰ ξένα δὲν ἀνθίζουνε τὴν ἄνοιξη τὰ δέντρα,
καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, ζεστὸς δὲ λάμπει ό ήλιος,
15 δὲ φυλλουριάζουν^{*} τὰ βουνά, δὲν πρασινίζει ό κάμπος,
καὶ δὲ δροσίζει τὸ νερό, καὶ τὸ ψωμὶ πικραίνει !...
Στὰ ξένα ποιός θὰ σὲ χαρῇ, καὶ ποιός θὰ σοῦ γελάσῃ ;
Ποῦν^τ τῆς μαννούλας τὰ φιλιά, τὰ χάδια τοῦ πατέρα ;
Ποῦναι τὰ γέλια τ'^ν ἀδερφοῦ, κι^ν ή συντροφιὰ τοῦ φίλου ;
20 Αν ἀρρωστήσῃς, ποιός θάρση στὴν ξενιτειά σιμά σου,
νὰ σὲ ρωτᾷ τὸν πόνο σου, τὰ γιατρικὰ νὰ δίνῃ,
στὸ ἔρμο σου προσκέφαλο νὰ ξενυχτάῃ μαζί σου ;
Κι^ν ἀν ἔρθη μέρ^ο ἀγλύκαντη στὰ ξένα νὰ πεθάνῃς,
ποιός θὰ βρεθῇ στὸ πλάι σου τὰ μάτια νὰ σοῦ κλείσῃ ;
25 Ποιός θὰ σοῦ λουσῇ τὸ κορμί ; Ποιός θὰ σὲ σαβανώσῃ ;
Στὸ λείφανό σου ποιός θάρση λουλούδια νὰ σὲ ράνῃ ;
Καὶ ποιός μὲ πόνο θὰ ὁριτῇ στὸ νεκροκρέββατό σου,
γιὰ νὰ σὲ κλάψῃ ; Ποιός θὰ εἰπῇ γιὰ σένα μοιρολόγι ;
Ανάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις !
- 30 Ποῦ νὰ τὸν πῶ τὸν πόνο μου, ποῦ νὰ τὸν ἀπορρίξω ;
Νὰ τὸν εἰπῶ στὰ τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
νὰ τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τ'^ν ἀγριοπούλια.
Κι^ν ἀν κλάψω, τὰ φαρμακερὰ τὰ δάκρυα ποῦ νὰ πέσουν ;
Αν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲ φυτρώνει,
35 ἀν πέσουνε στὸν ποταμό, ό ποταμὸς θὰ στύψῃ,
ἀν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια
κι^ν ἀν τὰ βαστάξω στὴν καρδιά, μὲ καῖν, μὲ φαρμακώνουν !
Ανάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις !

1891.

Ο γέρος καρδιαγάρος.

K. Κρυστάλλη.

Ἐνα πουλάκι λάλησε στῆς ποταμιᾶς τὰ δέντρα·
ἔνα πουλάκι δποὺ λαλεῖ τὸ Μάη μὲ τὴν αὐγούλα
κι' δποὺ ἔυπνάει τοὺς πιστικούς*, ἔυπνάει τοὺς καρβανάρους,
τοὺς καρβανάρους στὸ ἄλογα, τοὺς πιστικοὺς στὰ γίδια.

5

*Ἐξύπνησ' ἔνα γέροντα, γέροντα καρβανάρον,
ποὺ κόνευε* στὴν ποταμιά, παράμερα τοῦ δρόμου.
Ξεπεδουκλώνει* τὸ ἄλογα καὶ πάει νὰ τὰ ποτίσῃ.

*Ἐρρόδιζε ἡ ἀνατολὴ κι' ὁ Αὔγερινὸς τραυιώταν,
πάληνε στὰ δργώματα διευγῆς κι' ἡ κοπελιὰ στὸ πλύμα,
καὶ τὸ πουλάκι δλόγυλυκον κελαηδισμὸ κρατοῦσε. 10

Ακουγε ὁ γέρος τὸ πουλί, τήραε τὰ κορφοβιόνια,
δλογυρνοῦσε τὰ δεντρά, κι' ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του:

«Καλότυχα, μωρὲ δεντρά, ποὺ ζῆτε χίλια χρόνια,
ποὺ ἀνθίζετε κάθ' ἄνοιξη καὶ κάθε καλοκαίρι
γεράματα δὲν ἔχετε καὶ Χάρο δὲ φοβᾶστε· 15
τὰ μεσημέρια ἀπλώνετε τὸν ἵσκιο στὸ διαβάτη,
στὸ ζευγολάτη, στὸ βοσκό, στοῦ κοπαδιοῦ τὸν πλῆθο·
τὴν νύχτα δλόρθα κι' ἄγρυπνα, πίνετε καὶ δουφᾶτε
δροσιὰ βουνίσια ἀχόρταγα· καὶ τὸ ταχύ*, ὅταν φέγγη,
ἔσεις παλάτια γίνεσθε στὸν κότσυφα, στὸ ἀηδόνι· 20
ἔσας σᾶς τρέφουν κρύα νερά, τὰ χιόνια σᾶς πλαταίνουν.
Μωρὲ βουνά, ψηλὰ βουνά, ψηλὰ καὶ δασωμένα,
τώρα ποὺ ὁ Μάης σᾶς γιόμωσε μὲ ἀνθούς, μὲ χλόη, μὲ νιάτα,
γιατί δὲν ἔανανιώνετε κι' ἔσεις τὸ γέρο ἔμένα,
σάμπως καινούργια γένονται καὶ σάμπως ἔανανιώνουν 25
τοῦτα τὰ χαμηλὰ κλαριὰ καὶ τὰ παλιὰ τὰ δέντρα;
νὰ γίνω πάλι ως ἥμουν νιός, νὰ γίνω παλικάρι;

25

1893.

Στὰ χελιδόνες.

Γερ Μαρκορᾶ.

1

Γοργὰ τὸ ἀγέρι σχίζοντας,
ἔλατε, ἀγαπημένοι
τραγούδιστάδες φτερωτοῖ·
ἔλατε· εἰνῷ ὕρα· κάθε τι
μὲ πόθο σᾶς προσμένει.

2

Θαρρῶ πὼς ἔκεινήσετε·
ναί· δὲ Μάρτης ἀγρικάει *
τὸ ἀναδεμένα* σας φτερά,
καὶ, πρὶν φανῆτε, ἀπὸ χαρὰ
δακρύζει καὶ γελάει.

3

Λέει καὶ τὰ σκόρπια φρύγανα,
σὰν νᾶξαν τώρα χείλη,
ζητοῦν μὲν ἀπόχρυφη λαλιὰ
γιὰ τὴν καινούργια σας φωλιὰ
νὰ προμηθέψουν ὑλη.

4

Γιατί ἀπὸ φύλλα βιάζεται
τὸ δένδρο νὰ φουντώσῃ;
Στὸ ἀνάερο σπίτι σας ποθεῖ
δροσάτον, ἥσυχο, βαθὺ
τὸν ἵσκιο του νῷ ἀπλώσῃ.

5

Λιβάνια γιὰ τοὺς γάμους σας,
λιβάνια γιὰ τὶς γέννες
θὰ περιχύνουνε τερπνὰ
πρασινοσκέπαστα βουνά,
πεδιάδες ἀνθισμένες.

6

Πνοὲς πελάγου δλόδροσες,
ἀγέρια μυροβόλα,

νερὰ ποὺ ἀθόλωτα κυλοῦν,
ὅλα μὲ πόδο σᾶς καλοῦν,
σᾶς περιμένουν ὅλα.

1898.

Μάννα.

Τερ. Μαρκορᾶ.

Μάννα ! Δὲ βρίσκεται
λέξη καμμία
νάχη στὸν ἥκό της
τόση ἀρμονία.
Σὰν ποιός νὰ σ' ἀκουσε
μὲ στῆθος κρύο,
ὄνομα θεῖο ;

Παιδί, ἀπὸ σπάργανα
ζωμένο ἀκόμα,
μὲ χάρη ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει
καί, « μάννα ! » κράζει.

Στὸν κόσμο τρέχοντας
δ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἄγνώριστα
βρόχια τς ἀπάτης
καί, ἀναστενάζοντας,
« μάννα μου ! » λέει,
« μάννα ! » καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγοντες
τ' ὅνθια κι' ἡ χάρη.

1

2

3

4

τριγύρω σέρνεται
μὲς ἀργὸς ποδάρι,
ῶς ποὺ στὴν κλίνη του,
σὰ βαρεμένος,
πέφτει ὁ καημένος.

5   Καί, ποὺν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλει,
ἀργὰ ταράζονται
τὰ κρύα του χείλη,
καὶ μὲ τὸ «μάννα μου!»
πρώτη φωνή του,
πετᾶ ἡ ψυχή του.

1898.

Ἐργασία.

Γερ. Μαρκορᾶ.

1   Ξημερώνει. Αὔγῃ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτό της πουλὶ^λ
λέσ καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωῆ.

2   Πρὸν ἀχνίσῃ* κάθε ἀστέρι,
μὲς χαρούμενη καρδιὰ
νέοι, μισόκοποι καὶ γέροι
τρέξετ^τ ὅλοι στὴ δουλειά.

2   Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνισμένες νυχτερίδες,
δόποὺ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

4   Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν^τ ἀγκάθῃ στὴν καρδιά.

πέστε ἀζήλευτα : « εἶναι τοῦτος
ἔργασίας κληρονομιά ».

Σηκωθῆτε· ή γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονον καρπό,
ἄν δ κόπος τὴν ποτίζῃ
μὲν ἔναν ἴδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἴδρωνει
καὶ δ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἀμετρούς ὀργώνει
γιὰ θροφὴ τοῦ λογισμοῦ.

Δίκως ἄνεση καὶ σχόλη,
πάντα, ως ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει δ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί,
νάναι οἱ μόνοι ποὺ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

1911.

Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει . . . (ἀπὸ τὸν «Τάφον»*).

K. Παλαμᾶ.

Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει
δ μαῦρος καβαλάρης,
κούταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάρῃς.

Κι' ἀν διψάσης, μὴν τὸ πιῆς
ἀπὸ τὸν κάτου κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησίας,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο !

3

Μὴν τὸ πιῆς, κι' ὀδλότελα
κι' αἰώνια μᾶς ἔχασης.
Βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσῃς,

4

κι' ὅπως εἶσαι ἀνάλαφρο,
μικρό, σὰ χειδόνι,
κι' ἀρματα δὲ σοῦ βροντᾶν
παλικαριοῦ στὴ ζώνη,

5

κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγά κρυφά
καὶ πέταξε ἐδῶ πάνω,

6

καὶ στὸ σπίτι τὸ ἄραχνο*
γυρνώντας, ὃ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφύλησέ μας !

1898.

Τέσσερ' ἀδέρφια.

*Αλ. Πάλλη.

1 Τέσσερα

(γύριζε γοργά !)

τέσσερα ἀδέρφια τὸ χορὸ ὅξω στοὺς κάμπους σέρνουν
πιασμένα χέρι χέρι,
τοῦ Γεροκρόνου τὰ παιδιά
ποῦνε τὸ ἀγόρια ὁμορφονιοὶ κι' ἡ κόρη δίχως τέρι.

2 Κι' ἡ κόρη

(κοίταξε ὁμορφιές !)

κι' ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ : « Τοὺς κάμπους λουλουδίζω,
καὶ τὰ κλαδιά φουντώνω.

τοῦ Πάσχα φέρνω τὶς χαρές·
στῆς νύχτας μέσα τῇ δροσιὰ μ' ἀηδόνια ἔφαντώνω».

Τὸ πρῶτο

3

(μάγνα μας γλυκειά !)

τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Σφαλῆστε τὰ βιβλία,
στὶς ἔξοχὲς νὰ πᾶμε,
νὰ δροσιστοῦμε στὰ νερά,
στὸν ἵσκο τῆς γερομουριᾶς τὰ πωρικὰ νὰ φᾶμε».

Καὶ τὸ ἄλλο

4

(κράτα τὸ χορό !)

καὶ τὸ ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Ο τρύγος τώρα ἀρχίζει
μὲ χαροπὰ τραγούδια·
σταφύλια κεῖ, σταφύλια δῶ·
πατεῖτε, ἀντρες, στοὺς ληγούς, τρυγᾶτε, κοπελούδια ! »

Τὸ τρίτο

5

(ἄ, μὰ τί χαρά !)

τὸ τρίτο λέει: «Ομως κι' ἐγὼ τὰ παραμύθια φέρνω
τριγύρω στὰ μαγκάλια,
μαζὶ μὲ κάστανα ψητά·

«Αγιο- Βασίλη φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ ποστοκάλια».

Κι' ὅλα τους

6

(γύριζε γοργά !)

κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζί: «Γυρνᾶμε νύχτα μέρα,
πιασμένα χέρι—χέρι,
ἔμεις τοῦ Χρόνου τὰ παιδιά,
τρεῖς γιοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μιὰ κόρη δίχως τέρι».

1889.

1 Πάντα κι' ὅπου σ' ἀντικρύζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ,
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

2 Δόξα ἀθάνατῃ στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ^ή
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἢ ψυχή.

3 "Οταν ἔσφνου σὲ χαιδεύει
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κῦμα, ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

4 Κι' ὁ Στάυρὸς ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἴν' ὁ φάρος ποὺ φωτίζει
μιάν ἐλπίδα μας κρυφή.

5 Σὲ θωρῶ κι' ἀναθαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου κτυπῶ
σὰν ἄγια σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

6 Κι' ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή :
νᾶσαι πάντα δοξασμένη,
ώ σημαία γαλανή.

1905.

Νύχτα.

Iω. Πολέμη.

‘Απλώθηκε παντοῦ γαλήνη·
ἡ νύχτα πρόβαλε γοργή·
στὴν ἀνθισμένη της τὴν κλίνη
ἀποκοιμήθηκεν ἡ γῆ.

1

Κι’ ἀποκοιμήθη κι’ ἔχει πάρει
γιὰ καντηλάκι φωτεινὸ
τ’ ὥχρδο κι’ ἀκοίμητο φεγγάρι
ποὺ κρέμεται στὸν οὐρανό.

2

1906.

Η βροχή.

Iω. Πολέμη.

‘Ο ἥλιος βλέπει ἀπὸ ψηλὰ
μὲ μάτι φλογερό,
κι’ ἡ γῆ διψᾷ καὶ καίγεται
καὶ σκάζει γιὰ νερό.

1

Τὰ λούλουδα μαραίνονται
σὰ λιγοθυμισμένα,
καὶ τὰ φυτὰ ἔηραίνονται
καὶ χάνονται ἔνα ἔνα.

2

Ξάφνω ἀπ’ τὴ δύση ἐκεῖ μακριὰ
φωτίζουν ἀστραπές
καὶ τὶς ἔανούγουν τὰ χωριὰ
κι’ οἱ χῶρες χαροπές.

3

‘Απ’ ἀγεράκι δροσερὸ
τὰ φύλλα ἀνατριχιάζουν
καὶ σὲ πολύ, πολὺ νερὸ
τὰ σύννεφα ἔεσπάζουν.

4

5 Βρέχει σὲ δάση φουντωτά,
βρέχει σὲ κάμπους καὶ χωριά,
βρέχει, ποτίζει τὰ σπαρτά,
ποτίζει κάπιε γῆς μεριά.

6 "Ανθίζει σ' ὅλους τοὺς ἀγροὺς
καὶ τ' ἄνανθο χορτάρι
καὶ στὸ χωράφι καθενὸς
μεστώνει τὸ σιτάρι.

7 Καὶ τρῶνε πλούσιοι καὶ φτωχοὶ
κι' εὐχαριστοῦντε τῇ βροχῇ. 1907.

* * *
Ο Γιάκουμος κι' ἡ κόρη του.

"Αρ. Προβελεγγίου.

Γνωρίζετε τὸ Γιάκουμο, τὸν Ἀσπροθαλασσίτη*,
ποῦνται τετράγωνος, γερός, σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸ βράχο;
μ' ἀγκαθωτὸ σὰ φρύγανο κι' ἀνάτριχο μουστάκι,
μὲ φρύδια σὰν κληματαριές, ποὺ κάτωθέ των λάμπει
5 τὸ γερακίσιο μάτι του, ποὺ ἀνεμοζάλεις τόσες
ἀντίκρυσεν ἀτρόμητο; Τὸν ἔχετε γνωρίσει;

Τὸν ἔεύρουν τὰ ναυτόπουλα κι' οἱ γέροι καπετάνιοι,
τὸν ἔεύρουν βράχοι καὶ γιαλοί, νησιὰ κι' ἐρημονήσια,
τὸν ἔεύρουντε τὰ κύματα τ' ἀνήσυχα τοῦ Αἴγαίου,
10 ποὺ μὲ τὸ καϊκάκι του μονάχος του ἀρμενίζει,
μονάχος μέσ' στὴν ἐρημιὰ τὴν ἄγρια τοῦ πελάγου.
Μὲ τὸνα χέρι του κρατεῖ καὶ υψηλανῆ τὸ δοιάκι
καὶ τὸ σκοινάκι τοῦ πανιοῦ βαστᾶ γερά μὲ τᾶλλο.
"Απὸ νησάκι σὲ νησὶ μ' ἀντάρα, * μὲ γαλήνη
15 εἶδησες φέρνει καὶ καρπούς, καρποὺς καὶ νέα παίρνει.
Κι' ὅλοι τὸν περιμένουντε, κι' ὅλοι συχνὰ ὁρτοῦντε:
«Ἐφάνηκεν δὲ Γιάκουμος; «Ο Γιάκουμος μὴν ἦρθε;»

* * *

Ἄλλὰ κοντά στὴ μελαψή, τραχειὰ τοῦ Γιάκουμου ὅψη
κάποτε λάμπει ὁδίνο κι' ὠραῖο προσωπάκι.

Κι' ὅσον ἐκεῖνος τὸ κοιτᾶ, κι' ὅσο τὸ καμαρώνει,
κρυφὰ κρυφὰ χαμογελᾶ, τὸ μάτι του ἡμερώνει. 20

Ἐχει χαρά, καμάρι του τὴν ἀκριβή του Ἀνθούλα.

Μαζὶ τὴν παίρνει κάποτε, νὰ τὴν διασκεδάσῃ·
νὰ ἵδῃ τὰ Δωδεκάνησα, νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσῃ
τῆς Βαγγελίστρας τὴ χρυσῆ, θαυματουργὴν εἰκόνα, 25
νὰ ἵδῃ τὴν Ἀντρο, τὴν Ἀξιά*, ποὺ καὶ τὸ κῦμα γύρω
μυρίζει ἀπὸ τὶς λεμονὶές καὶ τὶς πορτοκαλιές των.
νὰ ἵδῃ τὴν πρώτη τῶν νησιῶν, τὴν ἔακουσμένη Σύρα,
μὲ τὴν ὁραία πόλη της, τὸ εὐρύχωρο λιμάνι,
ποὺ τόσα τὸ στολίζουνε μικρά, μεγάλα πλοῖα 30
καὶ μοιάζουν τὰ κατάρτια των σὰν νάναι καλαμιώνας,
καὶ στὸ μουράγιο* βιαστικὸς διαβαίνει τόσος κόσμος·
καὶ θαμπωμένη στέκει ἡ Ἀνθὴ καὶ βλέπει σαστισμένη
τὴν πόλη τὴν περίφημη, τὴν κίνηση τοῦ κόσμου,
τὰ κτίρια τὰ περήφανα, τὰ πλούσια μαγαζιά της. 35

Ἐτσι τὴν κόρη δ Γιάκουμος συχνὰ μαζί του παίρνει.
Κι' αὐτή, σωστὴ νησιώτισσα καὶ καπετανοπούλα,
ξέρει τὸ δοιάκι νὰ βαστᾷ στὴν τρικυμία μέσα,
ξέρει νὰ λάμνῃ τὸ κουπί, γαλήνη ὅταν τοὺς ζώνη.
Κι' ὅταν γλιστρᾶ ἡ βαροκούλα των στοῦ μελτεμιοῦ τὸ κῦμα, 40
καὶ μ' ἔνα τρίξιμο ἔλαφρὸ γέρνει γλυκὰ κι' ἄφρίζει,
ἡ Ἀνθούλα σιγοτραγουδεῖ στὴν κουπαστὴ γερμένη
καϊδεύοντας τὰ κύματα, ποὺ φεύγουν σὰν τ' ἀρνάκια.

Κάποτε μέσ' στὸ πέλαγος καὶ μέσ' στὸ ἀρμένισμά του
συναπαντιέται δ Γιάκουμος πότε μὲ τρεχαντήρι*, 45
καὶ πότε μὲ περήφανο καράβι, εἴτε γολέτα*.
Κι' οἱ ναῦτες τόνε χαιρετοῦν, κι' οἱ ναῦτες τοῦ φωνάζουν:
«Ωρα καλή σου, Γιάκουμε, ωρα καλὴ μαζί σας!»

Δειτουργία σὲ παρεκκλήσει.

Αριστ. Προβελεγγίου.

Ἐξεκινήσαμε μὲ τὴ δροσιὰ
γιὰ τῆς Ἀγίας τὴν ἐκκλησιά.
Μέσος στὰ βουνά μικροκτισμένη καὶ φτωχὴ
γύρω της χύνει
μιὰν ορὴ γαλήνη
καὶ κατανύγεται ἡ ψυχή.
Ψάλλει ὁ παπᾶς τὴ λειτουργιά.
Τριγύρω καίουν τὰ κεριά.
Τοῦ λιθανιοῦ τὰ κύματα τὰ γαλανὰ
ἀπλώνονται, ἀνεβαίνουν σιγανά
στῆς στέγης τὰ χοντρὰ δοκάρια,
— μαδέρια παραβιοῦ, ποὺ ἀνεμοζάλη
τὸ σύντριψι ἔκει κάτω στὸ ἀκρογιάλι.
Ψάλλει ὁ παπᾶς καὶ στὰ θυμάρια,
ποὺ ἔξω στολίζουν τὸ βουνό,
λαλούγε τὸ ἀσμά των τὸ πρωινὸ
οἵ πλουμισμένες καρδερίνες.
Καὶ τοῦ μελίχρουσον φωτὸς οἱ ἀχτῖνες
γλιτστροῦν ἀπὸ τοῦ παραθυριοῦ τὶς χαραμάδες
καὶ παίζουνε μὲ τὶς χλωμὲς λαμπάδες.
Καὶ ποτισμένο ἀπὸ τὰ βουνήσια μύρα
τὸ ἀγέρι μπαίνει ἀπὸ τὴ θύρα
κινάλαφρα σαλεύει.
Θαρρεῖς, μὲ εὐλάβεια χαϊδεύει
τὴ δροσερὴ ἀπὸ ἀγριολούσλουδα κορώνα,
ποὺ στεφανώνει τὴν ξεθωριασμένη εἰκόνα.

1916.

Μετὰ τὴν τρικυμέχνη.

* Αριστ. Προβελεγγίου.

"Εσκασεν ἡ ἀντάρα,*

ἐκόπαστ' ἡ νεροποντή.

"Ολο πιὸ ἀδύνατ' ἡ βροντὴ

κυλῆ στοῦ χάους τὴν καμάρα.

Πάει τῶν στοιχείων δὲ θυμός.

5

Λάμψις ἀνάρια, μακρυνὴ σκιρτᾶ,

τῆς τρικυμίας πύρινος παλμός,

καὶ τῶν νεφῶν τὰ χάσματα φωτᾶ.

"Αγριο τὸ κῦμα ἀκόμα,

μὲν ἀφροὺς στὸ στόμα,

10

τοὺς γιαλοὺς χτυπᾶ,

καὶ βροντοκοπᾶ,

καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ τοὺς πνίγει.

Μὲν δρμὴν ἐπίσω σύρνεται,

βάραθρον ἀνοίγει,

15

σὰν καταρράκτης ἀπὸ τὰ βράχη χύνεται.

Στὴν ἔρημη ἀμμούδια

ἔσωριασε τοῦ πόντου ἡ Λάμια*

φρύγανα καὶ κλαδιά,

σανίδια καὶ καλάμια,

20

φύκια ἔκολλημέν' ἀπὸ τοὺς βυθοὺς

πράσιν' ἀκόμα, μὲν νωποὺς ἀνθούς.

Δέντρα ἔριζωμένα

μὲν ἀπονιά,

φύλλα ἀνεμοπαρμένα,

25

τρυφερὰ κλωνιὰ

σκόρπια μέσον στὰ λαγκάδια,

θεομηνίας ὁημάδια.

*
* *

30   Μὲ πόνο δ γεωργὸς κοιτᾶ·
τρέμει στὰ μάτια του δακρύου ὁανίδα·
κομμένα κάτω τὰ σπαρτά,
σκαμμένο καὶ γυμνὸ τὸ χῶμα,
ποὺ χθὲς ἀκόμα
ἡ πράσινη τὸ στόλιζεν ἐλπίδα.

35   Μὲ πρόσωπο χλωμό,
μῷ ἀδάκρυτο, ἄγριο μάτι
στὰ μαῦρα τοῦ πελάγου πλάτη,
στέκεται στὸν γκρεμὸ
νέα μὲ βρέφος στὴν ἀγκάλη.

40   Τὸ κῦμα κάτω ἀφοίζει,
τὸ κῦμα τὴν ὁαντίζει.
Πανάκι δὲν προβάλλει.
Δὲν βλέπει βάρκα μία
μέσο' στὴν ὑγρὴ ἐρημία.

45   "Εξαφν̄ ἀπ' τὰ ψηλὰ χωριὰ
κι' ἀπὸ τὸ μοναστήρι πέρα
τρέχει καὶ τρέμει στὸν ἀγέρα,
ώσαν παρηγοριά,
ῆγος ἀπὸ καμπάνα ἐσπερινή·
50   'Αντιλαλεῖ σὲ λαγκαδιὲς
καὶ σὲ γιαλοὺς καὶ σ' ἀμμουδιὲς
ώσαν ἀγγελικὴ φωνή,
ποὺ τὰ στοιχεῖα προστάζει
καὶ τὰ δαμάζει.

55   Κι' ἀργοκυλᾶ στὸν οὐρανό,
ἀπὸ τὴ δύση φωτισμένο,
τῆς τρικυμίας τὸ στερνὸ
τὸ σύννεφο κομματιασμένο.

1916.

•Η ήμερα τῆς Λαμπρῆς.

Δ. Σολωμοῦ.

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ χόρες
ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιὲς εἰρηνοφόρες
ὅμπροστὰ στοὺς ἄγιους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη
πέστε «Χριστὸς ἀνέστη» ἔχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι¹,
καὶ βρέφη δραῖα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μαννάδες·
γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουντες οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουντες οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ’ τὸ ἀγιοκέρι,
δποὺ κρατοῦντες οἱ χριστιανοὶ στὸ χέρι.

1822—1833.

Γαλήνη.

Δ. Σολωμοῦ.

Δὲν ἀκούεται οὔτ’ ἔνα κῦμα
εἰς τὴν ἔρμη ἀκρογιαλιά·
λὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
μέσος τῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

1859.

1. Ἐν Ζακύνθῳ ἐπεκράτει συνήθεια νὰ θάπτωνται οἱ πρού-
χοντες ἑκάστης ἐνορίας ἐντὸς τῶν ναῶν. Άλι κατὰ τὴν ὥραν τῆς
Ἀναστάσεως σκορπιζόμεναι δάφναι ἐκάλυπτον οὕτω καὶ τὰς
πλάκας τῶν τάφων αὐτῶν.

*Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικὰ Β' Ἑλλ. Σχολείου ἔκδ. 7η

10

Κοιμᾶται.

N. I. Χατζιδάκη.

- 1   Κοιμᾶται τὸ χρυσό μου τὸ πουλάκι
κι' ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι :
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.
- 2   Κοιμᾶται γελαστὸ κι' εὐτυχισμένο
μέσ' στὴ ζεστὴ τῆς μάννας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται, ἐν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιά.
- 3   Μὰ δὲν μπορεῖ γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνῃ,
στὸν ἔννοιο τῶν ἀγγέλων τὸ χορό.
Μὶα μέρα θάρθη ποὺ ἀνδρας θὰ μοῦ γίνῃ
καὶ μέσ' στὸν κόσμο θάμπη τὸ σκληρό.
- 4   Καὶ τότε θάρθουν βάσανα καὶ πόθοι,
παλμοὶ καὶ λύπες, ἔννοιες καὶ δουλειά·
χρυσᾶ καὶ τότε ὄνειρα θὰ νιώθῃ,
σὰν τώρα, σὲ μαννούλας ἀγκαλιά ;
- 5   Δέσποινα Παναγιά, γλυκειὰ Παρθένα,
σῶζε τὸ Ἐσύ ἀπὸ κάθε συμφορά·
ὅπως κι' Ἐσύ, τόχω, Παρθένα μου, ἔνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.
- 6   Κάμε τὸ ταξίδι νὰ περάσῃ
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι' ἀγνό·
νὰ ζήσῃ εὐτυχισμένο, νὰ γεράσῃ,
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.
- 7   Κοιμοῦ, μικρό μου ἀθῶ μου πουλάκι.
Μακάρι ἔνα χαμόγελο γλυκὸ¹
στὸν ὑπὸ πάντα νάχης στὸ χειλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

1898.

·Η "Ανοιξη.

Χρ. Χριστοβασίλη.

Νά την, προβάλλει ή "Ανοιξη χιλιοχαριτωμένη,
μὲ χίλια μύρια χρώματα, μὲ μύριες διμορφάδες,
μὲ κατακάθαρο οὐρανὸν καὶ χρυσαφένιες νύχτες... .

"Ο ήλιος καίει χαιδευτά, ξαστράφτει τὸ φεγγάρι,
λειώνουν τὰ χιόνια στὰ βουνά, οἱ κάμποι λουλουδίζουν, 5
φουντώνουνε τὰ σύδεντρα, μαυρολογοῦν τὰ λόγκα*,
ἀγθίζουνε χαρούμενα μύριων λογιῶν λουλούδια:
ἄλλα στοὺς κλώνους τῶν δεντριῶν κι' ἄλλα στὲς χλόες μέσα,
καὶ χύνουνε μοσχοβολίες, ποὺ εὑφραίνουνε τὸν κόσμο. 10
Καὶ μέσ' ἀπὸ τὲς εὐωδιὲς καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ λουλούδια
σηκώνεται ἔνα ἀθάνατο τραγούδι στὸν αἰθέρα,
σᾶν νά ἡταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.

Νά την, προβάλλει ή "Ανοιξη, σὰ νύφη στολισμένη.

Τὰ χελιδόνια τὰ φαιδρά, τὰ πλαψερὰ τρυγόνια
κι' οἱ πελαργοὶ οἱ περήφανοι μὲ τὰ κροκιὰ* ποδάρια 15
ἀπὸ τὴν μαύρην Ἀραπιὰ ἐφτάσανε τρεχάτα
γιὰ νὰ τῆς ποῦνε μ' ἀπειρη χαρὰ τὸ «καλῶς ήρθες». 20
Μυριάδες τραγουδιάρικα πουλιά γλυκολαλοῦνε
ἄλλα, κρυμμένα ντροπαλὰ στὸ φύλλωμα τῶν δέντρων,
ἄλλα, πατώντας μαλακὰ στὰ κόρτα τ' ἀνθισμένα,
κι' ἄλλα, πετώντας μὲ χαρὰ στὸν γαλανὸν αἰθέρα.
Κι' δι βασιλιᾶς τοῦ τραγουδιοῦ, τ' ἀθάνατο τ' ἀηδόνι,
κι' δι μαυροφόρος κόστυβας κι' δι παιγνιδιάρης σπῖνος,
κι' δι κοῦκος δι ἀνθρωπόφωνος, κι' ή διμορφη γαλιάντρα
ἔνα γλυκὸ ταιριάζουνε κι' ἀσύγκριτο τραγούδι 25
ποὺ διψώνεται περήφανο στὸν ξάστερον αἰθέρα,
σᾶν νά ἡταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.

*

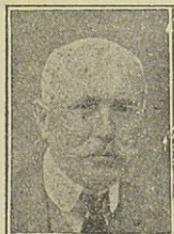
- Νά την, προβάλλει ή "Ανοιξη μ' ἀνθοὺς στεφανωμένη,
σὰν ἔωτικιὰ πανέμορφη καὶ σὰν νεραῖδα ώραια.
- 30 Χύνει στὸν ἄνεμο δροσιά, στὴ γῆ μαργαριτάρια,
μέσ' στὴν καρδιά μας βάλσαμο κι' ἀγάπη στὴν ψυχή μας.
Κοπάζουνε οἱ ἀγέρηδες, ἔπιπλώνεται ή γαλήνη,
τὰ σύννεφα ἀφανίζονται καὶ τ' ἀγριεμένο κῦμα
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀκρογιαλιοῦ κοιμᾶται σὰν ἀρνάκι.
- 35 Οἱ ναῦτες πρόσχαρα πηδοῦν κι' ὀλόισια ἀρμενίζουν.
Οἱ ζευγολάτες δρασκελοῦν μέσ' στὰ πλατυὰ χωράφια
μὲ τὸ ζευγάρι τους μπροστὰ καὶ τες σποριές* στὸ πλάγι.
Ἄφήνουνε τὰ χειμαδιὰ τὰ βλάχικα κονάκια*
κι' ἀνηφοροῦν πρὸς τὰ βουνὰ μὲ τ' ἀσπρα τους κοπάδια,
- 40 κοπάδια γιδοπρόβατα, καλοξεχιμασμένα ...
Κι' ἀπὸ τες ὅχτες* τῶν γιαλῶν, τες χωραφιές* τῶν κάμπων
καὶ τὰ λειβάδια τ' ἀνθερὰ καὶ τῶν δασῶν τὴν πύκνα
τραγούδι παναρμόνιο ἔαχάει* στὸν αἰθέρα,
σὰν νά ἥταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- 45 Νά την, προβάλλει ή "Ανοιξη ὁδοστεφανωμένη·
κι' ἡ Πασκαλιά μας ἡ Λαμπρὴ μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη
ὅλο τὴν ἄνοιξη ἔρχεται καὶ θάρχεται γιὰ πάντα.
Ο κάθε πόδιος τῆς καρδιᾶς δρομάει* καὶ φτερώνει
κι' ἀνθρῶποι, ζῷα καὶ φυτὰ προσπέφτουνε μπροστά της,
- 50 καὶ σὰ θεὰ τὴν προσκυνοῦν καὶ τὴν ὑμνολογοῦνε,
κι' ἔνα τραγούδι θεῖκὸ πετάει στὸν αἰθέρα,
σὰν νά ἥταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- Γειά σου, χαρά σου, "Ανοιξη χιλιοχαριτωμένη,
βασίλισσα τῶν ἐποχῶν καὶ καύκημα τοῦ Πλάστη,
55 ἂς ἥταν δώδεκα φορὲς νάρχόσουνα τὸ χρόνο !

1914.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αδαμάντης Βασιλείος. Έγεννήθη τὸ 1857 εἰς Δόλιανην τοῦ Ζαχορίου τῆς Ἡπείρου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ζωσιμαὶ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐγκατεστάθη εἰς τὸν Βόλον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1923. Ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Διάπλασιν τῶν παιδῶν διηγήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ίδιαιτερον τόμον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν. Ἀπὸ τὸ χωριό μου (1913).

Βηλαρᾶς Ιωάννης. Έγεννήθη τὸ 1771 εἰς τὰ Ἰωάννινα· ἐσπούδασε τὴν λατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του προσελήφθη ὡς ίδιαιτερος λατρὸς τοῦ υἱοῦ του Ἀλῆ πασᾶ Βελῆ. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Ζαχόριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1823. Ἁτοῦ διάρμαχος τῆς δημοτικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας καὶ ἔζητησε γ' ἀπλοποιήσῃ τὴν δρθογραφίαν μὲ τὸ βιβλιάριόν του *Η ρομεωκη γλοσσα* (Στην τηπογραφη του Κορφον, 1814). Εἰς τὴν ἀπλῆν αὐτὴν γλώσσαν ἔγραψε ποιήματα καὶ μετέφρασε τὴν Βατραχομυομαχίαν καὶ τὸν Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1827 ἐν Κερκύρᾳ.

Σημείωσις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

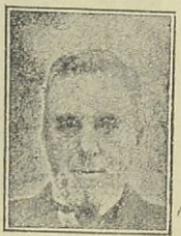
Βιζυηνός Γεώργιος Μ. Έγεννήθη ἐν Βιζύη τῆς Θράκης τὸ 1852. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐν Εὐρώπῃ τὴν φιλοσοφίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον καθηγητής ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Πεζὰ καὶ ποιητικά του ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τὰ πλεῖστα εἰς περιοδικά, τινὰ δὲ καὶ εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους. (*Ἄτθίδες αὐδαί, Λονδίνον, 1884,*

Ποιήματα, 1916. Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου καὶ ἄλλα διηγήματα, 1916).

Βενέλας Δ. Έγεννήθη τὸ 1835 ἐν Ἐρμουπόλει. Νεώτατος μετέδη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμπορευόμενος. Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1908. Ποιητής καὶ πεζογράφος, συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ὃν σπουδαιότερα οἱ *Στίχοι* (Λονδίνον, 1862), τὸ εἰς πολλὰς γλώσσας μεταφρασθὲν διήγημα

δ *Δουκῆς Δάρεας* (1879), *Ἀπὸ Νικοπόλεως* εἰς *Ολυμπίαν* (1886), τὰ *Διηγήματα* (1887), αἱ *Διαλέξεις* καὶ *Δναμνήσεις* (1893) καὶ αἱ μεταφράσεις του τῶν δραμάτων τοῦ Σακίσπηρ. Εἶναι δὲ ἰδρυτής τοῦ Συλλόγου τῶν Ὡφελίμων Βιδλίων.

Γρανίτσας Στέφανος. Έγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εύρυτανίας τὸ 1880. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἀντεπροσώπευσε δὲ ἐπὶ τινα ἔτη τὴν πατρίδα του ἐν τῇ Βουλῇ. Ἀπέθανε τὸ 1915. Ἐγραψε χρονογραφήματα, διηγήματα καὶ τινα ποιήματα ἀγροτικά, ἐν θεατρικὸν ἔργον, τὸν *Μητρούσην*, καὶ περιγραφὰς καὶ λαϊκὰς παραδόσεις περὶ τῶν ζώων τῆς πατρίδος του, ἐκδοθείσας ὑπὸ τὸν τίτλον: *Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου,* (1921).

Γρηγοριάδης Δημ. Π. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1867.

Ἐσπούδασεν ἐν Μομπελλιέ τὴν γεωπονίαν· ἐπανελθών διηγήθυνε μεγάλα γεωργικὰ κτήματα ἐν Ρουμανίᾳ πρῶτον καὶ ἐπειτα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη διευθυντής τῆς ἐν Ἀιδινίῳ τῆς Θεσσαλίας γεωργικῆς σχολῆς. Ἀπέθανε τὸ 1907. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου τῶν Ὡφελιμῶν Βιδελίων ἐδημοσίευσε *Τὸ δένδρον* (1902).

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδούλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργει τὸ 1882, εἶναι δὲ τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιδελιοθήκῃ. Ποιητής καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειράς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινοπωρινὲς Αρπες* (1902), *Ρόδανες* καὶ *Ανθέμια* (1904), *Ἐλληνικοὶ Αγῶνες* (1907), ὁ *Ανθισμένος Δρόμος* (1911), τὸ *Ανοιχτὸ Παράθυρο* (1921, βραβευθὲν ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ). Ἐδραβεύθη εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν διὰ τὸν στρατὸν ποιημάτων καὶ διηγημάτων. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης *Πατρικὸ σπίτι* (1921).

Δημητριάδης Ραϊνόλδος. Ἐγεννήθη τὸ 1863 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐσπούδασε γεωπονικὰ εἰς Γκρινιδὸν τῆς Γαλλίας. ἐπανελθών ἡσχολήθη εἰς ἐργασίας τυροκομικᾶς εἰς τὸ Μαλακάσι τῆς Πίνδου καὶ ἐπέτυχε τὸν τύπον τῶν ἐλληνικῶν τυρῶν *Αγράφων*. Διηγήθυνεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἐν Ἀιδινίῳ γεωργικὴν σχολήν. Ἐπειτα εἰργάσθη εἰς μεγάλην καλλιέργειαν καπνῶν εἰς τὴν Φθιώτιδα. Ἀπὸ τοῦ 1906 ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἕνω-

μένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, δπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1922.
Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων τού, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ
περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Σύλλογον Ὡφελίμων Βιβλίων
τὰ ἔξης βιβλία: Ὁ γεωργὸς (1901), Τὸ γάλα (1903), Ὁ κα-
πνὸς (1904), Ὁ μικρὸς κτηνοτρόφος (1905), Ὁ μικρὸς κτη-
νιατρὸς (1906) καὶ Τὰ χημικὰ λιπάσματα (1912).

Δροσήνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις

ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Διηγύθυνεν ἐπει-
τινα χρόνον τὸ περιοδικὸν Ἐστία καὶ
ἐπειτα τὴν ὁμώνυμον ἐφημερίδα, ὡς καὶ
τὰ περιοδικὰ Μελέτη καὶ Ἐθνικὴ Ἀγω-
γὴ. Εἶναι ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν γραμματεὺς
τοῦ Συλλόγου τῶν Ὡφελίμων Βιβλίων,
ἀπό τίνος δὲ διευθύνει καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις
Μουσεῖον Χειροτεχνημάτων. Ἐργα αὐτοῦ

ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά:
Ἴστοι Ἀράχνης (1880), Σταλακτῖται (1884), Εἰδύλλια (1885),
Ἀμάραντα (1891), Γαλήνη (1902), Φωτερὸν σκοτάδια (1914),
Κλειστὰ βλέφαρα (1917), Θὰ βραδύναξῃ (1922), καὶ Πυρίνη
Ῥομφαία—Ἀλκυονίδες (1923). Β' Πεζά: Ἀγροτικὰ ἐπιστολαὶ (1882),
Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ (1883), Διηγήματα καὶ ἀνα-
μνήσεις (1886), Τὸ βοτάνι τῆς Ἀγάπης (1910), Ἑλληνικὴ
Χαλιμᾶ (παραμύθια, 1921), Ἔρση (1922) καὶ ἐν τῇ βιοβλιοθήκῃ
τῶν Ὡφελίμων Βιβλίων, Αἱ μέλισσαι (1901), Τὸ ψάρευμα
(1904), Οἱ τυφλοὶ (1906), Ὁ κυνηγὸς (1907), κ. ἄ.

Κακλαμάνος Δημήτρεος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ
1869. Ἐσπούδασε κατ’ ἀρχὰς νομικά, εἰτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν
δημοσιογραφίαν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημε-
ρίδα Ἀστυν., βραδύτερον δὲ ἔδρυσε καὶ διηγύθυνε τὴν ἐφημερίδα
Νέον Ἀστυν. Τὸ 1907 ἐγκατέλειψε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, δπου τάχιστα διέπρεψε,
προαχθεὶς εἰς πρεσβευτήν. Νῦν διατελεῖ τοιούτος ἐν Λονδίνῳ. Ἐκ
τῶν ἔργων του εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν: Περὶ τοῦ
ξωγράφου Νικ. Γύζη (1901), Ἡ ξωγραφικὴ (1907), δ Δημ.
Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του (Τεργέστη, 1907).

Καμπούρογλους Δημ. Γρ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1852. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς ἴστορικάς, λαογραφικάς καὶ τοπογραφικάς μελέτας, ἐκδώσας τὴν Ἰστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας (3 τόμοι, 1889—1896), τοὺς Ἀρματολοὺς καὶ κλέφτας (1913), τὸν Ἀναδομάρην (1914), Τοπωνυμικὰ παράδοξα (1920), τὸ Ριζόκαστρον (1920), τὸ Δαφνὶ (1920) κ. ἢ.

Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ ἰδίως καὶ ἐφημερίδας, πολλὰ λογοτεχνικά ἔργα, δραματικά, διηγήματα, ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ἐκ τῶν ὅποιων τινὰ ἔξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως: Μύθοι καὶ διάλογοι (1881), Θρύψαλλα (1911), Περασμένα χρόνια (1911), Διηγήματα (1915), Ἀθηναϊκὰ διηγήματα (1915), Ἀττικοὶ ἔρωτες (1921) κ. ἢ.

Καροκίδης Ανδρέας. Έγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Ἀπέθανεν ἐν Ἀμαρουσίῳ τὸ 1922. Ἐκτὸς πολλῶν ἀρθρων καὶ διηγημάτων του, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξῆς ἔργα του: Διηγήματα (1892), Ἡ Λυγερὴ (1896), ὁ Ζητιάνος (1897), Τὰ λόγια τῆς πλώρης (1899), Παλιὲς ἀγάπες (1900), ὁ Ἀρχαιολόγος (1904) καὶ ἄλλα.

Κονδυλάκης Ιωάννης. Έγεννήθη ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης τὸ 1862. Μετέσχε τῶν ἐπαναστάσεων του 1877 καὶ 1896. Διετέλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον διδάσκαλος ἐν Κρήτῃ, είτα δὲ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἀρθρα του, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα εἰς καθημερινάς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἰδίως εἰς τὸ Ἐμπρός, οὗτινος ὑπήρξεν

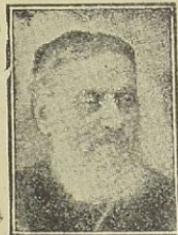
έπι μακρὸν ὁ ἀρχιευντάκτης. Ἀπέθανεν ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1920. Ἐκ τῶν ἔργων του ἔξεδόθησαν ἰδιαιτέρως τὰ ἑξῆς: Ἐνῷ διέβαινα (ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων του, ἀτινα ὑπέγραψε συνήθως μὲ τὸ Φευδώνυμον Διαβάτης, 1916), δ. Πατούχας, (1916), Ὁταν ἥμουν δάσκαλος (1919) καὶ Πρώτη ἀγάπη (Χανιά, 1919).

Κουρτόδης Άριστοτέλης ΙΙ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης τὸ 1858. Ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Εὐρώπῃ, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἐτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 εἰναι διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς. Ἐδημοσίευσε πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων ἵκανὰ παιδαγωγικὰ ἔργα (Ἄλι πνευματικαὶ ἰδιοφυῖαι (1907), Υποδείγματα διδασκαλίας ζωολογίας (1912) καὶ φυτολογίας (1913) κ. ἄ.). Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διασκευῶν ἔνων λογοτεχνημάτων, ἐδημοσίευσε παντοίας μελέτας καὶ διηγήματα εἰς ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσεν ἀρχιευντάκτης τῆς Διαπλάσεως τῶν παιδῶν, ὅπου ἐδημοσίευσε καὶ μέχρι σήμερον δημοσιεύει ἔργα του, ἐκ τῶν ὅποιων τινὰ ἔξεδόθησαν καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους ἐπικνειλημμένως. (Παιδικὰ διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σχολείου, Παιδικοὶ διάλογοι, κ. ἄ.).

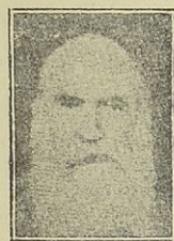
Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1868. Ἐνῷ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα «Σκιαὶ τοῦ Ἄδου» (1886), εἰς τὸ ὄποιον ἔξυμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἔργατης τυπογραφείου κατ’ ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἑξῆς: Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου (1889),

τ' Ἀγροτικά (1891), δ Τραγουδιστής τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης (1893), Πεζογραφήματα (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον διποσκάψει ἐν τῷ μεταξύ τὴν δυγέλαιν του, ἀναχωρήσας δὲ διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῃ τὸ 1894.

Μαρκορᾶς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1826. Ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἀπέθανε τὸ 1911. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς χωριστοὺς τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Ἀπλῆ καὶ καθαρεύουσα (Κέρκυρα, 1872), Ὁ "Ορκος (ποιήμα ἐπικόν, Κέρκυρα, 1875), Ποιητικὰ ἔργα (Κέρκυρα, 1890), Μικρὰ ταξίδια (1898).

Μωραΐτιδης Αλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, Βάρδας Καλλέργης), διηγήματα καὶ πλήθις χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἀτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικά καὶ ἐφημερίδας. Εἰς βιβλία ἔξεδόθησαν δ Δημήτριος δ Πολιορκητής (1876), καὶ τὰ Διηγήματα (δ τόμοι, 1921-23).

Νερούνας Παύλος. Ψευδώνυμο τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἴατρικήν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἰατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πλὴν ψυχιατρικῶν τινῶν μελετῶν ἔγραψε καὶ διηγήματα, παραμύθια, ἐντυπώσεις ταξιδίων, χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα εἰς περιοδικά καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως τὴν Εστίαν, δύο χρονογραφεῖς ἀπὸ πολλοῦ. Ἐκ τῶν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἔκδοθέντων ἔργων του σπουδαιότερα εἰναι: Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν (1898), Παγὰ λαλέουσα (ποιήματα, 1907),

‘Η βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια (1914), Τὸ συναξάρι τοῦ Παπᾶ-Παρθένη (1915), ‘Η ξωὴ τοῦ δρόμου (1917). Δραματικὰ δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: Τὸ χελιδόνι (1908), Μαρία Πενταγιώτισσα (1909) κ.ἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς Ζαχούνθεου. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλειστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐγραψε θεατρικὰ ἔργα, μυθιστόρηματα, διηγήματα, κριτικὰς καὶ αἰσθητικὰς μελέτας, ἀρθρα καὶ χρονογραφήματα, ἐκ τῶν ὄποιων καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους ἑξεδόθησαν τὰ ἑξῆς:

Μητριά (1890), Στρατιωτικὰ διηγήματα (1892), Διηγήματα (εἰς τρεῖς τόμους 1901, 1903, 1912), Μαργαρίτα Στέφα (1906), Θέατρον (τρεῖς τόμοι, 1912, 1913, 1922), δ Καμὸς Δρόμος (1913), δ Κόκκινος Βράχος (1915), τὸ Μυστικὸ τῆς Κοντέσσας Βαλέραινας (1918), Πετριὲς τὸν Ἡλίο (1919), Ο Πόλεμος (1920), κ.ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς Διαπλάσεως τῶν Παΐδων, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὄποιας τέρπει καθ' ἕνδομάδα καὶ ὁδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἀλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μὲ τὰς Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολὰς του, τὰς ὄποιας ὑπογράφει μὲ τὸ φευδώνυμον Φαίδων. Ἐκ τῶν διὰ παιδία καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ Παιδικὸν Θέατρον (1896) καὶ τὸ μυθιστόρημα ‘Η ἀδελφούλα μου’ (1923).

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859 ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Νεώτατος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τοῦ 1897 εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκτὸς πολυαρθριθμῶν δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἑξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικὰ: Τραγούδια τῆς

Πατρίδος μου (1886), *Τύμος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ταμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), *ὁ Τάφος* (παιήματα ἐμπνευσθέντα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ο Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιά* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά* (1912), *Οἱ καημοὶ τῆς Αιμονοθάλασσας καὶ τὰ Σατιρικὰ γυμνάσματα* (1912), *Οἱ Βωμοὶ* (1915), *Τὰ παράκαια* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919). Β' Πεζά: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη* (1894), *Θάνατος παλικαριοῦ* (1901), *ἡ Τρισεύγενη* (δρᾶμα, 1903), *Γράμματα* (χριτικαὶ μελέται εἰς δύο τόμους, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Διηγήματα* (1920) κ. ἄ.

■ ■ ■ **Αλέξανδρος**. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεῖ τὸ 1851.

Ἐσπούδασεν ἐπὶ τινας μῆνας φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ράλλη. Θιασώτης ἐκ τῶν πρώτων τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια* γιὰ παιδιά (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἐκδοθεῖσαν ἐπανειλημμένως), τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Θουκυδίδου, τὸν Ἐμπορὸν τῆς Βενετίας τοῦ Σαΐκσπηρ, κ. ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἔξεδόθησαν εἰς ἔνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια καρύδια* (Διερρούλ, 1915).

■ ■ ■ **Αλεξάνδρος**. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθεναγωγεῖον τῆς Παλλάδος καὶ διετέλεσεν ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδασκάλισσα. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα, εἰς ιδιαιτέρους δὲ τόμους τὰ ἔξης: *Δεσμὸς διηγημάτων* (Κωνπόλις, 1890) καὶ *Περιπέτειαι μιᾶς διδασκαλίσσης* (Κωνπόλις, 1891).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Έγεννήθη τὸ 1815 ἐν

Κωνσταντινουπόλει, ἀπέθανε δ' ἐν Ἀθήναις τὸ 1891. Ο πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἴσχυων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ του μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς Ὁδησόν, δπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἔξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἐλληνοπαλ-

δων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, τὸ δὲ 1851 διαφίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλλ. Ἰστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Συνέγραψε πολλὰ ἴστορικά ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν διοίων εἰναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ Ἐπιλόγου) Ἰστορία τοῦ Ἐλληνικοῦ Εὐθνους (1860—1874).

Πετιμεζᾶς Ν. Έγεννήθη τὸ 1873 ἐν Ἀθήναις. Ἐ-

σπούδασεν εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔξηλθε τὸ 1894 ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἀπὸ τοῦ 1917 παρηγήθη ἀπὸ τὸ στράτευμα καὶ ὑπηρέτησεν ὡς νομάρχης. Μὲ τὸ ψευδώνυμον Δαύρας ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τοῦ 1910 ποιήματα, διηγήματα, ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ποιημάτων του ἔξεδόθησαν εἰς τόμον τὰ Ἀπλᾶ λόγια (1921) καὶ τὰ Ἐγκόλπια (1923).

Πολέμης Ιωάννης. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1862.

Ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποιήσιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἔξῆς ἔργα: Ποιήματα (1883), Χειμώνανθοι (1888), Ἀλάβαστρα (1900), Κειμήλια (1904), Ἐξωτικά (1905), Τὸ παλιὸ διοιλί (1909), Σπασμένα μάρμαρα

(1917), *Εἰρηνικά* (1918). Συνέθεσε δὲ καὶ ποιητικὰ δράματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἔξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξης: ὁ *Τραγουδιστής* (1893), ‘Ο *Βασιλιάς Ανήλιαγος* (1910), καὶ ἡ *Γυναῖκα* (1915).

Προθελέγγιος Αριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σέφνῳ τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἡσχολήθη δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτής. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσε δὲ τὰ ἔξης ἔργα του: Δραματικά: ‘Ο *Ρήγας* (1897), ‘Η *Κόρη τῆς Λήμνου* (1901), *Νικηφόρος Φωκᾶς* (1907), *Φαίδρα* (1919) κ. ἄ. Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιά καὶ νέα* (1896), καὶ *Ποιήματα* (1916).

Σολωμός Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, παρ’ οὐ ἐχληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τὸ 1808 ἕως τὸ 1818 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, διόπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἡσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρώτα του ἑλληνικὰ ποιήματα: Τὸν ‘*Υμνον* εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (1823), ‘*Ωδὴν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον* (1824), τὴν *Φαρμακωμένη* (1826), διάφορα σκατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, διόπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1857). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔγραψε τὸν *Κοητικόν*, τὸν Ἐλευθέρους *Πολιορκημένους*, τὴν *Φαρμακωμένη* στὸν ‘*Άδη* κ. ἄ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἥλπιζετο ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ δημοσίευσε), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν, ίσως διότι φθονερὰ χειρὶ ἐξηγράνισεν αὐτά. Τὰ περισσαθέντα συγελέγησαν, ἐταχτοποιήθησαν καὶ ἔξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ιακώβου Πολυλάζ (Κέρκυρα, 1859).

Χατζηδάκης Νικόλαος. Έγεννήθη το 1872. (Έσπού-

δασε μαθηματικά ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπι-
στημάτῳ καὶ είτα ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπανελθὼν
διωρίσθη καθηγητής τῶν μαθηματικῶν
κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχο-
λῇ τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τοῦ 1904 δὲ ἐν
τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημάτῳ. Πλὴν τῆς ἐπι-
στημονικῆς του δράσεως ἀσχολεῖται καὶ
εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἀρ-
κετὰ ἄρθρα του καὶ ποιήματα εἰς περιοδικά.

Χριστοδασέλης Χρέστος. Έγεννήθη το 1862 εἰς Σού-

λι: Χριστοδασέλη τῆς Ἡπείρου ἐκ γονέων
Σουλιωτῶν. Έσπούδασεν ἐν Σμύρνῃ παρά
τινι θείῳ του καὶ είτα ἐν τῷ Αὐτοκρατο-
ρικῷ Δυκείῳ τοῦ Γαλατᾶ—Σεραγίου, ὃς
ὑπότροφος τοῦ Σουλτάνου ἀντιληφθεὶς
ὅμως ὅτι ἐκρατεῖτο ἐκεῖ ὡς ὅμηρος μᾶλ-
λον ἦ μαθητής, ἐδραπέτευσεν εἰς Ἡπει-
ρον. Ἀναμιχθεὶς ἐκεῖ εἰς τὰς ἔξεγέρσεις
τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Τουρκίας συνελήφθη καὶ κατεδι-
κάσθη εἰς θάνατον. Δραπετεύσας ὅμως ἥλθεν εἰς Τρίκαλα καὶ
κατόπιν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα προσελήφθη ὡς συντάκτης εἰς τὴν
ἔφημερίδα Ἀκρόπολιν καὶ είτα ἐπὶ μακρὸν ὡς διευθυντής τῶν
γραφείων τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1913 ἰδιω-
τεύει ἐν Ἰωαννίνοις. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἴστορικά καὶ λο-
γοτεχνικά ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἔξεδόθησαν τὰ ἔξης: Α'
Διηγήματα: Τῆς στάνης (1890), Τῆς ξενιτειᾶς (1896). Τοῦ
βουνοῦ (1899), Θεσσαλικά (1900), Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμ-
που (1902), Ἐπειρωτικά παραμύθια (1906). Β' Δράματα ἔμ-
μετρα: Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου (1901), Γιὰ τὴν τιμὴν (1903). Γ'.
Ποιήματα: Η Ἀγάπη (1897), Ο μαρμαρωμένος βασιλιᾶς,
1901) x. ἀ.

τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Τουρκίας συνελήφθη καὶ κατεδι-
κάσθη εἰς θάνατον. Δραπετεύσας ὅμως ἥλθεν εἰς Τρίκαλα καὶ
κατόπιν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα προσελήφθη ὡς συντάκτης εἰς τὴν
ἔφημερίδα Ἀκρόπολιν καὶ είτα ἐπὶ μακρὸν ὡς διευθυντής τῶν
γραφείων τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1913 ἰδιω-
τεύει ἐν Ἰωαννίνοις. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἴστορικά καὶ λο-
γοτεχνικά ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἔξεδόθησαν τὰ ἔξης: Α'
Διηγήματα: Τῆς στάνης (1890), Τῆς ξενιτειᾶς (1896). Τοῦ
βουνοῦ (1899), Θεσσαλικά (1900), Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμ-
που (1902), Ἐπειρωτικά παραμύθια (1906). Β' Δράματα ἔμ-
μετρα: Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου (1901), Γιὰ τὴν τιμὴν (1903). Γ'.
Ποιήματα: Η Ἀγάπη (1897), Ο μαρμαρωμένος βασιλιᾶς,
1901) x. ἀ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

A.

ἀγαλιάξω = μαλακύνω, καθιστῶ τι ἡπιώτερον.
ἄγουρος = ὁ νέος.

ἀγριιάω = ἀκούω, αἰσθάνομαι.

Αἰκατερίνα ἡ Β' αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας, ἡ ἐπικληθεῖσα καὶ Μεγάλη (1763—1796). Αὕτη εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιον, ἔκδιώκουσα τοὺς Τούρκους, νὰ ἀνιδρύσῃ τὴν παλαιὰν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, μὲ ἡγεμόνα τὸν ἔγγονόν της Κωνσταντῖνον. Διὰ τοῦτο περιεποιεῖτο τοὺς Ἑλληνας καὶ ὅσακις εἶχε πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν (1768—1774 καὶ 1787—1792) ὑπεκίνει αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν.

Ἄλκατος = ποιητὴς ἐκ Μυτιλήνης, ἀκμάσας περὶ τὸ 600 π. Χ.

Ἀμηρᾶς = ἡγεμὸν Τουρκοαράβων.

ἀμφιλαφῆς = ὁ ἀπλούμενος τριγύρω, ὁ περιβάλλων πανταχόθεν, ἀφθονος, μέγας.

ἀναδεμένος = ἵδε ἀναδεύω.

ἀναδενδρᾶς (ἡ) = πᾶν ἀναρριχητικὸν φυτὸν ἀνελισσόμενον ἐπὶ ἄλλων δένδρων ἢ ξυλίνων ἵκριωμάτων.

ἀναδεύω = ἀνακινῶ, ἀνακατώνω, σαλεύω.

ἀνάσα (ἡ) = ἡ ἀναπνοή, ἡ ἀναψυχή.

ἀνάτριχος = ὁ ἔχων τὰς τρίχας ἀνωρθωμένας.

ἀναφόρια· εἰς τὰ στενά, ἐνῷ τὸ ρεῦμα ἐν τῷ μέσῳ βαίνει κατά τινα φοράν, ἔκατέρωθεν αὐτοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς σχηματίζονται ἀσθενέστερα ρεύματα κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν· ταῦτα καλοῦνται ἀναφόρια ἢ ἀναφούρια.

ἀνδηρον (τὸ) = ἐπιχωματισμὸς ἐπίπεδος, ἀνάχωμα παρὰ τὰς ὅχθας ποταμοῦ.

Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελληνικὰ Β' Ἑλλ. Σχολ. ἔκδ. 7η

ἀνεμάθρωπος = οὐτιδανός, ἀνθρώπος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ τὸν ὁίψῃ κάτω ὁ ἀνεμος.

ἀνεμπαίγνιδο (τὸ) = τὸ κορόϊδο, τὸ παίγνιον.

ἀνέφτανο = ἐπίθετον· ἀπὸ τὸ «νὰ μὴ φτάχης (=φθάσῃς) καὶ νὰ μὴ σώσῃς...» (νὰ γίνῃς δηλαδὴ ἄνδρας καὶ νὰ μεγαλώσῃς). Τὴν λέξιν λέγουν συχνὰ αἱ μητέρες ἐν Ἡπείρῳ ὅταν δργίζωνται διὰ τὰς ἀταξίας τῶν τέκνων των.

ἀντάρα (ἡ) = ἡ ὄμιχλη, ἡ τριχυμία.

ἀνταρούσσα (ἡ) = ἡ ὄμιχλη, ἡ ἀντάρα.

*Αντίοχος· σόνομα σύνηθες ἐν τῷ οἰκῳ τῶν Σελευκιδῶν βασιλέων τῆς Συρίας. (**Αντίοχος** ἔκαλετο ὁ πατὴρ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας Σελεύκου). Ἐνταῦθα νοεῖται **Αντίοχος Δ'** ὁ **Επιφανῆς** (175—163 π. Χ.).

ἀντροίτσι = εἱρωνικῶς ὁ μικρὸς ἄνδρας, ὁ ἀνθρωπάκος.

*Ἀξιά (ἡ) = ἡ Νάξος.

ἀπομονορίζω = στρέφω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς ἄλλο μέρος, ἀρα περιφρονῶ τινα, τὸν ἀποπαίρων.

ἀπόσηνος = σκιερός.

ἀποταχὺ (τ') = τὸ πρωΐ, ἡ αὔγη.

*Ἀραβίνα (ἡ) = ἡ Ἀραβία.

ἄραχνος = ἀράχνιασμένος, ἔχων ἀράχνας.

ἀρειανὸς = δπαδὸς τοῦ αἵρετικου Ἀρείου, ὅστις ἐπρέσβευεν ὅτι Ἰησοῦς ἦτο κτίσμα τοῦ Πατρὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀνεθεματίσθη ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325 μ. Χ.)

ἄρμενα (τὰ) = ὁ ἔξαρτισμός, ἡ ἀρματωσία (δηλ. οἱ ἴστοι, αἱ κεραῖαι, τὰ σχοινία τῶν ἴστῶν κτλ.) ἐνὸς πλοίου.

*Ἀρχιπέλαγος λέγεται ἐνίστε τὸ Αἴγαλον Πέλαγος.

*Ἀσπροθαλασσίτης = κάτοικος τῆς ***Ἀσπρης Θάλασσας**, δηλαδὴ τοῦ Αἴγαλου Πελάγους.

ἄχνίζω = θαρρώνω, ωχριώ, σδήνω.

ἄχδος (ό) = ὁ ἥχος, ὁ θόρυβος.

B

Βαρβάκειον Λύκειον = πρακτικὸν σχολεῖον ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὴν ἀγοράν. Εἰς αὐτὸν σπουδάζουν ὅσα παῖδες θέλουν νὰ

εἰσέλθουν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς (Εὐελπίδων ἢ Δοκίμων) καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, ἢ ν' ἀκολουθήσουν τὰς θετικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Βαρβαρία ἢ **Βερβερία**· οὕτω ἔκαλετο ἄλλοτε ἡ μεταξὺ Σαχάρας, Αἰγύπτου καὶ Ἀτλαντικοῦ χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς.
βαργωμισμένος = δύσθυμος.

βασίλεια = θηλυκὴν τοῦ βασιλεὺς (ώς ιερεύς, ιέρεια).

Βαύόνη (ἡ) = πόλις τῆς Γαλλίας παρά τὰ Πυρηναῖα, δι' ἣς διέρχεται σιδηρόδρομος ἐξ Ἰσπανίας εἰς Παρισίους.

βελέντιζα (ἡ) = σκέπασμα τοῦ ὅπνου μάλλινον.

βίγλα (ἱ) = ἡ σκοπιά.

βιγλίζω = παρατηρῶ ἢ φυλάττω ἐκ τῆς σκοπιᾶς.

βιλάνος = ἀγροτικός, χυδαῖος, ἀγενής.

βλαττοπωλεῖον = τὸ κατάστημα ὅπου ἐπωλοῦντο τὰ βλαττία, ἦτοι ὑφάσματα, ίδιας μεταξωτά.

Βλαχέρναι (αἱ) = τοποθεσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου, ὅπου ἔκειτο πολυτελέστατος ναὸς τῆς Θεοτόκου (τῶν Βλαχερνῶν) καὶ ἀνάκτορον τῶν αὐτοκρατόρων.

βοῦβόδας = διοικητὴς μικρᾶς ἐπαρχίας ἐν Τουρκίᾳ.

βότανος (ό) = ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀγρίων χόρτων ἀπὸ τοὺς νεοσπαρμένους ἀγρούς.

Βουπρασίων = ἄλλοτε δῆμος τῆς Β. Ἡλείας.

βρέκιον = πλοῖον ἐμπορικὸν μὲν δύο ίστούς, φέροντας κεραίας.

Γ

γαλιότα (ἡ) = δικάταρτον πλοῖον ἔχον ἐστρογγυλευμένην τὴν πρῷραν καὶ τὴν πρύμνην καὶ μικρὸν βύθισμα· ἐχρησιμοποιεῖτο ίδιας πρὸς ἀκτοπλοΐαν.

Γεδλ - κουλὲ = τὸ παλαιὸν ἐλληνικὸν Ἐπταπύργιον, δηλαδὴ τὸ κατὰ τὴν ΝΔ. ἀκραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος τῶν χερσαίων αὐτῆς τειχῶν, οὕτω κληθὲν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκεῖ ἐπτὰ πύργων. Οἱ Τούρκοι ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν ἐπὶ μακρὸν ὡς φυλακήν.

γιάε = γιὰ ἵδες, δρίστε, κοίταξε.

γιαταγάνι (τὸ) = εἰδος κακμπύλης μεγάλης τουρκικῆς μαχαλρας.
γιόμα (τὸ) = τὸ μεσημέρι.

γκιορτάνι (τὸ) = περιδέραιον ἀπὸ φλωρία.

γκρίφι (τὸ) = ἡ ἀρπάγη.

γολέτα (ἡ) = ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοιον, ἡμιολία.

γραίνω = ξαίνω τὸ ἔριον διὰ τοῦ ξανίου (=λαναρίου).

Γρηγόριος ὁ Ε' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1798
—1800, 1806—1808 καὶ 1819—1821, ὅτε καὶ ἀπηγχονίσθη
μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ Γένους.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος = ὁ ἐκ Ναζιανζοῦ πολυμαθέστατος καὶ
δεινὸς ῥήτωρ, εἰς ἑκ τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκ-
κλησίας, δστις ἐχρημάτισε καὶ Πατριάρχης Κωνσταντινου-
πόλεως τῷ 380—81 μ. Χ. Ὁνομάσθη Θεολόγος, διότι μετὰ
πολλῆς δυνάμεως ὑπερήσπισε τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ
τῶν Ἀρειανῶν. Κατέλιπε πολλὰ συγγράμματα.

γύφτοι (οἱ) = οἱ Ἀθίγγανοι.

Διάζ = διάσημος Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1450-1500), δστις
συνεχίζων τὴν ἔρευναν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς,
κατώρθωσε τὸ 1486 νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον αὐτῆς.

Διγενῆς = ἥρως τῆς μεσαιωνικῆς μας ἴστορίας, πολεμήσας ὡς
ἄκριτας (στρατιώτης φυλάττων τὰ ἄκρα) ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ
Συρίᾳ κατὰ τῶν Ἀράβων. Τὰ κατορθώματά του ἔξιμηνησαν
καὶ διέδωκαν εἰς πάσας τὰς ἐλληνικὰς χώρας δημοτικὰ τρα-
γούδια καὶ ἔπη, σωζόμενα μέχρι σήμερον.

διμισκὶ = δαμασκηνόν, δηλ. τῆς Δαμασκοῦ, ἥτις ἦτο διομαστὴ
διὰ τὰς σπάθας τῆς ἄρα στερεόν, ἐλαστικόν.

δολιχόσκοιος = ὁμηρικὸν ἐπίθετον τοῦ ἔγχους (=δόρατος) = ὁ
ρίπτων μαχράν σκιάν..

δραγούμενος (ὁ) = ὁ διερμηνεύς.

δρομάω = παίρνω δρόμο, τρέχω.

Ε

έμασα = ἀόριστος τοῦ μαζεύω = συνάγω, συλλέγω (ἐνταῦθα ἐννοεῖται λόγια, εἰρωνείας· ἀρα ἐφούσκωσα).

"Εμβολοι (οἱ) = στενά καὶ μακρὰ ἐστεγασμένα οἰκοδομήματα, ἐν εἰδει στοῶν, κατὰ μῆκος τῶν μεγάλων δρόμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰ ὅποια ὑπῆρχον καταστήματα. **"Ανωθεν** αὐτῶν ὑπῆρχον δώματα, διποι συνήθως ἔκαμνον περίπατον.

Ἐρωτόκριτος = ποίημα ἐπικόν, γραφὲν περὶ τὸ 1650 ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοῦ Β. Κορνάρου καὶ περιγράφον τὴν ἀγάπην τοῦ ἥρωός του Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὴν βασιλοπούλαν Ἀρετοῦσαν. Τὸ ποίημα εἶχε καταστῇ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα ὅλων τῶν Ἐλλήνων, εἰς πολλὰ δὲ μέρη ἀπεστήθιζαν ὄλοκληρα κεφάλαια ἐξ αὐτοῦ.

Ζ

ξαλίκι (τὸ) = δέμα ξύλων, φόρτωμα.

Ζάππειον = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἰδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζάππα, εἰς τὸ ὅποιον γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Οὕτω καλεῖται καὶ ὁ περὶ αὐτὸ δενδρόφυτος χῶρος, δστις εἶναι τὸ ὡραιότερον κέντρον ἀναψυχῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Ζεῦμπεκίνιο = ἀνήκον εἰς ζεῦμπέκην, δπερ εἶναι ὅνομα πολεμοχαροῦς τουρκικῆς φυλῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀιδινίου. Ζεῦμπέκηδες ἐκαλοῦντο ἄλλοτε καὶ οἱ ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι Τούρκοι στρατιῶται.

ζωντόβιολο (τὸ) = τὸ ζῷον (ἰδίως τὸ ὑποζύγιον).

Κ

Καβάνια (τὰ) = τοποθεσία τοῦ Βοσπόρου παρὰ τὴν ἔξοδόν του εἰς τὸν Εὔξεινον.

κάθαρος (ό) = τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων.

κακουρḡες = ἀδύνατος, ἵσχνός, κακοκαμωμένος.

καλοκαρτερῶ = περιμένω καὶ ὑποδέχομαι τινα μὲ τὸ καλό, μὲ εὑμένειαν καὶ προθυμίαν.

καραβάνιον (τὸ) = περσικὴ λέξις = δμάς ταξιδιωτῶν, οἵτινες

συγενώνονται διὰ νὰ περάσουν ἔρημον καὶ ἐν γένει χώραν
δχι ἀσφαλῆ.

καρβανάρος = ὁ ὁδηγῶν καραθάνιον (= δμάδα) ἵππων.

καριοφίλι (τὸ) = τὸ ἐμπροσθιογεμὲς πυροβόλον ὅπλον, οὗτως
διομασθὲν ἀπὸ τοὺς κατασκευαστὰς του Κάρολον καὶ Μίλων
(Κάρολος φίλοιο) τῆς Βενετίας.

καρυόφυλλο (τὸ) = τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

καταράχι (τὸ) = ἡ ῥάχη τοῦ βουνοῦ.

κάτεργον (τὸ) = πλοῖον τοῦ κράτους κωπήλατον, ἢ ἐν τῷ δποίῳ κω-
πηλασίᾳ, μετὰ μαστιγώσεως πολλάκις, ἐπειδόλετο ὡς ποινὴ.

Αὕτη διήρκει συνήθως δέκα ἔτη καὶ πολλάκις μέχρι θανάτου.

κατέχω = γνωρίζω.

κατσούλα (ἡ) = ἡ κουκούλα.

Κεδίβης = τίτλος ὃν εἶχε ἄλλοτε ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου, δταν
ἥτο ὑποτελής εἰς τὸν Σουλτάνον.

κινστέρνα (ἡ) = ἡ στέρνα, ἡ δεξαμενὴ ὅδατος.

Κιρκάσιοι ή **Κερκέζοι** = οἱ κάτοικοι τῆς Κιρκασίας, ὁρεινῆς
χώρας εἰς τὰ Δ. τοῦ Καυκάσου. Ψωμαλέοι καὶ φιλοπόλε-
μοι ἐπολέμησαν ἐπὶ πολὺ κατὰ τῶν Τώσων κυριευθεῖσης
ὅμως δριστικῶς ὅπ' αὐτῶν τῆς πατρίδος των τὸ 1864 με-
τενάστευσαν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἦτις πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐ-
χρησιμοποιήσεν ὡς στρατιώτας.

κλάδος (ὁ) = τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων.

κλώθω (αὐγὰ) = κλωσσῶ.

Κολόμβος = ὁ διάσημος ἐκ Γενούης θαλασσοπόρος (1451—
1506), ὁ ἀνακαλύψας τὴν Ἀμερικὴν τὸ 1492.

κομπασάρω = μετρῶ μὲ τὸ κομπάσο (= τὸν διαδήτην), ὑπολογίζω.

κονάκι (τὸ) = λ. τουρκικὴ σημαίνουσα 1) κατάλυμα, κατασκή-
νωσιν, σκηνὴν σκηνιτῶν, 2) τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκημα παντὸς
ἐπισήμου ἢ πλουσίου, μέγαρον, ἰδίᾳ τῆς διοικήσεως.

κονεύω = μένω κάπου ἵνα ἀναπαυθῶ κατὰ τὴν νύκτα, καταλύω.

κοντακιανὸς = κοντός.

κοντεύω = κάμνω τι κοντόν, σμικρύνω.

κορφολογῶ = δρέπω τὰς κορυφάς, τὰ τρυφερώτερα θλαστάρια
ἢ ἀνθη. Ἐδῶ καρποῦμαι, ἀπολαύω, χαίρομαι.

κοτσικιά (ή) = ή ἀγρία ξυλοκερατιά.

κουβέλα (ή) = ή σκάφη, σκεῦος χρησιμεύον δι' ἀποθήκευσιν.

κουμπούρι (τὸ) = μεγάλη πιστόλα.

κουρσάρος (ό) = ὁ πειρατής.

κουρσεύω = λεηλατῶ.

κρανιά (ή) = δένδρον, ή ἀρχαία κράνεια.

κρεβατιά (ή) = τὸ ἐκ ξύλων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται η κληρικαριά.

Κρέσνα (ή) = χωρίον καὶ κοιλάς κατὰ τὸν μέσον ὥσπερ τοῦ Στρυμόνος, δι' ἧς ἐπροσχώρησε πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ Τούλιον τοῦ 1913.

κροκιδς = ὁ ἔχων χρῶμα χρόκου, κίτρινος.

κύρης (ό) = ὁ πατήρ.

▲

λαγκάδι (τὸ) = ή δασώδης φάραγξ.

λαζαρίνα (ή) = παλαιὸν ὅπλον, ἐμπροσθογεμὲς (μὲ τσακμάκι), ἔχον μακροτάτην καὶ στενὴν τὴν κάννην.

λαλούμενα (τὰ) = τὰ μουσικὰ ὅργανα.

Δάμια (ή) = φανταστικὸν τέρας κατατρῶγον τοὺς ἀνθρώπους.

Δαπάθην δροσεδίον εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Δίκτης.

λεφτόκαρα (τὰ) = τὰ λεπτοκάρυα, τὰ φουντούκια.

λιανόπαιδο (τὸ) = τὸ μικρὸν παιδίον.

λίψ (ό) = ὁ νοτιοδυτικὸς ἄνεμος.

λόγκος (ό) = φάραγξ σύγδενδρος, δάσος (πληθυντικὸς οἱ λόγκοι καὶ τὰ λόγκα).

■

μακελεύω = κόπτω εἰς τεμάχια.

μεσόκαιρος = μέσης ἡλικίας.

μετερίζει (τὸ) = προκάλυμμα ἐν μάχῃ.

Μεχεμέτης = Μωάμεθ ὁ Β', ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μιλίου λεωφόρος = μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ὁδοὺς τῆς μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως.

μιναρές (ό) = πύργος τῶν τουρκικῶν τζαμίων, ἀπὸ τὸ ὅψος τοῦ ὄποιου ὁ μουεζίνης προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν.

μόλος (ό) = προβλής, τεχνητὴ προεξοχὴ ἐν τῇ θαλάσσῃ πρὸς προφύλαξιν τῶν λιμένων ἀπὸ τὰ κύματα.

μουράγιο (τὸ) = ἡ προκυμαία.

μουσαφίρης (ό) = ὁ ξενιζόμενος.

μούτσος (ό) = τὸ μικρὸν ναυτόπουλον.

μπάλα (ή) = ἡ σφαῖρα.

Μπεκήρο = ἀξιωματικὸς Τοῦρκος, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ληστρικοῦ σώματος κατεδυγάστευσε τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἕπειρον κατὰ τὸ 1912—1913.

Μπιζάνι (τὸ) = λόφος πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1912—1913.

μπουκάρω = ἐμβαίνω, εἰσέρχομαι.

μπράτιμος = κυρίως ὁ δι' ἱεροτελεστίας γενόμενος ἀδελφός, ὁ ἀδελφοποιτός· ἔπειτα φίλος.

N

Νέστωρ = Θεσσαλονικεύς, γγώριμος τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. "Οτε ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιανὸς μετέθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ 290 μ. Χ., παρέστη εἰς ἀγῶνας τελουμένους ἐν τῇ πόλει. Εἰς αὐτοὺς ὁ Δυαῖος, παλαιστῆς ἑθνικὸς καὶ φίλος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαιρόμενος διὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὴν ρώμην, ἐκόμπαξεν ἐν τῷ σταδίῳ προκαλῶν καὶ καταβάλλων τοὺς πάντας ἐν μονομαχίαις. Τότε ὁ νεαρὸς χριστιανὸς Νέστωρ ἥλθεν εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Ἀγιος Δημήτριος κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος (ἐπειδὴ εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν χριστιανισμόν), ἔλαβε τὴν εὐλογίαν του, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ στάδιον, ἀντιμέτωπος τοῦ Δυαίου· εἰπὼν δὲ «ὅ θεὸς Δημητρίου βοήθει μοι!» συμπλέκεται καὶ φονεύει αὐτόν· ὁ Μαξιμιανός, εἰς ἀκρον λυπηθείς, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τὸν τε Νέστορα καὶ τὸν Δημήτριον.

ντέρτι (τὸ) = τὸ πάθος, ἡ στεγοχωρία, ἡ λύπη.

Ξ

ξαχάω = ἡχῶ, διαχέομαι, σκορπίζομαι.

ξεβγαίνω = λαμβάνω θάρρος, ἔξυπνω.

ξεπεδουκλώνω = λύω τὰ δεσμά (πεδούχλια) τῶν ποδῶν τῶν ἵππων.

Ο

Οὐεστμίνστερ = μοναστήριον εἰς τὰ Δ. τοῦ Δονδίνου, ἔχον δράτον ναόν, ἐν φί ἐνταφιάζονται οἱ ἐνδοξοὶ ἀνδρες τῆς Ἀγγλίας.

δχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

δχτος (ὁ) = ἡ ὅχθη, μέρος κρημνῶδες.

Π

παγγενιά = ὅλοι μαζί.

πάλα (ἡ) = ἡ σπάθη.

παλιολαζαρίνα = ἴδε λαζαρίνα.

Πανελλήνιον (τὸ) = ἀτμόπλοιον, τὸ ὄποῖον κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—68, διασπῶν τὸν ἀποκλεισμόν, μετέφερεν ἄνδρας καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν Κρήτην.

Παπαρόδέλω (ἡ) = ἡ φλύαρος.

πάρωρα = ἀργά, (ἀφοῦ περάσῃ ἡ ὥρα).

παφτάδες (οἱ) = τὰ στρογγύλα ἡ ὠειδῆ ἐκ πολυτίμου μετάλλου θηλυκωτήρια τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν, τὰ συνήθως καλούμενα μπούκλες ἡ ἀσημοζώναρα.

παχνιάζω = θέτω τροφὴν εἰς τὴν φάτνην.

πετρίτης (ὁ) = ειδος ἱέρακος.

Πέτρος ὁ Μέγας = αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας (1682—1725), ὁ δημιουργὸς τοῦ μεγαλείου αὐτῆς.

πιάστρα (ἡ) = τὸ μέρος τοῦ δπλοῦ δπού εἰναι ὁ λύκος, τὸ στουρνάρι καὶ τὸ τσακμάκι.

πινδ (τό), τοῦ καραδιοῦ, πληθ. πινὰ λέγονται αἱ κεραῖαι, δηλ. τὰ ξύλα τὰ προσηρμοσμένα καθέτως ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ, ἐφ' ὃν δένονται τὰ ἴστια.

πιστικὸς (ὁ) = ὁ βοσκός.

πικάω = ἐπιχύνω, ἐπιθέτω λάσπην ἡ ἀσθεστον.

πλαντάζω = διαρρηγνύομαι, σπάνω μετὰ κρότου. Ἐπειτα ὑποφέρω πολύ, ἀγωνιῶ.

πλουμιλ (τὸ) = τὸ στολίδι, τὸ ποικιλμα, τὸ κέντημα.

Πλούταρχος = εἰς τῶν σπουδαιοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκ
Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας (46—125 μ. Χ.).

Ποτέμκιν = στρατάρχης Ῥώσος, χρηματίσας καὶ πρωθυπουργὸς
(1736—1791).

πουρνάρι (τὸ) = πρῖνος, εἶδος μικρᾶς δρυὸς μὲ ἀκανθωτὰ φύλλα.

P

ἔξιμιδ (τὸ) = ἡ πέτρα ἥτις ἔχει ῥιζώσει εἰς τὸ χῶμα.

ἔισος (ό) = εἶδος λεοπαρδάλεως.

ἔονθλιον = νόμιμα ρωτικόν, ίσον ἄλλοτε πρὸς 4 περίπου χρ. δρ.

S

σακαλέβια (ή) = εἶδος πλοιαρίου. Εἰς αὐτὸ τὸ μεγαλύτερον ἵστον
ἀνοίγεται ὅπισθεν τοῦ ἵστον, εἰς τὸν ὄποιον προσδένεται διὰ
μεγάλου κοντοῦ, ἵσταμένου διάγωνίως.

σαμάχι (τὸ) = καλαμοειδὲς φυτόν, οὗτινος τὰ σπέρματα, φερό-
μενα ἐπὶ τῆς κορυφῆς, περιβάλλονται ἀπὸ πυκνὸν χνουδωτὸν
περιβλημα πολὺ μαλακόν, δπως τοῦ βάμβακος.

Σαπφώ = Ἑλληνὶς ποιήτρια, ἐκ Δέσδου (628—568 π. Χ.).

Σαρακηνοί = λέγονται ἀπὸ τοὺς Βυζαντίνους οἱ Ἀραβες καὶ
ἐν γένει οἱ Ἀφρικανοὶ πειραταί.

σελάχι (τὸ) = ζώη μὲ θήρας, ἐν ᾧ τίθενται μάχαιραι, ὅπλα κτλ.

σιδεριές (οἱ) = τὰ σιδηρᾶ κιγκλιδώματα τῶν παραθύρων.

σισανές = παλαιὸν ὅπλον ἐμπροσθογεμές, μὲ κοντήν, συγήθως
έξαγωνικήν, κάννην.

σκάλος (ό) = τὸ ἀλαφρὸν σκάψιμον τοῦ χώματος τῶν ἀμπέλων
πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν χόρτων.

σκαρι (τὸ) = ὁ τύπος, ἡ κατασκευὴ (κυρίως τοῦ πλοίου).

σκιᾶς = τούλαχιστον.

σοφᾶς (ό) = μικρὸς καναπές.

σποριὰ (ή) = σπόρος ἐν σάκκῳ ώρισμένος εἰς σποράν.

Στάνλεϋ Ἐρρηνος. Ἐγεννήθη τὸ 1841 ἐν Ντένδιγ τῆς Ουαλ-
λίας. Ἐκτὸς τῆς πρώτης του ἐκδρομῆς, καθ' ἥν ἀγεύρε τὸν

Διδιγχαστον, ἐπεχείρησεν ἀργότερον καὶ ἄλλας ἐν Ἀφρικῇ,
καὶ ἐξηρεύνησε τὸ ἑσωτερικὸν αὐτῆς. Ἀπέθανε τὸ 1904.
στιβάνι (τὸ) = τὸ διπόδημα.

Συγγρός **Ανδρέας**. Ἐγεννήθη τὸ 1830 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Ἀνδρῷ καὶ ἔπειτα ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον τῆς Σύρου. Νεώτατος μετέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, διπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ταχέως ἐπλούτισε. Ἀπὸ τὸ 1872 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὁπόθεν δὲν ἐπαυσε καθ' ἡμέραν εὐεργετῶν τὴν δούλην καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἀνήγειρε τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν, τὰ Μουσεῖα τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν, τὸ μέγα θεραπευτήριον δὲ Εὐαγγελισμός, τὰς ἐν Ἀθήναις σωφρονιστικὰς φυλακάς, ἀλλο φερώνυμόν του ἐν Ἀμπελοκήποις τῶν Ἀθηνῶν νοσοκομεῖον, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ ποικίλας εὐεργεσίας παρέσχεν εἰς τὸ Ἐθνος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1899. διὰ δὲ τῆς διαθήκης του ἐκληροδότησε μεγάλα ποσά εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα Ἀθηνῶν, Χίου καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀξιανάγνωστον διδίλιον εἶναι τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ (εἰς 3 τόμους), ἀτινα ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του (1908).

συναξάριον = βίος ἀγίου.

Σύρα (ἡ) = ἡ Συρία.

T

τάβλα (ἡ) = ἡ τράπεζα.

Τάφος = ἵδε τὴν βιογραφίαν τοῦ Παλαμᾶ (σελ. 156—7).

ταχὺ (τὸ) = τὸ πρώτη, ἡ αὐγή.

Τζάν = ἀτμόπλοιον τοῦ Τζάν, διστις ἡτο ἄλλοτε ἰδιοκτήτης ἀτμοπλοίων ἐν Πειραιεῖ.

τράφος (ὁ) = ἡ τάφρος, μέγα ὅρυγμα.

τρεχαντήρι (τὸ) = στενόμακρον ταχύπλουν μικρὸν ἴστιοφόρον.

τσαΐρι (τὸ) = λειμών, τόπος βοσκῆς.

τσαπατουριά (ἡ) = οἱ ἐργαζόμενοι μὲ τὸ τσαπτὶ (ἐργαλεῖον, δι' οὗ σκάπτουν τὴν γῆν).

Τσάρσκοε Σέλο = (αύτοκρατορικὸν χωρίον) πόλις τῆς Ρωσίας
22 χιλιόμετρα ΝΔ. τῆς Πετρουπόλεως, ἔχουσα ὥρατον ἀνά-
κτορον τῶν Τσάρων.
τσελεπῆς = ὁ ἔχων εὐγενεῖς τρόπους, ὅπως πρέπει, ἀφεντάνθρωπος.

¶

ὕπαρχος = ὁ διοικῶν τὴν πόλιν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκρά-
τορος.

Υψηλάντης *Άλεξανδρος* (1792—1828), ὁ ἀρχηγὸς τῆς Φιλι-
κῆς Εταιρίας, ὁ ἀρχίσας τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ
Μολδοβλαχίας.

♦♦♦

φάλαγγας (ό) = ἔνδον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὄποιου ὑπῆρχε θηλιά.

Ἐντὸς αὐτῆς ἔθετον τοὺς πόδας τοῦ τιμωρητέου καὶ περιέ-
στρεφον τὸ ἔνδον, ὥστε νὰ περιπλεχθῇ τὸ σχοινὸν καὶ νὰ
πονέσῃ ὁ βασανιζόμενος. Πολλάκις ἐρράθιζον συνάμα τὸν
οὕτω δεδεμένον εἰς τὰ πέλματα.

φλοιάτα (ή) = μάλλινος ἐπενδύτης.

φουσσᾶτον (τὸ) = ὁ στρατός.

φρεγαδά (ή) = πλοῖον πολεμικὸν τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστά-
σεως μὲ κατάφρακτον πυροβολεῖον καὶ τρία θωράκια (κό-
φες) εἰς τοὺς ἴστούς.

φτερωτή (ή) = ὁ τροχὸς ὑδρομύλου.

φυλλουριάζω = βγάζω φύλλα.

X

χαβᾶς (ό) = ὁ ρυθμός, ἡ μελωδία.

Χρυσολωρᾶς *Μανουήλ* λόγιος συγγραφεύς, ἀκμάσας περὶ τὸ
1400. Οὗτος ἐπὶ δεκαπενταετίαν διαμείνας ἐν Ιταλίᾳ ἐδι-
δαξεν ἐκεῖ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ συνετέλεσε καὶ
αὐτὸς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ.

χωραφιά (ή) = τὸ σπειρόμενον μέρος τοῦ ἀγροῦ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'. ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

1) Ἀδαμίδον <i>B.</i>	Τὸ καμένο σπίτι	σελ.	3
2) Γρανίτσα <i>Στεφ.</i>	‘Ο κοῦκος	»	8
3) » »	‘Ο κόσσυφας	»	11
4) » »	‘Ο τρυποφράχτης	»	14
5) Γρηγοριάδον <i>Δ. ΙΙ.</i>	Ιστορία ἐνὸς χωρίου	»	18
6) Δημητριάδον <i>P.</i>	Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῷ θεσσαλι-		
	κῶν ὁρέων	»	21
7) » »	‘Η θεὰ μὲ τὴν δᾶδα	»	23
8) Κακλαμάνου <i>Δ.</i>	‘Ο Δαδίδ Διδειγκαστον	»	25
9) Καυπούρογλου <i>Δ. Γρ.</i>	Τὸ δωρητήριον	»	35
10) Καρκαβίτσα <i>Α.</i>	Ἀνάστασις μεταξὺ βλάχων	»	37
11) Κονδυλάνη <i>Ίω.</i>	‘Ο Κερκέζος	»	40
12) » »	Μία ἐπίσκεψις	»	47
13) Κουρτίδον <i>Άριστ.</i>	‘Ο Ιωάννης Βαρβάκης	»	49
14) Μωραϊτίδον <i>Άλεξ.</i>	Οἱ ἀστακοὶ	»	70
15) » »	‘Η πόλις	»	74
16) Νιρβάνα <i>Παύλου</i>	Μικρὴ τραγῳδία	»	81
17) » »	Σκλαδιὰ	»	84
18) » »	Σκύλος σωτήρ	»	86
19) Ξενοπούλου <i>Γρηγ.</i>	‘Ο ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διὸς	»	88
20) » »	Ἄι χειλιδόνες	»	92
21) » »	Σεπτέμβριος	»	94
22) » »	Πρωτοβρόχια	»	97
23) » »	‘Ο Ἀνδρέας Συγγρός	»	99
24) » »	Τὸ πράσινον χρῶμα	»	102
25) Παπαδοπούλου <i>Άλ.</i>	Τὰ χαιρετίσματα	»	104
26) Παπαρηγοπούλου <i>K.</i>	‘Ο Μέγας Βασιλειος καὶ δι-		
	ὕπαρχος τοῦ Οὐάλεντος	»	106
27) Πετιμεξᾶ <i>N. (Λαύρα)</i>	‘Ο παπᾶς	»	108

ΜΕΡΟΣ Β'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

28) Βηλαρᾶ <i>I.</i>	Γέρος καὶ θάνατος	»	113
29) Βιζυηνοῦ <i>G. M.</i>	‘Ο βασιλικὸς	»	114

30) <i>Βικέλα Δημητρίου</i>	Ἡ πατερὶς . . . . . σελ.	116
31) <i>Δάφνη Στεφάνου</i>	Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη »	116
32) <i>Δημωδες</i>	Τὸ δεντρὶ κι' ὁ στρατιώτης »	118
33) "	Ἄπρίλης . . . . . »	118
34) "	Ο θάνατος τοῦ ναύτη . . . »	119
35) "	Ο μικρὸς Ἀκρίτας . . . »	119
36) "	Ο θάνατος τοῦ Διγενῆ . . »	121
37) "	Τὸ γιοφύρι τῆς Ἀρτας . . »	122
38) <i>Δροσίνη Γ.</i>	Χῶμα ἐλληνικὸ . . . . . »	123
39) "	Τὸ χωριό μας . . . . . »	125
40) "	Τὸ σταφύλι . . . . . »	125
41) "	Ἡ σπορὰ . . . . . »	126
42) "	Τὸ θέρος . . . . . »	127
43) "	Στ' ἀλώνια . . . . . »	127
44) "	Ψωμὶ . . . . . »	128
45) <i>Κρυστάλλη Κ.</i>	Τραγοῦδι τῆς ξενιτειᾶς . . »	129
46) "	Ο γέρος καρδιανάρος . . . »	131
47) <i>Μαρκορᾶ Γ.</i>	Στὰ χειλιδόνια . . . . . »	132
48) "	Μάννα. . . . . »	133
49) "	Ἐργασία . . . . . »	134
50) <i>Παλαμᾶ Κ.</i>	Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει. . »	135
51) <i>Πάλλη Ἀλεξάνδρου</i>	Τέσσερ' ἀδέρφια . . . . . »	136
52) <i>Πολέμη Τιωάννου</i>	Ἡ σημαῖα. . . . . »	138
53) "	Νύχτα. . . . . »	139
54) "	Ἡ βροχὴ . . . . . »	139
55) <i>Προβελεγγίου Ἄ.</i>	Ο Γιάκουμος κι' ἡ κόρη του »	141
56) "	Δειτουργία σὲ παρεκκλήσι »	142
57) "	Μετὰ τὴν τρικυμίαν . . . »	143
58) <i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Ἡ ἡμέρα τῆς Δαμπρῆς. . »	145
59) "	Γαλήνη . . . . . »	145
60) <i>Χατζιδάκη Ν.</i>	Κοιμᾶται . . . . . »	146
61) <i>Χριστοβασίλη Χρ.</i>	Ἡ ἄνοιξη. . . . . »	147
<i>Παράρτημα Α'.</i> Βίοι καὶ ἔργα τῶν συγγραφέων. . »	146	
<i>Παράρτημα Β'.</i> Ἐξήγησις λέξεων καὶ πραγμάτων »	161.	
<i>Πίναξ τῶν περιεχομένων.</i> . . . . . »	173	

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Κοῦκος	σελ.	9
Κόσσυφας	»	12
Τρυποφράκτης	»	14
Παπαδίτσα	»	15
Τὸ ἐν Νέᾳ Ὅροκῃ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας	»	24
‘Ο Δαβὶδ Λίβιγκστον	»	26
‘Ο Ἔρωνος Στάνλεϋ	»	30
Σπουργίτης	»	47
‘Ο ἀνδριὰς τοῦ Βαρβάκη ἐν τῷ Ζαππείῳ	»	57
Τὸ Βαρβάκειον Λύκειον	»	69
‘Αστακὸς	»	70
Χταπόδι	»	73
‘Ο Μέγας Κωνσταντῖνος	»	75
Ψηφιδωτὴ μορφὴ	»	76
Χάρτης τῆς μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως	»	77
‘Η ‘Αγία Σοφία	»	78
Ψηφιδωτὸν τῆς ‘Αγίας Σοφίας	»	78
Τὸ τείχος τῆς Κωνσταντινούπολεως, ὃς σώζεται σήμερον	»	80
‘Αναπαράστασις τοῦ χερσαίου τείχους	»	80
Οἱ στῦλοι τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς	»	88
‘Η πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ	»	91
‘Ο Ἀνδρέας Συγγρός	»	99
Τὸ ἐν Ἀθήναις Δημοτικὸν Θέατρον	»	101
Τὸ ἐν Ἀθήναις νοσοκομεῖον ὁ Εὐαγγελισμὸς	»	102

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

‘Αδαμίδης Βασίλειος	»	149
Βιζηνγός Γεώργιος	»	105

Βικέλας Δημήτριος	σελ.	150
Γρανίτσας Στέφανος	»	150
Γρηγοριάδης Δημ.	»	151
Δάφνης Στέφανος	»	151
Δημητριάδης Ραϊνόλδος	»	151
Δροσίνης Γεώργιος	»	152
Καμπούρογλους Δημήτριος Γρ.	»	153
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας	»	153
Κονδυλάκης Ἰωάννης	»	153
Κουρτίδης Ἀριστοτέλης Π.	»	154
Κρυστάλλης Κώστας	»	154
Μαρκορᾶς Γεράσιμος	»	155
Μωραΐτίδης Ἀλέξανδρος	»	155
Νιοβάνας Παῦλος	»	155
Ξενόπουλος Γρηγόριος	»	156
Παλαμᾶς Κωστής	»	156
Πάλλης Ἀλέξανδρος	»	157
Παπαδοποιόλου Ἀλεξάνδρα	»	157
Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος	»	158
Πετιμεζᾶς Ν.	»	158
Πολέμης Ἰωάννης	»	158
Προβελέγγιος Ἀριστομένης	»	159
Σολωμός Διονύσιος	»	159
Χατζηδάκης Νικόλαος	»	160
Χριστοβασίλης Χρῖστος	»	169

•Αριθ. | Πρωτ. 13410 | •Εν Αθήναις τῇ 29 Απριλίου 1920.
Διεκπ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόδρος τὸν κ. Ἀθανάσιον Γ. Σαρῆν, καθηγητὴν.

Ἄνακοινοῦμεν ὅμιν δτι, δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 21ῃ τοῦ ληξαντος μηνὸς ἐκδόθείσης καὶ τῇ 18ῃ τοῦ Ισταμένου δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη τὸ πρός κοίσιν ἐν κειρογράφῳ ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα τεῦχος Β' διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων», ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν τῇ ἔκθεσι τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ἐντολῇ τοῦ ὑπουργοῦ
ὅ τμηματάρχης τοῦ Γ' τμήματος
Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

Ἡ Ἐλευθερία εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἀβέρωφ. Ἰστορικὸν διήγημα, ἐν ϕ ἔκτιθεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸ 1912 καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ Ἐθνους.

Ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, μετὰ 8 εἰκόνων καὶ 2 χαρτῶν, δρ. 4.—

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Ι. ΣΙΔΕΡΗ